

A NYÍREGYHÁZI HUSZÁROK HADINAPLÓJA (1941)

NYÍREGYHÁZA
1993

A NYÍREGYHÁZI HUSZÁROK HADINAPLÓJA

A II. Nyíregyházi Huszártalálkozó
(1993. aug. 14–15.)
tiszteletére

H
357
N 95

**A NYÍREGYHÁZI HUSZÁROK
HADINAPLÓJA**

NYÍREGYHÁZA

1993

Jósa András Múzeum Kiadványai 35.

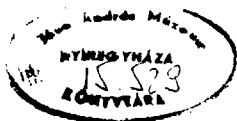
Szerkeszti:
Németh Péter

A szöveget gondozta, a bevezető tanulmányt
és a jegyzeteket készítette:
Bene János

Lektorálta:
Szabó Péter

Reprodukciók:
Belánszky-Demkó Péter

ISSN 013-08110

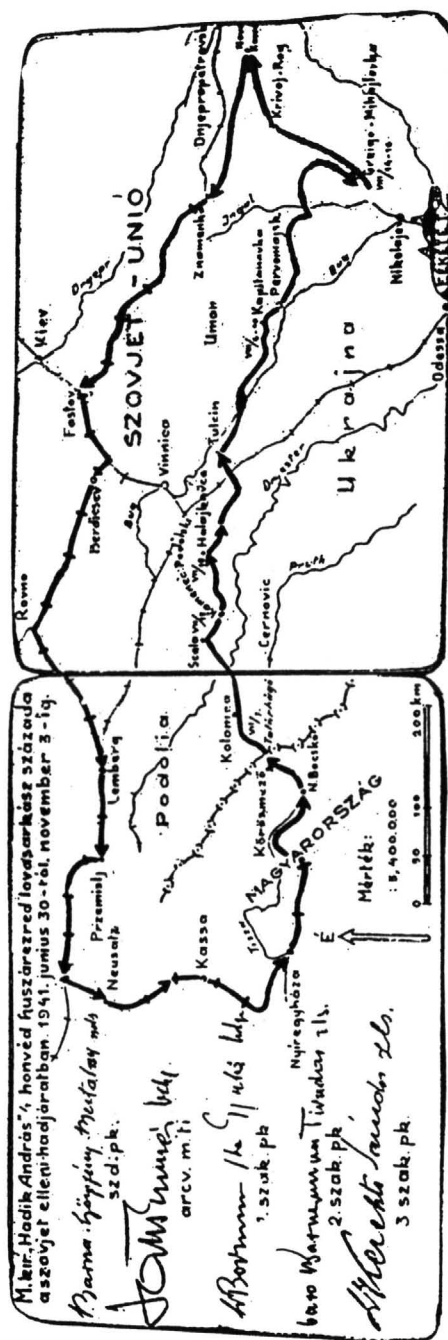

Megjelent a Szerencsejáték Rt. és a Honvédelmi Minisztérium támogatásával

Kiadja: a nyíregyházi Jósa András Múzeum
Felelős kiadó: Németh Péter múzeumigazgató
Készült 1000 példányban 22,5 (A/5) ív terjedelemben
B/5 formátumban a Kinizsi Nyomda Kft.-ben
Felelős vezető: Illyés Sándor ügyvezető igazgató
Szedte: Gprint IRODA, Nyíregyháza

Tartalomjegyzék

Bevezetés	7
A gyorshadtest a keleti fronton	9
A nyíregyházi huszárok hadinaplója	27
Újra itthon	91
Függelék	99
Névmutató	123

Az árkászszázad tisztikara által készített ezüst cigarettatárca az oroszországi hadjárat térképével.

Bevezetés

A II. világháborúban a legősibb magyar fegyvernem, a huszárság végleg letette a fegyvert. Nem az ellenségei, hanem a technika előtt. A repülők és harckocsik korában azonban a magyar huszárok az elődöktől örökölt huszárszellemmel és virtussal 1941-ben Umanynál, Nyikolajevnél, illetve 1944-ben Varsó alatt még olyan vitéz haditetteket vittek véghez, melyekre feltehetően egyedül csak ők voltak képesek.

Róluk, az utolsó magyar husárokról szólnak e kötet lapjai.

1989-ben Dr. Petrikovics Tibor nyíregyházi jogtanácsos jóvoltából került a Jósza András Múzeumba a volt magyar királyi Hadik András 4. honvéd huszárezred 1941-es oroszországi hadműveleteit tartalmazó leírás. A hadinapló Dr. Petrikovics Tibor apósa, Várady Győző tulajdonában volt, aki 1941-ben a huszárezred törzsében az ezred 2. segédtisztje mellett ezred forgalomszabályozó altisztként tevékenykedett.

Ez a 88 oldalas, sűrűn gépelt, bekötött leírás a Hadik huszárok hadikronikája címet viseli. Műfaja: harctudósítás. A Honvéd Vezérkar Főnökének utasítására ugyanis az oroszországi hadjáratban részt vett alakulatok, magasabb egységek a hadműveleti területen vezetett okmányok, az adott és kapott parancsok, intézkedések alapján itthon, utólag elkészítették és felterjesztették harctudósításukat. A Hadik huszárok harctudósítása a mozgósítás elrendelésétől, 1941. június 27-étől az ezred hazaszállításaig, november 3-áig terjedő 4 hónap történéseit öleli fel, részletesen ismertetve a huszárezred tevékenységét az egyes hadműveleti időszakokban, bemutatva a kiemelkedő fegyvertényeket, s az azokat végrehajtó tisztikart és légénységet.

A Jósza András Múzeumban őrzött harctudósítás másolati példány. A szövegközi térképek és vázlatok helye üres, a mellékletek hiányoznak. A harctudósítás eredeti, mellékletekkel ellátott példánya mindezidáig még nem került elő. Így e másolati példányt adjuk közre teljes egészében, magyarázó jegyzetekkel ellátva.

Végezetül köszönetet mondunk Dr. Szabó Péter hadtörténésznek, a Hadtörténeti Intézet munkatársának a kiadást elősegítő lektori véleményéért, hasznos tanácsaiért, valamint, hogy A magyar honvédség részvétele a Szovjetunió elleni harcokban című tanulmányát betekintésre és további felhasználásra rendelkezésünkre bocsátotta.

Nyíregyháza, 1993. augusztus

A 4. huszárezred Nagybecskón

A Tatárhágó

A gyorsHADtest a keleti fronton

A magyar királyi honvédség 1941. június 27-én kapcsolódott be a Weermacht Szovjetunió elleni hadjáratába. Az eleinte csak jelképesnek induló vállalkozás a későbbiek során komoly hadműveletekbe, véres veszteségekbe torkollott. Az 1941. június 26-iki – máig sem megnyugtatóan tisztázott – Kassa elleni bombatámadás megtorlásaképpen magyar repülők bombázták a határmenti szovjet városokat, s a magyar hadvezetés megkezdte a támadásra kijelölt szárazföldi csapatainak mozgósítását és felvonultatását.

Ezen események katonapolitikai előzményei az előző évre nyúlnak vissza. Hitler 1940. december 18-án, amikor kiadta utasítását a Szovjetunió elleni hadműveleteket tartalmazó *Barbarossa-terv* kidolgozására, Magyarország katonai részvételét nem tartotta szükségesnek. A szovjet határ teljes szélességében történő támadás során ugyan nagy jelentőséget tulajdonított a részben román területekről kiinduló déli csoportosításnak, de ebben a térségben csak Románia katonai segítségét igényelte.

Ezen elképzelés ellen már akkor is éles kritikával léptek fel a német tábornokok közül többen. Von Rundstedt vezértábornagy, a német *Heeresgruppe Süd* (Dél-Hadseregcsoporthoz) parancsnoka már 1941 márciusában magyar fegyveres segítséget kívánt leendő 17. hadserege jobbszárnyának megerősítésére. Kérését azzal indokolta, hogy a magyar területről kiinduló erősebb harccsoport bekapcsolódásával elkerülhető lenne az a túlságosan is frontális támadás, melyet a Pripjaty-mocsarak és a Déli-Kárpátok között csoportosuló három hadseregének kell majd végrehajtani.¹

A 17. német hadsereg hadinaplójának 1941. május 2-iki bejegyzése pedig arra figyelmeztet, hogy a 17. hadsereg támogatásának elmaradása azzal a következménnyel is járhat, hogy a Lemberg környékén elhelyezkedő orosz csapatok bekerítése és megsemmisítése nem fog sikerülni.

Ezekről a kritikai megjegyzésektől függetlenül, Hitler, a magyar politikai vezetés eddig is tapasztalt habozására, kétségeire hivatkozva, a korábbi álláspontja mellett tartott ki. Az 1941. június 22-iki német támadás utáni első napok azonban a fentieket igazolták. A Dél-Hadseregcsoporthoz² 17. hadserege az első napon csak

¹ Vollmacht des Gewissen. Herausgegeben von der europäischen Publikation e. V. II. 1965. Frankfurt am Main, Berlin. Heinrich Uhlig: Zwangsläufe und verschuldete Aufmarsch-Komplikationen 214.

² 1941. június 27-én a Dél-Hadseregcsoporthoz hadrendjébe a 11., 17., 6. hadsereg és az 1. páncélos hadsereg tartozott. A 11. hadsereg parancsnoka, Schobert tábornok alárendeltségébe az LIV.,

10–12 kilométert tudott előnyomulni, s a tőle délre harcoló 11. német és a két román hadsereg támadása sem bontakozott ki a vártak megfelelően. Éppen ezért június 25-én a hadseregcsoport vezérkari főnöke ismételten szorgalmazta a magyar részvételt, rámutatva, hogy ez *”lényeges tehermentesítés lenne a 17. hadsereg déli szárnya részére”*. A német szárazföldi erők főparancsnokságától, az OKH-tól azonban ismét csak az a válasz érkezett, hogy *„a magyar közreműködés kérdése továbbra is nyitott.”*³

1941. június 26-án azonban mindez megoldódott. A kassai és rahói incidens után az aznap délutánra összehívott minisztertanácson Bárdossy László miniszterelnök bejelentette, hogy

*„a szovjet légierő a mai nap folyamán magyar terület ellen intézett ismételt népjogellenes indokolatlan és provokálatlan támadásai következtében Magyarország a hadiállapotot a Szovjetunióval beállottnak tekinti.”*⁴

Ezek után Bartha Károly⁵ honvédelmi miniszter a gyorshadtest⁶ mozgósítását kérte.

Még június 26-án este mozgósították a Kárpátalján lévő 8. határvadász- és az 1. hegyidandárt. Ezeket az alakulatokat már június 16-án hadiállományra emelték, s a 8. határvadász – dandárt a kassai VIII. hadtest közvetlen tűzérési és egyéb alakulataival megerősítve önálló hadművelleti alkalmazásra is képessé tették. Június 22-én a német támadás után a VIII. hadtest parancsnoksága azonnal parancsot adott a Kárpátok völgyeit elzáró Kárpát-erődítmények megszállására. A gyorshadtest előrevonását így ez a két dandár és a megszállt erődök biztosították egy esetleges ellenséges támadástól, bár ilyenre nem került sor.

Szintén június 26-án este mozgósították a gyorshadtest 1. és 2. gépkocsizó, illetve 1. lovasdandárát. A mozgósítás nem terjedt ki a gyorshadtest másik se-regtestjére, a 2. lovasdandárra, amely megszállási feladatokkal Újvidék környékén visszamaradt.

XXX., XI. hadtest és egy román lovashadtest tartozott. Stülpnagel gyalogsági tábornok 17. hadseregébe a 103. megszálló harccsoport, a IV. és az LII. hadtest, valamint a XLIX. lovashadtest tartozott. Reichenau tábornok vezette a 6. hadsereget, benne XLIV., XVII., LV., XXIX. hadtestekkel. Kleist tábornok 1. páncélos csoportjába a XLVIII., a III. és a XIV. gépesített hadtest tartozott. Kriegstagebuch des oberkommandos, der Wehrmacht 1940-1941. Teilband II. 1135.

³ Hadtörténelmi Levéltár (a továbbiakban: HL.), Heeresgruppe Süd 1941-es anyaga (xeroxmásolat), 1941. jún. 25.

⁴ Magyar Országos Levéltár K.27., az 1941. jún. 26-iki rendkívüli minisztertanács jegyzőkönyve.

⁵ Bartha Károly vitéz dálnokfalvi (Budapest, 1884. jún. 18. – Linz, 1964. nov. 22.) tábornagy, illetve szolgálaton kívüli vezérezredes. 1936 és 1938 között mint katonai főcsoportfőnök a honvédelmi miniszter állandó helyettese. 1941-től vezérezredes. 1938. nov. 15-étől 1942. szept. 24-éig honvédelmi miniszter.

⁶ A gyorshadtest 1941. évi oroszországi hadjáratának tanulmányozásához bőséges anyagot nyújtanak az alábbi munkák: – Tóth Sándor: Magyar csapatok bekapcsolódása a Szovjetunió elleni háborúba In.: Magyarország hadtörténete I–II. Főszerkesztő: Liptai Ervin. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1985. II. köt.: 310–331. – Vitéz Radnóczy Antal: Magyarország részvétele az 1941. évi oroszországi hadműveletekben. In.: Magyarország honvédelme a II. világháború előtt és alatt (1920–1945) Kiadta és sajtó alá rendezte: dálnoki Veress Lajos vezérezredes. München, 1972–1974. II. köt.: 149–177. Br. Splényi Géza: Az utolsó magyar huszárok A szerző kiadása hely és év nélkül. – Adonyi – Náredy Ferenc – Nagy Kálmán: Magyar huszárok a II. világháborúban Sárvár, 1990.

A gyorsadtest parancsnoka *Miklós Béla*⁷ vezérőrnagy, az 1. gépkocsizó dandáré vitéz *Major Jenő*⁸ vezérőrnagy, a 2. gépkocsizó dandáré pedig vitéz *Vörös János*⁹ vezérőrnagy. A két gépkocsizó dandár teljesen azonos szervezésű hadrendi alakulatokkal vonult ki: *1-1 felderítő zászlóalj* (1 lövész század, 1 kis harckocsi század 3,5 tonnás Ansaldo harckocsikkal, 1 könnyű harckocsi század 8 tonnás Toldi harckocsikkal és 1 felderítő páncélgépkocsi század), *3-3 gépkocsizó lövész zászlóalj* (3-3 lövész századdal, 1-1 nehézfegyver (géppuskás) századdal, árkász-, távbeszélő-, aknavető-, és páncéltörő ágyús szakaszokkal), *2-2 kérékpáros zászlóalj*, 1-1 10,5 cm-es gépvontatású könnyű tarackos tűzérsztály, 1-1 40 mm-es légvédelmi gépágyús üteg, utászszázad, híradószázad és teljesen motorizált ellátó alakulatok. A gyorsadtest harmadik mozgósított alakulatának az 1. lovasdandárnak a parancsnoksága *Nyíregyházán* volt, parancsnoka pedig vitéz *Vattay Antal* vezérőrnagy, kinek életútjáról részletesebben is szólni kell.

Vattay (1930-ig *Vetter*) *Antal* 1891. augusztus 13-án született Sopronban. Katonai pályára adták szülei, s a híres bécsújhelyi katonai akadémián fejezte be tanulmányait s itt is avatták hadnaggyá 1912. augusztus 18-án. Tiszti pályafutását a nyíregyházi császári és királyi 14. huszárezrednél kezdte, s a későbbiek során is sok ezer szállal kötődött ehhez a városhoz, a nyíregyházi huszárokhoz, kikről mindig meleg szavakkal emlékezett meg. Kisebb megszakításokkal a 14-es huszárokkal harcolta végig az első világháborút, ott volt a kárpáti téli csatában, a gorlicei áttörésnél, Volhíniában, majd 1918-ban már mint az 5. század parancsnoka vett részt a piavei harcokban, ahol egy támadás során olasz hadifogságba került. 1920-tól előbb a miskolci VII. körletparancsnokságon, majd a Honvédelmi Minisztérium elnöki c. osztályán teljesít szolgálatot. 1922 és 1928 között a kormányzó szárnysegédje. 1928-ban végezte el a vezérkari törzstiszti vizsgát, s még ebben az évben a miskolci 7. vegyesdandár anyagi vezérkari tisztje őrnagyi rangban. 1932 és 1935 között ismét a Honvédelmi Minisztériumban szolgál, majd 1935-től a lovassági felügyelő vezérkari főnöke. 1937-ben a szegedi 5. vegyesdandár, majd az átszervezés után az V.

⁷ Miklós Béla vitéz, lőfő dálnoki (Budapest, 1890. júl. 11. – Budapest, 1948. nov. 21.) vezérezredes, vitézzé avatva 1929-ben, titkos tanácsos 1944. aug. 3-ától. Katonai szolgálatát a 10. honvéd huszárezredben kezdte 1910-ben. Az I. világháború után a Honvédelmi Minisztériumban és az I. vegyesdandár-parancsnokságon szolgált. 1929-től a Katonai Iroda főnökhelyettese, 1933 és 1936 között katonai attasé Berlinben. 1936 és 1940 között különböző parancsnoki beosztásokban, majd 1940–1942 között a gyorsadtest parancsnoka. 1942. okt. 15-étől a Katonai Iroda főnöke és egyidejűleg főhadsegéd. 1944. aug. 1-jétől a Kárpátokban harcoló 1. magyar hadsereg parancsnoka, is innen 1944. október 16-án átmegy az oroszokhoz. Részt vett a moszkvai Magyar Bizottság munkájában, itthon a debreceni Ideiglenes Nemzeti Kormány elnöke, majd országgyűlési képviselő.

⁸ Major (Mayer) Jenő vitéz (Baksa, 1891. aug. 6. – Blaibach, 1972. jan. 13.) tábornok, 1943. febr. 1-jétől altábornagy, 1944. nov. 1-jétől vezérezredes. 1940. márc. 1-jétől–1941. nov. 1-jéig az 1. gépkocsizó dandár parancsnoka, majd egy évig a gyalogsági kiképző tábor parancsnoka. 1942. okt. 1. – 1944. okt. 16. között az 1. páncélos hadtest megbízott, majd kinevezett parancsnoka. 1944. okt. 16-ika után a 2. hadsereg parancsnoka majd a honvédség németországi főfelügyelője.

⁹ Vörös János vitéz (Csabrendek, 1891. márc. 25. – Balatonfüred, 1968. júl. 23.) vezérezredes. 1941. máj. 1-jétől vezérőrnagy, és a 2. gépkocsizó dandár parancsnoka. 1942-ben hadművelési csoportfőnök a Honvéd Vezérkar Főnökségén, majd Honvédelmi Minisztériumban anyagi csoportfőnök. 1943-tól altábornagy, a székesfehérvári II. hadtest parancsnoka. 1944. ápr. 19-étől okt. 16-áig a Honvéd Vezérkar Főnöke.

hadtest vezérkari főnöke, ahonnan 1939-ben a kormányzó Katonai Irodájának főnökhelyettesévé nevezik ki. Ekkor már ezredes. 1940. december 24-én vette át az 1. lovasdandár parancsnokságát Nyíregyházán, s az 1. lovasdandárral vett részt a Délvidék visszacsatolásában, majd az oroszországi hadjáratban, 1942-ben történt meg a lovasság nagy átszervezése s az így létrehozott, immár 3 ezredes 1. lovashadosztály parancsnoka, egyben lovassági felügyelő is. A hadosztály-parancsnokság Nyíregyházán működött 1942. október 1-jétől. 1941. május 1-jével vezérőrnaggyá léptetik elő. 1944. március 19-én, hazánk német megszállásának idején a VI. és IX. hadtestek parancsnokaival együtt elrendelte a lovashadosztály mozgósítását, amiért a vezérkar főnöke szigorú figyelmeztetésben részesítette. 1944 nyarán a lovashadosztályt a keleti frontra vezényelték, s a Pripjaty-mocsarakban az előljáró német parancsnokság Vattay altábornagy minden tiltakozása ellenére a lovashadosztályt nem a rendeltetésének megfelelően, hanem kisebb egységekre szakítva vetette be. Bár a legkritikusabb helyeken harcolt a hadosztály, végülis sikerült a bekerítésből kivezetni, az addigra viszont jelentősen megfogyatkozott alakulatokat.

1944 augusztusában Vattay Antal már a magyar II. tartalék hadtest parancsnokaként vett részt a Varsó környéki harcokban. Bór-Komorowski tábornoknak, a Lengyel Honi Hadsereg főparancsnokának kérésére két közlekedési utat biztosított a németek által körülfűrt varsói felkelők részére. Ez természetesen hamarosan a németek tudomására jutott, s így Vattay nem maradhatott tovább csapatai élén. Ekkor érkezett viszont a kormányzó parancsa a katonai iroda átvételére, s így 1944. augusztus 17-étől Vattay Antal a kormányzó Katonai Irodájának a főnöke és főhadsegéd. Jelentős szerepe volt az 1944. október 15-i kiugrási kísérlet előkészítésében. A kormányzó legszűkebb köréhez tartozott, s mindvégig élvezte bizalmát. Egyike volt azoknak, akiket Horthy a fogságban is maga mellett akart tudni. Széles műveltségével, jó vezérkari felkészültségével, megfontoltságával és nyugodt természetével jó tanácsadója volt az államfőnek. Az 1944. októberi eseményeket azonban ő sem tudta befolyásolni. Német, nyilas, majd amerikai fogság után 1946. június 16-án tért haza. A HM. állandó igazolóbizottsága elrendelte nyugállományba helyezését. 1951. november 2-án az Államvédelmi Hatóság letartóztatta és a Budapesti Katonai Bíróság „háborús bűntett és a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben való tevékeny tagként való részvétel miatt” tízévi börtönre ítélte. 1956. augusztus 31-én ideiglenesen szabadlábra helyezték, majd 1957. november 22-én büntetését háromévi próbaidőre felfüggesztették. 1966. november 2-án hunyt el Budapesten.¹⁰

1941 júniusában az 1. lovasdandár állományába a következő alakulatok tartoztak:

3. *honvéd huszárezred* (Nagyvárad), 6 lovasszázad, távbeszélő szakasz-, árkász-, géppuskás-, gépvontatású páncéltörő ágyús század, valamint a huszárüteg 4 db fogatolt 7,5 cm-es hegyi ágyúval.

4. *huszárezred* (Nyíregyháza), szervezete, mint a 3-as huszároké.

13. és 14. *kerékpáros zászlóalj*. A 13. kerékpáros zászlóalj Szilágysomlyón a 14. pedig Kolozsvárott állomásozott. A kerékpáros zászlóalj állományába 3 kerékpáros-

¹⁰ Vattay Antal életrajzi-önéletrajzi adatai megtalálhatók: Vattay Antal naplója 1944-1945. Sajtó alá rendezte, bevezetővel és jegyzetekkel ellátta: Vigh Károly. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1990.

és egy kocsizó géppuskás század, 1 10,5 cm-es könnyű tarackos üteg, egy kis harckocsi század, árkász-, távbeszélő szakasz és egy gépvontatású páncéltörő ágyús század tartozott.

1. lovas tűzérosztály (Nagyvárad) 2 üteggel.

3. gépvontatású tűzérosztály (Nyíregyháza) 2 üteggel.

1. lovas-páncélos zászlóalj (Nyíregyháza) egy kis harckocsi-, egy könnyű harckocsi- és egy páncélgépkocsi századdal.

1. lovas-légvédelmi gépágyús üteg (Nyíregyháza).

1. lovas híradó század (Nyíregyháza).

3. gépkocsizó utászszázad (Huszt).¹¹

1941. június 30-án a gyorsadtestet, a 8. határvadász-dandárt és az 1. hegyidandárt Kárpát-csoport néven *Szombathelyi Ferenc*¹² altábornagynak, a kassai VIII. hadtest parancsnokának rendelték alá. A Kárpát-csoportba ekkor mintegy 40000 katona tartozott.

A gyorsadtest az 1940-es felállítása óta immár másodszor került bevetésre. Fegyverzet és felszerelés tekintetében elmaradt ugyan a hasonló német alakulatoktól, de a magyar viszonyok között már modernnek és jól felszereltnek számított. Fegyverzetét és felszerelését a honvédség összes alakulatától egyenlően elvont anyagból állították össze. Gyorsaságát, mozgékonyágát a gépkocsizó lövész, kerékpáros illetve lovas alosztályai¹³ jelentették, modernségét leginkább a kis- és könnyű harckocsiszázadok, páncélgépkocsi alosztályok jelezték. Önálló páncélos alakulat, mely leginkább jelezte volna a korszerűséget, anyaghiány miatt nem szerepelt a gyorsadtest hadrendjében. Ezen különböző menetsebességű alosztályok egymáshoz rendelésének megvoltak az előnyei is a keleti hadszíntér gyér úthálózatának és terepakadályainak leküzdése során.

„A hadszíntér földrajzi és terepviszonyai erősen változóak voltak. Kárpátalja szorosokká szűkülő, meredeken emelkedő völgyei, a 900 méter körüli magasságban vezető szorosok a mozgást erősen fékeztek. A határon túl a kelet felé enyhébben lejtő széles hátak közé szakadékszerűen bevágott, erősen kanyargó folyók nemcsak újabb természeti akadályt jelentettek csapatainknak, de megkönnyítették a hídfők alkotását az ellenség számára. A Dnyeperig húzódó lapos terep talaja a gyakori esőzésektől néha úgy felázott, hogy még a lovak is alig jutottak előre, – nemhogy a gépkocsik és kerékpárosok. A nyári évszakban hatalmas búzamezők és kukoricások nehezítették meg a látást és a tűzéség alkalmazását, viszont kedveztek az ellenséges meglepetéseknek... Ahol a gépkocsik elakadtak, ott a kerékpárosok jutottak gyakran előre, s ha ezek is lemaradtak, a huszárok voltak bevetetők.” – írja Radnóczy Antal¹⁴ százados, aki mint a Hadiakadémia hallgatója vett részt a gyorsadtest harcaiban.

¹¹ HL. HM. 40. 400./eln. 1./a. 1940. A m. kir. honvédség békehadrendje.

¹² Szombathelyi (1934-ig Knausz) Ferenc vitéz (Győr, 1887. máj. 17. – Újvidék, 1946. nov. 4.) vezérezredes. 1939. jan. 16-ától a kassai VIII. hadtest parancsnoka. 1939. nov. 1-jétől altábornagy. 1941-ben a Kárpát-csoport parancsnoka, majd szept. 6-ától a Honvéd Vezérkar főnöke, 1944 áprilisáig. 1941. nov. 1-jétől vezérezredes, okt. 23-ától titkos tanácsos. 1944 áprilisában német nyomásra felmentették beosztásából és nyugállományba helyezték. A nyilas hatalomátvétel után letartóztatták, később, 1946-ban a népbíróság 10 évi, majd életfogytiglani börtönrre ítélte. 1946 augusztusában kiadták a jugoszláv hatóságoknak, akik az Újvidéken lefolytatott per után kivégezték.

¹³ A korabeli katonai terminológia szerint az alosztályokon századokat és szakaszokat kell érteni.

¹⁴ Radnóczy Antal: i.m.: 158-159.

A mozgósított seregtestek 1941. június 30-ára érték el menetkészültségüket és megkezdtek a felvonulást a határra. A 8. határvadász-dandár *Volócnál*, az *Uzsoki-és a Tornyai-hágónál*, az 1. hegyidandár pedig *Körösmezőnél*, *Tiszabogdánynál* vonult fel. Az 1. gépkocsizó dandár Budapestről *Száldobos-Huszt-Felsőveresmart*, a 2. gépkocsizó dandár Munkácsról *Tiszaborkút-Visóvölgy*, az 1. lovasdandár alakulatai pedig békehelyőrségükből részben vasúton, részben gyalog *Máramarossziget-Técső* körzetében összpontosultak. A magyar harccsoport felvonulása közben kapta a parancsot, hogy elővédjével július 1-jén, zömével pedig július 2-án kezdje meg a támadását a Kárpátokon át. *Delatyn*, *Kolomea*, *Sztanyiszlav* környékére kellett előretörniük, hogy innen minél előbb elérhessék a Dnyesztert. Közben az 1. gépkocsizó dandár július 1-jén estig élével *Rahóra*, az 1. lovasdandár pedig zömével *Nagybocskó* területét érte el. Az előírt hadiállománynak kb. a 20 %-a még hiányzott, a huszárrezredeknél pedig a lovak vasaltatása okozott gondot, hisz a lóállomány 2/3-át a polgári életből vonultatták be, s még kiképzésüket is sok esetben menet közben kellett végrehajtani.

A határon átkelő csapatok nem ütköztek ellenállásba. A szemben álló orosz csapatok a *Tatárhágó* területét teljesen kiürítették, és a műtárgyak (hidak, utak, vasutak) felrobbantásával és a "felperzselt föld" taktikáját alkalmazva igyekeztek lassítani a Kárpát-csoport előnyomulását.

*Vörös Gyula*¹⁵ vezérkari százados 1941. július 1-jén kelt jelentésében olvasható, hogy az orosz csapatok

„a kiürített területen igen nagy számú út- és műtárgyrobbantást hajtottak végre. A községeket általában felgyújtották. A Kárpát-csoport nem rendelkezik elegendő műszaki erővel a felrobbantott műtárgyak helyreállítására...”¹⁶

Éppen ezen okok miatt a Kárpát-csoport azon feladatát, nevezetesen hogy üldözze az ellenséget a Dnyeszterig, ott ép hidakat, a túlsó parton pedig hídfőket vegyen birtokba és tisztítsa meg kijelölt sávjának területét az ellenségtől, az elhúzódozó műszaki munkálatok miatt átmenetileg kénytelen volt teljes egészében a 2. gépkocsizó dandárra bízni. Az első hadműveleti szakasz elenyésző veszteségekkel járó kisebb csatározásait, helységharcait így részben az 1. hegyidandár, de leginkább a 2. gépkocsizó dandár alakulatai vívták. A gépkocsizó lövész alosztályok már 1941. július 6-ára kijutottak a Dnyeszterhez, s átkelve a folyón 10-ére birtokba vették *Kamenyec-Podolszko*t. A Kárpát-csoport zöme csak július 8-án jutott ki a Dnyeszterre, és kezdte meg az átkelést.

Ugyanezekben a napokban már tapasztalta azt is a gyorsHADtest és a Kárpát-csoport parancsnoksága, hogy bár az oroszok visszavonulóban vannak, s az előretörő német csapatok egész hadosztályokat kerítenek be, de ezek a bekerített egységek rendkívül szívósan és makacsul védekeznek. Ezekben a napokban kelt *Németh Jó-*

¹⁵ *Vörös Gyula* nemes (Csabrendek, 1903. máj. 26. – ??) vezérkari százados, 1942. márc. 31-étől vezérkari őrnagy. Ludovika Akadémiát végzett 1926-ban. Eredeti fegyverneme: tüzér. 1941. márc. 1-jétől a Legfelső Honvédelmi Tanács Vezértitkárságánál előadó és összekötő tiszt.

¹⁶ HL. Vezérkar Főnöke I. a. osztály (a továbbiakban VKF. I. a. oszt.) számnélküli iratok. Napi helyzetjelentések: 1941. júl. 1.

zsef¹⁷ vezérőrnagy a Dél-Hadseregcsoporthoz beosztott magyar összekötő tiszt 1. számú helyzetjelentése, melyben többek között ezeket olvashatjuk:

„...Az így bekerített kötelékek is azonban igen szívósan és makacsul harcolnak és nem adják meg magukat... Különösen váratlan az orosz csapatok rendkívüli szívóssága mind a támadásban, mind a védelemben, veszteségekkel látszólag nem törődnek. Fogoly aránylag kevés van, mert az oroszok végsőkéig harcolnak. Jellemzésükre szolgáljon, hogy még üzemképtelenné vált harckocsikat is védnek...”¹⁸

1941. július 9-ével jelentős változások történtek a magyar csapatok alárendeltségének és kitűzött feladatainak tekintetében. A gyorsadtest, Miklós Béla vezérőrnagy parancsnoksága alatt közvetlenül a Heeresgruppe Süd parancsnoksága alá lépett és korlátlan alkalmazásra a német hadvezetőségnek engedték át. A Kárpát-csoport parancsnoksága pedig mint területi- és katonai közigazgatási parancsnokság az országhatár és a gyorsadtest hátsó körzeteinek határa között működik a megszállt területen. Alárendeltségében maradt az 1. hegyi- és a 8. határvadász-dandár, melyeknek feladatul szabták a szétszóródott kisebb szovjet egységek megsemmisítését és a közbiztonság helyreállítását.¹⁹

A gyorsadtest további működésének feladatait, konkrét alkalmazásának részleteit július 15-én döntötték el. A néhány napos pihenőre egyébként is nagy szükség volt, hiszen az újonnan jött pótlásokat is be kellett várni.

A német Dél-Hadseregcsoport kedvezően alakuló bekerítő hadműveleteihez továbbra is szükségesek voltak a szárnybiztosító és felderítő csapatok. A német erők ugyanis július közepére majdnem mindenütt elérték az 1939-es határt, a híres *Sztálin-vonalat*, a beton és páncélos erődökből álló védelmi rendszert, melynek hézagait ügyesen telepített tábori erődítések, lövészárkok, géppuska- és aknavetőfészek zárták el, s e régi, részben már leszerelt erődrendszeren sikerült az ellenség ellenállását megtörni. A támadt réseken át Kleist tábornok 1. páncéloscsoportja Zsitomiron át Kijev felé tört előre. Ugyanakkor a Dnyesztertől délre álló 11. német és 3. illetve 4. román hadsereg támadása is megindult az említett folyó felé. Így alakult ki a Dél-Hadseregcsoport azon szándéka, majd további működésének célkitűzése, hogy a Dnyepertől nyugatra minél nagyobb orosz erőket kell egymástól elvágni, bekeríteni és megsemmisíteni. Ennek megfelelően az 1. páncéloscsoport feladata volt Kijev felé és attól délre előretörni, a szintén átkaroló hadmozdulatokat végrehajtó német és román erőknek pedig a Dnyeszteren átkelve Gajszin, Umány, Pervomajszk térségéig kellett előretörniük, hogy itt, a Bug folyón túl felvegyék a kapcsolatot a páncélos erőkkel és a zsák száját bezárják. Ugyanakkor a 17. és a 6. német hadseregnek arcból kellett támadnia, hogy minél nagyobb orosz erőket kössön le. E nagyarányú hadművelet eredménye a Vinnyica körüli, több hadseregbe csúszott szovjet Délnyugati Front erőinek bekerítése lett volna.²⁰ Ezen terv megvaló-

¹⁷ Németh József (Dunaföldvár, 1888. nov. 28. – Csobánka, 1964. szept. 6.) vezérőrnagy, 1942. okt. 1-jétől altábornagy. 1939. okt. 1-jétől az 1. hegyidandár parancsnoka. 1940. dec. 1. és 1941. jún. között törzstiszti tanfolyamon vett részt, majd a keleti fronton a Heeresgruppe Süd törzsében összekötő tiszt. 1942-ben az I. hadtest parancsnoka. 1943. nov. 1-jétől 1944. áprilisig gyalogsági felügyelő.

¹⁸ HL. VKF. I. a. oszt. számnélküli iratok. Napi helyzetjelentések: 1941. júl. 3.

¹⁹ Uo. 1941. júl. 6. és 9.

²⁰ HL. Tanulmányok és visszaemlékezések gyűjtője. 3059. Nagy Miklós: 1941. évi oroszországi hadjáratok 4-5.

sításakor a Heeresgruppe Süd a gyorshadtestet az 1. páncéloscsoport támogatására kívánta felhasználni. Ettől később a 17. német hadsereg parancsnokának *Stülpnagel* gyalogsági tábornoknak az előterjesztésére eltekintettek. *Stülpnagel* tábornok ugyanis biztosra vette, hogy a Dnyeszter felől támadó német és román hadseregek előnyomulása nem lesz elég gyors, ennél fogva hadseregét meg kell erősíteni a tervezett átkarolás céljára. Ehhez pedig kapóra jött a 17. hadsereg déli szárnyán álló magyar gyorshadtest, melyet így Rundstedt július 16-án a 17. német hadsereg parancsnokának rendelt alá.

A gyorshadtest július 9-én kezdte meg a további előnyomulását. A napok óta tartó esőzések miatt a két gépkocsizó dandár nehezebben mozgott előre, ezért Miklós Béla vezérőrnagy az eddig második lépcsőben haladó lovasdandárt vonta előre, mely július 13-án *Zvancsiknál* ütközött meg a harckocsikkal megerősített ellenséggel. Utcai harcban elfoglalták *Zvancsikot*, a harckocsitámadást visszavetették. Veszteség 20 halott és 18 súlyos sebesült.²¹

A nagyszabású átkaroló hadműveletet azonban nem sikerült teljes mértékben megvalósítani. Kleist páncéloscsoportjának támadása ugyanis Kijev előtt megfeneklett és csak délkeleti irányban jutott előre. A dél felől támadó német és román erők sem haladtak előre a megkívánt mértékben. Így a szovjet erők bekerítése majd később és keletebbre valósult meg. Ugyanakkor az archból támadó 17. német hadsereg július 16. és 18. között áttörte a Sztálin-vonalat, majd mindent elkövetett, hogy a keletkezett réseken minél több seregetestet vonjon előre. Ebben pedig nagy segítségére voltak a gyorshadtest alakulatai. Az 1. gépkocsizó dandár sikeres előretörésének köszönhetően menekült meg a Bugig előnyomult és ott bekerített német 101. gyaloghadosztály gyorséle. Ezzel az 1. gépkocsizó dandár érte el elsőként a 17. hadsereg gyorsélei közül a Bugot. A 2. gépkocsizó dandár *Szarogorodnál*, majd *Spikovnál* erős szovjet ellenlökéseket hárított el és déli irányból elvágta, s részben megsemmisítette az 1. gépkocsizó dandár által Pecsara területéről visszaszorított több zászlóaljnyi ellenséges harccsoportot. Ugyanakkor július 18-19-én az 1. lovasdandár csapatai *Halajkovce* térségében lépték át a Sztálin-vonalat, majd *Kurilovce-Murovane* irányába sikeresen törtek előre.

Július 23-ára a gyorshadtest főerőivel mindenütt elérte a Bug folyót, s ezzel a számára kitűzött hadművelleti feladatot teljesítette.

Július 23-ika után a 17. német hadsereg a Bugon átkelve tovább tört előre abból a célból, hogy az orosz csapatokat *Umany* térségében bekeríthesse. A gyorshadtestre az a feladat hárult, hogy délnyugati irányban előretörve semmisítse meg az ellenséget a Bug-kanyarban. A két gépkocsizó dandár már július 24-én elfoglalta *Tulcsint*, s tovább nyomult előre. A lovasdandár tartalékként követte őket. Ezekben a napokban a lovasdandárnál a nagyszámú beteg ló lovasainak harcra való kihasználása céljából huszárezredenként egy-egy közvetlen gyalogos századot alakítottak.²²

Július 28-án a gyorshadtest megkezdte általános támadását *Bersagy* felé, ahol 1-2 szovjet hadosztály eddig szívósan védekezett. Mielőtt azonban a gyorshadtest koncentrikus támadása kifejlődhetett volna, a szovjet erők július 29-én kivonták magukat a gyűrűből.

²¹ HL. VKF. I. a. oszt. számnélküli iratok. Napi helyzetjelentések: 1941. júl. 14.

²² Uo. 1941. júl. 26.

A gyorshadtest alakulatai ezen harcok alatt kb. 2000 hadifoglyot ejtettek és jelentős fegyverzeti és felszerelési anyagot zsákmányoltak. Ugyanakkor az eddigi igénybevétel, a gyakori esőzések miatt mélyen felázott utak, a harcok nagymértékben kifárasztották a gyorshadtest alakulatait és elhasználták anyagát. A gyorshadtest harctudósításában az augusztus 1-jei bejegyzések mellett az alábbiak szerepelnek:

"Figyelemre méltó, hogy ezeidig a hatalmas igénybevétel és a rossz utak következményeként a kelláladdékkal szemben már 320 motorkerékpár, 56 személygépkocsi, 147 tehergépkocsi, 12 különleges gépkocsi, 20 vontató, 8 páncélgépkocsi és 7 harckocsi hiány mutatkozott."²³

Mindezek ellenére a gyorshadtest folytatta előnyomulását. Az 1. gépkocsizó dandár augusztus 2-án megközelítette Pervomajszkot,

"ahol úgy a város felől, mint délről a Bug-kanyarból, a hadjárat folyamán eddig tapasztalt legnagyobb ellenállásba ütközött."²⁴

A 6. és a 12. szovjet hadsereg részei még a város eleste előtt harcolva visszavonultak, a többiek azonban az elkésett visszavonulási parancs miatt Umanynál az 1. német páncéloscsoport gyűrűjébe kerültek.

Az umanyi katlanba berekített szovjet erők nem nyugodtak bele körülzárásukba, hanem napokon keresztül kétségbeesett kitörési kísérleteket hajtottak végre. Ezek egyike volt a *golovanevszki* kitörés, melynek elhárításában a lovasdandárnak döntő szerepe volt.

Idézzük ismét a gyorshadtest harctudósítását:

"Időközben az 1. lovasdandár már érintkezésbe került az ellenséggel. A nagy helyzetet a lovasdandár-parancsnok is ismerte. Így lehetségesnek tartotta, hogy a gyenge német körülzáró gyűrűből az oroszoknak részekkel sikerült kiszivárogni. Ezeknek a részeknek a további útja feltétlenül a lovasdandár hátába vezetett volna. Életbevágóan fontosnak látta tehát, hogy mielőbb tiszta képet nyerjen. Ezért az 1. lovas páncélos zászlóalj egy páncélgépkocsi szakaszát, Merész²⁵ zászlós parancsnoksága alatt és egy kerékpáros szakaszt északi irányba Golovanevszki felé küldött ki... Nemsokára beérkezett a páncélgépkocsi szakasz első jelentése rádión, mely szerint 10 óra után sikerült neki a Golovanevszki-től délre vezető műút mentén, az erdőszéltől délre eső területen két kozák századot meglepni és azt hatalmas veszteséggel szétszórni. Ez a hír megerősítette a dandárparancsnok gyanúját, hogy itt nem kis erőkről, de nagy orosz seregek kitöréséről lesz szó, ezért 10 óra 30 perckor elrendelte az összes tartalékban álló csapatainak a riadóztatását. Alig félóra múlva érkezett Merész zászlós második rádiójelentése, hogy kb. 20 gépkocsin szállított orosz gyalogságot sikerült meglepetésszerűen megtámadnia és megsemmisítenie, valamint az erdőből szétbontakozva előnyomuló ellenséges csapatokat visszavetni.

A németek helyzete nem volt alkalmas a legrövidebb irányban a Bug felé kitörő oroszok feltartóztatására...

Az út tehát majdnem szabad volt. Erre mutatott Merész zászlós harmadik jelentése is, mely rádión fél tizenkettő felé érkezett. Eszerint harckocsikkal megerősített ellenséges gyalogság Moldovka irányába nyomul előre. Merész zászlós az orosz harckocsik közül egyet kilőtt, az oroszokat szétszórta, de közben kifogyott a lőszere, így kénytelen volt visszahúzódni.

A kitörés tehát igen veszélyes jellegű volt. Ezért a lovasdandár-parancsnok elhatározta, hogy a Bug biztosítási feladattal bíró 13. kerékpáros zászlóaljat és tőle keletre a 3. huszárezred zömét a feladat végrehajtásában meghagyva, a többi rendelkezésre álló erővel... a kitört ellenséget

²³ HL. Kárpát-csoport iratai: A gyorshadtest hardtudósítása (júl. 9–aug. 9.) 51.

²⁴ Nagy Miklós: i.m.: 6.

²⁵ Merész László (Kaposvár, 1915. – ??) tartalékos zászlós, majd tartalékos hadnagy. 1941-ben a lovasdandár páncélgépkocsi századában szakaszparancsnok. Az orosz csapatok golovanevszki kitörésének elhárításában való öntevékeny és bátor magatartásáért soron kívül hadnaggyá léptették elő és a Tiszti Arany Vitézségi Éremmel tüntették ki.

visszaveti... A 3. huszárezred parancsot kapott, hogy Golovanevszk területéről délkeletre vezetők utakat biztosan zárja le és vegye fel a személyes összeköttetést a szomszédos német hadosztállal. A dandár zömét pedig, a 4. huszárezredet, a 14. kerékpáros zászlóalj, az 1. lovas- és a 3. gépvontatású tüzérosztályt a Danilova-Balka-Golovanevszk műút mentén és az attól keletre lévő magaslatokra küldi északkeletre előre, hogy a helyzetnek megfelelően, esetleg keleti irányba fordulva a kitört ellenséget megsemmisítse. A gyorsadtest-parancsnokság ezt a távbeszélőn jelentett tervet és szándékot tudomásul vette.

A szükséges intézkedéseket a lovasdandár-parancsnok 11 óra 30 perckor adta ki. Így a csapatok 12 óra 30 perckor már megindultak észak felé... Vitéz Vattay vezérőrnagy... 14 óra körül személyesen a német hadtestparancsnoksághoz²⁶ ment előre, hogy a helyzetről tájékozódjon. A német hadtestparancsnokság már teljes harcckészültségben, de minden csapat nélkül, védtelenül állott. Vattay vezérőrnagy jelentette az eddig tett intézkedéseit. Ezeket a német hadtestparancsnok²⁷ természetesen jóváhagyta, sőt hálasan meg is köszönte, mert a lovasdandár öntevékeny beavatkozásával most már lehetőknek látszott a veszély teljes elhárítása. Ugyanis már a német hadtest is intézkedett, hogy hadosztályai keletről és nyugatról kétoldali átkarolással támadásba menjenek át.

Különösen kiemelkedett a bevezető harcokban a magyar páncélgépkocsi szakasz Merész zászlós parancsnoksága alatt végrehajtott kiváló működése. Akadályt nem ismerő támadásával megrendítette az ellenséget, lehetővé tette a lovasdandár zömének északra való bevetését, mellyel viszont a dandárparancsnok olyan döntő hatást ért el, hogy az oroszok az erdőv és vasútvonaltól délre már nem merték folytatni további előretörésüket. A magyar lovasdandár beavatkozása, a németek részére igen válságos helyzetet egyensúlyozott ki és időt biztosított a német hadosztályok terüsterős csoportosulásához. Ezek támadása kb. 18 óra körül érvényesült és kétnapi ádáz küzdelem után újabb győzelemmel, az umanyi gyűrű teljes bezárásával végződött.²⁸

1941. augusztus 7-én Makray Sándor²⁹ alezredes, a Heeresgruppe Süd parancsnokságához vezényelt összekötő tiszt az alábbiakban számolt be ugyanezen eseményekről:

"Ma nagy öröm volt nálunk, természetesen a gyorsadtestnél is, mert tegnap a gyűrűből kitört ellenséges részeket, 2 kozák századot, gépkocsizó gyalogságot, igen nagy veszteségeket okozva az ellenségnek, a lovasdandár páncélgépkocsi és kisebb kerékpáros részei kemény rámenéssel szétverték és a veszélyeztetett LII. hadtestparancsnokságot és a 257. hadosztály ellátó részeit nehéz helyzetből kisegítették, amíg a 100. hadosztály beérkezett és a támadást észak felé továbbvitte. Ez Vattay tábornok úr öntevékeny beavatkozása volt, aki egy híradó őrállomásáról értesült a Golovanevszk felőli harci zajról. Az LII. hadtest parancsnoka rendkívül elismerő jelentése és különösen Vattay tábornok úr egyéniségére és működésére vonatkozó dicsérő megjegyzései a legnagyobb visszhangot keltették... Vattay tábornok urat távirthat I. és II. osztályú Vaskeresztre felterjesztették... Ezenkívül az ott működő páncélgépkocsik és kerékpárosokról is bekérték az érdemeseiket. Különösen kitűnt Merész László zászlós."³⁰

Mindezek a harcok, a nagy igénybevétel lassan kifárasztotta a csapatokat és elhasználta az anyagot. Miklós Béla vezérőrnagy, a gyorsadtest parancsnoka az 1941. augusztus 3-i jelentésében azt állapította meg, hogy:

²⁶ Az LII. német hadtestről van szó.

²⁷ Az LII. német hadtest parancsnoka Kurt von Briesen (1883–1941) gyalogsági tábornok volt, aki e tisztséget 1940. nov. 25. – 1941. nov. 10. között töltötte be.

²⁸ HL. Kárpát-csoport iratai: A gyorsadtest harctudósítása: 63–65.

²⁹ Makray Sándor (Dunakeszi, 1898. jún. 19. – ??) alezredes, 1944. nov. 1-jétől vezérőrnagy. 1918-ban kezdte katonai szolgálatát. Az 1930-as években mint vezérkari tiszt a Honvédelmi Minisztériumban szolgált. 1939–41 között a Hadiakadémia tanára, innen vezényelték 1941 nyarán a keleti frontra. 1941. aug. 1-jétől a vezérkari főnök szárnysegédje, majd az 1. hadsereg vezérkari főnöke. 1944-ben a 2. hegyidandár parancsnoka, október 16-a után berlini katonai és légügyi attasé.

³⁰ HL. VKF. I. a. oszt. számnélküli iratok. Napi helyzetjelentések: 1941. aug. 8.

"A gépkocsianyag karbantartására kellene 8-10 nap. Hadműveleti szünetet, pihenést, anyagkarbantartás és az utánszállítás felzárkózása miatt kértem... A kerékpárosok szíve, tüdeje tönkre van. 32 napja pihenő nélkül tart az előnyomulás. A kerékpár- és a gépkocsianyag gyökeres javításra szorul. A pótlást és a vonatot³¹ be kell várni, mert 200 kilométerre elnyúlva hátul van."³²

Makray alezredes viszont augusztus 2-i jelentésben a németek jóval nagyobb veszteségeiről számolt be és semmiképpen sem javasolta a gyorshadtest kivonását a további harcokból, mert ezzel szerinte

"végérvényesen szeretett szomszédaink nivójára kerülénk megítélés szempontjából."³³

Az umanyi csata után a német Dél-Hadseregcsoporthadműveletei tovább terjedtek délkelet felé. Az 1. páncéloscsoport kijutott a Dnyeperhez, elfoglalta *Krivoj Rogot* és a folyó hídjait, majd *Dnyetropetrovszk* felé tört előre. A Dnyepert elérő német csapatok célja az volt, hogy a szárnyaira és a hátába indított támadásokkal szétverjék a szovjet Déli Front csapatait is, melyek ekkor a *Krivoj Rog* – az *Ingulec* folyó – *Herszon* vonalban, déli szárnyával a Fekete-tengerre támaszkodva próbálták feltartóztatni a német és szövetséges erőket.

"Kleist tábornok a *Nyikolajev* elleni támadáshoz *Konsztantyinovka*, *Voznyeszenszk* körzetében vona össze a gyorshadtest 1. és 2. gépkocsizó dandárát. Az előnyomulásra 35 kilométeres sávot jelölt ki számukra a *Bug* és *Ingul* folyók közötti, elaknásított terepen. A kapott parancs értelmében a 2. gépkocsizó dandár augusztus 11-én kezdte meg az előnyomulást *Voznyeszenszkből* *Novaja Ogyessza*, az 1. gépkocsizó dandár pedig *Konsztantyinovkából* *Nyikolajev* felé. Ugyanezen a napon az 1. lovasdandár *Pervomajszkból* indult el és 200 kilométeres menet után augusztus 13-án felzárkózott az 1. gépkocsizó dandár balszárnyára. Azt a feladatot kapta, hogy biztosítsa az összeköttetést a gyorshadtest és az *Ingul* keleti partján előnyomuló német 16. páncélosadosztály között."³⁴

Két nap múlva a német páncélosok már elérték *Nyikolajev* keleti szegélyét, másnap pedig a 2. gépkocsizó dandár is megközelítette a várost. A szovjet 9. hadsereg egységei heves ellenállással és sorozatos ellenlökésekkel igyekeztek megakadályozni a bekerítést.

Augusztus 14-én a lovasdandár is ütközetbe lépett, majd másnap az *Ingul* keleti partján akadályozta meg a szovjet erők partváltását kelet felé. Az 1. lovasdandár és az 1. gépkocsizó dandár egylépcsős harcrendben támadott, mozgékonyságukat jelentősen befolyásolta az üzemanyaghiány.

Augusztus 15-én a 4. huszárezred 4. százada derített fel a déli irányban a *nyikolajevi* vasútvonal mentén, hogy felvegye a kapcsolatot az ott harcoló 79. német gyalogezreddel, egyúttal megállapítsa, hogy vannak-e ezen gyalogezred oldalában és hátában orosz erők. A század előnyomulása *Grejgovóig* bénító ellenséges tűz-

³¹ Vonat: személy- vagy anyagszállításra, oszlopokba foglalt fogatolt, vagy géperőhajtású szállítóeszközök, a hozzátartozó személyzettel. A magyar hadseregben századszintig lemenőleg minden alakulat hadrendjében megtalálhatók voltak ezen csapatrészek. Ütközet-, eleség- málhavasont részekből állt össze. Az ütközetvonat a harchoz és közvetlen utána szükséges anyagokat szállította, a löszert és a mozgókonyhát, az eleségvonat a naponta elhasznált élelmet pótolta, a málhavasont pedig az a rész, melyre csak a menet cél elérése után van szükség, melyet néhány napig nélkülözni is lehet (tisztai poggyász, ruházati és egészségügyi tartalék, irodafelszerelés stb.). Berger Károly: A vezetés kézikönyve Bp. 1930. I. rész 278.

³² HL. VKF. I. a. oszt. számnélküli iratok. Napi helyzetjelentések: 1941. aug. 3.

³³ Uo. 1941. aug. 1.

³⁴ Tóth Sándor: i.m. 322.

ben történt, s túlerő elől a századparancsnok, *Kenéz Géza*³⁵ százados elrendelte a visszavonulást. A parancs kiadása után nem sokkal Kenéz Géza századost halálos lövés érte.

Az orosz erők visszavetésére és a németek balszárnyának biztosítására vonták előre a lovasdandár lovas részeit. Ma már nem lehet teljes bizonyossággal megállapítani, hogy a 3. (Nádasdy) vagy a 4. (Hadik) huszárok produkálták azt a nagyszerű lovasrohamot, amellyel visszavetették a 79. német gyalogezred oldalában álló szovjet erőket. Ezt a rohamot a német szemtanú a háború utáni visszaemlékezésében így rajzolta meg:

*"Reggel óta kemény harcban álltunk egy magas vasúti töltés oldalába beásott és szívósan védekező ellenséggel szemben. A nap folyamán már négyszer támadtuk őket, de mind a négyszer visszavertek bennünket. A zászlóaljparancsnok minden hangnemből ordított, a századparancsnokok tehetetlenek voltak. A sürgős tűzérési tűztámogatást hiába kértük, az egyre késett. És ekkor egyszer csak megjelent a színen egy magyar huszárezred, lóháton. Mind neveltünk. Ugyan mit akarnak itt ezek a magyarok? Kár lesz azokért a pompás, elegáns lovaikért. Ekkor szinte kővé meredtünk. Ezek a fickók megőrültek. Huszárszázad huszárszázad után robogott felénk. Elhangzott a vezényszó. A barnára sült arcú, karcsú lovasok úgy ültek a nyeregben, mintha belenőttek volna. Parancsnokuk, egy magas, fénylő aranygalléros huszárezredes kirántotta a kardját. Négy-öt könnyű páncélgépkocsi kanyarodott elő a szárnyakra és már vágatott is a sík mezőn a huszárezred, kivont kardjuk csillogott a lemenő nap fénylő sugaraiban. Talán Seydlitz rohamozott így egykoron. Minden elővigyázatról megfeledkezve ugrottunk föl állásainkból. Olyan volt a egész, mint egy nagyszerűen megrendezett lovasfilm. Eldördültek az első lövések a töltés felől, aztán mind ritkábban hallottuk őket. És azután szinte kidüldelt szemmel, hitetlenkedve néztük, amit láttunk, hogy a szovjet ezred katonái, akik a mi századaink támadásait olyan hevesen és elkeseredett ellenállással verték vissza, most sorra ugrálnak föl és szinte eszelősen futnak, menekülnek, a diadalmasan száguldó magyarok pedig úzik, hajtják maguk előtt az oroszokat és fénylő kardjaikkal gazdag, nagyon gazdag aratást végeznek köztük..."*³⁶

A 3-4 napos súlyos harcok után végülis a 2. gépkocsizó dandár nyugatról, a német 16. gépesített hadosztály pedig keletről augusztus 16-án benyomult Nyikolajevbe. A szovjet Déli Front csapatai azonban megmenekültek a bekerítés elől, előbb az Ingulec, majd augusztus 19-étől a Délnyugati Front egységeivel együtt a Dnyeper vonalára húzódtak vissza. A szovjet főparancsnokság utasítása az volt számukra, hogy minden erejükkel védjék a folyót.

A nyikolajevi csata után Krivoj Rog térségében gyülekezett a gyorsadtest. Leromlott anyagi állapotáról, harckészségéről egyre aggasztóbb jelentések jutottak a honvéd vezérkarhoz:

"Az utolsó időszak alatt uralkodó 49 fokos hőség, a vízhiány a csapatokat a dandárparancsnokok egybehangzó jelentése szerint nagyon igénybe vette. Az óriási hőségben vágrehajtott nagy menetek a lovasdandár loállományát egyharmaddal csökkentették. A még használatban lévő gépjárművek zöme javításra szorul, aminek esetleges elmaradása kieséssel fenyeget."

– olvashatjuk a gyorsadtest 1941. augusztus 18-i esti helyzetjelentésében.³⁷

A két nap múlva kelt helyzetjelentés szerint a lovasdandár lovas részei kb. egy ezred erőre olvadtak le, de az is kíméletre szorul.

³⁵ *Kenéz Géza* nemes szalontai (1907. márc. 7. – Mlhajlovka, 1941. aug. 15.) százados. 1930-ban avatták hadnaggyá a Ludovika Akadémián. A 4/4. lovasszázad parancsnoka volt a keleti hadszíntéren. Hősi halált halt 1941. aug. 15-én.

³⁶ Erich Kern: *Der Grosse Rausch*, Zürich, 1948. 54-55.

³⁷ HL. VKF. I. a. oszt. számnélküli iratok, Napi helyzetjelentések: 1941. aug. 18.

A további hadműveletek során azonban még nehéz feladatok vártak a magyar gyorsadtestre. A Dnyeper keleti irányban előreugró nagy kanyarulatának a *Dnyetropetrovszk-Zaporozsje* szakaszát kellett tartaniuk több héten át. Az eredményes folyamvédelmen múltott a déli, az Azovi-tenger felé és az északi, Harkov irányába folytatott német átkaroló hadművelet sikere.

Közben itthon a magyar politikai és katonai vezetés már a gyorsadtest hazahozatalán munkálkodott. Ezirányú tevékenységüket nagyban motiválták az elhúzódo hadműveletek, a román hadsereg dél-erdélyi csapatösszevonásai, s nem utolsósorban a gyorsadtest rendkívül leromlott állapta.

Bárdossy László miniszterelnök és a Honvéd Vezérkar újonnan kinevezett főnöke, *Szombathelyi Ferenc* vezérezredes 1941. szeptember 7. és 10. között a német főhadiszálláson tettek látogatást. A német politikai és katonai vezetéssel folytatott tárgyalásaik során az alábbiakban egyeztek meg:

„1. A gyorsdandárok felszerelését a németek azonnal kiegészítik, ami lehetővé teszi, hogy a jelenlegi hadműveletek befejezéséig – ami aligha fogja meghaladni október 15-ét – helyükön maradjanak.

2. A németek egy teljes páncélosadosztály felszerelését Magyarország rendelkezésére bocsátják.

3. A Kárpát-csoportnak még hadtápszolgálatban működő biztosító alakulatait 4 békeállományú dandárt kitevő, 12 gyalogzászlóaljjal váltják fel.”³⁸

Bár ezek után megvolt a remény a gyorsadtest mielőbbi hazahozatalára, de a jövőbeni magyar katonai részvétel kérdése továbbra is lezáratlan maradt.

1941. augusztus 31-étől tehát a gyorsadtest új feladata a Dnyetropetrovszktól délre eső Dnyeper szakasz biztosítása 200 kilométer hosszon, egészen Nyikopolig. E szakasz legveszélyesebb része középujt, Zaporozsijnél volt. Az ellenség ezt a védőszakaszt az első naptól kezdve állandó tűzérségi és aknavető tűz alatt tartotta, s naponta, néha többször is zászlóalj erejű erővel támadta. Ez a 12 km hosszú, 5–800 méter széles sziget a 2. gépkocsizó dandár védőkörletébe esett. A 200 kilométeres védőkörletből egyébként a 2. gépkocsizó dandár 55 kilométeres szakaszt kapott, tőle jobbra az 1. gépkocsizó dandár 100 kilométeren biztosított, míg balra *Ankay-Anesini*³⁹ ezredes csoportja 45 kilométeres szakaszon figyelte a Dnyepert. Ez utóbbi csoport két gépkocsizó, két kerékpáros és egy harckocsi zászlóaljból, valamint egy közepes tarackos tűzérosztályból állt. A lovasdandár két, lóval ellátott huszárosztálya egyelőre tartalékba került, a többiek pedig szétosztották a gépkocsizó dandárok között.

A gyorsadtest számára ez a kiutalt védőkörlet túlságosan nagy volt, hozzá még nehéz terepviszonyok tovább nehezítették a folyambiztosítást. A védőkörleteket támpontszerűen rendezték be és szállták meg az alegységek, a legtöbb helyen csupán csak *tábori őrsők*⁴⁰ szervezésére tellett az erőből. Kevés volt a tűzérség és a páncéltörő fegyver. A magyar tábori őrsők nappal a horhosok⁴¹ közti területeket figyelték, de a sötétség beálltával a horhosok bejáratainál egészen a víz

³⁸ Magyar Országos Levéltár K. 63–472 és 473. Szent-Iványi Domokos emlékirata 688.

³⁹ *Ankay-Anesini Győző* (Marosújvár, 1893. nov. 23. – Argentína, 1955) vezérkari ezredes, 1941. nov. 1-jétől vezérőrnagy. Személyére és beosztására vonatkozóan nincsenek adataink.

⁴⁰ A tábori őrsők a biztosítás legelől lévő tagjai, a figyelmet és a leplezést végzik. Erejük a feladat fontosságától és az ellenség közelségétől függően rajtól zászlóaljig terjedhet.

⁴¹ A horhos a folyóhoz lefutó meredek oldalú mély vízmosás.

tükréig ereszkedtek le és sűrű járőrözéssel biztosítottak. Az oroszok éjszakánként csónakokon átkelve, vagy a gázlókon átjőve igyekeztek a tábori őrsöket kiemelni és jó előfeltételeket teremteni nagyobb erejű támadásokhoz. Az átszivárgott erők aztán polgári ruhába bújva a községekben húzták meg magukat, ahol partizánokat szerveztek be. A korábban már szétugrasztott orosz csapatok és a partizánok összeszedése újabb megterhelést jelentett a gyorshadtest alakulatainak.

A szovjet csapatok tűzérési és aknavető tűz támogatásával szinte állandóan erőszakolták az átkelést. A legkritikusabb helyzet a zaporozsjei szigeten és Nyikopolnál alakult ki. A zaporozsjei sziget elleni szovjet támadások 1941. szeptember 5-én érték el csúcspontjukat. A szigetet védő két zászlóalj már korábban is súlyos veszteségeket szenvedett, végül kénytelen volt a szigetet kiüríteni, és a visszafoglalásra indított támadás is eredménytelen maradt.

A gyorshadtest veszteségteljes folyamvédelméről a szeptember 8-i helyzetjelentés az alábbiakat tartalmazza:

„A gyorshadtest VIII. 30. óta Grusevka és Voloszkoje észak között 12 zászlóaljával 200 km kiterjedésben védte a Dnyepert kb. 5 orosz hadosztállal szemben. A súlypont – a 2. gépkocsizó dandár zöme – a zaporozsjei sziget területén kb. 1 orosz hadosztállal állt szemben, a többi részeken csak folyammegfigyelésre jutott erő...”

Időközben a Dnyeper leapedt, sok helyen gázolható, az oroszok rájöttek, hogy a nagy térben mily kevés az erőnk, s a széles arcvonalon mind több és több helyen indították meg vállalkozásokat század, sőt néha zászlóalj erőben. Kis tartalékaink a megszakítás nélküli hősiesség küzdelemben felmorzsolódtak, s így a felváltásuk lehetetlenné vált. A bevetett csapatok a pihenő nélküli küzdelemben kimerültek. A zaporozsjei védőkörlet 5-én este parancs ellenére kivonta kimerült csapatait a szigetről. Helyzetjelentéseim alapján a 16. (német) hadosztály 6-án átvette az 1. gépkocsizó dandártól 100 kilométeres védőkörletét, melyet eddig igen ügyesen és vakmerően védett. A hadtest 45 kilométeres északi védőkörletét, amit Ankaý ezredes védett másfél zászlóaljjal a III. (német) hadtest vette át csapatokkal együtt. A 2. gépkocsizó dandár csapatainak zöme a kimerültség miatt erkölcsileg megrendült. Jelenleg alig ellenállóképes, 1-2 kiváló alparancsnok ténykedésének köszönhető, a helyzet teljes felborulásának elkerülése. A hadtest feladata a megmaradt 55 kilométeres sávban védeni...”⁴²

Az orosz csapatok nyomása azonban nem csökkent. Továbbra is kitartóan erőltették a dnyetropetrovszki német hídfő felszámolását és az áttörési kísérleteket Zaporozszenál. A 16. német páncélosadosztály kivonása után ismét 200 kilométerre nőtt a gyorshadtest védelmi sávja, s ennek északi védőkörletét a lovasdandár vette át. A 16. páncélosadosztályt a védőkörletben az előrevont 4. huszárezred váltotta fel szeptember 10-én.⁴³

A gyorshadtestre nehezedő nyomás csak szeptember közepe után enyhült. A német 1. és 2. páncéloscsoport ugyanis sikeres bekerítő hadművelete folytán körülzárta a szovjet Délnyugati Front hadseregeit. Erre azért kerülhetett sor, mert a szovjet hadvezetés csak késve, szeptember közepe után engedélyezte Kijev feladását. (A várost szeptember 18-án ürítették ki a szovjet csapatok.) A kijevi csata befejezése után az 1. páncéloscsoport fokozatosan felgöngyölítette a Dnyeper menti szovjet védelem állásait. Szeptember 27-én az 1. gépkocsizó dandár védőkörletének egy részét átvette a 4. német őrezred, másnap pedig megkezdődött a lovasdandár

⁴² HL. VKF. I. a. oszt. számnélküli iratok. Napi helyzetjelentések: 1941. szept. 8.

⁴³ Uo. 1941. szept. 10.

alakulatainak kivonása. Ezen csapatrészeknek október 5-ére kellett Sznamenyka körletében gyülekezniük.⁴⁴

A gyorshadtest többi része pedig a 17. német hadsereg alárendeltségébe lépett. Feladatát abban határozták meg, hogy a IV. német hadtest kötelékében Izjum irányába előretörve minél hamarabb érje el a Donyec folyót.

Az arcvonalból kivont lovasdandár helyett a II. és a VII. kerékpáros zászlóalj lépett a gyorshadtest alárendeltségébe. A lovasdandár alakulatainak kivonásáról pedig 1941. október 7-én az alábbi döntés született a gyorshadtest parancsnokságán:

„A lovasdandár lovasrészek előreláthatólag a most folyó hadműveleti időszak (Dnyeper védelem) felszámolása után kivonásra kerülnek, s M[ozgósítási] állomásaikra az anyaországba hátra irányíthatnak. Ezen kivonások és hátrairányítások előkészítésére az alábbiakat rendelem:

1. Kivonásra kerülnek:

a. A lovasdandár parancsnoksága és az 1. lovasdandár tüzérparancsnoksága.

b. A 3. és 4. huszárezredek a páncéltörő ágyús századok nélkül.

c. Az 1. lovas tüzérosztály.

d. Az 1. lovas híradószázad, a gépkocsizó vegyes híradó szakasz nélkül.

e. A lovasdandár vonat fogatolt része.

2. A gyorshadtestnél visszamaradnak:

a. Ankay-Anesini Győző ezredes egy külön meghatározandó törzsszel.

b. A 13. és 14. kerékpáros zászlóaljak.

c. A 3. gépvontatású közepes tarackos tüzérosztály.

d. Az 1. és 2. légvédelmi géppágyús üteg.

e. Az 1. lovas-páncélos zászlóalj...

f. Az 1. lovas-utász század

g. Az 1. lovasdandár vonat gépkocsizó része.

h. A 3. és 4. huszárezred páncéltörő ágyús századai (vezényelve a II., illetve a VII. kerékpáros zászlóaljakhoz)...

A 3. huszárezred páncéltörő ágyús százada a II. kerékpáros zászlóaljhoz, a 4. huszárezred páncéltörő ágyús százada a VII. kerékpáros zászlóaljhoz vonultatandó be, míg a lovasdandár híradószázad 1. gépkocsizó vegyes híradó szakasza a gyorshadtest híradószázadához.

A fenti rendelettel kivonásra kerülő részek X. 6-án megkezdték Szofojevka területén való gyülekezésüket, és szervezetszerű hadrendi kötelékeik helyreállítását. Ennek megtörténtével előreláthatólag X. 10-én részben gyalogmenetekkel, részben vasúti szállítással Vinnyicán át M. állomásaikra útbaindulnak.

A hátsó német katonai parancsnokságok részéről azonban máris kísérlet történt, hogy a lovasdandár fenti kivonásra kerülő részeit hadtáp illetve hátsó terület biztosítására visszatartsák. Ezen kívánságot elhárítottam, és a lovasdandár-parancsnokságnak, illetve a kivonásra kerülő részek parancsnokának, vitéz Pongrácz Pál⁴⁵ ezredesnek... az alábbi parancsot adtam:

Felmerült kételyekkel és kívánságokkal kapcsolatban újólal hangsúlyozom, hogy a lovasdandár lovasrészeinek feladata mielőbb M. állomásaikra bevonulni. Vitéz Pongrácz ezredes minden ezzel ellentétben álló kívánságot, vagy utasítást a magyar királyi honvéd vezérkar főnökének intézkedésére való hivatkozással hárítson el. Parancsot csak a honvéd vezérkar főnökétől kaphat, a gyorshadtest, vagy később a Kárpát-csoport-parancsnokság útján.

Vitéz Pongrácz ezredes gondoskodik arról, illetve minden lehető eszközzel biztosítsa, hogy csoportja legalább Vinnyica területén berakásra kerüljön. Amennyiben ez csak részekkel, vagy

⁴⁴ Uo. 1941. szept. 28.

⁴⁵ Pongrácz Pál vitéz szentmiklósi és óvári (Veszprém, 1889. aug. 30. – ??) ezredes, 1942. márc. 30-ától vezérőrnagy. 1940. jan. 1-jétől a Nádasdy Ferenc 3. honv. huszárezred parancsnoka Munkácsón, majd Nagyváradon. 1942-ben a gyorshadtest beosztott tábornoka, majd nov. 1-jétől egy évig az örkenytábori Lovassági Központi Iskola parancsnoka. 1943. nov. 1-jétől a Vitézi Rend helyettes törzskapitánya majd ügyvezető törzskapitány.

egyáltalán nem lehetséges, akkor saját belátása, illetve a lehetőségekhez képest hajtja végre a hazamenetelt.”⁴⁶

Október 10-én a lovasdandár-parancsnokság elkészítette a csapatok hazaszállítási tervét is. Eszerint október 16-ától naponta általában 100 vagon (2 db. száztengelyes szerelvény) áll rendelkezésre Sznamenyikán. Sznamenyikától Przemyslgig a vasúti szállítás német szerelvényeken történik. Przemyslben kirakodás és gyalogmenetet Sziarki-ig. Itt ismét berakodnak az alakulatok, most már magyar szerelvényekbe és vasúton indulnak M. állomásaikba.

„Általános terv a hátraszállításra:

a. A lovasdandár október 11-i indulással, 4 napi menettel Novo-Alekszandrovka, Trojan, Szubaczi, Adhamszka általános berakó körzetbe menetel. Az élszállítmányok, a már menetkész 1. lovas tűzérosztály és a fogatolt vonat Sznamenyikára kerül.

b. Szállítás sorrendje: 1. lovas tűzérosztály, 3. huszárezred, 4. huszárezred, 1. lovasdandár híradószázad, vonat...

c. A lovasdandár-parancsnokság október 14-ével Kirovgrádon. Október 18-án Vinnyicán át Przemyslbe települ át. Oda beérkezés előreláthatólag október 24-én. Közben intézkedik a bratszkoeji lókorház hátrairányítására.

f. A lovasdandár gyalogmenete Przemysl és Sziarki között szállítmányonként beérkező osztálykötelek megalakulása után...”⁴⁷

A Központi Szállításvezetőség jelentéseiből tudjuk, hogy a lovasdandár törzse október 28-án rakodott ki Nyíregyházán. November 3-án érkezett haza a 4. huszárezred törzse az árkászszázaddal és a távbeszélő szakasszal. Másnap rakodott ki a géppuskás század, a huszárúteg és az I. osztály törzse.

Közben már megérkezett a sznemenykai állomásparancsnokság jelentése is, mely szerint a lovasdandár berakodása ott november 2-án befejeződött.

November 7-én érkezett vissza Nyíregyházára a II. osztály, valamint az I. osztály 3 lovasszázada. Ezen a napon tehát a Hadik huszárezred a páncéltörő ágyús százada kivételével ismét békehelyőrségében volt.

A lovasdandár utolsó alakulatai: a 3. gépvontatású tűzérosztály, a fogatolt egészségügyi oszlop és a műszaki oszlop november 9-én lépett be az országban s másnap már ki is rakodtak Nyíregyháza, Debrecen és Tokaj vasútállomásain. Ezzel a lovasdandár hazaszállítása befejeződött.⁴⁸

Még a szállítás közben vezérkar főnöke döntést hozott arról, hogy a lovasdandár csapatainak ünnepélyes szemléjét november 15-én Nyíregyházán tartják meg. A szemlén az 1. lovasdandár-parancsnokságának szűkebb törzse, a 3. és a 4. huszárezred, az 1. lovas tűzérosztály vonat nélkül, a lovasdandár híradószázada, a lovas-páncélos zászlóalj 1. és 2. harcokosi százada és a dandárvonat fogatolt részlegének tiszti és legénységi küldöttsége vesz részt.⁴⁹

A hadművelleti területen maradt két gépkocsizó dandár pedig a 17. német hadsereg alárendeltségében folytatta előnyomulását. Az élen haladó 1. gépkocsizó dandár zavartalanul menetelt *Novomoszkovszig*. Itt azonban a műút végét ért, s az október 10-ével beköszöntött őszi esőzés szinte lehetetlenné tette a további mozgást.

⁴⁶ HL. VKF. I. a. oszt. számnélküli iratok. Napi helyzetjelentések: 1941. okt. 7.

⁴⁷ Uo. 1941. okt. 10.

⁴⁸ Uo. 1941. nov. 9.

⁴⁹ Uo. 1941. nov. 7.

Ekkor Miklós Béla vezérőrnagy átszervezte, két lépcsőbe osztotta be csapatait. Az első lépcsőbe két-két századból álló, de terepjárókkal jól ellátott, s így mozgékonyá tett, nehézfegyverekkel megerősített gépkocsizó zászlóaljak kerültek, míg a második lépcsőt a két dandárból kivont századok, a nem terepjáró gépkocsik, a kerékpárosok, a közepes tűzérosztályok⁵⁰ alkották.

Az így átszervezett hadtest első lépcsője október 16-án folytatta az előnyomulást. Az 1. gépkocsizó dandár október 21-én, háromnapos harc árán elfoglalta *Mecsebelovkát*. A gyorshadtest másnapi helyzetjelentése egyre kilátástalanabb képet nyújt a további előnyomulásról:

„Dacára, hogy minden reményünk jogos volt az izjumi előretörés sikerültére, s így szép eredményekre, a küzdő dandárok ma csak felderítő tevékenységre szorítkozhattak és elmaradt részeit próbálták felzárkóztatni.

Az idő, s a talaj már a terepjáró gépkocsik mozgását is csaknem lehetetlenné tették. A legszükségesebb utánpótlást helyi fogatolt járművekkel kísérlem meg szállíttatni.

A kerékpáros, a közepes tűzérő és a vonatrészek lemaradva teljesen mozgásképtelenek. Az eső ma is esik. A páncélos hadsereg parancsnoksága délután el is rendelte a mozgások beszüntetését...”⁵¹

A gépkocsizó dandár a már szinte járhatatlanná vált utakon lassan vergődve, a harckocsikat és a terepjáró járműveket is hátrahagyva október 28-án végül elérte a Donyec folyó kanyarját *Velikaja Kamisevka* térségében. Két nap múlva felzárkózott hozzá a 2. gépkocsizó dandár is. A gyorshadtest harcértéke a sáros, felázott, iszapos talajon egyre romlott, harcos állományába már csak 3 és fél zászlóalj, 3 könnyű tarczós üteg és 2 légvédelmi gépágyús üteg tartozott, harckocsik és páncélgépkocsik nélkül.

A szüntelen esőzés, a teljesen felázott terep végülis arra készítette a német hadvezetést, hogy ne erőltesse a hídfők foglalását a Donyecen. A visszavonuló orosz csapatok ugyanis felrobbantották a hidakat, s a folyó túloldalán tartós és szilárd védelemre rendezkedtek be. A gyorshadtest feladata ebben a helyzetben az volt, hogy Izjumtól északra és délre menjen át védelembe a folyó mentén.

A gyorshadtest számára ezzel a szovjetunióbeli hadműveletek véget értek. Miklós Béla vezérőrnagy, a gyorshadtest parancsnoka 1941. október 27-én a további teendők megbeszélése végett hazarepült Budapestre. Tájékoztatója után a német és a magyar katonai vezetés megállapodása értelmében megkezdődött a csapatok felváltása és hazaszállítása. A felváltás november 6-án, a hazaszállítás pedig november 24-én vette kezdetét. A gyalogmenetben érkezők december első felében, a vasúton szállítottak december végén, január elején kerültek haza.⁵²

A lovasdandár páncélos zászlóalja is két részletben érkezett haza. A kerekés részek Vinnyicáról indultak és december 18-án érkeztek Nyíregyházára, a páncélos részek pedig Dnyetropetrovszkban várták a vasúti berakodást és csak 1942. február 1-jén rakodtak ki a nyíregyházi pályaudvaron.⁵³

⁵⁰ A közepes tűzérő lövegeinek ürmérete 106 és 200 mm között volt. Ez alatt könnyű, fölötté nehéz tűzérőgről beszélünk.

⁵¹ HL. VKF. I. a. oszt. számnélküli iratok. Napi helyzetjelentések: 1941. okt. 22.

⁵² Uo. 1941. dec. 21.

⁵³ HL. Kárpát-csoport iratai: Az 1. lovas-páncélos zászlóalj harctudósítása.

A 4. huszárezred gépvontatású páncéltörő ágyús százada szintén decemberben, karácsony előtt néhány nappal érkezett vissza a laktanyába.⁵⁴

1941. december 14-én Budapesten a *Hősök terén* rendezték meg a gyorshadtest ünnepélyes fogadtatását és díszszemléjét. Ezzel a gyorshadtest háborús szereplése befejeződött.

A hadműveletek négy hónapja alatt a gyorshadtest mintegy 2000 kilométer mélyen nyomult be Szovjetunió déli területére. A harcok során 3730 fő véres veszteséget (hősi halott, eltűnt, megsebesült) szenvedett, és további 830 fő pedig súlyos betegen került haza. A harccselekmények során, de legfőképpen a mostoha út- és időjárási viszonyok közepette végrehajtott gyorsított menetek alatt jelentős anyagi veszteségek érték. Kis harckocsijai 100 %-ban, könnyű harckocsijai 80 %-ban megsemmisültek. Elvesztett 30 darab repülőgépet, 28 darab különféle tüzérségi löveget és összesen 1200 darab páncélozott és egyéb járművet.⁵⁵

A gyorshadtest létszáma és felszereltsége miatt nem lehetett döntő hatással a hadműveletek alakulására. A csapatok azonban, kiképzési hiányosságaik, haditapasztalatokban való járatlanságuk, szervezési és felszerelésbeli fogyatékoságaik ellenére teljesítették az eléjük kitűzött részfeladatokat.

⁵⁴ HL. VKF. I. a. oszt. számnélküli iratok. Napi helyzetjelentések: 1941. dec. 21.

⁵⁵ HL. VKF. I. a. oszt. 1941. 6841/elnöki.

A nyíregyházi huszárok hadinaplója

Az ezred a délvidéki hadműveletek befejezése után, 1941. év május hó első napjaiban tért vissza újra békehelyőrségébe, Nyíregyházára. A hadilétszámról békelétszámmra⁵⁶ való leszerelés után újból megkezdte az ezred a kiképzés folytatását ott, ahol a délvidéki – április 7-i – mozgósítás elrendelésével abbahagyta.

Az újra megkezdett kiképzési munka nem folytatható zavartalanul, mert a kiképzés mellett még végre kellett hajtani a nyeregkipróbálással kapcsolatos meneteket is, amelyet az ezrednek egy összeválogatott különítménye hajtotta végre *Kenéz Géza* százados parancsnoksága alatt. Ehhez járultak még az előző hadműveletek alatt szerzett tapasztalatok alapján az új felszerelési és málházási kipróbálások is.

A leírt kipróbálások kiértékelése már részben a hadműveletek alatt történt meg, künn a harctéren.

Az ezred a fent vázolt munkáját nem folytathatta sokáig, mert a feszült külpolitikai helyzetre való tekintettel az ezrednek elrendeltetett, hogy kötelékéből összevontan egy megerősített osztályt tartson készenlétben, a várható esetleges orosz beavatkozás elhárítására.⁵⁷

Ezen megerősített osztály részére már a menetintézkedés is kiadatott arra vonatkozólag, hogy Kárpátalja területére előrevonják. Ezt a felsőbb intézkedést később visszavonták.

1941. június 27-én reggel 4 órakor kapta meg az ezred a részleges mozgósításra vonatkozó parancsot.

Ezen parancssal az ezred újból félretette a békés munka szerszámaint és nagy lelkesedéssel, fáradhatatlan munkásságával azon volt, hogy a rendkívül komoly helyzetre való tekintettel minél előbb harcckészen álljon rendelkezésére a hadvezetőségnek.

Az ezred a részleges mozgósítási parancs vétele után megkezdte, a már előre kidolgozott terv alapján a feliasztást.

A vállalkozó- és igénybevételes lovak⁵⁸ behívóit még 27-én hajnalban gépkocsi szétvitték az illetékes községi eljáróságokhoz, úgy, hogy a lovak már június

⁵⁶ A huszárezred békelétszáma az 1941-es hadrend szerint: 66 tiszt, 64 hivatásos altiszt, 66 továbbszolgálgó altiszt, 163 sortisztes és 1097 huszár. Összesen: 1456 fő, 1121 ló, 8 löveg (4 ágyú, 4 páncéltörő ágyú), 14 géppuska, 72 golyószóró, 6 nehézpuska, 8 lőszerkocsi, 9 mozgókonyha, 34 országos jármű (szekér) és 4 kerékpár.

⁵⁷ HL. VKF. I. a. oszt. számnélküli iratok. Napi helyzetjelentések: 1941. jún. 23.

⁵⁸ A vállalkozó ló már kiképzett huszárló volt, melyet a környékbeli gazdáknak adtak ki és évente ellenőrizték. Ha a ló ápolása, vasalása kifogástalan volt mindig, 5 év múlva a gazda tulajdo-

28-án a reggeli órákban Nyíregyházán a Huszárlaktanyában nagy részben rendelkezésre állottak. A gazdák a lovakat példás pontossággal állították elő, a lovak erőállapota is általában kielégítőnek volt mondható.

A legénység bevonulása vonatottan ment. Ennek oka főleg abban keresendő, hogy a részleges mozgósítással egyidejűleg elrendelték a hadiforgalmat, minek következtében naponta csak egy vonatpár közlekedett. A legénység a menetrendszerű vonatokkal számolt és így származtak a bevonulásukkal kapcsolatos késedelmek. Egyes nagyobb vasúti csomópontokon, pld. Debrecenben és Szerencsen 300–400 fő legénység torlódott össze, mely legénység elszállítására a lovasdandár parancsnokának kellett közbelépnie – külön szerelvény igénylésével, hogy a tervszerű mozgósítás fel ne boruljon. Azon körülmény, hogy a lovak már 28-án reggel Nyíregyházán voltak, a hiányzó legénység pedig – önhibáján kívül – a vasúti csomópontokon tétlenül töltötte idejét, igen kedvezőtlenül, hátrányosan befolyásolta a menetkészültség elérését.

A fent vázolt nehézségek következtében 29-én a legénységnek még 60 %-a hiányzott a hadiállományból. A lóhiány 25–30 %-os volt, de ezen hiány főleg a bevonult, de jelenleg alkamatlannak osztályozott lovak kieséséből állt elő. A hiányzó lovak száma új behívással lett pótolva.

*Ehrlich Géza*⁵⁹ ezredes, ezredparancsnok súlyos betegsége miatt az ezredet, a lovasdandár-parancsnokság intézkedése alapján, vitéz *Ireghy Imre*⁶⁰ alezredes mint helyettes ezredparancsnok viszi ki a harctérre. A 4/I. huszárosztály parancsnokságát ugyanakkor ideiglenesen *Szepessy-Schaurek Ottmár*⁶¹ százados vette át.

Június 29-én 20 óraker kapta meg az ezred a vasúti szállítási parancsot, melynek értelmében 30-án, hajnali 3 óraker kezd meg a rakodást élszállítmányával.

nába ment át. Igénybevételes ló: minden község előjárósága köteles volt a község lóállományát nyilvántartani és a kiegészítő parancsnokságoknak időnként jelenteni. Ezeket a lovakat ott a lónyilvántartó tiszt ellenőrizte, s megállapította az értékét és hogy mire alkalmas (hátas, hámos, málhás). A lószükségletnek megfelelően ezeket is behívták és a kincstár ezek árát kifizette a tulajdonosoknak.

⁵⁹ *Ehrlich Géza* (Resicabánya, 1890. febr. 15. – Budapest, 1968. nov. 26.) ezredes, 1943. okt. 5-étől vezérőrnagy. A Ludovika Akadémia elvégzése után 1911-ben avatták hadnaggyá, s szolgálatát a 9. honvéd huszárezrednél kezdte meg. Az 1920-as években a debreceni vegyesdandár-parancsnokságon szolgált, 1930–1933 között a 7. önálló huszárszászad parancsnoka, majd a törzstiszti tanfolyam tanára Budapesten. Az 1930-as évek végén az 1. huszárezrednél, a Honvédelmi Minisztériumban szolgált, s 1939. nov. 1-jével helyezték át Nyíregyházára ezredparancsnoki beosztásba. 1941-ben megbetegedett, felgyógyulása után, 1943-ban a keleti fronton ezred-, majd hadosztályparancsnok. 1944-ben nyugállományba vonult. 1945-ben az oroszok elhurcolták, s a fogságból 1956. jún. 5-én tért haza.

⁶⁰ *Ireghy (Furman) Imre* vitéz (Zselickislak, 1895. jan. 20. – Budapest, elhunyt) alezredes, 1942. ápr. 1-jétől ezredes. Katonai szolgálatát a 9. honvéd huszárezrednél kezdte 1914-ben. 1920–1929 között az 1. huszárezred századparancsnoka, az 1930-as években a Koronaőrseg parancsnokhelyettese és a VI. önálló huszárszászad parancsnoka. 1940–1943 között Nyíregyházán az I. osztály parancsnoka, 1941 nyarán megbízott ezredparancsnok. 1943-tól fogságba estéig az örkénytábori Huszár és Kerékpáros Központi Iskolában szolgált. Az orosz fogságból 1948. júl. 2-án tért haza.

⁶¹ *Szepessy-Schaurek Ottmár* (Budapest, 1901. dec. 22. – Budapest, 1965. aug. 24.) százados, 1942. máj. 1-jétől őrnagy. 1921. aug. 20-án avatták a Ludovika Akadémián hadnaggyá. Az 1930-as években lovaglótanár, a nemzetközi és díjugrató csapat tagja. 1938. szept. 1-jétől 1941. okt. 1-jéig szolgált a 4. huszárezredben pótló idomító különítmény parancsnokként, majd a 4/5. lovasszászad parancsnokaként. 1942–44-ben A Bolyai Műszaki Akadémia, majd a Hadiakadémia lovaglótanára. 1943. máj. 1-jén. alezredessé, 1945. ápr. 20-án ezredessé léptették elő.

A nagy légénységi hiány a reggeli órákig a lovasdandár-parancsnokság már említett közbelépése folytán annyira csökkent, hogy az alosztályok, ha nem is teljes létszámmal, de élszállítmánnyal az alábbi csoportosítással megkezdték a vasúti berakást az említett időpontban.

Tekintettel arra, hogy az alosztályok a már fent vázolt hiányok következtében a teljes hadilétszámot nem érték el, így a vasúti rakodáshoz rendelkezésre bocsátott egyszerszerelvények gazdaságos kihasználása végett az alosztályok összevontan kerültek berakásra.

Élszállítmánnyal ment: a 4/1. és 4/2. huszárszázad kész részeivel.

Második szállítmánnyal: a fél géppuskás század és a fél huszárüteg.

Harmadik szállítmánnyal: a 4/I. huszárosztály-parancsnokság, a fél árkászszázad és a lovasdandár élelmezőoszlop felvételező részlege.

Negyedik szállítmánnyal: a 4/4. és 4/5. huszárszázad kész részeivel.

Ötödik szállítmánnyal: a 4/3. és 4/6. huszárszázad kész részeivel.

Hatodik szállítmánnyal: az ezredparancsnokság, távbeszélő szakasz és a pán-céltörő ágyús század.

Hetedik szállítmánnyal: a 4/2. és 4/1. huszárszázad időközben elkészült részeivel.

Nyolcadik szállítmánnyal: a 4/II. huszárosztály-parancsnokság és a fél árkászszázad.

Kilencedik szállítmánnyal: a 4/4. és 4/5. huszárszázad időközben elkészült részeivel.

Tizedik szállítmánnyal: a 4/3. és 4/6. huszárszázad elmaradt részeivel.

Tizenegyedik szerelvénnel: a huszárüteg és a géppuskás század elmaradt részei összevontan.

Ezen megoldással a rendelkezésre bocsátott egyszerszerelvények teljesen ki lettek használva és így az ezred alosztályai két lépcsőben kerültek vasúti szállításra a felvonulási területre. Csak ezen eljárás nyújtott módot arra, hogy az egész hadiállományú ezred utolsó szállítmányával a nehézségek ellenére is a tervbevett időre elérte a felvonulási területet.

A rakodás két állomáson, illetve rakodón történt: a nyíregyházi MÁV pályaudvaron és a nyíregyházi kisállomáson létesített szükséggrakodón.

Az ezred élszállítmányával *július 1-jén* érte el a részére elrendelt felvonulási területet, amely Nagybecskó, Kisbecskó községekben volt megadva.

Szállásszabályozó tisztként *Kricsfalussy Ferenc*⁶² százados második ezredsegédtiszt rendeltetett előre, aki a beérkezett szállítmányokat a részükre kiutalt körletekbe irányította.

⁶² *Kricsfalussy Ferenc* (Nyíregyháza, 1901. márc. 17. – ??) százados, 1942. márc. 30-ától őrnagy. A Ludovika Akadémiát 1921-ben végezte el, s ettől kezdve 1942. júl. 30-áig megszakítás nélkül a 4. huszárezredben szolgált különböző beosztásokban (szakaszparancsnok, ezred 2. segédtiszt, anyagi tiszt, századparancsnok). 1942. júl. 30-ától egy évig az 1. lovashadosztálynál lovas kiképzési előadó, majd 1943. szept. 1-jétől 1945. febr. 10-éig a budapesti I. önálló huszárosztály parancsnoka. 1943. máj. 1-jétől alezredes. 1945. ápr. 1-jén esett orosz fogságban, ahonnan 1948. júl. 1-jén jött haza.

A vasúti szállítás alatt semminemű különös esemény nem történt. Mind a rakodás, mind a szállítás alatt a legszigorúbb légvédelmi intézkedések voltak fogantatva, éppúgy a felvonulási körletbe való beérkezés után is.

Július 2-án a felvonulási területen a beérkezett szállítmányok a gyors elszállítás következtében elmaradt lovak patkolását haladéktalanul megkezdték.

Július 3-án a legutolsó kiegészítő szállítmányok is beérkeztek a felvonulási területre, melyeknek részei főleg a vonathoz tartozó országos járművek és egyes, a hadilétszámot kiegészítő lovasok képezték. Így július 3-án 18 óráig az ezred elérte a sok nehézséggel és akadállyal végrehajtott mozgósítással kapcsolatos menetkészültséget.

Minden tiszt és tiszthelyettes felelőségének teljes tudatában, a mozgósítás elrendelésének első percétől kezdve megfeszített munkával dolgozott azon, hogy a sok nehézséget leküzdve az ezredet minél előbb menetkész állapotba helyezze. Naponta 1-2 óra pihenés állt csak rendelkezésre, a többi időt pedig a legénység felszerelésére, lovak felavatására, valamint a felvételezésekre kellett fordítani.

A fent vázolt eseményekkel zajlott le az ezred mozgósítása, valamint a felvonulási területre való elszállítása.

A kassai bombázás után, Magyarországon kormányzója, legfelsőbb hadurunk hadparanccsal rendelte el, hogy a gyorsadtest a német szövetségesek oldalán beavatkozva, a Keleti-Kárpátok gerincét átlépve a hadműveletekben részt vesz.

Július 4-én a reggeli órákban kapta meg az ezred az előzetes menetintézkedést, amelynek értelmében még aznap 14.30-kor kezd meg a menetét a Tatárhágó irányába.

A lovasdandár előtt a 2. gépkocsizó dandár – dacára a sok műszaki megszakításoknak – tért nyert és a Tatárhágótól keletre kb. 20 kilométerre nyomult előre.

Az ezred július 4-én 11.30-kor kezdte meg menetét az alábbi csoportosítással: 4/I. huszárosztály, ezt követték az ezredközvetlen alosztályok, majd a 4/II. huszárosztály. Minden századdal a század ütközetvonata is menetelt. Az egyesített eleség – és málhaveszély 21.30-kor kezdte meg menetét.

Tekintettel arra, hogy a lovasdandár-parancsnokság intézkedése alapján a századok csak a legszükségesebb ütközetvonatot vihették magukkal, a lovasdandár-parancsnokság 5 darab 3 tonnás tehergépkocsit utalt ki az ezrednek a szükséges felvételezések biztosítására.

Az ezred első napi menetcélja Tiszaborkút, Bilin területe volt. Az elhelyezési körletébe 21 órakor érkezett be. Az előző napi esőzések következtében, az amúgy is szűk Felső-Tisza völgyében, táborozásra alkalmas hely alig volt, úgyhogy a lovak térdig érő, latyakos kaszálon, igen átázott talajon töltötték az első éjszakát.

Július 5-én 1.30-kor kapta az ezred a lovasdandár menetintézkedését, melynek értelmében 5-én 9 órakor Borkút északon kezd meg menetét a Tatárhágón át Dóra, Jamna, Mikulicin, Tatarov területére. Tekintettel, arra, hogy az ezred előtt menetelő gyorsadtestrészek az oroszok által végrehajtott rombolások miatt nem tudtak tért nyerni, így az ezred Körösmező és a Tatárhágó között az út mentén éjjelzett 5-éről 6-ára.

Körösmezőn áthaladva a beteglő-gyűjtő osztagnak az ezred 35 darab lovat adott le. Ezeknek 70 %-a főleg kimerült igénybevételes ló volt.

A Tatárhágó tövében való táborozás mind a legénységnek, mind a lovaknak, tekintettel az igen hűvös éjszakákra és a gyakori futó záporosókra, a hadi fáradalmakhoz való szoktatásra igen alkalmas volt.

Nehézségbe ütközött a lovak itatásához szükséges vízmennyiség biztosítása. A völgyben lévő összes kutat, forrást, patakot fel kellett használni.

Az ezred július 6-án 12 órakor kapta az előzetes menetértéstitést, melynek értelmében Pongrácz ezredes menetszoportjába osztatott be. Tekintettel arra, hogy az ezred előtt menetelő 3. huszárezred 6-án a menetét nem kezdhette meg az előtte lévő torlódások miatt, így az ezred csak július 7-én folytathatta menetét 8 órakor.

A menetakadályok miatt az előrehaladás igen lassú volt, a gyakori erős záporosók következtében a Prut folyó átjárói teljesen feláztak és a csúszós sár mindenütt késleltette a menetet.

Az ezred előrehaladását ugyancsak hátráltatta még a szembejövő gépkocsi oszlopok nagy forgalma. A Pruton keresztülvezető szükségsszerű átjárók előtt a szembejövő forgalom oly nagy volt, hogy az átjárókon való áthaladást gyakran meg kellett szakítani. Ennek következtében az ezred 7-én csak Mikulicint érte el élével 21 órakor. Az ezred aznap a menetét nem is folytathatta, mert a hadihíd oszlopnak kellett utat engedni, akiknek feladatuk volt a Prut átjárók szükségsszerű áthidalása.

Az ezredparancsnokság július 8-án 3.15-kor érte el Dórát, míg az ezred zöme csak 8-án 7 órakor folytathatta menetét, egész hajnal és reggelen át szakadó esőben. Dórára az ezred 14 órakor érkezett be. A beérkezés után 2 órai pihenőt tartva, a menetet továbbfolytatását rendelték el Szadzavkára, ahová az ezred 22 órakor érkezett be.

Az eső még mindig ömlött. Már az előző napi záporok következtében mindenki bőrig ázott és még mindig reménytelen volt az idő jobbra fordulása.

Az ezred Szadzavkán is ömlő esőben táborozott. Az idő mostoha viszonyai következtében hadművelleti alkalmazásának negyedik napján mind az ember, mind az állat nem jutott megérdemelt pihenőhöz.

Az elől menetelő 2. gépkocsizó dandár hadi tapasztalatait az ezred a lovasdandár-parancsnokság útján megkapta, amely szerint:

- a., az oroszok kiválóan védekeznek és a legkisebb egységek is az utolsó emberig kitartanak.
- b., fegyverzetük igen korszerű és bőséges, minden embernek automata puskája van és igen sok a géppisztoly. Aknavetőjük kiváló.
- c., a közeledő járóereinket közvetlen közelbe engedik és ott tűzrajtaütés után megrohanják őket. Elsősorban a tiszteket igyekeznek kilőni.
- d., roncsoló hatású gyalogsági löszert használnak.

A Prut völgyében való előnyomulás alkalmával mindenütt az oroszok féktelen pusztítását lehetett találni. A legkisebb hidat sem kímélték meg a teljes szétrombolástól, nem is említve azokat a nagyobb hidakat, illetve vasúti viaduktokat, amelyeknek szétrombolása hadászati jelentőségén kívül óriási nemzeti értékeket képviselt. Ezeknek helyreállítása nagy részben a békeévek feladata lesz. A műszaki csapatok a lerombolt hidak mellett mindenütt szükségsszerű átjárókat készítettek a csapatok részére, s ezzel párhuzamosan már a kisebb hidaknak állandó jellegű híddal való pótlását már mindenütt megkezdték.

A műszaki csapatok ezen előnyomulás alkalmával kiváló hadrafoghatóságukról és műszaki felkészültségükről tettek tanúbizonyságot.

Dóra elérése után a Prut völgyéből keletnek eltérve már csak a Dnyeszter képezte a következő akadályt, a Dnyeszterig az ezred nagyobb lendülettel folyamatosan mehetett előre.

A szadzavkai esős éjszaka után az ezred reggel 7 órakor indulva Kolomeán át Vinográd, Osztakovec, Gvozdziecre menetelt, ahol éjjelezett.

A 4 napig tartó eső a reggeli órákban megállt és az ezred meleg napsütésben hajtottá végre menetét.

Kolomeán való áthaladás alkalmával vitéz lőfő dálnoki Miklós Béla tábornok, a gyorsadtest parancsnoka az átvonuló ezredet megszemlélte.

Ezen elhelyezési körletben a 4 napi folytonos menet után az ezred először került fedél alá, amikor is a legénység és a lovak alaposabban kipihenheték magukat.

A Kárpátok keleti lejtőjén, valamint a sáros átjárókon a lovak patkói – dacára a nemrég patkolásnak – igen meglazultak. A lovak átpatkolása hamarosan szükségessé vált. Eddig 155 darab ló adatott le a beteglő-gyűjtő osztagnak, de ezen lovak nagy százaléka pár napon belül felgyógyult, mert csak kisebb sántaság és főleg kimerülés következtében váltak menetképtelenné. A lovak szénát már 6 napja nem ettek, mert a menetvonal mentén az új szénát még nem kaszálták le. Kisebb mennyiségű zöld takarmány állt csak rendelkezésre.

Július 10-én folytatta az ezred menetét a Dnyeszteren át Lisovcéra.

Az ezred az elrendelt időre beérkezett a Dnyeszterhez, de az előző napi esőzések miatt a Dnyeszter oly rohamosan áradt, hogy a hadihidat elszakította és az átkelés időlegesen lehetetlen volt rajta.

A Dnyeszter átjáróhoz vezető szerpentin mentén az ezred újból a szabadban éjjelezett. 22 órakor ismét egy nagy felhőszakadás érte az ezredet, alighogy megszáradtunk, újból mindenki bőrig ázott. A sátorlapok, amelyek eddig az eső ellen biztos védelmet nyújtottak, az előző mozgósítások folytán végrehajtott hadműveletek alkalmával olyannyira igénybe lettek véve, hogy most már csak kisebb futó esők ellen nyújtottak védelmet. A legénység és a lovak élelmezése, tekintettel arra, hogy az ezred egyesített eleség- és málhavadat a Prut átjárók lerombolása miatt több napi menetre lemaradt, helyi beszerzés útján történt. Az ezred csak 11-én 11.30-kor tudott átkelni a Dnyeszteren, mert csak 11-én a reggeli órákban tudták a hadihidat úgy helyreállítani, hogy a híd előtt feltorlódó 2. gépkocsizó dandár lemaradt részei, valamint a 3. huszárezred egy osztálya a reggeli órákban átkelhetett a hadihídon. Így az ezred az előző napi menetcélt csak másnap, azaz 11-én érte el 19 órakor.

Amikor az ezred a szálláskörletébe beérkezett, a Lisovce délnyugati részén húzódó kis erdőtől a biztosító részek tüzet kaptak. Ennek az ellenségnek a megsemmisítésére tiszt parancsnoksága alatt egy golyószórós raj rendeltetett ki. Mivel az esti sötétség hamar beállt, a golyószórós raj csak az első kis erdőt tudta átkutatni, de abban ellenségre nem akadt. Valószínű, hogy a tüzelő ellenség a délfelé lehúzó kis erdőségekben tűnt el.

A folytonos menet, esőben való éjjelezés, valamint a felázott nehéz utak következtében – a menet megkönnyítése végett – az ezred *Neubauer István*⁶³ tartalékos

⁶³ *Neubauer István* (Debrecen, 1907. márc. 23. – Debrecen, 1975.) tartalékos főhadnagy. 1928-ban vonult be tényleges szolgálatra a 4. huszárezredhez. A tartalékos tiszti iskolát Budapesten

főhadnagy parancsnoksága alatt 161 fő huszárt és 181 darab beteg lovat visszahagyott azzal a feladattal, hogy az ezredet kisebb menetekben kövesse menetvonalán Orininig, ahol a beteg lovak felgyógyulásukig visszamaradnak.

A zabfelvételező tehergépkocsik még nem érkeztek be, így az alosztályok 3-3 zsák zabot kaptak csak a lovak élelmezésének kiegészítésére.

Július 12-én reggel az ezred ismét folytatta menetét a visszavonuló oroszok után, akik tervszerű visszavonulásban a Sztálin-erődvonal mögött gyülekeztek.

Reggel 7 órai indulással Glebocsek, Ivankov, Skála, a Zbrucson átkelve, Hukovo és Marianovka területére menetelt, ahol elszállásolt. A beteglő-különítmény Neubauer főhadnagy parancsnoksága alatt 10 órakor indult több rövid pihenővel Orininbe. Itt több napra beszállásolt.

Az ezred részeivel 13 órakor érkezik be Marianovkára, míg a zöm, tekintettel arra, hogy az ezred előtt menetelő lovasdandár páncélos zászlóalj, valamint a 13. kerékpáros zászlóalj hosszú pihenőt⁶⁴ tartott, nem tudott tért nyerni és ez okozta a 4/II. huszárosztálynak és az ezredközvetleneknek 6 órai késéssel való beérkezését Marianovka körletébe.

Ez a nap külön maradandó emléke marad minden huszárnak, mert ezen a napon léptük át az 1914-es hatalmas Monarchiának a keleti határát, amikor a Zbrucson átkeltünk.

A Zbrucs hídja felrobbantva. A Zbrucs keleti partján elhagyott orosz ütegállások, kiemelt és igen jól leplezett tábori fedezékek sorozata nyújtott első, komolyabb háborús képet az előnyomuló ezrednek...

Az ezred élelmezésére vonatkozólag Kamenyec-Podolszk keleti vasútállomása melletti orosz élelmiszerraktárban kenyér és élelmiszer, lótap állt felvételezésre készen.

Az 5 darab tehergépkocsit az ezred megfelelő rakodó legénységgel együtt beérkezés után azonnal előreküldte felvételezésre.

Marianovkán a lovaknak bőséges szálastakarmány állott rendelkezésre, és 1/3 „SZ”⁶⁵ adag is beérkezett 20 órára, míg az éj folyamán történtő szállítással 13-ára 1 „SZ” zab rendelkezésre állt.

21.30-kor szóbeli menetintézkedésre, *Kozma Ferenc*⁶⁶ vezérkari százados útján, az ezred 13-án 4 órai indulással Kamenyec-Podolszk északi kijáratához rendeltetett előre.

végezte el, majd századparancsnoki tanfolyamot is végzett. Az ezreddel részt vett a Felvidék, Kárpátalja, Észak-Erdély és a Délvidék visszacsatolásában. 1941-ben a keleti hadszíntéren előbb a 4/6. lovasszáhad arcvonalomögötti tisztje, majd a 4/4. lovasszáhad parancsnoka. 1944-45-ben századparancsnok az ezred pótkereténél. Amerikai fogságban volt 1945. ápr. – szept. között.

⁶⁴ Hosszú pihenőt 25–30 kilométeres menet megtétele után tartanak. Tartama legalább 1 óra, s ha a lehetőségek megengedik, étkezéssel egybekötve. v. Oslányi Kornél – v. Szécsy Imre: Katonai zsebkönyv Bp. 1927. 571.

⁶⁵ Szabványos adag. A katonaló napi zabadagja 4200 gramm, melyet háromszorra kap meg.

⁶⁶ *Kozma Ferenc* (Székelykeresztúr, 1911. okt. 14. – ??) vezérkari százados, 1944. nov. 1-jétől őrnagy. Eredeti fegyverneme tüzér. 1941-ben a lovasdandár-parancsnokságához beosztott vezérkari tiszt.

Vitéz Ireghy Imre alezredes, ezredparancsnok és *Darnay Hubert*⁶⁷ őrnagy, 1. ezredsegédtiszt még 22 órakor az 1. lovasdandár-parancsnokság harcálláspontjához rendeltetett előre, Kamenyec-Podolszk északkeleti részén lévő erdő sarkához, ahová éjjel 1 órakor érkeztek be.

Az ezredet vitéz *Mikecz Kálmán*⁶⁸ őrnagy vezette az elrendelt helyre előre.

A július 13-i menet meghozta az első sebesülteket. Orinin előtt a műút mentén telepített aknákból robbanás után szétrepülő daraboktól 4 huszár megsebesült. Ezek közül 2 súlyosan, 2 könnyebben, 3 ló elhullott. A sebesült huszárok a lovasdandár egészségügyi oszlopához adattak át Kamenyec-Podolszkban.⁶⁹

Érdekes itt megemlíteni azt a körülményt, hogy ezen az útvonalon az ezred előtt a gépkocsizó dandáron kívül a 3. huszárezred is átment, és csak a 4. huszárezred egyik lovasa alatt robbant fel az egyik akna.

Az árkászszázadtól báró *Bornemissza Tivadar*⁷⁰ zászlós és *Kiss Kálmán* továbbbszolgáló szakaszvezető az úttest közepéről egy érintetlen aknát és az út mindkét oldaláról még 40 db aknát szedtek föl.

Külön dicséretet érdemel magatartásuk, mert előttük teljesen ismeretlen gyár-tású és szerkezetű aknák felszedésére önként vállalkoztak. Ezen magatartásért báró Bornemissza Tivadar zászlós Vezérkar Főnöki okirati dicsérő elismerést, Kiss Kálmán szakaszvezető a Magyar Bronz Vitézségi Érmét kapta.

A lovasdandár-parancsnokság harcálláspontján a lovasdandár parancsnokától, vitéz Vattay Antal vezérőrnagy úrtól az ezred azon parancsot kapta, hogy a Kamenyec-Podolszk északkeleti kijáratához irányított ezredet Boriszkovce és Beznoszkovce területére vezesse, ahol egyelőre az ezred dandártartalék.

A lovasdandár helyzete július 13-án 18 órakor: a 3. huszárezred hajnal óta Zvancsik területén harcban áll. Sikeres és eredményes támadással a mai nap folyamán több harcokcsitámadást vertek vissza.

Július 14-én 7 órai indulással az ezred feladata: felzárkózni az ellenségre.

⁶⁷ *Darnay Hubert* (Kassa, 1897. ápr. 25. – Sződliget, 1972. nov. 18.) őrnagy, 1942. okt. 1-jétől alezredes. A Ludovika Akadémiát 1918-ban végezte el és szolgálatát a 9. honvéd huszárezrednél kezdte. 1922–1927 között a debreceni vegyesdandár parancsnokának parancsörtsztje. 1927-től 1943. okt. 15-éig szolgált Nyíregyházán különböző beosztásokban. 1945. január 18-áig Örkénytáborban Ireghy Imre segédtisztje. 1945. január 18-ától a 4. huszárezred parancsnoka. Az ezredrel máj. 8-án esett amerikai fogságba, ahonnan 1945. szept. 18-án jött haza.

⁶⁸ *Mikecz Kálmán* vitéz, nemes (Nyíregyháza, 1895. szept. 22. – Budapest, 1974. szept. 15.) őrnagy, 1941. nov. 1.: alezredes, 1943. aug. 1.: ezredes. Katonai szolgálatát 1914 októberében kezdte a császári és királyi 3. huszárezrednél, ahol 1918-ban már ezredsegédtiszt. 1920-tól 1945-ig folyamatosan a 4. huszárezred állományában volt: szakasz-, századparancsnok, ezredsegédtiszt, anyagi tiszt, közben a vármegyei testnevelési felügyelőségen leventeparancsnok (1931–1933), valamint a vármegyei katonai parancsnokságon lőnyilvántartó tiszt és a lovasdandár személyügyi előadója (1940). 1940–41-ben a II. osztály parancsnoka, majd 1943–1945 között ismét lőnyilvántartó tiszt Nyíregyházán és az áttelepülés után Sopronban. 1945. márc. 21. és 1948. jún. 28. között orosz hadifogságban.

⁶⁹ Helyesebben 5 huszár sebesült meg a 6. lovasszázadtól a robbanáskor: *Orha György* őrvezető, *Nagy Mihály* őrvezető, *Szentpéteri Ferenc* címzetes őrvezető, *Juhász Sándor* huszár, *Kiss József* huszár.

⁷⁰ *Bornemissza Tivadar* kászoni, báró (Bukarest, 1913. – ??) tartalékos zászlós, majd hadnagy. 1941-ben a 4. huszárezred árkászszázadának szakaszparancsnoka, 1945-ben a III. újonckiképző huszárosztály segédtisztjeként esett amerikai fogságba.

Igen élénk az ellenséges repülőtevékenység egész nap folyamán. Az ezred részben a községek fás területei alatt, valamint a két község közötti erdőben a legszigorúbb légvédelmi rendszabályok mellett készenlétben állott.

A 14-ére elrendelt felzárkózást az enyhült harchelyzet következtében nem kellett végrehajtani, hanem az ezred 3-4 napi pihenőt kapott, miután eddig egyfolytában 310 kilométert tett meg pihenő nélkül, igen rossz úton és nehéz terepen.

Már előzőleg említettük a menetek alatti időjárást, valamint a lehetetlen előnyomulási útviszonyokat, melyek miatt a lovak patkolása nagy százalékban meglazult, így elkerülhetetlenül szükséges volt a lovak újbóli alapos átpatkolása. Eddig 240 ló maradt le sántaság miatt. A sántaságok főleg patagyulladásból eredtek. Nyeregörös aránylag kevés számban fordult elő.

A pihenő alatti bőséges etetés következtében a lovak erőállapota öröndetesen fog javulni és a hosszú, éjjel-nappali menetek után a lovak a kilátásba helyezett pihenő alatt teljesen fel fognak frissülni.

Dacára annak, hogy a lemaradt vonattal a kovácskocsik csak 15-én este érkeztek be, a vasalás már 14-én megkezdődött és 15-én, 16-án teljesen végre volt hajtva, illetve befejezést nyert.

Július 15-én az ezredparancsnok visszament Orininbe. Az ott lévő beteglőkülönítményt megsejmelte és a leadott beteg lovak közül 24 egészséges lovat azonnal az ezred után irányított. A légénység élelmezése igen jó és bőséges.

Július 16-án az ezredparancsnok segédtisztjével berendeltetett Szatavára, a lovasdandár-parancsnokság harcálláspontjára, ahol 17-ére megkapta szóban a menetintézkedést, mely szerint az ezred 17-ére 6 órai indulással folytatja menetét Zvancsik körletébe. Az ezrednek alárendelve az 1. lovas tűzérosztály 2. ütege. Az alosztályok ütközetvonataikat magukkal viszik. Az ezred egyesített eleség- és málhavadonata, amely 16-án a pihenőhelyhez teljesen felzárkózott, egyelőre Krivcsikig jön előre, ahol a további menetre parancsot kap.

Az előző napi bőséges esőzések következtében az utak igen fel voltak ázva, s így a menet csak nehézségek árán volt végrehajtható.

12 órakor az ezred élével elérte Zvancsikot. Zvancsik előtt igen meredek és igen rossz serpentin úton kellett menetelni. A Zvancsikra történt beérkezés után az ezredparancsnok 1. segédtisztjével előrement a 13. kerékpáros zászlóalj és a 3. huszárezred parancsnokához tájékozódni. Az ezred éjjelezését egyszerű tábori őrkkel biztosította.

A 17-i indulás előtt az ezred a lovasdandár beteglő-gyűjtő állomására, Szatavára leadott 93 lovat és 76 huszárt.

Július 18-án az ezred folytatta menetét a lovasdandár-parancsnokság intézkedései alapján.

Általános helyzet: a lovasdandár keleti irányban folytatja előnyomulását és biztosítja az 1. és 2. gépkocsizó dandár jobb oldalát az előnyomulás alatt.

A lovasdandár-parancsnokság intézkedései alapján két felderítő osztag rendeltetett előre:

Az 1. számú felderítő osztag a 13. kerékpáros zászlóaljtól.

A 2. számú felderítő osztag *Kenéz Géza* százados parancsnoksága alatt a 4/4. megerősített lovasszászad volt: 1 géppuskás szakasz, a fél 4. huszáruteg, 1 árkászraj,

1 páncéltörő ágyús raj és 1 R/3-as rádiójárőr. Mindkét felderítő osztag 18-án reggel 4 órakor indult.

A 2. számú felderítő osztag menetvonala: Szokolec, Piesiec, Kuca, Olchowiec, Halajkovce.

Felderítő osztag feladata: Rovne, Zerebilovka területére előretörni és felderíteni. Közben *Bárdio*⁷¹ százados csoportját felváltani, aki jelenleg századával Macsiurszka területén áll.

A lovasdandárnak Zvancsik területén lévő részei: (13. kerékpáros zászlóalj, 3. és 4. huszárezred, 1. lovas tűzérosztály és a 3. gépkocsizó utászszázad egy szakasza) 2 menetcsoportban nyomultak előre.

A 13. kerékpáros zászlóalj önálló feladattal a 2. számú felderítő osztag menetvonalától délre, a többi rész a 2. számú felderítő osztag menetvonalán nyomult előre az alábbiak szerint:

Az elővéd:⁷² vitéz Ireghy Imre alezredes parancsnoksága alatt a 4./II. huszárosztály 5. és 6. lovasszázada, 1 árkászszakasz, 2 géppuskás szakasz és a fél huszárüteg. Indul Zvancsik keletről 6 órakor.

Menetrend: az előosztag⁷³ az 5. lovasszádad Szentgyörgyvölgyi Gábor⁷⁴ főhadnagy parancsnoksága alatt: a fél 5. lovasszádad, majd 1 géppuskás raj és árkászszakasz, ezt követi 500 méterre a 4./II. huszárosztály fennmaradó része vitéz Mikecz Kálmán őrnagy parancsnoksága alatt mint elővédzöm.⁷⁵ Menetrendje: az 5. lovasszádad fennmaradó része, 5 géppuskás raj és a 6. lovasszádad és a fél huszárüteg.

Az elővéd alosztályok mozgókonyhái és konyhakocsijai felzárkóznak az elővéd után.

Főcsapat: Pongrácz Pál ezredes parancsnoksága alatt: csapat – egyúttal menetrend: 3. gépkocsizó utászszázad egy szakasza, 4./I. huszárosztály és ütközetvonata, 4. huszárezred közvetlen alakulatai (a páncéltörő ágyús század kivételével), 1. lovas tűzérosztály, 3. huszárezred közvetlen alakulatai, 3./II. huszárosztály, 3. huszárüteg, 3. huszárezred ütközetvonata, 1. lovasdandár-parancsnokság és a hirodó század fogatolt része, 3./I. huszárosztály és ütközetvonata, 4. huszárezred eleség – és málhavonata, 1. lovas tűzérosztály egyesített eleség – és málhavonata.

⁷¹ *Bárdio Sándor* (Sümege, 1899. szept. 28. – ??) százados, 1944. júl. 1-jétől alezredes. 1935–1941 között a 3/3. lovasszádad parancsnoka, 1941-ben a keleti hadszíntéren a 3. huszárezred I. osztályának parancsnoka. Később lőnyilvántartó tiszt, majd a VIII. önálló huszárszádad parancsnoka. 1944-45-ben a 24. felderítő osztály parancsnoka, a 24. hadosztály törzsszádad parancsnoka, majd összekötő tiszt az LIX. német hadtestnél. 1945. máj. 10-étől 1948. júl. 7-éig orosz hadifogságban.

⁷² Az elővéd a főcsapatot menetirányban biztosítja, menetét segíti elő azzal, hogy a menetakadályokat elhárítja, a kisebb ellenséges osztagok ellenállását letöri. Berger K.: i.m.: II. rész, 64.

⁷³ Az előosztag a menetvonalon és annak közvetlen közelében biztosít és a menetvonal betartásáról gondoskodik.

⁷⁴ *Szentgyörgyvölgyi Gábor* (Érd, 1911. júl. 6. – Budapest, 1948. jan. 4.) főhadnagy, 1941. nov. 1-jétől százados. 1933. aug. 20-án avatták hadnaggyá a Ludovika Akadémián. 1938. nov. 1-jétől szolgált a 4. huszárezrednél, előbb mint a 4/5. lovasszádad arcvonal mögötti tisztje, majd 1941–1944 között ugyanezen század parancsnoka. 1944. szept. 5-étől fogságba eséséig, 1945. febr. 12-éig, ezred 2. segédtiszt. Budán esett orosz fogságba, ahonnan 1947. júl. 21-én tért haza.

⁷⁵ A főcsapatot előtt, általában 2-3 kilométerrel előrébb halad és a biztosítást szélességben is kiterjeszti.

Főcsapat indult élével Zvancsik keletről 7.30-kor. A 3. huszárezred részei Szokolecen sorolnak be a községen átvonuló 4. huszárezred után.

A 4. és 3. huszárezred páncéltörő ágyús századai a főcsapat és az elővéd között úgy meneteltek, hogy azok a menetet ne zavarják. Hosszú pihenő előreláthatólag Kucsá elérésekor 14 órakor. Összeköttetés rádióval a kiadott forgalmi adatok szerint. Az 1. és 2. számú felderítő osztag és az elővéd parancsnoka egy forgalmi körben.

Az ezred az elrendelt időben a kiadott parancs szerinti csoportosításban megkezdte a menetet és Bucsaje község elhagyása után, egészen Kucsáig szakadó esőben, csúszós talajú úton tette meg az utat, ahová 14 órakor érkezett be.

Az ezredparancsnok a felderítés kiegészítésére 2 felderítő járőrt rendelt ki Olchoviectől északkeletre, valamint délkeletre húzódó erdők átkutatására. A nagy esőzés miatt az ezred a felderítő osztagra egész közel felzárkózott. Ezután az ezred 2 óra hosszat hosszú pihenőt tartott étkezéssel és zabolással. Közben a felhők felszadtak és az eső elállt.

A 2. számú felderítő osztagtól az alábbi jelentések érkeztek be 10.15-kor:

„A felderítő osztag Kucsá délt zömmel 9 órakor elérte. Ellenséggel nem találkozott. Menetét folytatja. Útközben az árkászraj két hidat kijavított. A menet a 13. kerékpáros zászlóalj menete, valamint a nagy lejtők miatt nem volt folytonos. Kenéz százados.”

A 12.50-kor beérkezett jelentés szerint, mely Glimkovkáról volt keltezve 11 órakor:

„A Kalus patak vonalát Glimkovkánál zömmel 11 órakor értem el. A Kucsá és Kurazin közötti út csak kis részben köves, de személygépkocsival is használható. Ellenben ezen útról a Kalus patak völgyébe oly meredékesen esik, hogy azt csak terepjáró gépkocsikkal lehet használni. A Kalus patakon híd nincsen. A gázló jelenleg 30–40 cm mély, a víz szélessége kb. 10–15 m. A jelzett nehéz út miatt Olchoviecbe csak kb. 12.30-kor érkezem be. Menetemet ezen jelentés megírása után rögtön folytatom. Bárdió századosal és az ezredparancsnoksággal 11 órakor az összeköttetésem megvolt. Kenéz százados.”

3. számú jelentés. Olchoviec, július 18-án 13.10-kor keltezve. Beérkezett az ezredparancsnoksághoz 14.20-kor:

„3 szakasszal és a páncéltörő ágyús szakasszal Olchoviecbe 12.30-kor beérkeztem. Bárdió százados csoportjával az érintkezést felvettem. Macsiurszka és Halajkovce irányába a felderítést bevezettem. A lemaradt fél üteg és lövegfedezet⁷⁶ szakasz beérkezése után, előreláthatólag 15 órakor felderítésemet folytatni fogom. Bárdió százados felderítése szerint Macsiurszka községben kb. egy szotnya⁷⁷ erejű lovasság. Kenéz százados.”

A fenti jelentéseket az ezred részben a hosszú pihenő ideje alatt vette kezeihez és ezen jelentések alapján egészítette ki a már fent említett felderítését.

Kenéz Géza százados jelentése alapján a hosszú pihenő után a hátralévő terepszakaszon, az észak-déli patakok rendkívül mély és meredek völgyei következtében az ezred a menetet lóról szállva, a lovakat vezetve folytathatta. Az ezredparancsnokság szűkebb törzsével a kapott jelentések alapján lóról szállt és terepjáró személygépkocsin előrement Olchoviecbe, ahol Bárdió századosal személyesen felvette az érintkezést és ott a következő tájékoztatást kapta az ellenségről:

„Olchoviectől délre húzódó erdőségekben ellenség nincs. Felderítő részei Macsiurszka kelet magaslataig derítették csak fel. Kisebb ellenséges járőrökön kívül, nagyobb ellenséges részekről nincs tudomásom. A Zvan patak völgyében ellenséges részeket sejt.”

⁷⁶ Lövegfedezet a tüzérség biztosítására kirendelt csapat.

⁷⁷ A kozák lovasszázad neve.

Közben beérkezett Szentgyörgyvölgyi Gábor főhadnagy, előosztag-parancsnoktól is a helyzetközlés. Az ezredparancsnok szűkebb törzsével az előosztag után felzárkózva folytatta menetét az elrendelt irányba. Macsiurszka község völgyében az elővédhez beosztott árkászszakasz parancsnokának, *Keresztes*⁷⁸ zászlósának, személyesen, szóban az ezredparancsnok a következő parancsot adta:

"A Macsiurszka községben folyó patakon át, a helyszínen talált anyagból azonnal egy szűk-séghidat építsen, mert számolni lehet azzal, hogy a még megismétlődő esőzések következtében a huszárúteg, valamint a lovas tűzérosztály részei az amúgy is átázott partviszonyok miatt nem fogják tudni követni az ezredet."

Az ezredparancsnokság az elővéd mögé felzárkózva menetelt és 17.45-kor elérte Macsiurszka kelettől másfél kilométerre lévő útvillát, amikor az előtte haladó elővéd lovaséle⁷⁹ Verbovec keleti lejtőjéről tüzet kapott. Az ezred elővédje 18 órakor elérte a kijelölt terepszakaszt és az ellenséggel felvette az érintkezést. Az ellenség ereje kb. 1 gyalog század, 2-3 aknavető és nehézpuska. A megállapítás szerint az ellenséget támogatták 1 tábori és 1 távolabb fekvő közepes tarackos üteg egyes lövegei. Az igen rossz és meredek útviszonyok miatt a lemaradt fél huszárútegnek beérkezése után azonnal Szentgyörgyvölgyi főhadnagy támogatására készen kellett állnia, erre utasítást kapott.

Kenéz Géza százados, a 2. számú felderítő osztag parancsnoka Halajkovce község nyugati lejtőjét birtokba vette. Egy felderítő járőrével 2 foglyot ejtett és egy automata puskát zsákmányolt Szkazince községben.

Vitéz báró *Splényi Géza*⁸⁰ százados, 4/6. lovasszázad-parancsnok Berezovo délen biztosít és egy esetleges ellenséges ellentámadás elhárítására utasítva lett.

18.15-kor az 1. számú felderítő osztagnak egy kerékpáros járőrével, illetve az azt kiküldő 13. kerékpáros zászlóalj 1. számú felderítő osztagával az összeköttetést felvette, a kerékpáros járőr útján annak írásbeli közlést küldött.

Az 1. lovas tűzérosztály a Kalus patak völgyében a nehéz terep, igen meredek szerpentinek, továbbá a nap folyamán keletkezett többszöri záporosó miatt csak igen lassan haladt menetében, így beérkezése csak a kora reggeli órákban volt várható. Az osztályparancsnok és törzse az ezred harcálláspontjára az est folyamán 19 órakor beérkezett.

A fárasztó napi menet, igen nehéz terepviszonyok, ötízbeni szakadó záporosó következtében a látszólagos fáradalmakat az első ellenséges lövés eltüntette. Mind

⁷⁸ Helyesen *dr. Kereszti Sándor* (Nyírtas, 1913. okt. 20. – ??) tartalékos zászlós, 1943. máj. 1-jétől tartalékos hadnagy. A 4. huszárezred árkászszázadának szakaszparancsnokaként vett részt a Felvidék, Kárpátalja, Észak-Erdély és a Délvidék visszacsatolásában, majd az ukrajnai harcokban. 1944. májusától a pótkeretről teljesített szolgálatot, majd a huszár kiképzési és felállítási központtal esett orosz fogságba 1945 májusában, ahonnan 1948. dec. 29-én jött haza.

⁷⁹ Lovasél az elővédhez beosztott közelbiztosító járőr, mely lehetőleg tiszt parancsnoksága alatt, a menetvonalon legelől halad.

⁸⁰ *Splényi Géza*, mihálydi, vitéz, báró (Nyíregyháza, 1907. ápr. 15. –) százados, 1944. máj. 1-jétől őrnagy. 1930. aug. 18-án avatták hadnaggyá a Ludovika Akadémián, s attól kezdve megszakítás nélkül a nyíregyházi huszárezrednél szolgált, különböző beosztásokban (szakaszparancsnok, 4/II. osztálysegédtiszt, ezred 2. segédtiszt, 4/2. és a 4/6. lovasszázad parancsnoka, 4/I. osztály anyagi tisztje). 1934–1936 között a lovaglő- és hajtánárképző iskolát végezte Örkénytáborban. 1941-ben 4/6. lovasszázad parancsnoka a keleti hadszíntéren. 1944–45-ben a 4/II. pótosztály, majd a III. újonckiképző huszárosztály parancsnoka, mely 1945. ápr. 13-án esett amerikai fogságba Németországban Bamberg környékén. A fogságból 1946. február 28-án tért haza.

a tisztekben, mind a legénységben egyaránt egy boldog izgalom jelentkezett, hogy végre a hosszas menetek után az ellenséggel szemtől-szembe nézhet. Dacára annak, hogy a teljesen átázott terepen a mozgási lehetőségek nem a legkedvezőbbek voltak, mégis a támadás gyors lendülettel ment előre.

*Gencsy Tibor*⁸¹ hadnagy mint az előosztág parancsnoka vakmerő bátorsággal tört rá szakaszával az ellenségre és sikerült az ellenséges előretolt osztagokat a Zvan patak keleti partjára azonnal visszadobni.

Az ellenség az elővéd támadását már előre előkészített aknavető és nehézpuska zárótűzével fogadta. Dacára annak, hogy az ellenség löszert nem kímélve mindent elkövetett, hogy részben az elővéd támadása tért ne nyerjen, még az arcvonal mögötti megközelítési vonalakat is aknavető és tűzérségi tűz alatt tartotta. Az ellenség törbeccsalásának szándéka csak kísérlet maradt, mert *Gencsy Tibor* hadnagy hamar felismerve a helyzetet, a támadást beszüntette. *Szentgyörgyvölgyi Gábor* főhadnagy, századparancsnok látva az előosztág kedvezőtlen helyzetét, elrendelte, hogy a *Gencsy* szakasz a Zvan patak nyugati lejtőjére vonuljon vissza. Természetes, hogy ezen visszavonulás, az ellenségről való leválás nehezen volt végrehajtható. Így ki kell emelni pár huszárnak leleményes, bátor és öntevékeny magatartását, akik lehetővé tették azt, hogy *Szentgyörgyvölgyi* főhadnagy parancsai az igen erős ellenséges tűz dacára is a *Gencsy* szakaszhoz jussanak.

Különösen *Nagy Miklós* huszár érdemel dicséretet, aki a szakaszt nehéz helyzetben, az ellenség gyilkos tüze ellenére is megkereste és a visszavonulási parancsot még idejében közvetítette a már nehéz helyzetben, elszigetelten küzdő szakasznak. A parancs átadása után ugyanezen huszár egyik sebesült bajtársát teljesen nyílt terepen, derékon felül érő vízben és mocsaras területen átgázolva, a legnagyobb aknazápor közepette biztos helyre vitte. Nevezett bátor magatartásáért a Magyar Bronz Vitézségi Éremmel lett jutalmazva.

Kenéz Géza százados parancsnoksága alatt a 2. számú felderítő osztag zömével Halajkovce nyugati magaslatait vette birtokába, míg kisebb részeivel, *Keresztszeghy Sándor*⁸² tartalékos zászlós parancsnoksága alatt, egy megerősített szakasszal Szkazince községnél vette birtokába a Zvan patak nyugati magaslatait. Kenéz Géza százados csoportja erős ellenséggel állt szemben. Jelenti, hogy tovább előrejutni nem tud. A Zvan patak sziklás, meredek keleti lejtőjén páncéltoronnyal ellátott

⁸¹ *Gencsy Tibor*, gencsi (Kisléta, 1918. máj. 29. –) hadnagy, 1943. aug. 1-jétől főhadnagy. 1937. okt. 5-én vonult be tényleges szolgálatra. A tartalékos tiszti iskola elvégzése után továbbszolgáló, 1940. nov. 1-jétől hivatásos tiszt. 1941-ben ejtőernyős ugrótanfolyamot végzett Pápán, 1943-ban pedig síoktatói tanfolyamot Rahón. 1941-ben a 4/5. lovasszáad 1. szakaszparancsnoka a keleti fronton, majd Alagra, a hadseregi versenystállóhoz vezénylik. Az egyik legeredményesebb versenylovas. 1944-45-ben a 4/I. huszárosztály rohamszakaszának parancsnoka a Pripjaty-mocsarakban és a Magyarországon vívott harcokban.

⁸² Dr. *Keresztszeghy Sándor* (József, István, Sátoraljaújhely, 1913. aug. 5. – Mátészalka, 1990. aug. 26.) tartalékos zászlós, 1943. máj. 1-jétől tartalékos hadnagy. 1937. okt. 5-én vonult be tényleges szolgálatra a 4. huszárezredhez. A tartalékos tiszti iskola elvégzése után a huszárezreddelel részt vett a Felvidék (szakaszparancsnok), Kárpátalja (vonatparancsnok), Észak-Erdély (szakaszparancsnok, 4/4. lovasszáad), a Délvidék (szakaszparancsnok, 4/4. lovasszáad) visszacsatolásában. 1941-ben szintén szakaszparancsnok a 4. századnál. Aug. 15-én Mihajlovkánál megsebesült. 1944-45-ben a 216. erőd géppuskás zászlóalj segédtisztjeként esett angol fogságba, ahonnan 1945. december 31-én tért haza.

kisebb betonerődökből, valamint az azok között lévő tábori erődítésekől erős tüzet kapott. A harcfelderítést bevezette.

Vitéz báró Splényi Géza százados az esti órákban elérte zömével Berezovó községet, felderítő járőreivel a Zvan patak völgyét. Itt a Zvan patak völgyében szintén kisebb ellenséges erők állapítottak meg, amelyekkel harcban áll.

Az ezred 20 óráig a Zvan patak völgyének keleti magaslatait 12 km szélességben birtokába vette és az ellenséggel az érintkezést mindenütt felvette. Az egész arcvonalon igen élénk tűzérési és aknavető tűz. Az ezred zömével 19 órakor érkezik be Macsiurszka kelet területére, ahol a holt területeket kihasználva szélességben és mélységben tagozódva, szigorú harcászati mellett mint ezredtartóként készen állott. Este 20 óráig az ezrednek 1 halottja, 1 sebesültje és 2 eltűnt huszára van.

A Zvan patak mellett az ezred harcélőrsők⁸³ biztosítása mellett éjjelezik azon szándékkal, hogy a kora hajnali órákban beérkező 1. lovas tűzérsztály, valamint az összevont huszártüggyel egy tűzércsoportot képezve Halajkovcénél az áttörést kiero- szakolja. Az erre vonatkozó parancsot *Bolner Béla*⁸⁴ alezredes, a lovas tűzérsztály parancsnoka az est folyamán az ezredparancsnoktól megkapta. Az ellenséges tűzér- ségi és aknavetőtűz az éj folyamán csak szórványosan, főleg a hátsóbb összeköttetési vonalaknak a bénítását célozta, de a szerencsés csoportosítás következtében ezen tűz teljesen hatástalan maradt.

Szentgyörgyvölgyi főhadnagy harccsoportját az ellenség egész éjjel aknavető tűz alatt tartotta. Annak ellenére, hogy lovai a küzdők mögött egészen közel vol- tak csoportosítva, igen csekély veszteség állt elő, ami annak volt a következménye, hogy a vezetékllovak erdőben voltak elhelyezve és az aknák igen érzékeny gyújtó- juknál fogva rendszerint a fák koronáin robbantak. Így a lovak között csak kisebb sérüléseket okoztak és egy ló sem vált harcképtelenné.

Az ezredparancsnokság 19-én 3.15-kor az 1. lovasdandár-parancsnokság követ- kező parancsát vette (kivonatossan):

„A német 17. hadsereg július 18-án folytán hatalmas eredményeket ért el és mélyen a Sztálin- vonal mögé jutott. A saját gépkocsizó dandárok július 19-én az erődvonalon ültöt részen át Szarog- rád területére nyomulnak előre, hogy onnan az LII. német hadtest előtt a támadást keleti irányba előre vigyék. A lovasdandár-parancsnokság benyomása, hogy az ellenség az erődvonal előtt, de különösen Verbovec, Kurilovce-Murovanán átvető műút mentén előnyomulásunkat tűzér- séggel megerősített előretolt állásokból feltartóztatni igyekszik.

Pongrácz ezredes csoportjának (ide tartozik a 4. huszárezred is) feladata a kora hajnali órákban erős harcjárőrökkel, tűzér felderítő járőrökkel megerősítve a Zvan pataktól keletre és a Krajec patak mindkét partján a felderítést északkeleti irányban kiegészíteni, ugyancsak Kurilovce- Murovana és attól keletre a műút felé is. A harcfelderítés eredményéről még 19-én 11 óráig jelentést vár a lovasdandár-parancsnokság. Csoportját vonja Halajkovcén át a Zvan és a Karajec patak közötti területre és kelet felé való biztosítás mellett készüljön fel arra, hogy a harcfelderítés eredménye alapján észak vagy északkelet felé támadjon.”

Helyzet 19-én 19.30-kor: a Pongrácz csoport parancsnokságától kapott intéz- kedés alapján az elrendelt felderítésre a parancsot az ezredparancsnokság kiadta,

⁸³ A harcélőrsők célja a saját állások biztosítása az ellenséges meglepetések ellen, valamint az ellenséges terepszakasz fedett részeinek felderítése. Oszlányi – Szécsy: i.m.: 562.

⁸⁴ *Bolner Béla* (Tokaj, 1894. dec. 10. – ??) alezredes, 1942. ápr. 1-jétől ezredes. 1940. jan. 1-jétől 1943. jan. 10-éig az 1. lovas tűzérsztály parancsnoka, utána 1944. máj. 15-éig az 1. lovashadosztály tűzérparancsnoka, majd 1945. márc. 27-éig a Honvédelmi Minisztériumban előadó. 1945. ápr. 2-ától 1948. jún. 28-áig orosz fogságban.

Helyzet 19-én 19.30-kor: a Pongrácz csoport parancsnokságától kapott intézkedés alapján az elrendelt felderítésre a parancsot az ezredparancsnokság kiadta, melynek értelmében Verbovecnél lévő ellenség oldalába és hátába a tűzér felderítő járőrökkel megerősített járőröket a kora reggeli órákban kirendelte. Eddig beérkezett jelentések szerint Halajkovcétól keletre az ellenség megszervezett tűzrendszere miatt a felderítés előrejutni nem tud, a Zvan pataktól keletre húzódó magaslatokon az ellenségnek még előretolt állásai is vannak. Az ezrednek eddigi vesztesége 3 halott és 1 sebesült.

Schaurek Ottmár százados, a 4/I. huszárosztály parancsnoka az alábbi parancsot kapta:

"a 4/I. huszárosztállyal, egy géppuskás szakasszal és két páncéltörő ágyúval, Kenéz százados felderítő osztagján keresztül, Halajkovcén át törjön előre keletre lévő útvilláig, majd ott egy megerősített szakasz visszahagyása mellett törjön előre Kurilovce-Murovana területére és azt vegye birtokba."

Schaurek százados harccsoportjával 13 órakor indulva Kurilovce-Murovana községet 21.30-kor birtokába vette. Az oroszok a községet, annak főbb útvonalait aláaknázták és minden középületet, gyárat fölgújtottak.

Július 18-án, midőn az ezred 2. számú felderítő osztaga Kenéz százados parancsnoksága alatt Halajkovce nyugat területére érkezett, egy többé-kevésbé kiépített, betonerődökkel megerősített erődvonalba ütközött, amely komoly orosz erővel volt megszállva (Sztálin-vonal).

Ezen az erődvonalon kellett volna az ezrednek áttörnie, melyre sem kiképzése, sem fegyverzete nem volt megfelelő. Az ezred kitűnő harci szellemére jellemző, hogy a parancs végrehajtását minden ellenvetés nélkül 19-én megkezdte. Megindultak az apró harcjárőrök a hajnali szürkületben, de a páncélos erődök, melyekből előző este a legkisebb mozgásra is nagy tűz felelt, most némák maradtak. Az ellenség az éjszaka az erődvonalat meglepetésszerűen kiűritette, mint később kiderült, a román erőknek a Dnyeszteren történt áttörésének hírére, mert mint be is következett, a román erők részei a reggeli órákban az erődvonál hátában meg is jelentek. Ezen események az ezredet megkímélték egy olyan harctól, mely bizonyosan eredményes, de igen véres harc lett volna. Ezzel tulajdonképpen a halajkovcei harcok eseményei befejezést nyertek. Az ezred ezzel a kétnapos harccal esett át a tűzkeresztségen, minden egyes tagja örömmel és lelkesedéssel várta azt a pillanatot, hogy összemérje erejét az orosz hadsereggel. A legénység magatartása mind a támadás alatt, mind az ellenség tüzeiben példászerű volt. Különleges feladatokra önként jelentkeztek és azt bátran, elszántan hajtották végre.

A július 18-19-i halajkovce-verboveci harcokban vitéz és bátor magatartásukkal az alábbi tisztek és legénység tűntek ki és legfelsőbb helyre kitüntetésre terjesztettek fel:

Nemes gyurgyókai *Zilahy Pál*⁸⁵

⁸⁵ *Zilahy Pál* nemes gyurgyókai (Budapest, 1900. dec. 23. – ??) százados, 1932. szept. 30-ától őrnagy. A Ludovika Akadémiát 1924-ben végezte. Tüzértiszt. 1938. ápr. és okt. között az 1. lovas tüzérosztály ütegparancsnoka, majd 1941. dec. 15-éig a 4. huszárüteg parancsnoka. Ezután a 15. tábori tüzérosztály ütegparancsnoka Zomboron. 1945. ápr. 1-jén orosz fogságba esett, ahonnan 1948. jún. 28-án jött haza.

Nemes bozsoki *Karácson Pál*⁸⁶ hadnagy, felderítő osztag lovasél parancsnok
*Dr. Rajky László*⁸⁷ tartalékos hadnagy, felderítő osztag géppuskás szakasparancsnok

Kecskés Béla tizedes, a felderítő osztag küzdő rajparancsnoka (hősi halált halt)

Magdus Mihály huszár, nehézpuska kezelő

Baraksó Bertalan címzetes szakaszvezető, küzdő rajparancsnok (megsebesült)

Velenyák István tizedes, nehézpuska rajparancsnok

Kövér József tartalékos tizedes, géppuskás rajparancsnok

Lukács István tartalékos szakaszvezető, géppuskás rajparancsnok (megsebesült)

Domokos Sándor címzetes tizedes, vezetéklő parancsnok (megsebesült)

Szarka László őrzető, nehézpuska irányzó

Képes József tizedes, rajparancsnok-helyettes, később rajparancsnokának hősi halálakor a parancsnokságot öntevékenyen átvette

Nagy Miklós huszár, hírvivő

*Karacs Zsigmond*⁸⁸ továbbszolgáló szakaszvezető, szakasparancsnok-helyettes

Knoll József tartalékos szakaszvezető, szakasparancsnok-helyettes

K. Berencsi Miklós őrzető és

Benyusz János őrzető, rajparancsnokok, (hősi halált haltak)

Bődi János őrzető, golyósórós csatár

Kocsis József huszár, golyósórós csatár

Fazekas András huszár, karabélyos csatár.

Az ezrednek a kétnapos harc alatti vesztesége 3 halott, 2 súlyos és 2 könnyebb sebesült, 2 eltűnt huszár,⁸⁹ 1 tiszt könnyebben megsebesült.

Az oroszok harcmódorát jellemzik a lesállításból való törbeccsalások, közvetlen közlőről való tűzrajtaütések. Az orosz aknavetőik igen pontosan lönek. Az egyes emberek felszerelésénél nagy szerepet játszik az automata puska és a géppisztoly.

A Szentgyörgyvölgyi Gábor főhadnagy harccsoportjával szemben elfogott orosz hadifoglyok vallomásából megállapítást nyert, hogy az oroszok 18-án este a támadásra kapott parancsot megtagadták és ezért 8 főt agyonlőttek.

⁸⁶ *Karácson Pál* nemes bozsoki (Budapest, 1917. dec. 3. –) hadnagy, 1941. nov. 1. főhadnagy, 1944. nov. 1. százados. A Ludovika Akadémiát 1939-ben végezte, s a 4/5. lovasszáhad 1. szakaszának parancsnokaként vett részt a felvidéki, kárpátaljai, erdélyi és délvidéki bevonulásokban. 1941-ben a keleti hadszíntéren a 4. lovasszáhad 2. szakasparancsnoka. 1944-45-ben a marosvásárhelyi Csaba királyfi gyors hadapród iskola okató tisztje, majd a magyarországi harcok idején századparancsnok a 4. huszárezredben.

⁸⁷ *Dr. Rajky László*, rajki (Székesfehérvár, 1912. – Vértess, 1945. jan. 30.) tartalékos hadnagy, majd főhadnagy. 1941-ben a géppuskás század szakasparancsnoka, 1945 elején a magyarországi harcokban a 4/1. lovasszáhad parancsnoka. Hősi halált halt 1945. jan. 30-án a Vértess hegységben.

⁸⁸ *Karacs Zsigmond*, (Budafok, 1914. márc. 28. –) továbbszolgáló szakaszvezető, majd őrmester. 1941-ben szakasparancsnok-helyettes a 4/5. lovasszáhad 1. szakaszánál. A következő években Jutason a Kinizsi Pál altisztképző iskola hallgatója, majd az 1944-es mozgósításkor a 4/II. huszárosztály törzsében csapatcsendőr. 1944 szeptemberétől az 5. századnál szolgált szolgálatvezetőként, majd szakasparancsnokként. Több kisebb sérülés után 1944. november 27-én haslövessel sebesült meg.

⁸⁹ Hősi halált halt: *Benyusz János* őrzető, *K. Berencsi Miklós* címzetes őrzető az 5. lovasszáhadból és *Kecskés Béla* tizedes (4. lovasszáhad). Eltűnt: *Frecska Mihály* és *Bodnár János* huszár az 5. lovasszáhadból, megsebesült *Sereg István*, *Béres Pál* és *Gáll Miklós* huszár.

A Szentgyörgyvölgyi Gábor főhadnagy harccsoportjával szemben elfogott orosz hadifoglyok vallomásából megállapítást nyert, hogy az oroszok 18-án este a támadásra kapott parancsot megtagadták és ezért 8 főt agyonlőttek.

Általában véve az oroszok addig, ameddig tűzérséggel nem lövik őket, kitarának, de mihelyt a tűzérés hatásos tüze állásaikon fekszik, azonnal megkezdik észrevétlenül a visszavonulásukat.

Július 20-án az ezred zömével 6.30-as indulással megkezdte az előregyülekezését Halajkovcén át Halajkovce kelet 271. magassági pont területére. Az erre vonatkozó intézkedését az ezredparancsnokság 20-án 4.55-kor az alábbiakban adta ki:

„Az ezred itt lévő zöme 6.30-as indulással előre gyülekezik Halajkovce területére. Menetrend: 2. lovasszázad, géppuskás század, távbeszélő szakasz, 5. lovasszázad. Az előrerendelt árkász szakasz folytassa menetét a 271. magassági pont területére, ahol Schaurek Ottmár százados parancsnoksága alá rendelem. A légvédelmi gépágyús félszakasz a Zvan patak keleti részén menjen tüzelőállásba. A már előrerendelt alosztályok összes ittmaradt járművei az ezred után Halajkovcára szintén előremennek. A 4./II. huszárosztály parancsnoksága hagyjon vissza egy közeget, aki az ezred után küldött járműveket Halajkovcára vezeti. A 6. lovasszázad a parancs vétele után azonnal vezesse be a harcfelderítést Bernazovka 254. magassági ponton át Kronikovcég. Amennyiben az ellenség előtte is visszavonult volna, úgy egyelőre a 254. magassági pont területét vegye birtokába. Harcfelderítésnek eredményét, valamint az esetleg megtörténő 254. magassági pont birtokbavételét jelentse Halajkovce kelet 271. magassági pontra. A tűzérés lépészetes előrevonására Bolner Béla alezredes szóban megkapta a parancsot.”

Az ezredparancsnokság szűkebb törzsével 6.30-kor gépkocsin előrement a 271. keleten lévő útvillához. Az ezredparancsnokság a 271. számú magassági pont területén keleti irányban figyelve azt vette észre, hogy a Karajec pataktól keletre eső magaslatok nyugati lejtőjén harcalakzatban több zászlóalj erejű (eddig még ellenségnek vélt) ellenség nyomul előre nyugati irányba. A beérkezett 5. lovasszázadtól 3 harcjárórt azonnal kirendelt az ezredparancsnokság az említett erők részletes megállapítására. Mindhárom harcjárór rövid időn belül jelentette, hogy tüzet kapott. Tekintettel arra, hogy a fedett terepen – még le nem kaszált gabona és fásor – nem tudta megállapítani, hogy oroszok-e, vagy más szövetséges hadsereg részeivel áll-e szemben, a felderítés tovább folyt. Arról a területről hozott polgári személyek kihallgatása útján sem lehetett megállapítani, hogy mely államhoz tartozó csapatokról van szó. Az kétségtelenül megállapítható volt, hogy nem németek, miután rohamsisakjuk teljesen elütött a németekétől. Végre a 6. lovasszázadtól kirendelt járőr parancsnoka állapította meg első ízben, hogy román katonasággal állunk szemben. Ezen értelmes tizedes, dacára, hogy a románok közeledésekor még mindig tüzzel fogadták, a tüzet jelekkel beszüntette és a parancsnokot felkereste. Közölte a román zászlóalj parancsnokával, hogy vele szemben magyar csapatok részei nyomulnak előre. Ezen körülményt azután azonnal jelentette a 271. kelet útvillánál lévő ezredparancsnokságnak.

Közben beérkezett a 4/I. huszárosztály is, majd nem sokkal később vitéz Vattay Antal tábornok lovasdandár-parancsnok is, aki azonnal *Fatsar József*⁹⁰ százados

⁹⁰ *Fatsar József* (Végvár, 1901. febr. 23. – ??) százados, 1942. márc. 1., őrnagy, 1944. jan. 1-jétől alezredes. A Ludovika Akadémiát 1924-ben végezte, s 1938. nov. 1-jétől szolgált Nyíregyházán. 1942. máj. 1-jéig a 4/3. lovasszázad parancsnoka, utána a 4/I. pótosztály parancsnoka. A törzstiszti tanfolyam elvégzése után 1943. nov. 1-jétől a kolozsvári IX. hadtest huszárszázad

kíséretében (románul beszélő tolmács) előrement a román zászlóalj parancsnokához, valamint a román ezredparancsnokhoz a helyzet tisztázása végett.

A fentebb leírtak miatt az ezred pár órai késéssel csak a kora délutáni órákban kezdhetette meg újra menetét keleti irányba Vinos és Niemierce területére, ahol az ezred aznap éjjelezett.

Egy felderítő osztag küldetett ki Galánffy György⁹¹ százados parancsnoksága alatt Rovnón át Zelebilovka, Kukaván át Lucinierce. A felderítő osztag a menetét többnyire ellenséges tűz alatt tartott úton tette meg, de vesztesége nem volt.

Az ezred az igen rossz út miatt az út 2/3-ad részét sötétben, gyalog tette meg. Elől lévő részeivel 23 órakor, míg részeivel csak 24 órakor, a lovas tűzérosztállyal csak 5 órakor érkezett be a fent említett körletbe. Niemeiercén július 21-én az ezredparancsnokság a csoportparancsnokságtól (3. huszárezred parancsnoksága) 6 órakor azon parancsot kapta, hogy sűrű harcjárőrökkel a szálláskörlettől délre eső területet kutassa át, mert visszamaradt orosz erőkkel kell számolni. A 3. lovasszázadtól 4 golyószórós raj rendeltetett ki, a páncéltörő ágyús századtól a délre vezető utak lezárására páncéltörő ágyúk rendeltettek ki, míg a huszárüteg tüzelőállásba ment. A tűzér felderítő járőrök Niemierce dél területén figyelésbe mentek át. A 4/I. lovasszázad megerősítve egy géppuskás szakasszal készülségben. Az 1. lovas tűzérosztály szintén tüzelőállásba ment. A 4/II. huszárosztály parancsnoksága utasítva szálláskörletének fokozotabb biztosítására.

Az 1. számú felderítő osztag (Galánffy százados) folytatja felderítését kelet felé, zömével egyelőre Lucinierce rendeltetett előre, majd később a felderítő osztag 13 órakor Rudnóra ment és ott éjjelezett. Az ezred ezen nap (július 21-én) 13 órakor folytatta kelet felé menetét Kanadkovicére, ahol éjjelezett (4/I. és 4/II. huszárosztály, az ezredközvetlenek és a 1. lovas tűzérosztály). Tekintettel arra, hogy a 2. gépkocsizó dandár is a lucinierc-szarográdi úton nyomult előre, az ezredet két órára menetében leállították, így az ezred szálláskörletébe zömével csak 20 órakor érkezett be. A szálláskörletbe Kricsfalussy Ferenc százados 2. ezredsegédtiszt parancsnoksága alatt előreküldetett a páncéltörő ágyús század és a többi gépkocsi. Amikor Kricsfalussy százados Kanadkovicére beérkezett, egy orosz járőrrel találkozott a faluban. Az oroszok automata puskákkal és kézigranátókkal bőven fel voltak szerelve, biztosított menetben, terepkutatókkal az élen meneteltek, lövésre kész puskákkal. Kricsfalussy százados és Várady Győző⁹² törzsőrmester lélekjelenlétének, bátor és

visszamaradó különítményének parancsnoka, majd a 25. felderítő osztály huszárszázadának parancsnoka. 1944. szept. 29-én Tordánál megsebesült és kórházba került.

⁹¹ Galánffy György (Debrecen, 1904. máj. 22. – ??) százados, 1928. okt. 1-jén vonult be tényleges szolgálatra a 4. huszárezredhez. A tartalékos tiszti tanfolyam után vámőrtiszti tanfolyamot végzett Egerben. 1930. aug. 1-jétől szolgált a 4. huszárezrednél, 1938. okt. 1-jétől a 4/2. lovasszázad parancsnoka. 1942. máj. 1-jétől parancsőrtiszt Kassán a VIII. hadtest parancsnokságán, majd az 1. hadsereg parancsnokságán, végül 1944. aug. 26. és okt. 15-e között a miniszterelnökségen. Okt. 15-e után rövid Gestapo és nyilas fogság után a Ludovika Akadémia lovaskülönítményének alosztályparancsnoka. 1945. máj. 5-én esett angol fogságba Dániában, ahonnan 1946. nov. 12-én tért haza.

⁹² Várady Győző (Felsővízköz, 1909. ápr. 11. – Nyíregyháza, 1992. ápr. 3.) törzsőrmester, majd hivatásos tiszt. 1926-ban végezte el az altisztképző iskolát Jutason, s attól kezdve a 4. huszárezrednél szolgált. 1941-ben a keleti hadszíntéren az ezred 2. segédtiszt mellett forgalomszabályozó és nyilvántartó altiszt. 1941-ben tiszti vizsgát tett, ezután előbb a nyíregyházi, majd a kisvár-

gyors fellépésének köszönhetően kis tétovázás után megadták magukat. Lefegyverzésük azonnal megtörtént. Az ilyen esetek nem ritkák, mivel a főbb útvonalak mentén előretörő gyorshadtest nem igen tudja a mellékterepet felderíteni, így gyakran előfordult, hogy kisebb-nagyobb osztagok maradtak vissza. Ezek a visszamaradt részek többnyire biztosító, vagy felderítő feladatokat hajtanak végre. Előfordul az is, hogy az oroszoknak teljes tájékozatlansága következtében nagyobb kötelékek is visszamaradnak. Ez esetben is a gyorshadtest éle már 30–40 km-re ezen visszahagyott részek mögött volt.

Ekkor még nem képzeltük, hogy ezen visszamaradt orosz erők később egy eddig ismeretlen partizánháború magját fogják képezni.

Az ezred a nap folyamán járőrözés közben 22 orosz foglyot ejtett, nem említve azt, hogy Kricsfalussy százados az elfogott orosz járőrtől 4 db automata puskát és sok kézigranátot zsákmányolt.

Tekintettel a szétszórtna visszamaradt orosz részekre, valamint azon jelentésre, hogy a 14. kerékpáros zászlóaljnak egy tiszt vezette golyószórós raját a szálláskörlettől délre eső részen egy kozák század elfogta, az ezredparancsnokság azonnal intézkedett, hogy a szálláskörlettől délre eső területet, főleg az erdőt kutassák át. Időközben azonban az ezredtől délre előnyomuló román lovasság a kozák századot elfogta, így a fogságba esett 14. kerékpáros zászlóalj tisztí járőre is újból megszabadult. Az éj folyamán semmi különös esemény nem történt. Az ezred kétnapi pihenőt kapott a még elmaradt lovak patkolására.

Július 22-én Kanadkovec községben éjjelezett az ezred igen jó elhelyezés mellett. A csoport-parancsnokság (Pongárcz Pál ezredes szűkebb törzsével) szintén Kanadkovec éjjelezett az ezredparancsnoksággal együtt. Az ezredparancsnokság 9 órakor kapta az előzetes menetértesítést, hogy készüljön fel a déli órákban a menet folytatására. 11 órakor az ezred menetkészben állt. Vitéz Vattay Antal vezérőrnagy úr személyesen adta ki a menetintézkedést, amely szerint az ezrednek Dzurin dél 314. erdőhöz kellett volna menetelnie. Miután a román hadsereg részei is az ezred menetvonala mentén meneteltek, így az ezred Politankinál, Dzurinon keresztül Julianpolra irányítottatott azzal, hogy a vasútvonalat nem lépheti át.

A műút mentén német csapatok is meneteltek és ezért az ezred nem tudott előrejutni. A surlódások oka az, hogy nincsen kiadva a seregtesteknek az előnyomulási sávja s így kerül sor időnként surlódásokra, hogy egyes utakon német, magyar, román csapatok meneteltek. Az ezred órákat tölt el várakozással a menetcélját az esti órák helyett csak hajnalban éri el. A lovak ezt igen megérik. Sok a nyeregnyomás és a sántaság. Az alosztályok létszáma már a felére csökkent.

Tekintettel arra, hogy a közben beérkezett jelentés szerint Julianpolon német csapatok vannak, így az ezred az attól délre lévő Szandsovka községben szállásolt be, hová 21 órakor érkeztek be. Mivel a község egy keskeny patak menti település volt, az ezrednek majdnem a zöme táborozott.

Dzurin előtt a menetelő ezredet egy német hadosztály parancsnoka menet közben megnézte, s igen meg volt elégedve a fegyelmezett menettel és a lovak erőállapotával, dacára annak, hogy az ezred igen nehéz terepen 530 km-t tett meg eddig.

dai kiegészítő parancsnokságon teljesített szolgálatot mint segédtsízt hadnagyi rangban. 1945. május 5-én esett amerikai fogságba, ahonnan október 17-én jött vissza.

Július 23-ától 28-áig az ezred Szandsovkán pihent. Az ezred ezt az időt a lovak átpatkolására használta fel. A lemaradt málhavonatnál lévő patkoló anyagért a pán céltörő ágyús század két félrajt gépkocsival küldött vissza, hogy a patkolás haladéktalanul megkezdhető legyen. Július 23-án az ezred eleség- és málhavonata *Justus Gyula*⁹³ tartalékos hadnagy parancsnoksága alatt beérkezett az ezred szálláskörletébe. A lovak átpatkolásán kívül a fegyverzet, ruházat karbantartásra is alkalom nyílt, s a rendelkezésre álló időt az ezred alaposan ki is használta.

Július 25-én tábori mise és istentisztelet megtartására is sor került az elhelyezési körletben. Az istentiszteleteken az ezred minden szolgálatmentes tisztje, tiszt-helyettese és legénysége részt vett, de a község lakossága is. Az idősebbek könnyes szemekkel, sírva, térdenállva hallgatták a szent beszédet. Bár a szavakat nem értették, teljes áhitattal hallgatták azt. A bolsevik uralom alatt felnőtt ifjúság egy ideig félrevonulva, csodálkozva nézte a részükről érthetetlen szertartást, de szüleik példáját követve, ők is térdre borultak és összetett kézzel hallgatták végig mind a katolikus, mind a protestáns istentiszteletet.

Július 26-án az ezred a lovak átpatkolását befejezte. Egész 26-án esik az eső. A levegő igen lehült, hűvös lett. Szandsovkán az ezred leadott a lögyűjtő osztagnak 211 db lovat és 84 fő legénységet. A lovak betegsége 75 %-ban nyeregtalptörés volt.

Július 28-án 3.40-kor kapta az ezred az előzetes menetértesítést, mely szerint 7 órai indulással folytatja menetét Julianpolon át Orlovkára. Menet közben érkezett meg a lovasdandár-parancsnokság menetintézkedése. A hosszú pihenő helyén 14.30-kor kapta az ezredparancsnokság azt a parancsot, hogy egy szakaszt rendeljen ki Trosztyanezre, mert ott a román csapatok fosztogatnak. Az ezred Orlovkára a kora délutáni órákban érkezett be. Ekkor azonban még német csapatok voltak Orlovkán átvonulóban, a községen kívül meg kellett várni, amíg a német csapatok keresztülvonulnak. A lovakat lenyergelve, a község szélén lévő zabtáblában legeltette az ezred és közben a legénység étkezése is megtörtént.

Július 29-ére az ezred szóban kapta meg a menetparancsot, amely szerint 29-én 9 órakor folytatja menetét Tulcsinon át Demkovkára.

A lovasdandár-parancsnokság egy általános érvényű intézkedést adott ki, amely összefoglalja a közelmúltban szerzett tapasztalatokat, és utasításokat, óvórendszabályokat tartalmaz:

1. *Légvédelem: megállásoknál a tömörülést kerülni. Tökéletes rejtőzés, légvédelmi tüzeszközök felállítása, a légvédelmi figyelés megszervezése. Menet közben távközök, a légvédelmi tüzeszközök tűzkész állapotban, illetve lépcsőzetes állásváltoztatással kísérik az oszlopot.*

2. *Magatartás elhelyezésben: a szállásba való beérkezés után a községeket azonnal át kell kutatni. Minden férfi, aki sorköteles és annak a legkisebb gyanúja is fennáll, hogy katona volt, hadifogolynak számít és mint ilyet a gyűjtőhelyre kell kísértetni.*

3. *A szabotázs-kísérletek azonnali megtorlására a szálláscsoport-parancsnokok túszoikat fogjanak és azok közül minden esetben, amikor szabotázs történi elretentő példaként néhány túszt a lovasdandár-parancsnokság fel fog akasztatni és ennek okát tolmács útján a lakossággal közölni fogja. Ilyen szabotázs-cselekmények például a távbeszélő vezetékek levágása, bujtogatás, hidrongálás stb.*

⁹³ *Justus Gyula* (Tiszafüred, 1910. nov. 1. – Innsbruck, 1959. dec 23.) tartalékos hadnagy, majd főhadnagy. Mindvégig a 4. huszárezred kötelékében szolgált mint az ezred vonatparancsnoka. 1945 májusában az ezreddel amerikai fogságba esett.

Elhelyezés biztosítása: az elhelyezés biztosítására a legnagyobb gondot kell fordítani. Belső szállásőrsegeket⁹⁴ tiszt parancsnoksága alatt golyószórós raj erőben, lehetőleg a főútvonal mentén elhelyezve kell kirendelni. A külső szállásőrsegek⁹⁵ 1 parancsnok és 5 fő legénységben lettek megállapítva.

5. Készültség: minden lovas alosztály egy golyószórós rajt tart gyalog a telephelyén készültségben, a géppuskás század két géppuskás rajt gyalog.

6. Szállásügyeletes tiszt szolgálata: minden községben egy szállásügyeletes tisztet kell vezényelni. Ezen tiszt ellenőrzi a külső és belső szállásőrsegeket és esetleges ellenséges rajtaütések elhárításánál a lovasszázadok készültségeiből alakított egységgel, amíg az ezred eléri a harcészültséget, az ellenséges támadásokat feltartóztatja.

7. Foglyok: foglyok összegyűjtésére és hátrairányítására az ezredparancsnokság esetenként intézkedik.

Ezen fenti, általános érvényű intézkedés és ezred egész hadművelete során a legpontosabban be volt tartva. Így volt elkerülhető, hogy az egész orosz hadműveletek alatt a lakosság részéről semmi irányban nem nyilvánult meg olyan törekvés, mely az ezrednek nyugalma megzavarta volna, vagy harcértékére behatással lett volna.

Az eddig leadott beteg lovakhoz 2 ló után 1 huszár adatott le, így nagyszámú gyalog ember állt rendelkezésre. A lovasdandár-parancsnokság rendelete alapján ezen gyalog emberekből egy gyalogszázad állítotott fel *Iby Sándor*⁹⁶ főhadnagy parancsnoksága alatt, amely gyalogszázad 4 szakaszba alakulva 4 golyószóróval és 4 géppuskával került felállításra. Ezen gyalogszázad összlétszáma 6 tiszt és 172 fő legénység volt. A század mozgatása megalakulása után 1-2 nappal már harácsolt országos járműveken történt.

Július 30-án Demidovkán az ezred állva maradt és ezen pihenőjét használta fel arra, hogy a gyalogszázadot felállítsa és megszervezze. Az ezred 21 órakor kapta az előzetes menetértésterítést, hogy 31-én folytassa a menetét Dimidovkára. A 3. és 4. huszárezred egyesített gyalogszázada *Muhr*⁹⁷ százados parancsnoksága alatt 31-én 8 órakor indult Szeverinovkáról gyalogmenetben Trostcsinacén át Birlovkára, ahol a 13. kerékpáros zászlóalj gyalogosztágával egyesült.

Általános helyzet: az 1. gépkocsizó dandár július 30-án élével elérte Gajvoront és a 2. gépkocsizó dandárral együtt Gajvorontól északra a Bug vonalán biztosít.

⁹⁴ Belső szállásőrsegeket akkor állítanak fel, ha az elhelyezési körlet nagy kiterjedésű, vagy az egyes őrizendő tárgyak különös fontosságánál fogva erre a szolgálatra a főőrség személyzete nem elegendő.

⁹⁵ A külső szállásőrsegek az elhelyezési körletek kijáratát, az előkészített útlezárásokat és fontos tereppontokat szállnak meg, hogy a pihenő csapatokat minden meglepetéstől megóvják. Oszlányi – Szécsy: i.m.: 522. ill. 586.

⁹⁶ *Iby Sándor* nemes ibbi (Csigerszöllös, 1907. ápr. 12. – ??) főhadnagy, 1942. ápr. 1-jétől százados. 1928. okt. 5-én vonult be tényleges szolgálatra a 4. huszárezredhez. A tartalékos tiszti iskola elvégzése után tovább szolgált, s 1941. nov. 1-jétől hivatásos tiszt. 1941-ben szakaszparancsnok a 4. huszárezred páncéltörő ágyús századában. 1944-ben is szakaszparancsnok a páncéltörő ágyús században. Megsebesült 1944. jún. 30-án. Felgyógyulása után nehézfegyver századparancsnok a magyarországi harcok idején az 1/IV. pótló huszárosztálynál, majd a 6. újonckiképző század parancsnoka Németországban. 1945. máj. és 1947. máj. között angol fogságban.

⁹⁷ *Muhr Albert*, vitéz limanovai (Szarajevó, 1902. febr. 14. – Tomaszovka, 1941. szept. 13.) százados. 1925-ben végezte el a Ludovika Akadémiát. A 3. huszárezredben szolgált, 1941-ben a 3/3. lovasszázad arcvonal mögötti tisztje volt. Hősi halált halt a keleti hadszíntéren 1941. szept. 13-án.

Az ezred dimidovkai szálláskörletébe 18 órakor érkezett be. Íglen silány elhelyezési körlet állt rendelkezésére. A szálláskörletek előtt mindenütt eltemetetlen hullák és elhullott lovak tetemei tették a levegőt teljesen élvezhetetlenné. A községbe való beérkezés után a polgári lakosságot a hullák, lótetemek eltakarítására kellett kirendelni. Az ezred beérkezése után az eső megeredt és a már tűrhetetlen por és meleg némileg enyhült.

Augusztus 1-jén az ezred a vett előzetes menetértésítés szerint menetét folytatni fogja.

Általános helyzet: a német Dél-Hadseregcsoporthoz előtt lévő ellenséget a Bug vonal két nagy csoportra osztja. A Bugtól északra, általában Umany területén a 17. hadsereg zöme nagy orosz erőknél a bekerítését teljesíti be.

A Bugtól délre a 11. német hadsereg zöme általában délkeleti irányban kerül alkalmazásra.

Részletes helyzet: az 1. gépkocsizó dandár, mely a Bugtól délre Gajvoron irányába nyomul előre Csaszcsiscsevatónál épült hadihídon augusztus 1-jén hajnalban kezdi meg az átkelését, majd előnyomulását délkeleti irányba. Az 1. gépkocsizó dandártól délre a román lovashadtest áll, élével Bandurovnál.

Az I. gyorshadtest feladata, hogy délről a Bug, északról Uljanovka, Balta, közötti sávban előretörve elérje Pervomajszk területét és ott megakadályozza az ellenségnek a Bugon át észak-déli irányba való átvonulását.

A fent vázolt helyzettel kapcsolatban a lovasdandár augusztus 1-jén külön megadott időpontban előnyomulását folytatva, az ezred megerősítve az 1. lovas tüzérszattályával Ovatjevka területére menetel.

Az ezred 10.30-kor kezdte meg menetét a kiadott parancs szerint és az elrendelt szálláskörletébe 22 órakor érkezett be. Tekintettel arra, hogy az előnyomulási útvonalon az egész lovasdandár menetelt, így a menet folyamatosan nem volt végrehajtható. Az ezred részére kiutalt szálláskörlet igen jó volt, úgyhogy a lovak kényelmes elhelyezésbe kerülhettek.

Augusztus 2-án az ezred 0.30-kor kapta az előnyomulási parancsot, melynek értelmében 6.30-kor indul a Bugon való átkeléshez.

Az ezred 11.30-kor kelt át a Bugon épült hadihídon. Az átkelés közben nagy felhőszakadás volt, így a Bug völgyében a levezető és kivezető utakon a közlekedés igen nehéz volt.

Általános helyzet: az ellenség helyzete: az oroszok Umanytól keletre lévő nagyobb erői körül vannak zárva és már csak a Trojanko-Pervomajszk vonal áll a visszavonulásuk rendelkezésére. A Bugtól délre Szavrán és attól keletre még ellenség. A 17. német hadsereg parancsnoksága elrendelte, hogy a déli szárnya kíméletlenül törjön előre keleti irányba, hogy az oroszok egyetlen visszavonulási útját elvágja és eme rész az 1. páncélgránátos hadoszattályával vegye fel az összeköttetést, mely ma Dobrjanka területét érte el északnyugati irányból.

Az 1. gépkocsizó dandár a mai nap Ijazovata magasságáig jutott előre. Tőle északra a 101. német hadosztály élével Jemliovka észak és Naltvainkánál, míg zömmel Szolovanedzk nyugaton áll. Mindhárom seregtest augusztus 2-án keletnek tör előre is így láthatólag az 1. gépkocsizó dandár északi szárnya és a 101. német hadosztály déli szárnya között hézag fog keletkezni.

Az 1. gépkocsizó dandár a mai nap Ijazovata magasságáig jutott előre. Tőle északra a 101. német hadosztály éleivel Jemliovka észak és Naltvainkánál, míg zömével Szolovanedzk nyugaton áll. Mindhárom seregest augusztus 2-án keletnek tör előre is így láthatólag az 1. gépkocsizó dandár északi szárnya és a 101. német hadosztály déli szárnya között hézag fog keletkezni.

Az 1. lovasdandár feladata, hogy egyrészt a keletkező hézagban a két seregest belső szárnyát biztosítsa és esetleges ellenséges kitöréseket ez irányban megakadályozzon, másrészt a Bug vonal megfigyelése mellett, esetleges ellenséges átkelési kísérleteket megakadályozzon.

Eltérőleg a kiadott eredeti menetcéltól az ezrednek nem Szavaljev területét kellett elérnie, hanem Ljuscsnevatát, melyet a leggyorsabb ütemben kellett kézbe venni.

Ljuscsnevata területének biztosítására az ezredtől Fatsar József százados parancsnoksága alatt 8 óraker 4/3. megerősített lovasszáhad (4/3. lovasszáhad, 2 géppuska, 2 páncéltörő ágyú) előküldetett mint felderítő osztag, azon feladattal, hogy a Bug keleti partján előtörve a fent említett községet vegye birtokába.

A felderítő osztag Csemirpol nyugat elérésekor ellenséges aknavető és tüzérségi tüzet kapott, minek következtében észak felé kitérve folytatta menetét. A felderítő osztagtól 18 óraker beérkezett jelentés szerint Mihajlovka (Bug mentén) keleti szegélyének elérésekor újból igen erős géppuska, aknavető és tüzérségi tüzet kapott. A felderítő osztag előosztagát érte a tűzrajtaütés, minek következtében 8 ló elhullott, de a legénység közül – kisebb sérülésektől eltekintve – veszteség nem volt. Aknaszilánktól 30 könnyű sebesültje volt. A felderítő osztag a Bugtól északkeletre kitérve folytatta menetét.

Az ezred a Bugon való átkelése után a folyó keleti partján haladt egészen Csemirpolig, ahol vitéz Vattay Antal vezérőrnagy urat, a lovasdandár parancsnokát találta, akitől az ezredparancsnok azt a szóbeli parancsot kapta, hogy az előtte haladó 3. huszárezred a községet északkeletnek megkerülve igyekezzen a Bug mentén előtörni, az ezred pedig az előtte lévő községet harcjárőrökkel kutassa át.

A helyzet jelen esetben a következő volt: a Bugtól délnyugatra eső területen a román lovasságnak kellett volna előtörni a lovasdandárral párhuzamosan, de a román lovashadosztály ismeretlen okokból lemaradt és a lovasdandár parancsnokának az volt a benyomása, hogy a Bugtól északnyugatra, helyesebben nyugatra eső területen román csapatok nyomulnak előre. Pedig ezen a területen a Bug tulsó oldalán orosz csapatok voltak és azok lötték aknavetővel Csemirpol községet.

A kirendelt harcjárőrök vágóban áthaladtak a községen és megállapították, hogy a község az ellenség által nincs megszállva. Erre a lovasdandár-parancsnokság elrendelte, hogy az ezred folytassa menetét az eredeti parancs szerint.

Az ezred már a késő délutáni órákban folytatta menetét. Alig hagyta el zömével Csemirpolt, a Bug nyugati partjáról az előnyomuló ezredet közepes tüzérség kezdte löni.

Az ezred az eredeti irány betartása mellett kissé keletre kitérve, megközelítéshez tagozódva a Bug mentén folytatta menetét.

Az ezred vágóban pillanatok alatt tagozódott és olyan példaszzerű fegyelmettségben hajtotta végre az ellenséges oldalozó tűzben való menetét, hogy ez iskolapéldája volt az ellenséges tűzterhes területen való áthatolásnak.

Az alosztályok ütközetvonatai szintén a századokat követve, megközelítéshez tagozódva, minden fennakadás és surlódás nélkül követték az ezredet. Az oroszoknak még az a kedvező helyzete is megvolt, hogy a Bug nyugati partja sokkal magasabb volt és kiváló alkalmat adott a megfigyelésre. Ehhez még hozzájárult az igen kedvező megvilágítás is, mert a naplementében menetelő ezred, az oroszok részéről tekintve kiválóan meg volt világítva. Az egész tűzérségi tűzön való áthatolást egy könnyű sebesülten megúsza az ezred.⁹⁸

A sötétség beálltával az ezred alosztályai már zárt rendben, az elrendelt metecsoportosításban folytatták menetüket.

Minden egyes tisztnek és legénységnek, aki ezen az ellenséges tűzérségi tűzön való áthatolásban részt vett, egész életén át egy felejthetetlen szép lovasélménye marad.

Tekintettel arra, hogy az ezred a már kijelölt menetcélját az ellenséges behatás következtében már nem tudta elérni, Szmedovkán éjjelezik a 3. huszárezreddel együtt, a lovasdandár-parancsnokság szóbeli intézkedése alapján.

Az ezred ezen kiutalt elhelyezési körletébe 22 órakor érkezett be, és zömével táborozva éjjelezett. Az éjszaka minden zavaró körülmény nélkül telt el.

Augusztus 3-án 12.30-kor az ezred az előzetes menetértékesítést megkapta, melynek értelmében készüljön fel a 14 órai indulásra.

Előzőleg 8.45-kor a csoport-parancsnokságtól kapott intézkedés alapján Galánffy György százados (4/2. lovasszáhad, 2 géppuska és a huszárüteg) előrerendeltetett Moldovka keletre, hogy onnan derítsen fel Lipovenka, Kapitánovkán át Pervomajszk műútig.

Vitéz *Sobotic Miklós*⁹⁹ százados századával a mihajlovka – alekszandrovkai Bug folyamszakasz megfigyelésére rendeltetett előre. 14 órakor indulva 23 órakor érkezett be. Jelentése szerint az oroszok a déli parton vannak és a legcsekélyebb mozgásra is igen erős géppuska és golyószóró tüzrellel válaszolnak. Eddig egy huszárja sebesült meg. Az oroszok előnyben vannak, mert a Bug nyugati partja magasabb és a keleti part igen jól belátható. Az éj folyamán az ott lévő kerékpáros részeket leváltotta.

Ugyanakkor Bárdió százados a 3. huszárezred 3. és 4. századával a Bug megfigyelésére szintén kirendeltetett.

A lovasdandár-parancsnokság intézkedése alapján az ezred zömével Pribidovka területére menetel. Az ezred feladata a folyambiztosítás átvétele Mihajlovkánál és Koszaro-Alekszandrovkánál azzal, hogy a leváltott 3. huszárezred részeit irányítsa Ljusevatára, a 3. huszárezred parancsnokságának rendelkezésére.

Az ezred a menetét az előtte haladó 3. huszárezred után kezdte meg. A Pribidovkára előreküldött Kricsfalussy százados jelentése szerint Pribidovka község,

⁹⁸ Az I. osztálytól *Ivancsó Elek* huszár sérült meg.

⁹⁹ *Sobotic Miklós*, vitéz ivánskai (Kassa, 1905. máj. 7. – Miskolc, 1991. szept. 20.) százados, majd őrnagy. 1928-ban végezte el a Ludovika Akadémiát. 1938–1942 között szolgált a 4. huszárezredben, a 4/1. lovasszáhad parancsnokaként, majd a kassai VIII. hadtest huszárszáhad visszamaradó különítmény parancsnoka. 1943-tól a VIII. hadtestparancsnok személyi segéd-tisztje, majd a Honvéd Vezérkar Főnöke helyettesének segéd-tisztje, végül fogságba eséséig az 1. hadsereg parancsnokának személyi segéd-tisztje. 1945. áprilistól nov. 13-áig volt amerikai fogságban.

majd attól északra fekvő Jefimovka község déli szegélye ellenséges tűzérési tűz alatt áll.

Fatsar százados századával Jefimovka község északi szélében áll. Együd¹⁰⁰ százados századával Pribidovka délről északi irányba kitér. Az ellenség a Bug déli partjáról mindkét községet tűzérési tűz alatt tartja. Az ezredparancsnokság szűkebb törzsével Pribidovkára előrement. Schaurek Ottmár százados mint az ezred élosztályának parancsnoka azon parancsot kapta, hogy a 3. huszárezred után az ezredet vezesse Pribidovkára.

A községbe való beérkezés után az ellenség közepes lövegei Pribidovka községet szórványosan lőtték. A községen áthaladó 3. huszárezrednek két halottja van, akiket az ezred beérkezése után eltemetett. A községben több ház ég.

A Jefimovka község területén álló Fatsar százados jelenti, hogy a tűzérési tűz következtében 18 könnyebb sebesültje van, akiket a század patkolómestere, Fehérvári József¹⁰¹ patkoló őrmester elsősegélyben részesített.

Pribidovkára az ezred csak a sötétség beálltával érkezett be, amikor is már a tűzérési tűz megszűnt. Az ezred riadószállásban¹⁰² volt. 22 órakor azt a parancsot kapta a lovasdandár-parancsnokságtól, hogy hajnali 3 órakor a falut ürítse ki és a községtől északnyugatra lévő Balta község déli területére meneteljen, ahol repülők elől rejtőzve a lovasdandár-parancsnokság rendelkezésére álljon.

A kapott parancs szerint az ezred Balta dél területét 5 órakor elfoglalta. A lovasdandár-parancsnokság időközben beérkezett intézkedése szerint a 14. kerékpáros zászlóalj váltja fel a Bug folyamszakasz megfigyelésére kirendelt Sobotic századot.

Augusztus 4-én 8.30-kor Balta délen az ezredparancsnokság a lovasdandár-parancsnokság azon parancsát veszi, hogy az ezred a parancs vétele után Losovata dél területére csoportosuljon át és ott dandártartalék lesz. Losovátát az ezred a déli órákban elérte és ott szállásba ment.

Augusztus 5. Losovata. Az ezred dandártartalék. Ezen a napon bevonult az ezredhez Neubauer István tartalékos főhadnagy 65 db felgyógyult lóval. A felgyógyult lovak az Orininben visszahagyott beteg lovakból származtak. A nap folyamán semmi különös esemény nem történt. Az ezred felszerelésének karbahelyezésére fordította a rendelkezésre álló időt.

Augusztus 6. Losovata. Az ezred 8.30-kor kapta az előzetes menetértesítést, hogy előreláthatólag a déli órákban menetét folytatni fogja keleti irányba. 9 órakor az ezredparancsnok szóbeli parancsot kapott a lovasdandár parancsnokától, amely szerint menetét Kapitanovkára folytatja.

¹⁰⁰ Együd László (Vác, 1899. júl. 25. – ??) százados, 1943. aug. 1-jétől alezredes. 1935. aug. 1-jétől a 3. huszárezred lovassági ágyússzakaszának parancsnoka, majd a géppuskás század parancsnoka. 1939-től a 3. lovasszázad parancsnoka Munkácson és Nagyváradon.

¹⁰¹ Fehérvári József (Diósgyőr, 1905. márc. 3. –) hivatásos patkoló törzsőrmester. 1927. febr. 10-én vonult be tényleges szolgálatra, majd elvégezte a patkolómesteri és az állategészségügyi (felcser) tanfolyamot. 1941-ben a keleti fronton a 4/3-as lovasszázad patkolómestere. 1945 tavaszán orosz fogságba esett, ahonnan 1945 őszén tért haza.

¹⁰² A riadószállásban a nyugvó csapat minden embere fegyverét és felszerelését úgy tartja kéznél, hogy legrövidebb idő alatt kivonulhasson. A legénység felöltözve a lovánál fekszik, a járművek esetleg fogatolva maradnak. A tisztek a csapattal éjjeleznek.

11 órakor ezen parancs megváltozott, mert északon Golovanevszknél a bekerített oroszok kitörést kíséreltek meg déli irányba. Ezen váratlan esemény miatt a parancs oda módosult, hogy Kenéz százados Moldovkára megy, s a község irányába előretörő orosz erőket oldalba megtámadja.

Fatsar százados Losovata keleten a 198. számú magassági ponton biztosít.

Sobotic százados feladata századával Golovanevszk irányába felderíteni.

Az ezred megmaradt zömének feladata Losovata északkeletről Raznocsnyicin át általános iránnyal támadni Golovanevszk vasúti állomásra.

A már kikülönítésben levő Galánffy százados felderítő osztaga, amely a huszáreggessel volt megerősítve, valamint a később odairányított Kenéz százados százada, Schaurek Ottmár százados parancsnoksága alatt mint külön harccsoport.

Az ezred támadása 12.30-kor indult meg, de közben a németek és a 2. gépkocsizó dandár az orosz kitörési kísérletet megakadályozták, így az ezred támadását Raznocsnyici észak magasságában megállították.

Az ezred megállított támadása után Losovata északon gyülekezik, ahová 20 órakor érkezik be és a község északi felében riadószállásban volt.

Schaurek százados harccsoportja is támad északnak Golovanevszk irányába, de ott is Golovanevszk délen a támadás megállott, mert a németek már helyreállították a rendet. Az oroszoknak a kitörési kísérletekor igen nagy vesztesége volt mind emberben, mind hadianyagban.

Ezen harc alkalmával tűnt ki vitéz és bátor magatartásával Merész László zászlós páncélgépkocsi szakaszával.

Az ezred augusztus 6-án 23 órakor kapta az előzetes menetértékesítést, amelynek értelmében 7-én 6 órára a teljes menetkészültséget érje el.

A lovasdandár-parancsnokságtól kapott szóbeli parancs alapján az ezred szakadó esőben 13 órakor indult Moldovkán át Kapitánovkára, ahová az ezred 21 órakor érkezett be.

Tekintettel arra, hogy a 6-i golovanevszki események miatt még mindig kisebb-nagyobb orosz erők bujkálnak, különösen Golovanevszktől délre eső területen, így az ezred Kapitánovkára való beérkezett részeivel azonnal riadószállásba ment és tábori őrsökkel biztosította magát. Ezen biztosítás kiegészítésére 3 tiszti járőr rendeltetett ki a Kapitánovka nyugati szélén húzódó magaslatok felderítésére. Ezen járőrök jelentései szerint ellenséggel nem találkoztak.

3 órakor a 3. század tábori őrsénél lövöldözés volt. Egy 6 főből álló orosz csoport közeledett a tábori őrs felé, de amikor megadásra szólították fel őket, a közelben lévő kukoricásba beszaladtak és elmenekültek. Egy főt a tábori őrs elfogott, majd a hajnali órákban az ellenséges csoport többi részét is elfogta.

Az oroszok csak akkor adják meg magukat, ha ellenállásuk reménytelen, különben támadólag lépnek fel még az arcvonal mögött is. Így a közelbiztosításra nagy súlyt kell helyezni. A fenti eseményektől eltekintve egyéb esemény nem történt.

Augusztus 8. A felderítés kiegészítésére a lovasdandár-parancsnok úr személyesen adott parancsot, mely szerint Kapitánovka nyugati területét, valamint az északnyugati irányban meghúzódó ellenséges részekről a terepet az ezred tisztítsa meg. Ezen parancs értelmében a 4/3. lovasszázad, Fatsar József százados parancsnoksága alatt rendeltetett ki a Kapitánovkától délnyugatra eső területre, míg Kapitánovkától keletre húzódó magaslatok felderítésére 2 tiszti járőrt küldött ki az ezred.

Galánffy György százados egy megerősített szakasszal Kapitanovka délen Dolgaja-Pristan község irányába derített fel, mert az ott folyambiztosításon lévő vitéz Muhr Albert százados csoportját az oroszok támadják.

A kirendelt részek a kora reggeli órákban indultak. Galánffy százados 13 órakor érkezett vissza a felderítésből és jelentette, hogy Dolgaja-Pristantól nyugatra egy ellenséges felderítő különítményt semmisített meg, akik az utolsó emberig védekeztek és nem adták meg magukat. Saját felderítő különítményünknek vesztesége nem volt.

Fatsar százados különítménye 20 órakor érkezett be. Jelentette, hogy a kapott feladatát végrehajtotta és 52 foglyot ejtett. Vesztesége 1 halott és 1 sebesült. Jelentette továbbá, hogy kb. 200 orosz a Bugon átkelt Szelejanaja-Livadánál.

A Kapitanovkától keletre kiküldött két felderítő járőr 27 foglyot ejtett. Veszteségük nem volt.

14 órakor Gencsy Tibor hadnagy szakaszával Golovanevszk nyugat területére rendeltetett előre azon feladattal, hogy az erdő keleti sarkánál telepített hírközpontnak nyújtson védelmet a szétugrasztott oroszokkal szemben. 21 órakor jelentőlovas útján jelentette, hogy a kijelölt menetcélját ellenséges behatás nélkül elérte.

A Bug megfigyelésre kirendelt Iby főhadnagy parancsnoksága alatt lévő gyalogszázadon az éj folyamán az oroszok rajtaütöttek. Megsebesült *Orosz Olivér*¹⁰³ zászlós, egy huszár hősi halált halt.¹⁰⁴

Az ezrednek ezen pacifikálási harcai következtében 2 hősi halottja és 3 sebesültje volt. Az ezred őrizetében lévő foglyok száma az esti órákig 2178 főre emelkedett, közöttük 8–10 nő is volt. A lovasdandár pacifikálási harcai alatt összegyűjtött foglyok őrzésével az ezred bízott meg.

Nagy nehézségbe ütközött a foglyoknak az élelmezése, mert az ezrednek a mozgókonyháit erre a célra nem lehetett felhasználni, mert a századok létszáma a mozgókonyhák teljesítőképességét majdnem teljes egészében igénybe vette. Így egy megoldás maradt, hogy a polgári lakosságot használta fel az ezred a foglyok élelmezésének elkészítésére. Naponta két vágóállat üttetett le és széjjelosztották a polgári lakosságnak megfőzés végett azzal, hogy a mezőn bőségesen rendelkezésre álló burgonyát is használják föl. Az étkezés kiegészítésére az ezred a község közelében lévő fiatal kukoricatáblát is kijelölte, hogy azt szintén főzzék meg a foglyok élelmezésére. A foglyok között sok sebesült volt. Ezen sebesültek ellátására naponta *dr. Gallé Tibor*¹⁰⁵ orvos százados, az ezred vezetőorvosa lett kirendelve, aki a csapatokkal együtt foglyul ejtett nők segítségével naponta a szükséges kezeléseket és

¹⁰³ *Orosz Olivér* csicseri (Ungvár, 1914. máj. 27. – Bern, 1990. aug. 13.) továbbszolgáló zászlós, majd 1942. nov. 1-jétől hivatásos tiszt. 1932. okt. 1-jén vonult be tényleges szolgálatra a 4. huszárezredhez. A tartalékos tiszti iskola elvégzése után ugyanitt szakaszparancsnok a 4/6. lovasszázadnál. 1942-ben főtisztí tanfolyamot végzett a Bólyai Műszaki Akadémián. 1944. július 1-jétől százados, s a 4/II. huszárosztály nehézfegyver század páncéltörő ágyús szakaszparancsnokaként vett részt az ezred lengyelországi és itthoni harcaiban. 1945. máj. 9-én esett amerikai fogságba, ahonnan szept. 15-én tért haza. Megsebesült 1941. aug. 8-án Ukrajnában.

¹⁰⁴ Hősi halált halt *Beke Bertalan* huszár a 6. századtól, megsebesült *Nagy Lajos* címzetes őrzetető és *Lábos Gyula* huszár.

¹⁰⁵ *Dr. Gallé Tibor* (Kurima, 1910. jún. 23. – ??) orvos százados, 1945. ápr. 1-jétől orvos őrnagy. 1939. ápr. 1-jétől hivatásos állományban. 1938. nov. 15. és 1941. szept. 16. között szolgált a 4. huszárezredben ezred vezetőorvosként. 1941-től a budapesti 11. helyőrségi kórház orvosa volt.

átkötözéseket végrehajtotta. A fogoly nők, betegek és sebesültek fedél alá kerültek, míg a többi fogoly, tekintettel nagy számukra, a szabadban táborozott.

Augusztus 9. A 8-i harcok következtében hősi halált halt *Rózsa István* huszárt az ezred tisztikara jelenlétében délelőtt 10 órakor, a kirendelt díszszakasz kíséretében a község főterén ünnepélyes keretek között eltemették. A temetés alkalmával vitéz Ireghy Imre alezredes, ezredparancsnok rövid beszédben méltatta Rózsa István huszár áldozatkészségét. Az árkászszázad egy igen szép sírhelyet készített, amelyet tartós kerítéssel is körbevett.

Gencsy Tibor hadnagy szakaszával bevonult, mert helyére német csapatok vonultak, s további jelenlétére szükség nem volt.

Az ezred 21 órakor kapta meg az előzetes menetértesítést, melynek értelmében 10-én folytatja menetét.

*Cserny Miklós*¹⁰⁶ százados bevonult a lovasdandár egészségügyi oszlopától, hol 3 hétig tartózkodott betegen.

Általános helyzet augusztus 9-én estig: az umanyi bekerítő csata a mai napon lényegében befejeződött azzal, hogy a Golovanevszk irányában a LII. hadtest hátába kitörést megkísérlő ellenség bezárása és megsemmisítése az 1. lovasdandár augusztus 6-i kezdeményező beavatkozása folytán megtörtént, amely minden kitörési kísérletnek véget vetett.

A lovasdandár csapatai ez alkalommal a hagyományos szellemben, gyors cselekvéssel lényegesen hozzájárultak a veszélyes orosz kitörési kísérlet letöréséhez. Ezt a 17. német hadsereg parancsnoka dicsérőleg kiemelte.

E harcokban részt vett csapatokat, különösen az 1. lovas-páncélos zászlóalj páncélgépkocsi századának kiváló teljesítményét a lovasdandár-parancsnokság dicsérőleg emelte ki.

A csata eredményeként fogságba került két hadseregparancsnok, hét motorizált és lövész hadtest, kb. 16 hadosztály maradványa. A foglyok száma közel 60 000. Zsákmány: 20 löveg, 25 páncéltörő ágyú, 42 légvédelmi gépágyú, 35 harckocsi, 25 páncélgépkocsi, 1 repülőgép, 1600 tehergépkocsi (szétrombolva) és 800 ló.

„Az I. gyorshadtest a Bug, általában Pervomajszk és Voznyeszenszk között nyugati irányba való biztosítása mellett felkészül a további keleti irányba való előnyomulásra.

Számolni kell azzal, hogy általában a Dnyeszter vonalából előnyomuló német 11. hadsereg előtt álló ellenség, mely kb. 3 lovashadosztály, 2 lövészhadosztály, valamint 2 gépkocsizó hadosztályból áll, a Bugon át kíséri meg a visszavonulását Szemenovka és Pervomajszk között, kisebb ellenséges részek megjelenésével számolok a Bug-szakaszon.

A lovasdandár feladata általában a Pervomajszk, Szemenovka között Bug szakaszon nyugati irányban való biztosítása mellett, erejét Pevomajszk észak területén csoportosítva készen álljon a további keleti irányú előnyomulásra az első lépcsőben haladó 1. gépkocsizó dandár után.”

Az elrendelt menettel kapcsolatosan, a lovasdandár kötelékei által a kapitánovkai harcok alatt ejtett 3000 fogoly őrzését az ezredtől a VIII. kerékpáros zászlóalj vette át.

¹⁰⁶ *Cserny Miklós* (Sopron, 1908. márc. 14. – Maidenhead, 1960. febr. 19.) százados. Ludovikát végzett 1931-ben. Komáromi és szentesi szolgálata után Nyíregyházára került a 4. huszárezred távbeszélő szakaszparancsnoki beosztásba. 1944-45-ben századparancsnok, harcolt a Vértésben, majd 1945-ben amerikai fogságba esett. Francia táborba vitték, ahonnan 1946 végén került haza.

Az átadott foglyokból ibbi Iby Sándor gyalogszázada a Bug menti harcai alatt 640 fő foglyot ejtett.

Az augusztus 10-ére elrendelt menetintézkedést a lovasdandár-parancsnokság hatályon kívül helyezte, illetve az intézkedés 11-ére volt érvényben.

Még Kapitánovkán kiadta a lovasdandár-parancsnokság az intézkedést arra vonatkozóan, hogy méltánylást érdemlő esetekben a tartalékos legénység közül főleg a sokgyermekes és legidősebb koroszálybelieket szabadságolásra lehet javaslatba hozni. Az ezred részéről 30-40 főnek a szabadságolása a keletkezett lóveszteségek miatt semmi akadályba nem ütközött.

A Bug menti és a kapitánovkai pacifikáló harcok folyamán az alábbi tisztek és legénység tüntette ki magát vitéz és bátor magatartásával: az augusztus 2-i felderítő osztag harcaiban: vitéz Kenyeres János¹⁰⁷ hadnagy, szakaszparancsnok, Korsoveczki Márton huszár, taligavezető, Csizmadia Imre¹⁰⁸ karpaszományos tizedes, rajparancsnok, Csiztu János huszár, karabélyos csatár, Lakatos Lajos huszár, csatlásvezető, Rublinszki Mihály tartalékos honvéd, páncéltörő ágyú irányzó, Mácsik János honvéd, páncéltörő ágyú kezelő, Miskolczi Gyula honvéd, páncéltörő ágyú kezelő, Nagy Zsigmond őrmester, szakaszparancsnok-helyettes, Fehérvári József patkoló törzsőrmester, patkolómester, nagygalambfalvi Feleki Iván¹⁰⁹ főhadnagy, arcvonalmögötti tiszt

Augusztus 3-án a Bug megfigyelése, biztosítása: nemes ibbi Iby Sándor főhadnagy, gyalogszázad parancsnoka, augusztus 9-éig, Leővey Jenő¹¹⁰ továbbbszolgáló zászlós, szakaszparancsnok, Szakszon Péter tartalékos szakaszvezető, rajparancsnok, Pilás Antal tizedes, rajparancsnok.

Az augusztus 8-i pacifikáló harcok: Galánffy György százados, a 4/2. lovasszázad parancsnoka, vitéz tiszaujhelyi Újhelyi Kázmér¹¹¹ főhadnagy, felderítő különít-

¹⁰⁷ Kenyeres János, lófő vitéz dálnoki és homoródalmási (Gyöngyös, 1918. okt. 31. –) hadnagy, 1942. ápr. 1-jétől főhadnagy. A Ludovika Akadémia elvégzése után (1939) a 4. huszárezredhez került és itt szolgált 1944. jan. 1-jéig. 1941-ben a keleti hadszíntéren a 4/3. lovasszázad szakaszparancsnoka. 1944-45-ben a kolozsvári 25. felderítő osztály huszárszázad parancsnoka. Megsebesült 1944. máj. 18-án. 1945. máj. 1-jétől 1950. dec. végéig orosz hadifogságban.

¹⁰⁸ Csizmadia Imre (1917 – Vértes, 1945. III. 27.) karpaszományos tizedes, majd tartalékos zászlós. 1945-ben az I. önálló huszárosztály 2. lovasszázadának szakaszparancsnoka. Hősi halált halt a Vértesben.

¹⁰⁹ Feleki Iván, nemes nagygalambfalvi (Budapest, 1915. febr. 5. – elhunyt) főhadnagy, 1943. május 1-jétől százados. Ludovikát végzett 1937-ben, majd 1942 júliusáig a 4. huszárezrednél szolgált. 1941-ben a 4/3. lovasszázad arcvonalmögötti tisztje. 1942. júl-tól 1944. aug-ig a marosvásárhelyi Csaba királyfi gyors hadapródiszkola huszárszázadánál szakaszparancsnok. Közben lovaglő- és hajtótanárképző iskolát végzett Örkénytáborban. 1944 augusztusától 1945. máj. 6-áig a 3. huszárezred 3/I. pótosztályánál századparancsnok. 1945. máj. 6. – okt. 25. között amerikai hadifogságban.

¹¹⁰ Leővey Jenő (Nyíregyháza, 1915. jún. 13. – Nyíregyháza, 1988. nov. 18.) továbbbszolgáló zászlós. 1937. okt. 4-én vonult be tényleges szolgálatra a 4. huszárezredhez. A tartalékos tiszti iskola elvégzése után 1942. okt. 1-jéig szolgált a 4/1. lovasszázadnál szakaszparancsnokként. 1943. ápr. 1-jén újra behívták. Előbb a 4/1. lovasszázad újonckiképző szakaszparancsnoka, majd beosztott tisztt a póteztrednél, közben alosztályparancsnoki tanfolyam hallgatója Örkénytáborban. 1944 szeptemberétől az 5. fogatolt vonat pótosztály málhásoszplok különítményének parancsnoka Kiskunhalason.

¹¹¹ Újhelyi Kázmér vitéz tiszaujhelyi (Budapest, 1915. ápr. 24. –) főhadnagy, 1944. jan. 1-jétől százados. Ludovika Akadémiát végzett 1938-ban, majd 1942. ápr. 10-éig a 4/2. lovasszázad 1.

mény parancsnoka, *Szaplonczay Lajos*¹¹² hadapród őrmester, *Fekete János* tovább-
szolgáló szakaszvezető, rajparancsnok, *Szabó László* továbbszolgáló szakaszvezető,
kikülönített golyószóró rajparancsnok, *Wack Géza*¹¹³ karpaszományos tizedes, go-
lyószóró rajparancsnok, *Oláh Mihály* tartalékos huszár, golyószórós csatár, *Forgó*
Zoltán tartalékos szakaszvezető, századtrombitás, *Takács István* huszár, golyószó-
rós csatár, *Márton Ferenc* tartalékos huszár, golyószórós csatár, nagygalambfalvi
Feleki Iván főhadnagy, arcvonalmögötti tiszt, vitéz *Kenyeres János* hadnagy, sza-
kaszparancsnok, *Illés György* továbbszolgáló szakaszvezető, rajparancsnok, *Tóth*
Mihály továbbszolgáló szakaszvezető, rajparancsnok, *Nadzon László* tizedes, fel-
vételező tiszt, *Rusinkó István* tartalékos huszár, golyószórós csatár, *Csépe Mik-*
lós tartalékos szakaszvezető, járőrparancsnok, *Novák Antal* tartalékos huszár, ka-
rabélyos csatár, *Rózsa István* huszár, karabélyos csatár (hősi halált halt), csicséri
Orosz Olivér továbbszolgáló zászlós, szakaszparancsnok, *Kállay Ferenc*¹¹⁴ tovább-
szolgáló zászlós, gyalogszakasz-parancsnok, *Kuzma László* őrzető, rajparancsnok-
helyettes, *Fehér Zsigmond* címzetes őrzető, rajparancsnok-helyettes, *Lukács Já-
nos*¹¹⁵ továbbszolgáló zászlós, gyalogszakasz-parancsnok, *Nagy Lajos* tartalékos ör-
vezető, rajparancsnok, *Sütő András* tartalékos tizedes, rajparancsnok, *Dajka Sán-
dor* tartalékos őrzető, rajparancsnok-helyettes, valamint a névszerint megemlítet-
teken kívül számos tiszt és legénység is a hagyományos ősmagyar lovasszellemről
áthatva vett részt a leírt harcokban.

Augusztus 11-én 5.30-kor kapta az ezred távbeszélőn az előzetes menetérte-
sítést, hogy készüljön fel 7.30-ra az indulásra.

szakaszának parancsnoka, később arcvonalmögötti tiszt. 1942. májustól 1944. decemberig az
örkénytábori lovaglő- és hajtótanárképző iskola hallgatója, utána ugyanott lovaglőtánár. 1944
decemberétől 1945. máj. 2-áig az 1. újonckiképző huszárszázad parancsnoka. 1945. máj. 2-ától
1946. szept. 23-áig amerikai fogságban.

¹¹² *Szaplonczay (Luby) Lajos* (Tiszavéresmart, 1919. dec. 4. –) tartalékos zászlós, majd had-
nagy. Tényleges szolgálatát a 4. huszárezredben töltötte le, 1941-ben a keleti fronton hadap-
ród őrmester és a 4/2. lovasszázad 4. szakaszparancsnoka. 1944-45-ben ugyanezen század 2.
szakaszparancsnoka.

¹¹³ *Wack Géza* (Budapest, 1922. okt. 26. –) tartalékos zászlós, 1945. márciustól tart. hadnagy.
Tényleges szolgálatát a 4. huszárezredben töltötte le 1940–1942-ben. Itt végezte a tartalékos
tiszt tanfolyam I-II. évfolyamát. 1941-ben a keleti fronton karpaszományos tizedesként a 4/2.
lovasszázad 4. szakaszában rajparancsnok. 1942. okt. 1-jétől tartalékos zászlós és még egy évet
szolgál. 1944-45-ben a 4/2. lovasszázad 3. szakaszparancsnoka. Megsebesült 1944. jún. 11-én a
Pripjaty-mocsarakban, és 1944. okt. 25-én Újkécskén. 1945. ápr. 1-jétől 1948. aug. 21-éig orosz
hadifogságban.

¹¹⁴ *Kállay Ferenc* (Szatmárnémeti, 1914. jún. 15. – Nyíregyháza, 1992. febr. 22.) tartalékos zász-
lós, majd 1943. jan. 1-jétől tartalékos hadnagy. Tényleges szolgálatát 1939. febr. 1-jétől a 4.
huszárezredben teljesítette. 1941-ben a 4/I. huszárosztály kötelékében harcolt a keleti had-
színtéren. 1942. márc. 1-jén leszerelt, majd 1944. aug. 28-án újra bevonult. A 105. málhásállat
oszlopparancsnokaként esett orosz fogságba 1945. febr. 2-án.

¹¹⁵ *Lukács János* (Tiszalök, 1919. dec. 14. – ??) tartalékos zászlós, 1944. júl. 1-jétől tartalékos
főhadnagy. Tényleges szolgálatát a 4. huszárezredben teljesítette 1939. febr. 1-jétől 1942. ápr.
végéig. 1939-ben végezte a tartalékos tiszti iskolát, majd a 4. huszárezredben raj- és szakaszpa-
rancsnok. 1942. máj. 1-jével elkerült Nyíregyházáról, 1944-45-ben a 3. huszárezred pótkereténél
századparancsnok, majd a huszár kiképző és felállító keretnél századparancsnok. 1945. máj.
11-én esett orosz fogságba, ahonnan 1947. júl. 11-én jött haza.

A kiadott intézkedés alapján az ezred az 1. lovas tűzérosztállyal együtt Kapitanovka délkeleti kijáratától Pervomajszkon át Migija községbe menetelt, ahol 11-éről 12-ére éjjelezett.

Augusztus 11-én, Kapitanovkáról való elindulás előtt az ezred első ízben értesült, hogy Ehrlich Géza ezredes, ezredparancsnoknak, betegsége folytán a Honvédelmi Minisztérium a felülvizsgálatát rendelte el és ennek következtében a Kormányzó Úr Ő Főméltósága az ezredparancsnokságot nemes makói és gejeji *Makay István*¹¹⁶ ezredesnek adományozta. Ugyancsak ezen a napon értesült az ezred Kricsfalussy Ferenc és Szepessy-Schaurek Ottmár századosok áthelyezéséről is, amelyek közül Kricsfalussy Ferenc százados áthelyezését a honvédelmi miniszter úr később hatályon kívül helyezte.

Augusztus 12-én Migiján 5 órakor kapta az ezred a parancsot, hogy 7 órai indulással meneteljen Bratszkójére. Menet közben az intézkedést úgy módosították, hogy Arbusinka, elérése után az ezred ne Bratszkójére hanem Szergejevára meneteljen, s ott is fog éjjelezni. Az ezred új menetcélját zömével 19 órakor, vonatával 21 órakor érte el.

Augusztus 13-án 5.15-kor vette rádión az ezred az előzetes menetértéskést, majd 6.15-kor a menetintézkedést.

Általános helyzet: a gyorsadtest éldandárai az ellenség erős ellenállása miatt nehezen nyernek tért. Velük szemben erős tűzéség. Az ellenség futólagos védelemre rendezkedett be. A lovasdandár feladata augusztus 13-án 16 óráig Nyikolajevka II., Vodjano, Lorino, Veszeli, Moldovka területére előnyomulva, magát keleti irányban biztosítva, derítsen fel az Ingul patak vonaláig.

Az ezred éle Szergejevka keletről indula Bratszkójére kezdte meg menetét. Bratszkoje déli szegélyét 10 órakor elérve Ivanovka, Bolsoje-Solenoje, Scsenevkán át Nyikolajevka II-re mentelt és itt éjjelezett.

Tekintettel a nagy, 70 km-es menetre, az ezredparancsnokság elrendelte, hogy az alosztályok ütközetvonatai úgy legyenek málházva, hogy felzárkózva, lemaradás nélkül tudják a századok menetütemét tartani. Az ütközetvonathoz beosztott felesleges legénység az ezred egyesített málhavonatához csatlakozott. Az ezred egyesített eleség- és málhavonata 12 órai indulással Bratszkójére menetelt, ahol a további intézkedésig állva maradt. A megadott menetvonalon az ezredhez beosztott légvédelmi gépágyús felszakasz lépcsőzetes légvédelmet nyújtott, egyidejűleg fokozottabb

¹¹⁶ Makay István, vitéz nemes makói és gejeji (Budapest, 1891. jan. 14–Luniniec, 1944. jún. 21.) ezredes, majd vezérőrnagy, 1944. szept. 1-jétől postumus altábornagy. A Ludovika Akadémia elvégzése után katonai szolgálatát a 9. honvéd huszárezrednél kezdte 1911-ben. 1924–1927 között az örkénytábori lovaglő- és hajtótanárképző iskola hallgatója. 1928–1933 között az 1. és 2. huszárezredben szolgált, majd 1933-tól 1936-ig Örkénytábor parancsnoka. 1936–1941 között ismét az 1. huszárezrednél teljesített szolgálatot. 1941. febr. 1-jével a gyorsadtest-parancsnokságra vezényelték, s innen vette át aug. 10-én a 4. huszárezred parancsnokságát. Pongrácz Pál így emlékezett rá: „Csodáltam benne azt az elpusztíthatatlan erőt, ahogy ezrede élén fiatal hadnagyokat megszégyenítő frissességgel járt. A Dnyeper menti védőállásban egymás mellett küzdöttünk a nehéz harcokban. Sose volt házárdírozó parancsnok, energikus volt és minden emberére úgy vigyázott, mint kotlóstyúk csibéire.” 1942. nov. 15-étől 1943. aug. 10-éig a 8. (108.) könnyű hadosztály parancsnoka, majd az 1. lovashadosztály parancsnokhelyettese. 1944. június 21-én a Pripjaty-mocsarakban gépkocsija aknára futott. Holttestét hazaszállították és Budapestben temették el. „Ő volt az egyetlen magyar tábornok, aki a harctéren halt hősi halált. Huszár volt, igazi hős, magyar huszár” – mondta róla Pongrácz ezredes.

légvédelmi figyelés és szigorú tüzkészültség rendeltetett el a menet alatt és a hosszú pihenő helyén.

Az ezred ezen menetét rekkenő hőségben hajtotta végre. A tervezett hosszú pihenő helyén vízhiány volt, s emiatt kénytelen volt a menetet folytatni, míg végre kb. 55 km-es menet után talált egy olyan patakot, amelynek vízbősége megengedte a lovak itatását. Ezt a menetet rendkívül megérezte mind az ember, mind a ló.

Az ezred a kiutalt menetcélját 20.30-kor érte el. Egy szűk kis völgyben két kis község állt éjjelezésre rendelkezésre. Itt ugyanaz a helyzet, víz csak a községek mentén lévő vízgyűjtőben van, amely a nagy hőség következtében posványos, meleg, a lovak alig isszák. Az egész ezred a községek mentén táborozik. Az e napi menet emlékezetes marad minden egyes huszárnak, mert kb. 15 km-es szakaszon egy német gépkocsizó hadosztállyal, minden képzeletet felülmúló rettenetes porban menetelt.

A termékeny ukrán síkságon végrehajtott menetek alatt bőségesen állott rendelkezésre a lovaknak szálatakarmány. Pervomajszktól délre a föld termékenysége fokozatosan megszűnt és a menetek alatt már nagy sztyeppszerű táblákon folytak. E sík, terméketlen tereprész fő jellemzője a teljes vízszegénység. Ezen a vidéken a lovak élelmezése, különösen a szálatakarmányt illetően már nagy gondot okozott az ezredparancsnokságnak. Itt az alosztályok a learatott, de még ki nem csépeelt gabonaneműeket használták fel a lovak etetésére. Itt természetesen nagy elővigyázatosságot kellett gyakorolni, mert különben a ki nem csépeelt búza és rozs a nagy hőség következtében heveny kólikát okozott a lovaknál, s ennek következtében sok ló el is hullott.

Augusztus 13-án 21 órakor azon parancs érkezett, hogy az ezredparancsnok 1. segédtisztjével eligazítás végett Vodjano-Lorinón, a lovasdandár-parancsnokság harcálláspontján azonnal jelentkezzen. Beérkezés után az ezred a másnapi támadási parancsot megkapta.

Az ezredparancsnok segédtisztjével éjjel 1 órakor érkezett vissza és azonnal kiadta az előzetes menetértékesítést, mely szerint az ezred 14-én 3 órai indulással, az előző napi menetrendben Nyikolajevka I. délkeleti kijáratánál élével várja a további parancsot.

Az ezred feladata Privolnoje nyugat területére menetelni, s majd annak elérése után támadni a 14. kerékpáros zászlóalj balszárnyán az Ingul patak, Ljubovka, Bogdanovka sávban és birtokba kell vennie a Gromokleja patak völgyét, és megakadályozni, hogy az ellenség keleti irányban kitörést kíséreljen meg és az Ingul patakon át partot váltson keleti irányban.

Az ezred 7 órakor érkezett be Privolnoje nyugat területére, ahol az előrerendelt 4/I. és 4/II. osztály alosztályparancsnokainak személyesen, szóban a következő parancsot adta az ezredparancsnok:

Privolnoje délnyugat területén kiadott szóbeli parancs kivonatos lényege:

Küzdők: a 4/I. huszárosztály 1. és 2. lovasszázada, megerősítve 3 géppuskával és 1 páncéltörő ágyúval. A 4/2. lovasszázad a támadás megindulásakor azonnal egy tiszthelyettes parancsnoksága alatt küldjön előre a 14. kerékpáros zászlóalj balszárny századparancsnokához egy összekötő járőrt és tájékoztassa az ezred támadásáról balszárnyán át a patak völgyéig.

Az osztály bal sávhatára Szvoboda délnyugat területe.

A 4/II. huszárosztály 4., 5., és 6. lovasszázada 3 páncéltörő ágyúval és 4 géppuskával a 4/I. huszárosztály bal sávhatárától az Ingul patak völgyében támad a Gromokleja patak völgyéig.

Ezredtartalék a 4/3. lovasszáhad, 2 géppuska és árkászszakasz a támadó küzdőket követi az Ingul patak völgyében a balszárny mögött.

A huszárüteg a 4/II. huszárosztály támadó sávjában támogatja a küzdőket a később előadandó helyzet szerint.

Az ezred az elrendelt támadását Privolnoje délnyugat területéről 8 órakor kezdte meg előzetes harcfelderítés bevezetése mellett. Az egész terület ellenségtől üres volt. Az ezred 10 órakor elérte támadási célját minden ellenséges behatás nélkül. Az előnyomulási területen foglyul ejtett egy századost és 17 orosz.

A Gromokleja patak átjáróit az oroszok mindenütt felrobbantották. A Gromokleja patak az Ingul patak völgyében, a betorkollási területen széles, vizes, tószzerű nádassal borított mocsaras rész volt, amelyen sem lovon, sem gyalog áthatolni nem lehetett. Így az ezred ezen patak völgyét délnyugati irányban át sem tudta lépni.

Ezen terepszakasz birtokbavétele után a támadó alosztályok gyülekezését rendelte el az ezredparancsnokság és a patak völgyében kirendelt biztosítás mellett éjjelezett az ezred.

Az éjjelezési területre, Szvobodára az oroszok légitámadást hajtottak végre, de a bombák a községtől keletre, csapatoktól üres területre estek le.

A Gromokleja patak nyugati partján lévő Nyikolajevka községben a 2. gépkocsizó dandár felderítő zászlóaljának részei voltak. Az ezred a felderítő zászlóaljjal az összeköttetést felvette. A felderítő zászlóalj részeit az ellenség állandóan támadta, így a felderítő zászlóalj parancsnoka, tekintettel a rendelkezésre álló csekély erőkre, azon kéréssel fordult az ezredparancsnoksághoz, hogy egy századot tartsunk a közelében készenlétben, hogy egy esetleges nagyobb orosz támadás esetén az ezred azonnal beavatkozhasson. Az ezredparancsnokság ezen kérésnek helyet adva, a Szvoboda községben táborozó 4/6. lovasszáhadnak azt a parancsot adta, hogy készüljön fel egy esetleges éjjeli beavatkozásra és a századából alakítson egy gyalog félsszázadot és azt tartsa készségszolgálatban az elhelyezési körletében. Lóháton való beavatkozásra eshetőség nem volt, mert a patakon való átjutásra egy felrobbantott köhídnak kb. 30 cm széles íve állt csak rendelkezésre, amelyen óvatosan át lehetett gyalog jutni. A felderítő zászlóalj az ezredparancsnoksággal R/3-as rádió útján tartott összeköttetést.

Az éj folyamán semmi különös esemény nem fordult elő.

Augusztus 15. Az ezred a 14-én elért helyzetében a következő parancsot kapta a lovasdandár-parancsnokságtól.

Általános helyzet: az 1. gépkocsizó dandár augusztus 14-e folyamán támadásával az ellenséget általában Sevcsenko-Novoje-Petrovskoje vonaláig szorította vissza. Az 1. lovasdandár a 4. huszárezreddel az Ingul és Gromokleja patak torkolatáig jutott előre, Peskit birtokba vette. A lovasdandár feladata augusztus 15-én: a 14. kerékpáros zászlóaljtól délre Novo-Dancigig bezárólag az Ingul biztosítását átvenni és felkészülni arra, hogy az esetleges ellenséges kitöréseket keleti irányból visszavesse. Az Ingul patak biztosítására feladatot kapott csapattekintet mögött a 4. huszárezred Mogilla-Scsoltarevka, Krisztoforovszkijev területén tartalék azon feladattal, hogy keleti irányban való biztosítás mellett készüljön fel a műút mentén egy délnyugati, valamint déli irányú előnyomulásra.

Az ezred a kapott parancs értelmében az elhelyezési körletből 7.30-kor megindult és az 1. lovasdandár páncélos zászlóaljának áthaladása után a peski hadihídon kezdte meg az Ingul patakon keleti irányba való partváltását.

Az ezred 10 órakor érte el a tartalék felállítási területét. Marianovkára történt beérkezés után Szentgyörgyvölgyi Gábor főhadnagy azt a parancsot kapta, hogy századával menjen Marianovka délkelet területére és ott biztosítsa a tartalékot délkeleti irányból.

10.30-kor az 1. lovasdandár vezérkerti tisztje, Kozma Ferenc vezérkari százados útján azt a parancsot küldte, hogy a német hadosztály parancsnokának kérésére a lovasdandár-parancsnokság hozzájárult, hogy az ezred egy felderítő osztagot küldjön ki délre, a nyikolajevi vasútvonal mentén a német 79. gépkocsizó gyalogezred oldalában való felderítésre, mert az említett német erők oldalában és hátában orosz erők vannak előnyomulásban.

A kapott parancs értelmében szalontai Kenéz Géza százados mint felderítő osztag parancsnoka kapta a parancsot, hogy két géppuskával és egy páncéltörő ágyúval megerősített századával a parancs vétele után azonnal nyomuljon előre Marianovka délen át Nyemeckijre és ott vegye fel az összeköttetést a 79. német gépkocsizó gyalogezred parancsokával, s annak részletes tájékoztatása alapján derítsen fel a vasútvonal mentén délnyugat, illetve nyugati irányba az Ingul patak területére.

Kenéz Géza százados a német gépkocsizó gyalogezred parancsnokától az alábbi tájékoztatást kapta: a 79/I. zászlóalj támad északról Novo-Dancigra, a 79/II. zászlóalj a reggeli órákban Grejgovo területéről keletre 8 kilométerre visszavétetett, illetve visszavonult a támadó orosz erő elől.

A század előnyomulása állandó ellenséges bénító tűzben folyt le. Mogilla-Podovajától délre 1 kilométerre a század közelbiztosítás mellett átnyergelt és egy felderítő járőrt küldött ki Mihajlovka irányába és egyúttal felvette az összeköttetést az ott lévő német páncélvadász zászlóaljjal, mely közölte, hogy az ellenség keleti irányba tör ki és Grejgovón már oroszok vannak. A század két éllovasát, akik Grejgovóig mentek előre, az oroszok elfogták. Az onnan hallott tüzelésre egy harcjárőrt küldtek ki, mely megállapította, hogy Grejgovo területén ellenséges lovasság, tüzérség és sok gépkocsi van. A német páncélvadászok ekkor felderítésre előrementek az előbb említett területre, ahonnan igen erős aknavető tüzet kaptak, de az éppen lóra szálló századot érték a lövések.

A század a kapott feladata szerint széles alakzatban, tagozódva, két lépcsőben nyomult előre Mihajlovka felé.

Körülbelül 7 km-es menet után a második lépcsőben lévő jobb oldali, Keresztszeghy Sándor zászlós, szakasza egy völgyben állásban lévő ellenséges ütegre bukkant, amelyet azonnal meg is támadott. Az orosz üteg a kézigránátdobást követő roham után meg is adta magát, de a siker a később beavatkozó többszörös túlerő miatt nem volt kiaknázható.

A már előbbre jutott század többi része tűzharchoz lóról szállt és az oldaltámadás elhárításához támadásba fejlődött.

Ezen harc alatt dr. Keresztszeghy Sándor zászlós a balkarján súlyosan megsebesült.

Ekkor jelent meg 500 méterre északnyugatra a peremvonalon kb. egy gyalogzászlóalj erejű ellenség. A mindkét oldalról kifejlődött támadás során az ellenség túlereje mindjobban érezhetővé vált. A század sorozatos tűzcsapásai az ellenséget a támadásban nem állították meg, s így az állandóan tért nyert.

Ezzel egyidejűleg érkezett a balszárnyról, hírvivők útján, az a jelentés, hogy a század balszárnyával szemben lévő erdőben harckocsik és gépkocsik gyülekeznek.

Ekkor már az ellenség kb. 200 méterre közelítette meg a századot. A harckocsik a század ellen a támadást megindították, s a harckocsitámadással egyidejűleg az ellenség erős aknavető és tűzérési tűzzel árasztotta el a századot. A század harca teljesen kilátástalan volt. Tekintettel az ellenség igen nagy túlerejére Kenéz Géza százados elrendelte a lóraszállást és a visszavonulást a vasútvonalhoz. A lóraszállítás teljesen áttekinthető terepen ment végbe és a lóraszállt részek, hogy magukat kivonják az ellenség hatásos tűzérési és aknavető tűzből, vágóban gyülekeztek hátra. A vasútvonal elérésekor már az oda beérkező vitéz Mikecz Kálmán őrnagy harccsoportjával találkozott a visszavonuló század. *Kenéz Géza százados a visszavonulási parancs kiadása után kapott sebesülésébe a helyszínen rövid idő után hősi halált halt (nyaklövést kapott, amely az ütőeret és a nyakcsigolyát széttronsolta, azonnali halált okozva).*

A válságos helyzetben lévő század felett a parancsnokságot Nászay István¹¹⁷ tartalékos főhadnagy, arcvonalmögötti tiszt vette át.

11.30-kor az ezredparancsnokság azon parancsot kapta, hogy az egész ezred nyomuljon előre déli irányba a vasútvonaltól nyugatra és az ott harcoló németek balszárnyát biztosítsa.

Az ezred előrevonása két lépcsőben történt. Első lépcső vitéz Mikecz őrnagy parancsnoksága alatt a 4/5. és 4/6. lovasszázad, 3 géppuskás raj, 2 páncéltörő ágyú és a huszárútég. Második lépcső Schaurek százados parancsnoksága alatt a 4/I. huszárosztály, a géppuskás század fennmaradt részei, egy páncéltörő ágyú, a távbeszélő szakasz és az árkászszázad. A lépcsők 1 kilométeres távközzel követték egymást.

Az ezred Marianovka déli kijáratától 12.30-kor kezdte meg az előnyomulását az elrendelt irányba.

Az ezredparancsnok szűkebb törzsével előrement a küzdő 79. német gyalogezred parancsnokához, az összeköttetést felvette és az ott kapott részletes tájékoztatás alapján vitéz Mikecz őrnagy csoportja azt a feladatot kapta, hogy törjön előre a vasútvonaltól nyugatra eső területen Mihajlovka, Grejga irányába és vegye birtokába ma estig a vasútvonaltól nyugatra kb. 4 kilométerre eső terepszakaszt, azt minden körülmények között tartsa és akadályozza meg az oroszok esetleges északkeleti irányba való szándékolt kitörését.

Amikor az ezredparancsnokság előrement, az volt az érzése a törzs minden egyes tagjának, hogy mai nap az ezred erőpróbája lesz.

¹¹⁷ Nászay István (Sarud, 1908. nov. 24. – Eger, 1984. nov. 17.) tartalékos főhadnagy. Tényleges szolgálatát, a tartalékos tiszti iskolát a 4. huszárezrednél teljesítette 1929-1930-ban. Szakaszparancsnokként részt vett a felvidéki, kárpátaljai, erdélyi és délvidéki bevonulásokon. 1941-ben keleti fronton a 4/4. lovasszázad arcvonalmögötti tisztje, majd századparancsnokának hősi halála után rövid ideig századparancsnok. 1941. szept. 10-én leszerelt, és később már nem szolgált.

Az ellenséges tűzéréség löszert nem kímélve a Nyemeckijtól délnyugatra eső területet erős, bénító tűz alatt tartotta.

A vasútvonaltól délnyugatra gabonatóblák égtek, nagy füst, kibírhatatlan hőség, mindenütt vízhiány. Az itt-ott lévő kutakban csak sár volt. Gránáttölcser gránáttölcser mellett. A terep nyílt, áttekinthető. A vasútvonaltól keletre teljesen sík sztyeppe, amelyen kb. 10–15 km-re el lehetett látni.

Ezen a területen kellett az ezrednek a támadását végrehajtania. Vitéz Mikecz Kálmán őrnagy osztálya ezen tűzterhes területen példás lendülettel, fegyelmezetten, haláltmegvető bátorsággal ment keresztül. A huszároknak ezen lőháton történt támadását végignézni minden lovastisztnek legszebb élményei közé tartozik. Itt-ott kibukott egy-egy huszár a sorból lovával együtt, de a többi bátran ment előre. Ezen támadó csoportnak előnyomulási útját, kilőtt, kötelességüket utolsó percig teljesítő magyar lovak tetemei mutatták, hogy ezen az úton Hadik huszárok mentek előre haláltmegvető elszántsággal a kapott parancs maradéktalan teljesítése végett.

Az ezred támadási parancsát, valamint az ezred előrevonását a harcterületre azért vázoltuk, mert a Kenéz század visszavonulásának idejével esett egybe a 4/II. megerősített huszárosztály beérkezése a század visszavonulási sávjába.

A Kenéz század visszavonulása éppen akkor következett be, amikor vitéz Mikecz Kálmán őrnagy parancsnoksága alatt lévő harccsoport a Kenéz század mögé beérkezett kb. 3-4 kilométerre.

A visszavágató lovasoknak parancsot adott a gyülekezésre, miközben támadásra előrendelte a helyzet tisztázására vitéz báró Splényi Géza százados századát azon paranccsal, hogy a vasútvonaltól délkeletre húzódó magaslati vonulatokat vegye birtokába.

A Kenéz század harca következtében Dr. Keresztszeghy Sándor tartalékos zászlós és négy huszár súlyosan megsebesült, öt huszár hősi halált halt, három huszár eltűnt. A század 14 darab lovat veszített.

A Kenéz századhoz beosztott páncéltörő ágyús raj parancsnoka, *Maczkó József* szakaszvezető észrevette, hogy a támadó oroszok mögött a földön két vadászpilóta lassan járatott motorral áll, s az előnyomuló századot géppuskatűz alatt tartották.

Maczkó szakaszvezető azonnal tüzelőállásba ment és gyorstűzzel az egyik vadászgépet harcképtelenné tette, s az a helyszínen el is égett. A másik gép egy találatot kapott, de azonnal a levegőbe szállt. Ezen válságos helyzetben a gyors elhatározásáért és az elért eredményért Maczkó József szakaszvezető a Magyar Nagy Ezüst Vitézségi Érmét kapta.

Vitéz Mikecz Kálmán őrnagy osztályának lőháton történt előnyomulását igen megnehezítette az nagy ellenséges tűzéréségi tűz és az előnyomulás sávjába eső 500 holdnyi területen égő búzatábla, amely az amúgy is kibírhatatlan hőséget csak fokozta. A további előnyomulást az égő búzatábla miatt a vasútvonaltól keletre kellett folytatni, mely terület teljesen sík és nyílt volt.

Mint már említettük, Splényi százados századával előrement Mihajlovka irányába, hogy az elrendelt terepszakaszt birtokba vegye és az ottani helyzetet felderítse.

A 4/5. lovasszáhad Szentgyörgyvölgyi főhadnagy parancsnoksága alatt a vasút vonal mentén déli irányba derített fel és biztosított.

Ezen csoportosítás mellett gyülekezett és kötelékeit rendezte a visszavonuló Kenéz század.

Vitéz Mikecz Kálmán őrnagy 15-én 18.30-kor *Nagy Dániel*¹¹⁸ főhadnagy osztálysegédtisztjével jelentést küldött az ezredparancsnoksághoz, amely jelentés alapján értesült az ezred első ízben Kenéz Géza százados hősi haláláról, valamint arról, hogy az ellenséges túlerő a Kenéz századot visszavetette.

Vitéz Ireghy Imre alezredes, ezredparancsnoknak az volt a benyomása a kapott helyzetjelentések alapján, hogy nagyobb orosz erők kísérik meg a kitörést kelet felé. Így az ellenség sikeres térnyerése kelet felé, illetve északkeleti irányba felborítaná a Novo-Dancigtól északkeletre és északra harcoló erőink helyzetét. Ezért szükségessé vált vitéz Mikecz őrnagy harccsoportját alátámasztani, miután a 4/4. megerősített lovasszáhaddal 1-2 óráig mint harcegységgel nem lehet számolni, mert gyülekezőben van és kötelékeit csak most rendezzi. Így az ezredparancsnok elhatározta, hogy a 4/2. lovasszáhadot Galánffy György százados parancsnoksága alatt előrerendeli azon feladattal, hogy a már bevetett Splényi század jobbszárnyához csatlakozva az osztály részére elrendelt terepszakaszban azonnal menjen állásba és beérkezése után azonnal vegye fel az összeköttetést a 79/I. német zászlóaljjal és a közte és a zászlóalj között lévő hézagot töltsse ki.

A Grejgovo területére kiküldött újabb harcjárőrök jelentették, hogy gépkocsizó és lovas alakulatok, valamint tüzérség a vasúttól keletre és nyugatra védelemre rendezkedik be.

18.30-kor Kricsfalussy százados 2. ezredsegédtiszt mint összekötő tiszt átküldetett a 79. német gépkocsizó gyalogezred parancsnokságához, hogy az ezred helyzetéről a német ezredparancsnokot tájékoztassa.

A 4/2. lovasszáhad a sötétség előtt elfoglalta a megjelölt helyét és az összeköttetést helyreállította a tőle északra harcoló 79/I. német zászlóaljjal. Az ellenség az előrerendelt küzdők vonala ellen támadást nem intézett, hanem azokat erős tüzérségi, aknavető és géppuskatűz alatt tartotta. Az elől lévő részek harcelőörsök biztosítása mellett éjjeleztek.

19.30-kor beérkezett a lovas tűzérosztály a tartalék helyére, de csak a kora hajnali órákban tudott tüzelőállásba menni. Addig a harcoló vitéz Mikecz Kálmán őrnagy harccsoportját a huszáruteg és a 79. német gyalogezred ütegei támogatták.

A sötétség beálltával a harc is szünni kezdett, így az ezredparancsnokság elrendelte a mozgókonyhák előrevonását a küzdők mögé. A 22 órakor beérkezett mozgókonyhák előrekísérésére vezető közegek rendeltetettek hátra.

A 6. lovasszáhad mozgókonyháját Neubauer István tartalékos főhadnagy, arconalmögötti tiszt kísérte előre. Az előremenet alkalmával a század mögött lévő

¹¹⁸ *Nagy Dániel*, rápolti (Rápolt, 1910, dec. 14. – elhunyt) főhadnagy, 1944. júl. 1-jétől százados. Tényleges szolgálatát a 4. huszárezredben töltötte le 1932-1933-ban. Továbbszolgáló, 1940. nov. 1-jétől hivatásos állományban. 1941. ápr. 1-jétől 1942. ápr. 1-jéig a 4/II. huszárosztály segédtisztje, majd szakaszparancsnok. 1943. nov. 1-jétől ezred 2. segédtiszt, 1944. szept. 1-jétől a 4/5. lovasszáhad parancsnoka. Megsebesült 1944. aug. 19-én Varsónál, majd nov. 20-án Tökölnél. 1945. jan. 21-én esett fogságba Budapesten. Orosz fogságban volt Gödöllőn 1945. márc. 4-éig.

nagy napraforgótáblában egy országos járművet vett észre, amelyről azt gondolta, hogy a századnak egyik járműve, így az országos járművön alvó embereket felkel-tette. Ekkor vette észre, hogy a járművön orosz tisztek alszanak (egy százados, egy főhadnagy és egy hadnagy). Neubauer István főhadnagy a helyzetet felismerve, a vele együtt lévő két felvételező tiszttel az orosz tiszteket lelőtte. Közben a szekér mögött alvó orosz katonák is felébredtek. Neubauer főhadnagy és a két tisztés lé-lekjelenléte és gyors, merész elhatározása következtében sikerült a felugró oroszokat részben megsemmisíteni, de a túlerővel szemben másodmagával nem tudta az oro-szokat feltartóztatni, így a század konyhája a kocsissal és két szakáccsal az oroszok kezére került.

A kora hajnalban kiküldött harcjárőr a kocsist és a két szakácsot súlyosan sebesülve beszállította. Az oroszok a mozgókonyha négyes fogatolását lelőtték és a mozgókonyhába is több lövést adtak.

A sötétség beálltával az ellenséges orosz század a nagy napraforgó táblába a 6. lovasszázad mögé behúzódott, valószínűleg azon szándékkal, hogy ott éjjelezik. Min-denetre az orosz századra vall, hogy a helyzettel egyáltalán nem volt tisztában. Neubauer főhadnagy fellépése következtében a század déli irányba visszavonult, ami másnap a nyomokból tisztán megállapítható volt.

A 4. lovasszázadtól Grejgovónál elfogott két éllovas közül az egyik, *Németh Gyula* huszár, teljesen levetkőztetve az éj folyamán jelentkezett a harccsoport pa-rancsnokságán, jelentve, hogy a Grejgovónál elfogott kb. 50–60 német hadifoglyot az oroszok az esti órákban kivégezték. Ő szintén a kivégzendők között volt társával együtt. A fejére kapott pár kardcsapás következtében eszméletét veszttette és amikor magához tért, bujkálva, észrevétel nélkül igyekezett visszatérni az ezredhez.

A kivégzett német katonákat, valamint a velük hősi halált halt *Szilvási Mi-hály* huszárt 16-án a Blashovo irányába támadó Schaurek százados csoportja meg is találta, melyet azonnal jelentett a tőle keletre lévő német biztosító részek pa-rancsnokának.

Augusztus 15-én éjjel a fentiekén kívül különös esemény nem fordult elő.

A harcoló részekkel állandó rádió összeköttetés volt, ugyancsak a lovasdandár-parancsnoksággal is R/6-os rádió útján az összeköttetés biztosítva volt.

Augusztus 16-án reggel 4 órakor az ezredparancsnok első segédtisztjével elő-rement vitéz Mikecz őrnagy harccsoportjához, hogy a helyszínen tájékozódjon a harccsoport helyzetéről. A szükséges intézkedések megtétele után parancsot adott a támadás folytatására.

4.55-kor érkezett be *Bottka Imre*¹¹⁹ tartalékos főhadnagy, az 1. lovasdandár-parancsnokság összekötő tisztje azon paranccsal, hogy az ezred vegye birtokába Novo-Dancig dél és Mihajlovka észak között az Ingul patak szakaszát és akadályozza meg az ellenséges erőknek az Ingul patakon való átkelését.

5 órakor az ezredparancsnokság intézkedett a tartalék előrevonására Mogilla-Podvaja területére azon szándékkal, hogy a vitéz Mikecz harccsoport térnyerése következtében a tartalékban lévő Schaurek csoportot Blashovo területére rendeli a

¹¹⁹ *Bottka Imre*, reszei (Nábrád, 1895. – ??) tartalékos főhadnagy, 1941-ben a lovasdandár-parancsnokságon összekötő tiszt.

balszárny biztosítására. Ez azért is vált szükségessé, mert a kivont 79/I. zászlóalj a kora hajnali órákban eltolódott Grejgovo észak területére, azon céllal, hogy a hajnali órákban a Grejgovónál lévő ellenséget visszavesse.

Ezen támadás megindulását vitéz Ireghy Imre alezredes, ezredparancsok személyesen is látva, megállapította, hogy a támadó részt a 79. német gépkocsizó gyalogezred többi részei is gépkocsin követik, s az ezred balszárnyán túlhaladva déli irányba törnek előre.

Miután Mihajlovka, Grejga községek területén még erős ellenséges erők tartózkodtak és az ott lévő német erők nagy veszteségeket szenvedtek, számolni kellett az ellenséges részeknek keleti illetve délkeleti irányba való kitörésével.

Az Ingul patak völgyének birtokbavételére a támadás 7 órakor indult meg. Kisebb ellenálló részek letörése után az Ingul patak völgyén a 4/2. lovasszáhad harcjárőreivel a fontosabb pontokat 10 órakor birtokba vette. Ugyanakkor vitéz Mikecz Kálmán őrnagy harccsoportjának zöme balra lépcsőzve elérte Mihajlovka északkeleti területén lévő magaslatokat. Az előnyomulást a huszárüteg, valamint az 1. lovas tűzérosztály lépcsőzetes tüzelőállás-foglalással követték.

Az előrevont Schaurek csoport azon feladatot kapta, hogy a tartalékkal vegye birtokba Blashovo területét, biztosítsa az ezred balszárnyát, derítsen fel nyugati, illetve déli irányba és vegye fel az összeköttetést a Grejgovónál lévő német részekkel.

A Schaurek csoport a parancs szellemében 11 órakor kezdte meg az előnyomulását az elrendelt irányba. Itt ellenségre akadva a kijelölt terepszakaszt csak az ellenség visszavetése után tudta birtokba venni. A harcok folyamán az ellenség kb. 20–25 halottat, köztük egy századost, és 30 foglyot veszített. Ezen támadás közben akadtak rá a kivégzett és megcsonkított német hadifoglyok holttestére.

A balszárny biztosító csoport Blashovo területének birtokba vétele után bevezette a harcfelderítést nyugati és déli irányba és a német részekkel és a Mikecz harccsoporttal az összeköttetést felvette.

16.55-kor, a foglyok bementése, valamint báró *Bornemissza Gyula*¹²⁰ hadapród őrmester, felderítő járőrparancsnok jelentése szerint, az ellenség több század erőben, tűzérséggel és harckocsikkal Grejga községből délkeleti irányba kitörni szándékozik. Kisebb német részek Grejgovo irányából Mihajlovka irányába történő előretörése következtében az oroszok a kitörést nem kísérelték meg, bár igen erős ellenállást tanúsítottak különösen Grejga keleti szegélyén.

18.30-kor kapta az ezred rádión a lovasdandár-parancsnokságtól azon parancsot, hogy a rendelkezésre álló részekkel északi irányból csatlakozzon a németek keleti irányú támadásához. Ezen támadás támogatására a 3. gépvontatású tűzérosztályt Mihajlovka észak területén a lovasdandár-parancsnokság tüzelőállásba rendelte. Vitéz Mikecz Kálmán őrnagy harccsoportja a fenti parancs értelmében osztályával, kivéve a 2. lovasszázadot, mely az Ingul patak biztosítására kapott feladatot, azt a parancsot kapta, hogy támadjon a német támadó részekkel együtt Novo-Dancig és Grejga között a 33. magassági ponton áthaladó úttól keletre Mihajlovka észak területére, balszárnyával az útra támaszkodva. A németekkel való

¹²⁰ *Bornemissza Gyula*, kászoni, báró (Bukarest, 1916. – 1944. júl. 4.) tartalékos zászlós, majd tartalékos hadnagy. 1941-ben a keleti fronton hadapród őrmester, 1944-ben a 4. huszárezred anyagi tisztje. Hősi halált halt 1944. júl. 4-én.

összeköttetés felvétele után a 4/6. lovasszáhad csatlakozott a támadáshoz, míg a 4/5. lovasszáhad tartalékként követte a támadó részeket. Támogatásként a huszár-üteg, az 1. lovas tüzérosztály és a 3. gépvontatású tüzérosztály lett bevetve.

A német erők részéről ezen támadást több üteg támogatta. A hatásos tüzérségi előkészítés után az ellenség kisebb ellenállást tanúsítva visszvonult az Ingul patak völgyében déli irányba. A községben többszáz halott és sok hadianyag maradt vissza.

Ezen támadás alkalmával a 4/6. lovasszáhad vitéz báró Splényi Géza százados parancsnoksága alatt a németekkel együtt nagy lendülettel tört az ellenségre. A támadás alatti vitéz magatartásáért Splényi százados, továbbá *Vincze Pál* és *Németh László* tizedesek a II. osztályú Német Vaskereszttel lettek kitüntetve.

A támadással befejeződött a kétnapos harc, amelyet az ezred „*mihajlovkai harc*” néven jegyez fel a hősök emlékkönyvébe.

Ezen harcok szerves összefüggésben voltak a nagy nyikolajevi csatával, melynek sikerei elősegítették a szövetséges csapatokat abban, hogy a következő nagy hadászati akadályt, a Dnyeper folyamat minél előbb elérjék.

Az ezred minden egyes tagja, aki ebben a harcban részt vett büszke öntudattal gondolhat vissza a mihajlovkai csatára, mert túlerős ellenséggel szemben, igen nehéz terepviszonyok dacára kapott feladatát dicsőségteljesen végrehajtotta. A németekkel való együttműködés a legmesszebbmenő bajtársias szellemben, egyetértésben és szerves összhangban folyt le. A támadás során minden alkalommal érezhető volt a német csapatoknak a magyar lovasság iránt tanúsított nagy megbecsülése és elismerése.

Az ezred vesztesége a kétnapi harc során a következő volt:

Hősi halált halt az ezred egyik legvitézebb, legrámenősebb tisztje, nemes szalontai Kenéz Géza százados, a 4/4. lovasszáhad parancsnoka.

Megsebesült dr. Keresztszeghy Sándor tartalékos zászlós, a 4/4. lovasszáhadtól és Horváth Ferenc¹²¹ tartalékos zászlós a huszárütegtől.

Hősi halált halt hat huszár, megsebesült 24, négy huszár eltűnt. Elhullott összesen 14 ló.

Hadizsákmány: Blashovo területén: 1 légvédelmi ágyú, 3 harckocsi, 2 páncélozott gépkocsi, 1 páncéltörő ágyú és 6 tehergépkocsi.

Mihajlovka területén: 2 nehézgéppuska, 4 géppuska, 35 puska és igen sok kilőtt töltény, jármű stb.

Mihajlovka észak területén a páncéltörő ágyúval kilőtt 1 elégett repülőgép.

Az ezred 175 foglyot ejtett. A harcterületen az oroszokból elesett 1 őrnagy, 3 százados, 3 főhadnagy, 1 hadnagy és igen sok legénység.

A mihajlovkai harcok alatt az ezredtől a következők tűntek ki és terjesztettek fel kitüntetésre vitéz és bátor magatartásukért:

nemes szalontai *Kenéz Géza* százados, a 4/4. lovasszáhad parancsnoka

vitéz nemes *Mikecz Kálmán* őrnagy, a 4/II. huszárosztály parancsnoka

¹²¹ Dr. Horváth Ferenc (Torda, 1911. máj. 16. – ??) tartalékos zászlós a 4. huszárütegnél. Megsebesült 1941. aug. 15-én. Személyére és beosztására vonatkozó további adataink egyelőre nincsenek.

Szepessy-Schaurek Ottmár százados, a 4/I. huszárosztály parancsnoka
*vitéz Buttykay Béla*¹²² főhadnagy, a 4/I. huszárosztály segédtisztje
*dr. Steinprinz Elemér*¹²³ tartalékos főhadnagy, összekötő tiszt
Nászay István tartalékos főhadnagy, a 4/4. lovasszáhad arcvonalmögötti tisztje
*Dr. Hunek József*¹²⁴ tartalékos hadnagy, tiszti járőrparancsnok
szolnoki *Jármy Márton*¹²⁵ tartalékos zászlós, szakaszparancsnok
Jakó Pál tartalékos¹²⁶ hadnagy, felderítő osztag géppuskás szakaszparancsnok
*Gadány László*¹²⁷ tartalékos zászlós, szakaszparancsnok
*dr. Papolczy Gyula*¹²⁸ tartalékos zászlós, szakaszparancsnok
dr. Kereszteszgyhy Sándor tartalékos zászlós, szakaszparancsnok
*Rafaez Ferenc*¹²⁹ tartalékos zászlós, szakaszparancsnok
*Németh Sándor*¹³⁰ tartalékos zászlós, szakaszparancsnok

¹²² *Buttykay Béla*, vitéz, nemes (Kassa, 1915. szept. 18. –) főhadnagy, 1943. máj. 1-jén százados. Ludovikát végzett 1937-ben, s 1945-ig a 4. huszárezredben szolgált. 1937. aug. 20-ától 1941. jún. 27-éig szakaszparancsnok a 4/4., a 4/6. lovasszáhadnál, valamint a 4/II. géppuskás századnál. Közben hallgató a központi lovas főtiszti tanfolyamon Komáromban, majd vezényelve a hadseregi versenystállóhoz Alagra. A Délvidék visszacsatolásakor 4/II. osztálysegédtiszt, a keleti fronton 4/I. osztálysegédtiszt. 1944-45-ben a 4/II. nehézfegyver század parancsnoka.

¹²³ *Dr. Steinprinz Elemér*, (Guszona, 1899. szept. 11. – Miskolc, 1971. aug. 1.) tartalékos főhadnagy. Tényleges szolgálatát és tartalékos tiszti tanfolyamot a 4. huszárezrednél töltötte le. Részt vett az ezreddel a Felvidék, Kárpátalja, Észak-Erdély és a Délvidék visszacsatolásában mint a 4/I. huszárosztály irodájához beosztott tiszt. 1941-ben a keleti fronton ezred összekötő tiszt. A 4. huszárezreddel esett orosz hadifogságba 1945. máj. 8-án, ahonnan 1946. aug. 28-án tért haza.

¹²⁴ *Dr. Hunek József* (Szatmárnémeti, 1913. okt. 24. – ??), tartalékos hadnagy, 1941. júl. 1-jétől tartalékos főhadnagy. 1941. jún. 30-tól szept. 7-éig arcvonalmögötti tiszt a keleti hadszíntéren.

¹²⁵ *Dr. Jármy Márton*, szolnoki (Kótaj, 1916. júl. 19. – ??) tartalékos zászlós, 1942. máj. 1-jétől tartalékos hadnagy. 1939. febr. 1-jén vonult be tényleges szolgálatra a 4. huszárezredhez. Az ezrednél végezte a tartalékos tiszti iskola I-II. évfolyamát. Részt vett Kárpátalja, Észak-Erdély és a Délvidék visszacsatolásában. 1941 nyarán szakaszparancsnok a 4/3. lovasszáhadnál a keleti fronton. 1944-ben szakaszparancsnok a 1/IV. pót huszárosztálynál az Arad környéki harcok idején. 1945. jan. 19-én esik fogságba Budapesten.

¹²⁶ *Jakó Pál*, félegyházi és szalárdi (Nyíregyháza, 1900. – ??), tartalékos hadnagy, 1941-ben szakaszparancsnok a géppuskás századnál.

¹²⁷ *Gadány László* (Budapest, 1920 – elesett, 1944. júl. 3.), tartalékos zászlós. 1941-ben a 4/5. lovasszáhad szakaszparancsnoka. 1944-ben a 4/4. lovasszáhad egyik szakaszparancsnoka. Hősi halált halt Klecknél 1944. júl. 3-án.

¹²⁸ *Dr. Papolczy Gyula* (Szatmárnémeti, 1913. aug. 10. –) tartalékos zászlós, 1942. szept. 1-jétől tartalékos hadnagy. 1936 októberében vonult be tényleges szolgálatra a 4. huszárezredhez. Részt vett a felvidéki, kárpátaljai, erdélyi, délvidéki bevonulásokban. 1941-ben a 4/4. lovasszáhad szakaszparancsnoka. 1944-45-ben a pótkeretnél szolgált, majd a huszárezred ló kiképző keretének parancsnokhelyettese. 1945. májustól szept. 20-áig amerikai fogságban.

¹²⁹ *Rafaez Ferenc* (Budapest, 1915. jún. 13. – ??) tartalékos zászlós, 1943. aug. 30-ától tartalékos hadnagy. 1939. febr. 1-jén vonult be tényleges szolgálatra a 4. huszárezredhez. 1941-ben szakaszparancsnok a 4/6. lovasszáhadnál Ukrajnában. 1944-45-ben szakaszparancsnok a pótkeretnél. 1945 márciusától okt. 20-áig amerikai fogságban volt.

¹³⁰ *Dr. Németh Sándor* (Csenger, 1914. ápr. 2. – ??) tartalékos zászlós, 1943. máj. 24-étől tartalékos hadnagy. 1937-ben vonult be tényleges szolgálatra a 4. huszárezredhez. A tartalékos tiszti vizsgát 1939 júniusában tette le Nyíregyházán. Részt vett Kárpátalja, Észak-Erdély és a Délvidék visszacsatolásában. 1941-ben is és 1944-45-ben is szakaszparancsnoki beosztásban szolgált.

Neubauer István tartalékos főhadnagy, a 4/6. lovasszáhad arcvonalmögötti tisztje

báró Bornemissza Gyula hadapród őrmester, felderítő járőr parancsnoka
*dr. Keresztszeghy István*¹³¹ hadapród őrmester, felderítő járőr parancsnoka

Hetyei Gusztáv felvételező tiszt

Páll Imre felvételező tiszt

Molnár Imre tizedes, rajparancsnok

Horváth Mátyás továbbszolgáló szakaszvezető, szakaszparancsnok-helyettes

Tóth Lajos huszár, karabélyos csatár

Vincze Pál tizedes, rajparancsnok

Németh László tizedes, rajparancsnok

Győri Gábor tizedes, rádiókezelő

Tálas György tizedes, rádiókezelő

Sajtos Lajos címzetes szakaszvezető, géppuskás rajparancsnok

Orosz Péter tizedes, géppuskás rajparancsnok

Torma László huszár

Husi Sándor címzetes őrzető, páncéltörő ágyúkezelő

Szász Gábor huszár, géppuska kezelő

Szappan László őrzető, árkász huszár

Lázár Mihály tüzér

Fekete János tüzér

Nagy László tizedes, tüzér; lövegkezelők

Márkus Mihály őrzető, tábori őrsparancsnok

*Müller Ede*¹³² karpaszományos tizedes, rajparancsnok

Móré János huszár

Takács János huszár

Pintye Imre őrzető, rajparancsnok

Drabik Miklós címzetes tizedes, rajparancsnok

Zsíros Károly szakaszvezető, szakaszparancsnok-helyettes

Takács István továbbszolgáló szakaszvezető, szakaszparancsnok-helyettes

Maczkó József hivatásos szakaszvezető, páncéltörő ágyús rajparancsnok

*Erdei Sándor*¹³³ hivatásos őrmester, szolgálatvezető

Király Sándor továbbszolgáló szakaszvezető, lövegvezető

Németh Gyula huszár, éllóvas

¹³¹ *Dr. Keresztszeghy István* (Sátoraljaújhely, 1916. febr. 11. – Mátészalka, 1946. máj. 20.) hadapród őrmester, majd tartalékos zászlós. Tényleges szolgálatra 1939-ben vonult be a 4. huszárezredhez. A háború alatt többször teljesített tartalékos szolgálatot, utoljára mint a 7. újonc kiképző huszárszáhad szakaszparancsnoka. 1945-ben esett francia hadifogságba, ahonnan 1946. márc. 15-én tért haza. Tifuszban halt meg 1946. május 20-án Mátészalkán.

¹³² *Müller Ede* (Vokány, 1918. nov. 2. – ??) tartalékos zászlós. 1940. dec. 2-ától tényleges szolgálatot teljesített a 4. huszárezrednél. 1941-ben a keleti hadszíntéren karpaszományos tizedes, rajparancsnok. 1943. szept. 25-én szerelt le. 1944. máj. 1-jén ismét bevonult, a pótkeretről volt mozgósítási előadó. 1945. máj. 10-én esett orosz fogságba, ahonnan 1948. júl. 10-én jött haza.

¹³³ *Erdei Sándor*, vitéz (?? – ??) hivatásos tiszt-helyettes, 1944-45-ben zászlós. A jutasi altisztképző iskolát végezte 1931-ben. 1941-ben a 4/4. lovasszáhad szolgálatvezetője, őrmester. 1944-45-ben a 4/II. pótosztály parancsnokának segédtisztje, majd az 1. újonc-kiképző huszárosztály 3. századának szakaszparancsnokaként esett amerikai fogságba 1945 tavaszán.

Bogdán Viktor huszár és *Bagdi József* őrvezető, golyószórós csatárok a felderítő osztag visszavonulásának önfeláldozó fedezése közben eltűntek.

Szilvási Mihály éllovas, az oroszok kivégezték

Varga Sándor huszár, roham közben hősi halált halt.

Katona Miklós huszár az orosz üteg elleni rohamnál hősi halált halt.

Szarka huszár, szakács, konyhájának elfogása közben magát halottnak tetette, később sikerült megszöknie.

Számtalan még azoknak neve, kik méltatásra érdemesek, de a sokak közül e kis csokor is mutatja, hogy a Hadik huszárok bármilyen kemény ütközetben, test test elleni közelharcban is megállták helyüket. Ha kellett, mindig készek voltak életüket is a szent, nagy célért feláldozni.

A kétnapos harcban mindenki az ősi huszáros, rámenős szellemmel küzdött és soha el nem múló babérokat szerzett, melyek méltók arra, hogy az ezred történetében maradandó helyet foglaljanak el, követendő példát mutatva az utódoknak, későbbi Hadik huszároknak.

Az ezred augusztus 17-én a reggeli órákban a harcterületet sűrű járőrökkel átkutatta. Részen az elesett hős bajtársaknak földi hüvelyét, részen pedig a még szétszórott orosz részeket szedték össze, majd bevonultak Mihajlovka és Grejga községekbe, hogy az előző napi nagy meneteket, valamint a kétnapos harc fáradságait kipihenjék.

Ezen harcok során hősi halált halt bajtársak kegyeletteljes eltemetésére az ezredparancsnokság intézkedett, mely szerint minden egyes hősi halottat koporsóba zárva, közös sírkertbe a Mihajlovka északon kivezető úttól keletre temette el az ezred 17 órakor. Ezen bajtársias kötelességteljesítésben a lovasdandár-parancsnokság, a 3. huszárezred, a lovas tűzérosztály tisztí küldöttséggel képviseltette magát, a temetésen az ezred egész tisztikara jelen volt.

Az előző napi nagy menetek, valamint a kétnapos harc az ezred loállományát igen megviselte. Nem is annyira a teljesítmények, mint inkább a rekkenő hőség és a teljes vízhiány. A lovak az utolsó négy napon alig pár órát álltak nyeregletlenül, minek következtében a nyeregtalptörések nagy számban jelentkeztek.

Augusztus 18-19-én az ezred pihenőt kapott, mely időt felhasználta a lovak patkolására, szerelvények karbantartására, valamint a kötelékek rendezésére.

Kenéz százados hősi halála következtében a megüresedett 4. lovasszázad parancsnokságával Neubauer István tartalékos főhadnagy bízott meg mint legidősebb tartalékos főhadnagy és mint olyan tartalékos tiszt, aki minden mozgósításon elsőnek vonult be az ezredhez és lelkes, áldozatkész szolgálatteljesítésével és bátor magatartásával mindig kitűnt.

Augusztus 17-én az esti órákban érkezett be az ezred gyalogszázada a Bug folyamfigyelésről, mely feladattal annak idején Muhr Albert százados parancsnoksága alatt visszahagyatott.

A pihenők alkalmával megállapítást nyert, hogy az ezrednek 150 lóva, főleg nyeregtalptörés következtében, egyelőre harcképtelen, így ezen lovaknak a beteg lovak gyűjtőállomására való leadásáról az ezredparancsnokság intézkedett.

Augusztus 20. Szent István napja. Az ezred tisztikara és legénysége a Mihajlovkától északra lévő kiserdőben tábori misén vett részt, hálát adván az Egek

Urának, hogy az ezredet aránylag kevés veszteséggel átsegítette az Etelközbe, ahol annak idején az ősmagyarok is jártak. A szentmisét tartó tábori lelkész kegyeltes szavakkal emlékezett meg az elesett hős bajtársáról és felszólította az ezredet, hogy a további harcok során is, úgy mint eddig, híven teljesítse kötelességét.

Az ezred megkapta az intézkedést a menetre vonatkozólag, mely szerint 21-22-23-án, háromnapos menetben jobb elhelyezési és ellátási viszonyokkal bíró területre menetel, ahol a pihenését és az új harcokra való felkészülését folytatja.

Első napi menetcél: Novaja-Grigorovka. Második napi menetcél: Novaja-Vlagyimirovka. Harmadik napi menetcél: Novo-Busovka.

A leadásra kerülő 150 beteg ló *Telekessy Géza*¹³⁴ tartalékos zászlós parancsnoksága alatt, *dr. Sashegyi Károly*¹³⁵ tartalékos hadapród őrmester, állatorvos beosztásával, kétnapi menettel Privolnoje községbe menetelt, ahol a lovasdandár beteglőgyűjtő állomása alakult meg.

Augusztus 21-én hajnali 3 órakor indult az ezred Mihajlovkáról, illetve a 4/I. huszárosztály Blashovó területéről. Új elhelyezési, illetve éjjelezési körletébe, Novaja-Grigorovkára 8 órakor érkezett be. A menet alatt semmi különös esemény nem történt.

Augusztus 22-én az ezred 6 órakor indulva 9 órakor érkezett be éjjelezési helyére, Novaja-Vlagyimirovkára. Mindkét napon rekkenő hőségben hajtotta végre menetét az ezred.

Augusztus 23. Az ezred 6 órakor indulva szálláskörletéből 11 órakor érkezik be Trolzko-Szafanovra. Az ezredhez beosztott 1. lovas tűzérosztály pedig Voznyeszenszkijben szállásolt el.

Az ezred elhelyezési körletében hosszabb pihenőt kapott, mely pihenő egy részét a legénység kiképzésére fordították, az eddigi harcok folyamán szerzett tapasztalatok alapján, másik részét a lövészet, kézigránátdobás és kisebb egységek vállalkozásának gyakorlására.

Az ezred augusztus 23-ától 31-éig tartózkodott a fenti elhelyezési körletében. 26-án érkezett az ezred részére csizma, nadrág és fehérnemű. Az elhelyezési körletben a lovak 90 %-a fedél alatt van.

Augusztus 27-én vonult be az ezredhez nemes makói és geleji *Makay István* ezredes és átvette az ezredparancsnokságot vitéz *Ireghy Imre* alezredestől.

Augusztus 28-án 18 órakor az ezred tisztikara bemutatkozott az új ezredparancsnoknak.

Ezen pihenő alkalmával hajtották végre azon korábbi rendeletet, hogy méltánylást érdemlő esetekben az idősebb, sokgyermekes huszárok tartós szabadságolásuk végett hazairányíthatók a pótosztályhoz. Hasonlóképpen az idősebb évfolyamhoz tartozó tartalékos tisztek is, amennyiben azt a létszámviszonyok megengedik.

Ezzel a hátrairányított résszel ment haza *Szepessy-Schaurek Ottmár* százados, aki eddig helyettesítette vitéz *Ireghy Imre* alezredest a 4/I. huszárosztálynál. Haza-

¹³⁴ *Telekessy Géza* (Pestszenterzsébet, 1915. – ??) tartalékos zászlós, 1941-ben szakaszparancsnok a 4/2. lovasszázadban.

¹³⁵ *Dr. Sashegyi Károly* tartalékos hadapród őrmester. Személyére és beosztására vonatkozóan nincsenek adataink.

ment még *Nászay István*, *Tolvaj Zoltán*¹³⁶ tartalékos főhadnagy, *Jármy László*,¹³⁷ *Dadányi Sándor*¹³⁸ tartalékos hadnagy, *Halász Mihály*¹³⁹, *Rafaez Ferenc* tartalékos zászlós és 32 fő legénység.

Augusztus 31-én mind a római katolikus, mind a protestáns lelkészek az ezred tisztjei és legénysége részére istentiszteletet tartottak. Ezen a tábori misén, illetve istentiszteleten az ezred szolgálatmentes tisztjei és legénysége teljes számban megjelent. Ugyancsak 31-én érkezett a lovasdandár-parancsnokságtól 3 napra szóló menetintézkedés, mely szerint az ezred szeptember 1-jén megkezdí további menetét északkeleti irányba.

A szeptember 1-jei menetcél: Alekszandrov.

Szeptember 2-án Kraszino, Tagenscsa kolhoz, Niva kolhoz szálláskörlet.

Szeptember 3-án Novo-Kovno, Petrovka-Dolina szálláskörlete. A csekély elhelyezési viszonyok miatt az ezred még Jelenovka és Novo-Vasziljevka községeket is igénybe vette, amely csapatoktól üres volt.

Az ezredparancsnokság a 3 napra kapott menetintézkedés alapján szintén 3 napra adta ki a menetintézkedését.

Kricsfalussy Ferenc százados mint szállásszabályozó tiszt a páncéltörő ágyús századdal a csapatok beérkezése után mindig előrement a következő szálláskörletbe és azt szemrevételezés után a csapatok között méltánylási sorrendben elosztotta.

Szeptember 2-án vonult át az ezred Krivoj-Rogon. Ez volt a harmadik legnagyobb város, amelyen az ezred oroszországi hadjárata alatt átvonult. Nagy gyár- város, az oroszok vasércközpontja. Egyik leggazdagabb vasérctelepe volt és jelenleg is egész Európának... Az ezred gyalogszáada jókedvűen, harsány nótaszóval vonult keresztül a városon. Az ott lévő német katonaság és orosz polgári lakosság szinte megbűvölten bámulta a gyalog is délceg huszárokat.

Szeptember 3-án 12 órakor érkezett az ezred harmadik napi menetcéljára. Az ezredparancsnokság Jelenovka és Novo-Vasziljevka, egymással összeépült községekbe szállásolt be.

Ezen körletbe való beérkezés után az ezred kb. 100 kilométerre volt a Dnyepertől.

Szeptember 4-én a lovasdandár-parancsnokság intézkedése alapján *Nagy Géza*¹⁴⁰ alezredes (3. huszárezred) parancsnoksága alapján a 3. és 4. huszárezredtől 2-2 gyalogszáad rendeltetett előre a Dnyeper folyamszakasz megfigyelésére.

¹³⁶ *Tolvaj Zoltán* (Alvinc, 1905. – ??) tartalékos főhadnagy, 1941-ben a 4/5. lovasszáad arcvonalmögötti tisztje.

¹³⁷ *Jármy László*, szolnoki (Debrecen, 1902. – ??) tartalékos hadnagy. Személyére és beosztására vonatkozóan nincsenek adataink.

¹³⁸ *Dr. Dadányi Sándor*, gyűlvészi (Magyarbél, 1900. – 1944. jún. 27.) tartalékos hadnagy, majd főhadnagy. A 4/2. lovasszáad szakaszparancsnokaként vett részt az erdélyi és a délvidéki bevonulásokban, valamint a 4. huszárezred 1941-es ukrainai hadműveleteiben. 1944-ben ugyanezen lovasszáad arcvonalmögötti tisztjeként halt hősi halált Lengyelországban.

¹³⁹ *Halász Mihály* (?? – ??) tartalékos zászlós személyére és beosztására vonatkozóan nincsenek adataink.

¹⁴⁰ *Nagy Géza* (1895. máj. 13. – ??) alezredes, 1941-ben a 3. huszárezred II. osztályának parancsnoka.

Az ezredtől Iby Sándor főhadnagy parancsnoksága alatt a gyalogszárad és a I. és II. osztályból alakult gyalogszárad vitéz *Péchy Gáspár*¹⁴¹ főhadnagy parancsnoksága alatt. Utóbbit megerősítették 2 géppuskával vitéz *Pesthy József*¹⁴² továbbszolgáló zászlós parancsnoksága alatt.

A Péchy főhadnagy századát gépkocsikon szállították előre, míg Iby főhadnagy gyalogszárada saját járművein hajtotta végre menetét.

A páncéltörő ágyús század visszamaradt része, mely eddig alkalmazásban nem volt (a fél század, egyesítve a 3. huszárezred fél páncéltörő ágyús századával, báró *Willering*¹⁴³ százados parancsnoksága alatt már beosztott Ankay-Anesisni vezérkari ezredes csoportjába), *Gálbory*¹⁴⁴ főhadnagy parancsnoksága alatt beosztott Nagy Géza alezredes csoportjába. Ezen részt megerősítették a 3. huszárezredtől még két páncéltörő ágyúval.

Ezen összeállított gyalogrészek két lépcsőben indultak: a.: a kocsizó rész szeptember 4-én 17 órakor, b.: a Péchy század gépkocsikon szállítva szeptember 5-én 5 órakor indult Nagy Géza alezredes parancsnoksága alatt Ankay-Anesini vezérkari ezredes csoportjának megerősítésére.

Az ezred többi része 5-én és 6-án pihent.

Szeptember 7-én az ezredparancsnokság éjjel 2 órakor távbeszélőn kapta azon parancsot, hogy egészséges lovakból harcegységeket állítson össze és azzal legyen menetkész 7 órára.

Az ezrednek fel kellett állítani az ezredcsoport-parancsnokságot, egy osztályparancsnokságot, másfél lovas századot, 8 géppuskából álló géppuskásszázadot és a huszárüteget.

A 3. huszárezred hasonlóan állította fel a harcegységeket.

A 4. huszárezred parancsnoksága, mint ezredcsoport-parancsnokság vette át a 3. huszárezred által kiállított egységek és az 1. lovas tüzérosztály felett a parancsnokságot.

Az ezred 7-én indult a Dnyeper mögé mint gyorsadtest-tartalék. Nadijára beérkezett szeptember 8-án 16 órakor.

Ezen menetteljesítmény szintén említésre méltó, mert az ezredcsoport 15 órakor indult, aznapi menetcélját 8-án 1 órakor érte el, majd 3 órás hosszú pihenőt

¹⁴¹ *Péchy Gáspár* vitéz (Kassa, 1915. jan. 9. – Ásványráró, 1975. aug. 2.) főhadnagy, 1944. jan. 1-jétől százados. 1938-ban végezte el a Ludovika Akadémiát, s 1942. okt. 1-jéig szolgált Nyíregyházán a 4/I.huszárosztálynál. 1941-ben a keleti hadszíntéren a 4/1. lovasszárad arcvonal-mögötti tisztje. 1942-1944-ben Örkénytáborban a lovaglós- és hajtótanárképző iskola hallgatója. 1944. ápr. 1. – 1945. máj. 11. között a 27. önálló huszárszárad parancsnoka. Orosz fogságba esett 1945. máj. 11-én, s onnan 1947. jún. 16-án jött haza.

¹⁴² *Pesthy József*, vitéz (Budapest, 1918. jún. 9. – ??) tartalékos zászlós, 1943. máj. 24-étől tartalékos hadnagy. 1939. febr. 1-jén vonult be tényleges szolgálatra a 4. huszárezredhez. A tartalékos tiszt iskolája elvégzése után 1941-ben zászlóssá lépett elő. 1941-ben géppuskás szakaszparancsnok a keleti hadszíntéren, 1942. okt. 27-én betegség miatt leszerelt.

¹⁴³ *Willering Vilmos* báró (Olmütz, 1902. márc. 21. – ??) százados. 1941-ben a 3. huszárezred páncéltörő ágyús századának parancsnoka Ukrajnában.

¹⁴⁴ *Gálbory Sámuel*, nemes (Debrecen, 1911. júl. 26. – München, 1976. máj. 26.) főhadnagy, 1941. nov. 1-jétől százados. 1933. aug. 20-án avatták hadnaggyá a Ludovika Akadémián. 1942. aug. 1-jéig szolgált a 4. huszárezrednél, 1941-ben a páncéltörő ágyús század parancsnoka. 1942-től a kassai VIII. hadtestparancsnokságon, 1944. szept. 1-jétől a Honvéd Vezérkar Főnöksége 2. osztályán szolgált.

tartva folytatta menetét a Dnyeper mögé Nadija körzetébe. Ezen teljesítmény összesen 115 kilométer volt. Igaz, hogy az ezrednek válogatottan legjobb lovai voltak beosztva ezen részekhez, amelyek az egész menet alatt soha betegek nem voltak, s a hadi fáradalmakat kiválóan bírták. Ezen nagy menetteljesítmény dacára igen kevés ló vált időlegesen menetképtelenné, de ezek is a Dnyeper menti harcok alatt teljesen felgyógyultak.

Az ezredparancsnokság szűkebb törzsével előrement a gyorshadtest-parancsnokságra, Tomakovkára jelentkezni és a parancsokat átvenni, s az összeállított harccsoport harcértékjelentését átadni.

Szeptember 8-án az általános helyzet a következő: Az előttünk lévő Dnyeper folyamszakasz megfigyelését és lezárását a 2. gépkocsizó dandár végzi, tőlünk délre az 1. gépkocsizó dandár, északra a német hadsereg részei vannak hasonló feladattal, mint a 2. gépkocsizó dandár. Ezen folyamvédelem mögött az ezred hadtesttartalék.

Az ezredparancsnokság az alábbi intézkedést adta ki (kivonatosan):

1. A szálláskörletek külső szállásőrségekkel biztosítandók. Vitéz Sobotic százados és Bárdió százados a keletre vezető utakat éjjel tábori őrsőkkel biztosítsa. Minden szálláskörlet-parancsnok 1 golyószórás raj erőben belső szállásőrséget állítson fel. Sobotic százados a biztosításra és a belső szállásőrségre vonatkozóan lépjen érintkezésbe a szálláskörletben lévő 6. gépkocsizó zászlóalj parancsnokával.

2. A polgári lakosság ellenőrzésére a szálláskörlet-parancsnokok (Schwartz¹⁴⁵ alezredes és vitéz Mikecz Kálmán őrnagy) a községi bírókkal vegyék fel az érintkezést. Minden, a községbe érkező idegen polgári egyént állítsanak elő a szálláskörlet-parancsnoksághoz. Amennyiben ezt elmulasztanák, úgy az elfogott egyének azonnal agyon lesznek löve.

3. A légvédelem szigorú betartására felhívom a szálláskörletek parancsnokait. A tűzgépek előírt hányadát légvédelmi tüzelőállásba kell rendelni. A légvédelmi figyelmet és a légiriadót meg kell szervezni.

4. Minden szálláskörlet-parancsnok úgy tartsa készenlétben egységeit, hogy rövid parancsra mind éjjel, mind nappal azonnal alkalmazható legyen. Minden szálláskörletben egy lovas és egy géppuskás szakasz (2 géppuskával), mind nappal, mind éjjel 6 órai felváltással szigorú készenlétben.

5. A lovas tűzérosztály, valamint a huszárüteg (3. huszárüteg Bolner alezredes csoportjába utalva) szálláskörletében úgy menjen tüzelőállásba, hogy a kapott szóbeli parancs szerint a kijelölt területre bénító tüzet tudjon adni.

6. A légvédelmi árkok megásását elrendelem. Legszigorúbb rejtőzés a szálláskörletekben. Napnyugt után nyitott tüzek rakását a legszigorúbban megtiltom.

7. A 3. huszárezred árkász szakaszparancsnoka 9-én 8 órára térképpel az ezredcsoport-parancsnokságon jelenjen meg.

8. Összeköttetés: a kiépített távbeszélő vonal mellett a legszigorúbb ügyleti szolgálat tartandó. A szálláskörleteken belül a személyi összeköttetést feszesen meg kell szervezni.

Szeptember 9-én az ezredparancsnok első segédtisztjével kiment szemrevételezni az eltolási irányokat egészen a Dnyeper partjáig. A szemrevételezés alkalmával a folyambiztosítás és megfigyelés, továbbá a lezárás az ezred előtt fekvő 6. gépkocsizó zászlóaljnál igen hiányos volt, ez részben az erők hiánya miatt mutatkozott. A zászlóaljparancsnok kilátásba helyezte, ha a 3. százada is beérkezik, a biztosítást kiegészíti.

Tekintettel a hiányos folyambiztosításra, az 1. lovasszázad parancsnoka, vitéz Sobotic Miklós százados parancsot kapott, hogy a Dnyeperen innen 4 kilométerre,

¹⁴⁵ Schwartz Miklós, vitéz (1892. máj. 12. – ??) alezredes, 1941. nov. 1-jétől ezredes, 1941-ben a 3/I. huszárosztály parancsnoka.

ahová az oroszok már nem látnak be, sűrű járőrözésekkel az aránylag fedett Dnyeper völgyet tartsa időnként megfigyelés alatt.

Szeptember 10-én 10 órakor az ezredcsoport-parancsnokság távbeszélőn az alábbi parancsot kapta a gyorsadtest-parancsnokságtól:

„Az ezred Ankay-Anesini vezérkari ezredes parancsnoksága alá lép. Az ezredparancsnok szűkebb törzsével menjen előre a parancs átvételére az Ankay csoport-parancsnokság harcálláspontjára. Az ezredet a parancs vétele után azonnal az ezredparancsnokság vonja előre Kanceropol területére.”

Az ezredcsoport-parancsnokság a kapott parancs értelmében a déli órákban jelentkezett Ankay-Anesini vezérkari ezredes harcálláspontján, ahol azt a parancsot kapta, hogy a megadott folyamszakaszon a folyamvédelmet és a folyam megfigyelését az ezred ma este vegye át. Ezen folyamszakaszban az eddig biztosítást és folyammegfigyelést végző 64. és 103. német zászlóaljok erőit az ezredcsoport váltotta le. A védőkörletet az ezrednek 10-éről 11-ére virradó éjjel kell átvenni, s az átvételt 11-én 5 órára minden körülmények között be kell fejezni.

Az ezredparancsnok 10-én 13 órakor szóban az alábbi intézkedést adta ki a két védőkörlet és a tűzérosztály parancsnokának:

„Az ezredcsoport a gyorsadtest-parancsnokság intézkedései alapján folyó hó 10-én 10 órától Ankay-Anesini vezérkari ezredes parancsnoksága alá lép és átveszi a Dnyeper folyammegfigyelését és lezárását a német erőktől...”

Vitéz Mikecz Kálmán őrnagy védőkörlete: északról az ezredcsoport védőkörletének északi sávhatára. Déli sávhatára a 71,3. számú magassági ponton át délkeletnek húzott vonal a Dnyeperen át.

Schwartz alezredes védőkörletének északi sávhatára: vitéz Mikecz őrnagy déli sávhatára, majd a déli sávhatár az ezredcsoport részére megállapított déli sávhatár. Erőelosztás: vitéz Mikecz őrnagy harccsoportja: másfél lovasszáhad, egy géppuskás század (6 géppuska), a 4. huszárüteg, egy páncéltörő ágyús raj, egy légvédelmi géppágyús félszakasz, az 1. lovas tűzérosztály 2 üteggel.

Schwartz alezredes csoportja: két lovasszáhad, egy géppuskás század (8 géppuska), a 3. huszárüteg, egy légvédelmi géppágyús félszakasz.

Ezredcsoport tartalék: a 3. huszárezredtől egy lovasszakasz, egy géppuskás szakasz (2 géppuska), egy páncéltörő ágyús raj, egy árkászszakasz, egy kerékpáros szakasz a 13. kerékpáros zászlóaljtól és egy légvédelmi géppágyús félszakasz.

Feladat: az alvédőkörlet-parancsnokok a parancs vétele után menjenek előre alparancsnokkal, és pedig:

Vitéz Mikecz őrnagy az ezredcsoport-parancsnokság által rendelkezésére bocsátott személygépkocsival Bolner alezreddessel együtt a 103. német zászlóalj parancsnokához, míg

Schwartz alezredes a 64. zászlóalj parancsnokához az átvétel részleteinek megbeszélése végett.

Mindkét alvédőkörlet parancsnoka a rendelkezésére bocsátott egységeket vonja maga után a kijelölt védőkörletbe. A felváltás részletei a területileg illetékes német zászlóalj parancsnokságának utasításai alapján hajtandók végre. A felváltást úgy kell eszközölni és szabályozni, hogy az folyó hó 11-én 5 órakor befejezést nyerjen. A folyammegfigyelésre előrendelt egységek vegyék át az éj folyamán a németek által megszállt támpontokat. Külön súlyt helyeznek arra, hogy a kiutalt Dnyeper folyamszakasz mentén nyugati irányba húzódó horhosok biztosan lezárattassanak. A tűzgépek úgy helyezendők el, hogy a Dnyeper folyamszakasz hézagmentesen pásztázható legyen. A folyammegfigyelés lényege és súlya a tervszerűen beállított megfigyelésen nyugszik. Ezért a figyelők helyének kiválasztása igen fontos. Éjjel a figyelők helyett a folyam medrében fülőlő őrsőket kell felállítani. Minden mozgás nappal az ellenség tűzét váltja ki, ezért a teljes mozdulatlanságot rendelem el.

Tűzsérség feladata: a szemrevételezett tüzelőállásokban a lovas tűzérosztály feladata a Mikecz őrnagy védőkörlete mentés húzódó Dnyeper folyamszakasz Dubova sziget területére, valamint ugyanezen védőkörlet déli része elé hatni, valamint ezen védőkörlet északi folyamszakaszának tűzzel való biztos támogatása. A 4. huszárüteg a lovas tűzérosztály feladatába kapcsolódjon bele. Az

ellenséges parton alkalmi célokat kutassanak fel és esetleges ellenséges beavatkozás esetén azokat vegyék tűz alá. Egyébként magatartásra vonatkozólag a német tűzérségi parancsnoktól kapott tájékoztatás alapján viselkedjenek. Megfelelő váltó tüzelőállások szemrevételezéséről gondoskodjanak. A 3. huszárrüteg parancsnoka a szemrevételezett tüzelőállásban úgy készüljön fel, hogy a védőkörletben lévő Tarvelszhanszkij szigetet, amelyet az ellenség megszállva tart, zárótűz alatt tudja tartani. Ezen sziget déli harmadára a 6. gépkocsizó zászlóalj lövegei is hatni tudnak és egy esetleges ellenséges támadás esetén a szomszéd ütegek tüzésnek kiváltását is fogom kérni. Egyébként a magatartásra vonatkozólag a fentiek teljes egészükben érvényesek. Minden védőkörletbe rendelt tüzérgép parancsnoka megfelelő váltóállásokat szemrevételezzon.

A védőkörletet egyetlen parancsnok sem hagyhatja el parancsom nélkül.

A Dnyeperen esetleg átkelt ellenséget el kell reteszelní mindaddig, amíg az előrerendelt tartalék azt meg nem semmisíti.

Összeköttetés: Schwartz alezredes és vitéz Mikecz őrnagy védőkörleteihez vonalas összeköttetést létesíték. Felsőbb helyről távbeszélő anyag kiutalását kértem oly mérvben, hogy egészen a tábori őrsőig vonalas összeköttetést ki tudjak építeni. Addig is az alparancsnokok a személyi összeköttetést építsék ki oly mérvben, hogy a híradás késedelmet ne szenvedjen. Fedett hírvivő vonalakat szemrevételezzenek, ami által a mozgás nappal is biztosítva lesz.

Műszaki intézkedések: a horhosok biztosítása végett a horhosoknak a Dnyeper medrébe eső részeit műszaki zárral fogom lezáratni. Ezen munkálatokat a lovasdandár utászszázada fogja végrehajtani. A védőkörletekben lévő legénység a műszaki zárás pontos helyéről behatóan iskolázva legyen. Átadásoknál ezen területek pontos megjelölésére az átadó parancsnok különös súlyt helyezzen. Az utászszázadnak a védőkörletbe való előrerendeléséről Schwartz alezredest és vitéz Mikecz őrnagyot idejében értesíteni fogom, akik majd a megfelelő vezetőkről gondoskodjanak.

A védőkörletbe rendelt alparancsnokok az ellenséges területet a legbehatóbban figyeljék meg és minden változást azonnal jegyezzenek fel. A szemben lévő ellenséges területről készített vázlatot, illetve tájrajzot, előjegyzést és az észlelt dolgokat rajzolja be, illetve jegyezzék elő. Ezen észleleteket nekem terjesszék fel. Az első jelentés folyó hó 13-án 9 óráig érkezzen be. A többi jelentés csak a változásokat tüntesse fel.

Vezetékvonalak: védőkörletenként együtt, vagy alvédőkörletenként csoportosítva helyezendők el. Ezt a védőkörlet-parancsnokok a helyi viszonyoknak megfelelően szabályozzák.

Élelmezés: a folyammegfigyelésen kint lévő részek élelmezése csak a sötétség beálltával történhetik. Ezen alkalommal kiadós meleg étkezés szolgáltatandó ki. A kávé ez alkalommal kulacsban kell a legénységnek kiadni. Az egész napi élelmezésre szalonnat vagy konzervet mint hideg étkezést kell kiszolgáltatni. Utasítottam az élelmező tisztemet a szalonra, illetve hideg ételmenüek beszerzésére. Addig is az alosztályparancsnokok hideg sült húst szolgáltatassanak ki. Felvételezés naponta Basmacsán 18 órakor.

Egészségügyi szolgálat: mind az északi, mind a déli védőkörletben egy-egy segélyhely telepítendő. Az északi segélyhelyhez egy sebesültszállító gépkocsit osztok be. A déli védőkörletben lévő sebesülteket az ezredcsoport sebesültszállító gépkocsiján fogom beszállíttatni. Az északi csoport sebesültjeit, illetve betegeit a sebesültszállító gépkocsi Basmacsára hozza. A napi orvosi veszteségjelentést az orvosok a napi eligazítással küldjék be.

Löszér: harc esetén a védőkörlet-parancsnokok a löszert idejében igényeljék, hogy annak időbeni kiszállításáról, vagy a felvételezőhely megjelöléséről gondoskodni tudjak.

Légvédelem: az eddig kiadott intézkedéseim a légvédelemre teljes egészükben érvényben vannak. A polgári lakosság a légiriadó esetén szintén rejtőzni tartozik.

Az őslakosságon kívül idegen polgári személy a községben nem tartózkodhat. A lakosság által az idegenek előállítását be kell szervezni. E tárgyban a már kiadott szóbeli intézkedéseimre utalok.

Kapják: Schwartz alezredes, vitéz Mikecz őrnagy, Bolner alezredes, a 3. és 4. üteg parancsnoka. Makay ezredes, ezredcsoport-parancsnok.

A fenti intézkedés alapján a kiutalt védőkörletet az ezred 11-én 6 óráig átvette a német zászlóaljaktól. Mind az átadás, mind az átvétel a legnagyobb tervszerűséggel folyt le. Az ellenség részéről az átadás-átvétel megzavarva nem volt.

Szeptember 11-én reggel az ezredcsoport-parancsnok első segédtsíztjével mind az északi, mind a déli védőkörlet parancsnokához személyesen kiment tájékozódni és mindkét védőkörlet parancsnokának még a szükséges részletintézkedéseket szóban megadta.

11-éről 12-ére éjjel a lovasdandár utászszázada az északi védőkörlet területén lévő horhosokat, illetve azoknak a Dnyeperre torkoló völgyeit műszaki zárral elzárta.

Szeptember 12. A beteg lovaktól mind a 3. mind a 4. huszárezredtől gépkocsin beérkezett egy-egy gyalogszádad, mely az ezredcsoport-parancsnokság alá rendeltetett. Beérkezett a 3. huszárezredtől *Nelky*¹⁴⁶ százados parancsnoksága alatt 176 fő, 12 golyószóró és 2 nehézpuska. A 4. huszárezredtől vitéz Buttykay Béla főhadnagy parancsnoksága alatt a 165 főn kívül 12 golyószóró, valamint 1 nehézpuska. Ezen gyalogszázadok beérkezésük után a két védőkörlet parancsnokának harcálláspontjára lettek irányítva azzal, hogy 12-éről 13-ára éjjel az alábbi intézkedés alapján váltásuk le a már állásban lévő küzdőket:

1. A felváltásnál irányelvül szolgáljon, hogy a leváltással az elől lévő részek ne gyengüljenek, hanem még erőben fokozódjanak.

2. A géppuskák a tüzelőállásban mardnak, a tartalékban lévő géppuskákkal az elől lévő részeket le fogom majd váltani.

3. Golyószórók közül csak annyi váltható fel, hogy a jelenlegi tüzelőállásban lévő golyószórók száma ne változzon. A fel nem váltott golyószórós rajokat a védőkörlet parancsnokok váltásuk fel majd.

4. A védőkörletben az alvédőkörletek változatlanul meghagyandók. Evégből minden védőkörletben, a fontosabb alvédőkörletben lévő századparancsnok a védőkörletben marad, a gyalogszádad parancsnoka a másik védőkörletet veszi át.

5. A felváltás után kivont lovas részekből a védőkörlet parancsnokok: vitéz Mikecz őrnagy egy három lovas szakaszból álló, Schwartz alezredes egy két lovas szakaszból álló századot (a 3. szakasz már mint tartalék szakasz a harccsoport-parancsnokságnál van) irányítanak felváltás után Basmacsákra, ahol mint csoport-tartalék rendelkezésemre állnak. Az ezen felül kivont lovas részeket a védőkörlet-parancsnokok tartásuk vissza részükre mint lovas tartalékot.

6. A felváltás ugyanolyan ütemben történjen, mint a németeknél, azzal a különbséggel, hogy az elől lévő részek egységeinél egy-egy ügyes, megbízható huszár mint tájékoztató közeg 24 órával tovább kiinn marad és csak azután vonul be.

7. A felváltandó század-, szakaszparancsnokok, a felváltó egységek parancsnokait mind a saját, mind az ellenség helyzetéről a legrészletesebben tájékoztassák. Különösen térjenek ki a már telepített műszaki zárások pontos helyére.

8. Ezen parancsom beérkezése után a védőkörletek parancsnokai tegyék meg a szükséges intézkedéseket a felváltás folyékony és zavartalan lebonyolítására. A felváltás folyó hó 13-án 5 óráig befejezést nyerjen. Ennek megtörténtét nekem távbeszélőn a védőkörlet parancsnokok 6 órakor jelentse.

9. Részletintézkedéseket a védőkörlet parancsnokok saját hatáskörükben adnak ki.

10. Összeköttetés: az összeköttetés biztosítására a már telepített vonalas összeköttetésen kívül, amennyiben a gyalogszázadok R/3. rádiót nem hoztak volna magukkal, úgy részükre az alvédőkörletben egy-egy R/3. visszahagyandó. A védőkörlet parancsnokaitól az alvédőkörlet parancsnokaihoz a vonalas összeköttetést még a mai napon ki fogom építeni.

11. Lőszer: tekintettel arra, hogy a gyalogszázadok lőszerlépcsői előreláthatólag 13-án, illetve 14-én érkeznek csak be, elrendelem, hogy a felváltandó századparancsnokok a védőkörletben a karabályok és tüzgépek száma szerint megfelelő lőszerrel hagyjanak vissza és adják át okmányváltás ellenében a felváltók parancsnokának.

¹⁴⁶ *Nelky Elek* (Kaposvár, 1907. nov. 27. – ??), százados, 1941-ben a 3/6. lovasszádad parancsnoka.

12. A gyalogszázadok mozgókonyhái is csak később érkeznek be, addig is az elől lévő gyalog-részek élelmezését a rendelkezésre álló mozgókonyhákkal a védőkörlet parancsnokok úgy szervezzék meg, hogy a kint lévő részek élelmezése csorbát ne szenvedjen.

13. Mindkét védőkörlet parancsnokának, a lovas tűzérosztály és a huszársereg parancsnokának részére a folyamszakasz mentén lévő vonatkozási pontokat tartalmazó vázlatokat kiadom azzal, hogy az alárendelt egységeiket rajig bezárólag lássák el. Kapják: Schwartz alezredes, vitéz Mikecz őrnagy, az 1. lovas tűzérosztály, a 3. és 4. huszársereg parancsnokai. Makay ezredes, ezredcsoport-parancsnok.

Szeptember 13-án az elrendelt felváltás minden különösebb esemény nélkül megtörtént. A felváltott részekből csoport tartalék alakítottatott meg, mely Bárdió százados parancsnoksága alatt 2 lovasszázadból, 1 géppuskás szakaszból (2 géppuska), 1 árkászszakaszból, 1 páncéltörő ágyús szakaszból (2 páncéltörő ágyú), 2 légvédelmi gépágyúból és 1 távbeszélő szakaszból állt.

A lovasdandár-parancsnokság által alárendelt 2 légvédelmi gépágyú az alábbi feladatot kapta: az egyik gépágyú Basmacska nyugat területén megy tüzelőállásba azon feladattal, hogy a Basmacskaán lévő csoport tartalék légvédelmét lássa el. A másik gépágyú a déli védőkörlet parancsnokának rendeltetett alá azzal, hogy a Kancercopol területén lévő vezetéklovak légvédelmét lássa el. Már előzőleg egy légvédelmi gépágyús felszakasz vitéz *Mikecz Kálmán* őrnagy védőkörletének rendeltetett alá.

Egész nap folyamán az ellenség az elől lévő részeket tűzérési és aknavető tűz alatt tartotta. Az északi védőkörletben 17.30-tól 18 óráig az ellenség vitéz *Mikecz* őrnagy harcálláspontját tartotta tűz alatt közepes tűzéréssel. Ez alkalommal az osztály harcálláspontján tartózkodott az ezredparancsnok a lovasdandár vezérkari főnökével, *Simon László*¹⁴⁷ vezérkari századossal.

Ezen ellenséges tűz következtében a veszteség: 2 halott, 4 sebesült (2 súlyos, 2 könnyebb), 23 ló elhullott, 9 megsebesült.

Az éj folyamán a déli védőkörlet szintén szórványos tűz alatt volt. A sötétség beálltával a déli védőkörlet horhosainak Dnyeperbe torkolló völgyeit a lovasdandár utászszázada műszaki zárral lezárta. A nap folyamán a védőkörlet parancsnokaitól az alvédőkörlet parancsnokaihoz a vonalas összeköttetés kiépítése befejezést nyert.

Szeptember 14. Az éj folyamán semmi különös esemény nem történt. Az ellenség a déli védőkörletet szórványosan lőtte, sebesülés nem történt. Az ellenséges légitevékenység éjjel igen élénk volt. A lovas tűzérosztály megfigyelője 18 órakor jelentette, hogy 9 orosz foglyot ejtett. Kihallgatásuk alkalmával jelentették, hogy az éj folyamán kb. 50-en jöttek át tisztek parancsnoksága alatt. Ők az első alkalommal megszöktek. A csoportparancsnokság azonnal egy szakaszt rendelt előre, hogy a foglyok vallomása alapján megjelölt átkelési helyet tüzetesen kutassák át.

22.30-kor jelentette a déli védőkörlet parancsnoka, hogy ellenséges részek átkeltek a Dnyeperen és lerohanták a parton lévő őrséget, majd nyugati irányban eltűntek. A védőkörlet parancsnoka a rendelkezésre álló tartalékot bevetette az ellenség megsemmisítésére. A harc során egy huszár megsebesült.

Szeptember 15. Éjjel 2 órakor az északi védőkörlet parancsnoka jelentette, hogy Buttykay Béla főhadnagy védőkörletébe kb. 50 főből álló orosz egység a tábori őrsöt lerohanta. Kézigránátdobás után átrohant az őrsön és nyugati irányban

¹⁴⁷ *Simon László* (1910. ápr. 6. – 1945. jan. 6.) vezérkari százados, majd őrnagy. 1941-ben a lovasdandár, 1944-45-ben a lovashadosztály, majd az 1. tábori pót huszárhadosztály vezérkari főnöke. Öngyilkos lett 1945. január 6-án.

részben a kukoricásban, részben a községben eltűnt. A csoportparancsnokság a védőkörlet tartalékát riadóztatta, s vitéz Sobotic Miklós százados parancsnoksága alatt lévő résszel, egy páncéltörő ágyús rajjal, valamint két páncélgépkocsi rajjal azonnal beavatkozott. Tekintettel arra, hogy a gyors beavatkozás igen fontos volt, Sobotic századát a rendelkezésre álló 3 tehergépkocsival az északi védőkörletbe szállították azzal a feladattal, hogy az átjött ellenséget kutassák fel és semmisítsék meg. Valószínűleg az átkelt ellenség a Dnyepertől nem messze, kb. egy négyzetkilométer nagyságú kukoricásban rejtőzhetett el, mert a kirendelt rész kutatása eredménytelen maradt.

Az átkelt részek az eddig szerzett tapasztalatok alapján rendszerint fegyvereiket eldobták, magukat katonai jellegűktől megfosztották, aztán széjjelszóródtak. A Dnyeper mentén igen sok kukorica és ricinus tábla volt, így az átkelt kisebb részek ezekben elbújva, napokon át szivárogtak óvatosan előre és igyekeztek haza, otthonukba. Rendszerint ezen szétbomlott orosz erők soha semmiféle ellenállást nem tanúsítottak, a vezetékes vonalakban kárt nem tettek, és búvóhelyük elhagyása után csak napok múlva, egyenként kerültek kézre. Védőkörletenként naponta 6-7 ilyen szökött orosz került fogságba. Kihallgatásuk során mind kijelentette, hogy nem harcolnak tovább és azért jelentkeztek önként az átkelésre, hogy magukat alkalomadtán megadhassák...

A nap folyamán az északi védőkörletben a már napok óta körözött orosz kémeket a Splényi század elfogta és további eljárás végett a lovasdandár ügyészének adta át.

Szeptember 16-án mind az északi, mind a déli védőkörletekben az éj folyamán egy-egy huszár megsebesült ellenséges tűzérési tűz következtében. Vitéz Vattay Antal vezérőrnagy úr 9 órakor az ezredcsoport-parancsnokságnál megjelent, majd az északi védőkörletbe ment az ezredparancsnok kíséretében. Ott az északi védőkörlet helyzetéről személyesen tájékozódott. Ugyanezen a napon 17 és 17.30 között az ellenség megkísérelte az átkelést az északi védőkörlet déli alvédőkörletével szemben. A géppuskás szakasz *Bodrogi Lajos* őrmester parancsnoksága alatt, valamint a lovas tűzérosztály hatásos zárótüze, továbbá *Fráter Szabolcs*¹⁴⁸ hadapród őrmester gyors és erélyes közbelépése következtében az elhárítás olyan hatásos volt, hogy az ellenség mielőtt partot ért volna, súlyos veszteségekkel visszafordult. Egy csónak, szállítmányával együtt a Dnyeper hullámaiban eltűnt. Az átkelni szándékozó erő kb. 50–60 fő lehetett. Az ellenség a fenti partváltás kísérlete után újból nem próbálta meg az átkelést nappal.

Az északi védőkörlet parancsnoka 23.30-kor jelentette, hogy az ellenség meglepte *Jármy Márton* zászlós tábori őrsét. A tábori őrs az ellenséget erős tűzzel fogadta, majd közelharc után a túlerőben lévő ellenség elől kitért. Ez alkalommal a tábori őrs 2 huszára megsebesült. Hajnalban megállapítást nyert, hogy az ellenség kb. 40–50 fő erőben jutott át a teljesen sötét éj leple alatt a Dnyeperen. Virradat beálltával Splényi Géza százados parancsnoksága alatt egy harcjárőr a *Jármy Márton* zászlós tábori őrsétől délre lévő községet az ellenségtől megtisztította. A déli védőkörletben a nap folyamán semmi különös esemény nem történt.

¹⁴⁸ *Fráter Szabolcs* (Nyírbakta, 1917. – ??) hadapród őrmester, majd tartalékos hadnagy. Személyére, beosztására vonatkozóan nincsenek adataink.

Szeptember 17. Az előző napok eseményei már előrevetették árnyékát annak, hogy az ellenség mindent elkövet, hogy a Dnyepernek az ezred által megszállt 24 km-es folyamszakaszán, mind éjjeli, mind nappali állandó vállalkozásaival az erőket lekösse. Ezen a napon nemcsak az északi védőkörletnél, hanem a déli védőkörletben egy nagyobb szabású átkelést kísérelt meg az ellenség. 23.30-kor az északi védőkörlet parancsnoka távbeszélőn jelentette, hogy 40–50 főből álló ellenséges erőcsoport partot váltott. A teljes sötétségben partot váltott ellenségnek a helyét pontosan megállapítani nem lehetett.

A kora reggeli órákban az első ezredsegédtiszt azt a parancsot kapta, hogy menjen az északi védőkörletbe és az ott tartalékban lévő részekkel, valamint az összeszedhető és nélkülözhető honvédekkel báró *Urbán Péter*¹⁴⁹ zászlós tábori őrsét a közlőre fenyegetett ellenségtől tisztítsa meg. Ezen feladatra *Dr. Darkó Zoltán*¹⁵⁰ tartalékos zászlós rendeltetett ki egy megerősített szakasszal (1 szakasz, 1 géppuskás raj, 1 páncéltörő ágyús raj), aki a kérdéses hely teljes ismeretével bírt. Darkó zászlós a feladatát csak késéssel hajtotta végre, minek következtében báró Urbán Péter zászlós szakaszát elkésve tehermentesítette. Miután báró Urbán Péter zászlós csekély számú tábori őrsével még mindig kitartott a túlerővel szemben, vitéz Kenyeres János hadnagy kapta a parancsot, hogy szakaszával közelítse meg az ellenségtől igen jól belátott báró Urbán Péter zászlós tábori őrsének felállítási területét. Vitéz Kenyeres János hadnagy a kapott parancs értelmében az ellenséget megközelítette, de a túlsó partról az ellenség olyan erős tűzvérségi tűzzel fogadta a támadó szakaszt, hogy a támadás megakadt. A szakaszból több huszár súlyosan megsebesült. A helyzet még mindig nem tisztázódott, így Sobotic százados a még tartalékban lévő egy szakasszal ment előre. Sobotic százados 17 órakor kezdte meg az előnyomulást, s a már ott lévő Kenyeres szakasz felett is átvette a parancsnokságot és 22 órára megtisztította a kérdéses területet, így a Dnyeper részünkről védendő folyamszakasza kezünkben volt. Ezen támadások alkalmával összesen 11 huszár sebesült meg, akiket csak a sötétség beálltával lehetett hátraszállítani a lovasdandár egészségügyi oszlopához.¹⁵¹

A déli védőkörletben egy nagyszabású vállalkozást hajtott végre az ellenség 5.45-kor. Egy ellenséges rohamosztag öt csónakon kelt át a déli védőkörlettel szemben álló szigetre. Ezt követően több csónakon 150–200 fő kelt át. Az átkelt és partot ért ellenség azonnal megkezdte a támadást nyugati irányba úgy, hogy a 3. huszárréteg tüzelőállását délkeleti irányból kb. 300 méterre már megközelítette. A déli védőkörlet parancsnoka, Schwartz alezredes intézkedései alapján báró *Pongrácz Géza*¹⁵² százados támad az átkelő ellenségre, míg Bárdi százados százada a védő-

¹⁴⁹ *Urbán Péter*, báró (Szeged, 1920. jún. 10. – ??) tartalékos zászlós, 1943. jan. 1-jétől tartalékos hadnagy. 1939. febr. 1-jétől teljesített tényleges szolgálatot a 4. huszárezrednél. 1939–40-ben végezte a tartalékos tiszti iskola I–II. évfolyamát. 1941-ben szakaszparancsnok a keleti hadszíntéren. Ugyanez a beosztása 1944–45-ben is.

¹⁵⁰ *Dr. Darkó Zoltán* (Budapest, 1914. –) tartalékos zászlós, szakaszparancsnok a 4/5. lovasszádban.

¹⁵¹ A sebesült katonák: *Csordás Ödön* címzetes tizedes, *Fekete Károly* őrvezető, *Bata Gábor*, *Erdődi Simon*, *Ferencz Sándor* és *Lakatos Lajos* címzetes őrvezetők, *Barócsi József*, *Lapatinzski Mihály*, *Magdus Mihály*, *Szabó László* és *Varjú Márton* huszárok.

¹⁵² *Pongrácz Géza*, vitéz báró szentmiklósi és óvári (Bécs, 1900. III. 5. – ??), százados, a 3/1. lovasszádban parancsnoka.

körletben mint tartalék áll rendelkezésre. 7.30-kor az ezredcsoport-parancsnokság a déli védőkörlet parancsnokának rendelte alá a tartalékban lévő 4 páncélgépkocsit és a később beérkező 5 darab páncélgépkocsit is. 8.30-kor 3 orosz Rata¹⁵³ támadást hajtott végre a déli védőkörlettel szemben. Az ellenség a partváltás alkalmával a telepített aknazárat elkerülte. *Östör*¹⁵⁴ hadnagy (3. huszárezred) a tartalékban lévő gyalogszakasszal előre lett szállítva és a támadást azonnal megindította a déli védőkörletbe betört ellenség ellen. 2 páncélgépkocsi Proletárfalu ellen támadt. Bárdió százados csoportja tűzharcban. 8.45-kor egy bombázó rajt szórtak szét a légvédelmi gépágyúk. 8 órától a 3. huszázüteg aknavető tűz alatt. 8.30-kor érkezett a dandárparancsnokság értesítése, amely szerint Nagy Géza alezredes csoportja elmentámadásra indult a déli védőkörlet területéről, a 6. gépkocsizó zászlóalj északi sávhatára mentén.

Az ezredcsoport-parancsnokság kéri repülők beavatkozását, valamint a 2. gépkocsizó dandár 6. zászlóalja tűzérének közreműködését. 9.10-kor Bárdió százados támad az ellenség betörése irányába. Pongrácz százados tartalék. 9.30-kor ejtőernyősök földre szállásáról érkezett hír, melyet Kozma Ferenc vezérkari százados jelentett az ezredcsoport-parancsnokságnak. Ellenrendszabályként járőrök rendeltettek ki Kanceropol felé. Később kiderült, hogy egy ellenséges repülőgép röpcédulákat dobott le, s ez okozta a félreértést. 10 órakor újabb áthajózásról érkeztek hírek. 11 órakor beérkezett Nagy Géza alezredes csoportja. 11.30-kor vitéz *Görgey Vince*¹⁵⁵ főhadnagy 5 páncélgépkocsival az ezredcsoport-parancsnokság harcálláspontjára beérkezett. Azonnali bevetésre kapott parancsot a 3. huszázüteg biztosítására. Az ellenség a déli védőkörletben lévő magaslatokat birtokába vette. 10.46-kor az ellenség átkelése mindig folyik. 10.47-kor az ezredcsoport-parancsnokság a déli védőkörlet parancsnokának rendelkezésére bocsátja vitéz *László Miklós*¹⁵⁶ főhadnagy géppuskával megerősített szakaszát, miután az ejtőernyősök felkutatására kirendelt szakasz nem talált semmi. 11.30-kor Schwartz Miklós alezredes a déli védőkörlet parancsnoka harcálláspontját a támadó Bárdió század mögé helyezte át. Bárdió százados 7 rajjal és 5 páncélgépkocsival támad.

12. óra. A 6. gépkocsizó zászlóalj tűzérének tűztámogatási módja megbeszélve a 2. gépkocsizó dandár parancsnokságával. A huszázüteg lövi a déli védőkörlettel szemben lévő szigetet. 13.30-kor Schwartz alezredes jelenti, hogy a támadás jól megy előre, az oroszok visszavonulnak. A tűzérési tűz hatásos a szigeten, az ellenség innen is megkezdte a visszavonulást. 15.30-kor vitéz *Görgey Vince* támadása 5 páncélgépkocsival megindult. 16.30-kor *Görgey* főhadnagy jelenti, hogy az ellenség hátában van, a szigetről egy ellenséges üteg nyílt tüzelőállásból lövi. Ugyanekkor indult meg saját bombázóink hatásos támadása az orosz parton lévő községek ellen.

¹⁵³ A *Rata* az orosz repülők általánosan használt elnevezése a magyar hadseregben.

¹⁵⁴ *Dr. Östör László* (Csorna, 1914. – ??) tartalékos hadnagy, szakaszparancsnok a 3. huszárezrednél.

¹⁵⁵ *Görgey Vince*, vitéz, görgői és toporczi (Budapest, 1914. aug. 25. – Budapest, 1948. aug. 13.) főhadnagy, majd százados. 1941-ben a lovasdandár felderítő zászlóaljánál páncélgépkocsi századparancsnok.

¹⁵⁶ *László Miklós*, vitéz nemes (Sopron, 1913. ápr. 3. –), főhadnagy, 1942. márc. 30-ától százados. Szakaszparancsnok a 3/1. lovasszázadban.

Nagy Géza alezredes csoportjából vitéz Péchy Gáspár főhadnagy századának támadása megindult. 18.30-kor vitéz Görgey Vince főhadnagy jelenti, hogy a szigettel szemben lévő, saját területünkön lévő község ellenségtől üres. 19 órakor intézkedés a tűzértség átcsoportosítására, mely szerint a lovas tűzérosztály egy ütege a déli védőkörletbe kerül és a beosztott 15 cm-es üteggel együtt egy csoportot képez Bolner alezredes parancsnoksága alatt. 20 órakor az ellenség a sötétség leple alatt részeivel csónakon visszavonult a szigetre. Ugyanezen időpontban Bárdió százados csoportja ellentámadást kapott. 21.30-kor a déli védőkörlet egész szakasza biztosan a kezünkben. 23.45-kor a 15 cm-es üteg parancsnoka az ezredcsoport-parancsnokság harcálláspontján jelentkezik. 24 órára mind az északi, mind a déli védőkörletben az egész folyambiztosítás helyreállítva.

Schwartz alezredes parancsot kapott a kötelékek rendezésére, tartalék képzésére, valamint arra, hogy a Pongrácz százados csoportját vonultassa be csoport-tartalékként az ezredparancsnokság harcálláspontjára. A 24 kilométeres Dnyeper folyamszakasz védelmének történetében ezen nap volt a legizgalmasabb. Az igen hosszú folyamszakasznak aránylag kis erővel való tartása – egy – másfél kilométerre volt egy-egy tábori őrs-tette lehetővé, hogy az ellenség vállalkozása eredménnyel kecsgetett.

A keleti part sokkal magasabb volt a nyugatinál, így az ellenség beláthatta egész védőrendszerünk mélységét, egyes helyeken 2-3 kilométerre. Ez tette lehetővé, hogy alapos megfigyelés után az ellenség az éj folyamán olyan helyeken válthatott partot, ahol részünkről rendszerint nem volt semmi. Másodsorban az ellenséges túlerő megengedte azt, hogy nap-nap után 30-40 főt átdobjon a sötétség leple alatt, s ezáltal saját, gyenge védelmi vonalunkat rajtaütésszerűen megtámadja és egy-egy védőkörletnek egész védő rendszerét szigorú készültségben tartsa.

Az ezredcsoport egész védőkörletében a nappali mozgás teljesen lehetetlen volt. A tábori őrsök a nap folyamán állandó ellenséges tűzérzési, illetve aknavető tűz alatt állottak, így a tábori őrsök legtöbbször éjjeli pihenőhöz sem jutottak, mert a fokozottabb figyelés és sűrű járőrszolgálat ellátásával amúgy is emberfeletti munkát végeztek.

Hogy az ellenségnek sikerült itt-ott egy-egy tábori őrsöt lerohanni, elősegítette azon kedvező körülmény is, hogy a Dnyeper medre igen sziklás, partjai szárazak voltak, így a partváltásukat minden különösebb veszély nélkül hajthatták végre.

E napon a kialakult harcok következtében az ezrednek az északi védőkörletben 11 sebesültje, a déli védőkörletben 3 halottja és 11 sebesültje volt. A fentiekben leírt szeptember 17-i harc az abban részt vett tisztnek és legénységnek hosszú ideig emlékezetes fog maradni, mert a rendelkezésre álló csekély erőknél igen nehéz viszonyok között kellett megküzdenie a sokszoros túlerőben lévő ellenséggel szemben.

Szeptember 18. A kora hajnali órákban mind az északi, mind a déli védőkörletben az előző napi harcterületen járőrök által még szétszórt és visszamaradt bujkáló ellenséges részek ártalmatlanná tétele, illetve összefogdosása megtörtént. Az éjszaka folyamán a kötelékek rendezése, valamint a tartalékok képzése befejezést nyert. A kora hajnali órákban a lovas tűzérosztály egy ütege, valamint a bevonult 15 cm-es üteg a déli védőkörletben a kapott parancs értelmében tüzelőállásba ment. A 15 cm-es üteg a Dnyeper keleti partján lévő községeket eredményesen és igen hatásosan lötte.

A foglyok vallomása szerint az ellenségnek sebesültekben igen nagy vesztesége volt. Az ellenség részéről az átkelést végző zászlóalj parancsnoka még a partraszállás előtt hősi halált halt. 18-a folyamán még egy orosz százados holtteste találtatott meg a harcterületen.

Szeptember 19. A reggel kapott jelentés szerint egy ellenséges gépkocsioszlop haladt a Dnyeper mentén dél felé. A 15 cm-es üteg parancsnoka parancsot kapott, hogy a Dnyeper mentén lévő községet, mely felé a gépkocsioszlop tart, vegye tűz alá. Az ezredcsoport-parancsnokot berendelték a lovasdandár-parancsnokságához csoportparancsnoki értekezletre. Ez alkalommal az erőszakos felderítés részleteinek megbeszélésére került a sor. Az értekezleten kapott szóbeli parancs szerint a déli védőkörletből egy harcjárőr csónakon megkísérelte a tulsó parton való felderítést, de az igen rossz partviszonyok miatt partraszállni nem tudott. Az éj folyamán az ellenséges tűzérési tűz következtében 2 huszár megsebesült, 5 ló elhullott.

Szeptember 20. Az ellenség az előző napok élénk vállalkozó tevékenysége következtében kimerülhetett, mert vállalkozásai gyérebbek lettek. 10 órakor egy Rata géppuskával lőtte a déli védőkörlet állásait; egy huszár megsebesült. Saját járőr vállalkozásokhoz átkelési helyek szemrevételezése az innenső partról megtörtént. A déli védőkörletből az éj folyamán egy vállalkozás hajtatott végre, de az ellenség részéről a vízbe telepített drótakadály következtében partot érni nem sikerült.

Szeptember 21. Az ellenség részéről mind az északi, mind a déli védőkörletben igen élénk tűzérési és aknavető tűz volt. Ennek következtében a nap folyamán 3 huszár megsebesült. A vállalkozások végrehajtásához csónakot bocsájtottak rendelkezésre, de a ladikok átkelésre nem voltak alkalmasak, mert vízrebocsájtásuk után azonnal elsüllyedtek. Az árkászszakasz parancsot kapott, hogy a rendelkezésre álló eszközökkel ezen ladikokat állítsa helyre. Az oroszok egész éjjel a Dnyeper szakaszt fényszórókkal és rakétákkal megvilágítva tartották. Ennek következtében a tervezett vállalkozást nem lehetett végrehajtani.

Szeptember 22. Az ellenség az éj folyamán az északi védőkörletben 2 és 3 óra között, meg nem állapítható helyen 15–20 fővel partot váltott. Tábori őrsünk ezen átkelt részen tüzzel rajtaütött. A tábori őrs vesztesége egy hősi halott és egy sebesült. Az oroszok a tábori őrs tüzének hatása következtében a folyam mentén húzódó falvakba húzódtak be, a községek megtisztítása folyamatban. Egész nap folyamán mind az északi, mind a déli védőkörlet több ízben igen élénk és heves tűzérési és aknavető tűz alatt állott. Ugyancsak élénk az ellenséges repülőtevékenység. 15.45-kor az ellenség a déli védőkörletet bombázta, majd 16 órakor Bárdió százados harcálláspontjára dobott le bombát, de sebesülés sehol sem történt. Az esti órákban az északi védőkörletben az ellenséges tűzérési tűz fokozódott.

Szeptember 23. Napközben mindkét védőkörleten szórványos tűzérési és aknavető tűz feküdt. Az ellenség légitevékenysége szintén élénk volt, egy ellenséges bombázó a felhők védelme alatt az ezredcsoport-parancsnokság harcálláspontjától délkeletre dobta le bombáit, azok azonban semmilyen kárt nem okoztak. Az ellenséges állások felderítése végett az egész arcvonalon 21.20-kor tűzrajtaütés volt, melyben a tűzérésben kívül az összes tüzgép is részt vett. A tűzrajtaütésre az ellenséges tüzgépek válaszoltak, de az ellenséges ütegek nem szólaltak meg. Az északi védőkörletben vállalkozás hajtatott végre, melynek eredményeként megállapították,

hogy az északi védőkörlettel szemben lévő két szigeten ellenség nincs. Egyébként a nap folyamán semmi különös esemény nem történt.

Szeptember 24. Mindkét védőkörleten szórványos aknavető és tűzérési tűz feküdt. Az ellenséges partról az esti órákban robbanások voltak hallhatóak, amelyet nagyobb tüzek követtek. Az ellenség vállalkozást nem hajtott végre. Vitéz báró Splényi Géza százados 14 napi állásharc után a dandárparancsnokság által rendelkezésre bocsátott gyalogszázad által leváltásra került és kivonás után mint dandártartalék rendeltetett hátra.

Szeptember 25. Az ellenséges partról ismét nagyobb tüzek és robbanások figyeltettek meg. Mind az északi, mind a déli védőkörlet szórványos tűzérési és aknavető tűz alatt állott. Az éj folyamára tervezett vállalkozást felsőbb rendelkezés folytán el kellett halasztani.

Szeptember 26. Az ellenség a szokásos tűzérési és aknavető tevékenységet fejtett ki mindkét védőkörlet területén.

Szeptember 27. Az ezredcsoport-parancsnok a reggeli órákban a déli védőkörlet parancsnokához ment tájékozódni a védelmi intézkedések részleteiben való megbeszélése végett.

Szeptember 28. A lovasdandár-parancsnokság által tervezett nagyobb mérvű átkelés az ezredcsoport védőkörletében történt, melybe bekapcsolódtak a védőkörlet összes tüzgépei, de különösen az északi védőkörlet északi alvédőkörlete. Az átkelés 4.30-kor vette kezdetét. A vállalkozás azonban az ellenség zárótüze következtében meghiúsult. Az átkelő részekhez beosztott Feleki Iván főhadnagy századának csak részei kerültek áthajózásra. Az áthajózásra került részekből súlyosan megsebesült *Simonyi István*¹⁵⁷ zászlós, két huszár hősi halált halt. Ugyancsak ezen a napon, de nem az átkelő résznél megsebesült Dr. Darkó Zoltán zászlós is.

Szeptember 29. Az egész védőkörleten szórványos tűzérési és aknavető tűz, báró Urbán Péter zászlós légnyomás következtében megsérül. A lovasdandár-parancsnokság a 3. és 4. huszárezred kötelékéből megalakított gyalogszázadokat (Muhr és Iby századok) az eddigi más alkalmazásból bevonultatta és az ezredcsoport-parancsnokság alá rendelte. A már huzamosabb idő óta állásban lévő századok felváltására az ezredcsoport-parancsnokság az alábbiak szerint intézkedett:

„Az északi védőkörletben Feleki főhadnagy százada (Feleki főhadnagy ideiglenes századparancsnok Iby főhadnagy sérülése miatt) felváltja Buttykay főhadnagy gyalogszázadát. Sobotic százados százada 29-éről 30-ára éjjel mint tartalék újból az ezredcsoport-parancsnokság alá lép és a II. osztály vezetéklóvainak körletébe vonul. A leváltott Buttkay század mint körlettartalék az északi alvédőkörlet parancsnokának harcálláspontján áll a további parancsig rendelkezésre. A déli védőkörletben a 3. huszárezred gyalogszázada felváltja az állásban lévő Nelky századot. A felváltott Nelky század mint alvédőkörlet tartalék a déli védőkörlet parancsnokának harcálláspontján áll rendelkezésre. Mindkét alvédőkörlet parancsnoka a felváltás után úgy csoportosítsa erőit, hogy a küzdők eddigi erejének fenntartása mellett, minden alvédőkörlet részére egy-egy szakasz gyalog álljon rendelkezésre.”

¹⁵⁷ *Simonyi István* (Mezőkovácsháza, 1915. aug. 27. – ??) tartalékos zászlós, 1942. szept. 1-jétől tartalékos hadnagy. 1937-től teljesítette tényleges szolgálatát a 4. huszárezredben. A felvidéki, kárpátaljai és az erdélyi bevonulás idején a 4/I. géppuskás században szolgált, a délvidéki bevonuláskor a 4/I. osztállynál. 1941-ben a keleti hadszíntéren szakaszparancsnok a 4/3. lovas században, Szept. 28-án megsebesült. 1942. nov. 1-jén leszerelt.

A lovasdandár-parancsnokság intézkedései alapján 29-én 17.30-kor félórás tűzrajtaütés rendeltetett el a déli védőkörlet részére. Ezen tűzrajtaütés azért került végrehajtásra, mert a lovasdandár gépkocsizó utászsorozat parancsnokának vezetésével egy tüntető átkelést hajtanak végre. Ezen intézkedéssel kapcsolatban a fentiekben elrendelt felváltás szeptember 30-áról október 1-jére rendeltetett el. A tüntetéssel kapcsolatban az ellenség az elől lévő tábori őrsöket erős aknavető tűz alatt tartotta órákon keresztül. Sebesülés nem történt és semmi különös esemény sem fordult elő.

Szeptember 30. Az éj folyamán az ellenség mind az északi, mind a déli védőkörletben kisebb vállalkozást hajtott végre, de a partot nem érték el. A védőkörletek egész nap az ellenség megszokott tűzérési és aknavető tüze alatt állottak. Egyéb-ként semmi különös esemény nem fordult elő.

Október 1. Az éj folyamán a déli védőkörletben az ellenség vállalkozást kísérelt meg, de saját tüzünk következtében még a partot érés előtt visszafordult. Egy honvéd megsebesült. Egész nap, különösen az északi védőkörlet igen erős ellenséges tűzérési és aknavető tűz alatt állott. Az ellenséges parton igen élénk mozgás volt megállapítható. Veszteség: 1 halott és 2 sebesült.

Október 2. Egész éj folyamán szórványos aknavető és tűzérési tűz. 2 órakor érkezett a dandárparancsnokságtól intézkedés, mely szerint:

„a német 14. páncélos hadosztály Ljubimovka, Losovatka, míg a 16. páncélos hadosztály Nagyesdina, Dimitrijevszkoje vonalát, a 13. páncélos hadosztály pedig Andrejevka, Vogatemko, Csernyecsnina, Morsarovo vonalát érte el délkeleti irányú előretörésével. E páncélos hadosztályok délkeleti irányú előretörésüket tovább folytatják és számolni lehet azzal, hogy október hó 2-a folyamán a lovasdandár arcvonala előtt az ellenséget felsodritják.

2. A lovasdandár feladata, hogy a nyugati szárnyon előretörő 14. páncélos hadosztályt előretörésében támogassa.

3. A 14. páncélos hadosztállyal való összeköttetésre Kozma Ferenc vezérkari századost kirendelem.”

14 órakor a lovasdandártól kapott helyzet alapján a németek a Dnyeper keleti partját az északi védőkörlet északi sávja mentén harcokcsikkal elérték. 14.30-kor az északi védőkörlet parancsnoka távbeszélőn azon parancsot kapta az ezredcsoport-parancsnokságtól, ha a németek előrejutnak a védőkörletével szemben, egy tiszt járort küldjön át a németekhez (R/3. rádióval) az összeköttetés felvétele végett. A késő esti órákban az ellenség a déli védőkörletet tűzéréssel erősen lőtte. 22 órakor érkezett a lovasdandár-parancsnokság parancsa, hogy 3-án a Dnyeper nyugati beugrója által bezárt területet az ezred részei – 3 század – tisztítsa meg. A lovasdandár feladata, hogy a 14. páncélos hadosztály előretörése után az előbb említett területet megtisztítsa, továbbá meg kell akadályozni, hogy a visszamaradt egységek a folyón átszivároghassanak. Az ezred feladata az előretörő 14. páncélos hadosztállyal a Dnyeperen át a szoros érintkezést felvenni. Alekszejevka és Alekszandropol vonalnak a német erőkkel történt átlépése után az ellenségtől a Dnyeperívet megtisztítani.

Erre az alábbiakat rendelte el október 3-ára az ezredcsoport-parancsnokság:

„A Dnyeperív megtisztításában részt vesznek

a., Galánffy százados a tartalékban lévő 1 géppuskával és a Péchy védőkörletből kivont 3 géppuskával, valamint 2 nehézpuskával október 3-án 8 órára álljon készen az átkelésre ott, ahol a szeptember 28-i átkelés volt.

b., Péchy Gáspár főhadnagy százada, aki Sobotic Miklós százados századával került a hajnali órákban leváltásra, gyülekeztek 8 óráig rejtve s mint második lépcső kerül áthajózásra, előreláthatóan 9 órakor. Vonja magához a Feleki védőkörletéből kiutalt 2 géppuskát és 1 nehézpuskát.

c., Nelky Jenő¹⁵⁸ százados századával, valamint a csoport tartalékában lévő 2 géppuskával álljon készen Lamakovkovo község déli területén, ahonnan az első lépcső térnyerése után mint harmadik lépcső kerül áthajózásra. Gyülekezését rejtőzve 9 órára fejezze be. A csoport tartalékában lévő géppuskás szakaszt utasítottam, hogy 7 órára Kanceropolra érkezzen be, ahol Nelky százados parancsnoksága alá lép.

d., Sobotic százados századával a kora hajnali órákban váltsa fel a Péchy századot úgy, hogy a felváltást 5 órára fejezze be és a szükség szerint az átkelő részeket tűzoltalomban részesítse. A védőcsoport többi része a folyamvédelmet az eddigiek szerint látja el. Feladata az esetleges átszivárgó részek elfogása, gyűjtése és a lovasdandár I. b.¹⁵⁹ osztályának való átadása.

e., Bárdi százados százada közvetlen intézkedéseim szerint a védőkörlet belső területétől keletre eső területen sűrű járőrszolgálatot vezessen be az esetleg átszivárgott oroszok elfogására. Ezen járőrszolgálat október 3-án 7 órától napnyugtáig tart.

f., Az árkászszakasz lóháton a kora reggeli órákban akként induljon, hogy az áthajózáshoz 8 órára gyalog készen álljon.

g., Feladatok: Galánffy százados mint első lépcső a partváltás után tovább előretör a part mentén Petrovszkoje területére, azt egy szakaszával az ott visszamaradt ellenségtől megtisztítja. Százada zömével a Petrovszkojéjól délkeletre lévő Mogilla-Raskopana magaslatot biztosan kézbevenni és így biztosítani a pacifikálás zavartalan menetét az oroszok esetleges ellentámadása esetén. Egyben biztosítja a második lépcső partváltását. A pacifikálási terület keleti sávjátára Terovszkoje község keleti szegélye, majd ettől délre a gerinc vonulata a Dnyeperig, majd a Dnyeper folyása közti terület. A rendelkezésre bocsátott eszközökkel Petrovszkoje területének elérése, valamint Mogilla-Raskopana magalatának kézbevétele.

Péchy százados előreláthatólag Petrovszkoje délnyugati területén ér partot. Feladata a partváltás után a Dnyeper menti községeket és településeket átkutatva és megtisztítva Nagyesdovka községet elérni. Rádióval jelentse a partváltás befejezését, valamint Nagyesdovka község elérését.

Nelky százados százada a viszonyok szerint a már megjelölt helyek egyikén átkelve a Mogilla-Raskopana gerincvonaltól délre, valamint a Dnyeper által bezárt terület megtisztítását végzi. A gyülekezési helyen az áthajózási területre való eltolásra az osztályparancsnokságon keresztül távbeszélőn kap parancsot. Az áthajózás utáni összeköttetésre R/3-as rádióját vigye magával.

h., Tüzérség. Az északi védőkörlet 1/1. lovas ágyús és a 4. huszárutegén kívül még két könnyű és közepes üteg fogja a Dnyeper-rész megtisztítására rendelt erők harcát támogatni. A déli védőkörletből Máthé¹⁶⁰ őrnagy parancsnoksága alatt az 1/2. és a 3. huszárutegén kívül még 2 üteg vonul fel Fjodorovka nyugati területén és működik közre a Dnyeperi megtisztításában. Fő hatásterülete Balka, Tavoljescsanka mélyvonal és attól közvetlen délre eső terület.

Műszaki előkészületekként a 3. gépkocsizó utászszázad egy szakasza áthajózási tagokkal végzi a századok áthajózását. Első lépcső áthajózásának ideje akkor, amikor a 14. német páncélos hadosztály elérte Petrovszkoje dél területét. Ennek elérését több ízben kilőtt piros-fehér-zöld rakétával fogja jelezni."

A fenti kivonatatos intézkedés alapján hajtja végre az ezred az elrendelt terület megtisztítását.

Az ellenség egész nap folyamán még állásban lévő messzehordó ágyúival tűz alatt tartotta különösen az északi védőkörletet. A lovas tűzérosztálytól telitalálat következtében egy honvéd hősi halált halt, 3 megsebesült, 3 ló elhullott, 20 ló megsebesült.

¹⁵⁸ Helyesen: Nelky Elek

¹⁵⁹ Az I. b. osztály az egyes alakulatok (dandártól felfelé) parancsnokságán belül a hírszerzés, az ellenséges erők nyilvántartásával, kémiszolgálattal, kémelhárítással, a foglyok kihallgatásával stb. foglalkozott.

¹⁶⁰ Máthé őrnagy személyéről, beosztásáról nincsenek adataink.

Október 3. Az előző napon kiadott parancs értelmében az ezredparancsnok szűkebb törzsével előrement az első átkelési helyhez. Miután azonban a németek 11 óráig a kitűzött területet nem érték el, így a dandárparancsnokságtól kapott parancs szerint az átkelést későbbi időpontra halasztották.

13 órakor érkezett a 14. páncélos hadosztály parancsnoksága jobbszárny csoportjának a Dnyeper balpartján való alátámasztására az intézkedése. Mikecz őrnagy útján Galánffy százados azt a parancsot kapta, hogy az átkelő fél kerékpáros századot tűzzel támogassa az innenső partról. A Galánffy és a Péchy századok a már elfoglalt helyükön kintmaradnak a további parancsig, míg a Nelky század 4-én reggel 7 óráig újra foglalja el a kijelölt helyét. 20 órakor az alvédőkörlet parancsnokok távbeszélőn azon parancsot kapták, hogy egész éjjel éberem figyeljék az ellenséges partot. A 3-án elmaradt átkelés 4-én kerül végrehajtásra rövid parancs alapján.

Október 4. Az éj folyamán semmi különös esemény nem történt. A lovasdandár-parancsnokság egy rohamcsónakot utalt ki a déli védőkörletnek azaz a feladattal, hogy egy járőr keljen át a Dnyeperen és állapítsa meg, hogy van-e a túlsó parton ellenség. A járőr kijelölésére a déli védőkörlet parancsnoka távbeszélőn kapta a parancsot. A csoport parancsnoka segédtisztjével 7 órakor az átkelési helyre ment, hol az átkelés 7.30-kor indult meg 2 db evezős taggal. Áthajózásra került az eredeti parancs szerint a Galánffy század. 12 órakor Péchy főhadnagy százada, amelynek utolsó átkelési lépcsője 15 órakor váltott partot. Mindkét század ellenséges behatás nélkül érte el a kijelölt terepszakaszt. Még áthajózásra került a 14. kerékpáros zászlóalj egy puskás százada.

Az áthajózott részek egységes parancsnokságával Nagy Géza alezredes bízott meg, azon feladattal, hogy a már kijelölt területet pacifikálja. Az ellenség az éj folyamán 2 órakor a tervezett átkelési helyeken 5 bombát dobott le, de semmiben kárt nem okozott.

Október 5. Az éj folyamán semmi különös esemény nem történt. Nagy Géza alezredes parancsot kapott rádió útján, hogy a pacifikálás befejezése után Nagyesdovka községnél hajózzon vissza a nyugati partra és oda vonja vissza az áthajózott századokat. Az utászszázad parancsnoka ennek értelmében rádión kapott parancsot. Tekintettel arra, hogy Nagyesdovka község és a part között erős aknazár volt telepítve, az utászoknak először ezen aknazárat kellett a parton megnyitni és emiatt a századok visszahajózása csak 16.30-kor kezdődhetett meg. Ezen különítmény 98 orosz foglyot ejtett, akik átadattak a lovasdandár I. b. osztályának, Vitéz *Both Gyula*¹⁶¹ százados az Ankay csoporthoz osztatott be mint segédtiszt. A mai napon oda bevonult. Ezzel a 23 napig tartó Dnyeper folyamvédelem befejezést nyert. Ezt a harcot a rendelkezésre álló igen kevés erő jellemezte. Dacára annak, hogy a Dnyeper 24 kilométeres szakasza feküdt a védőállás előtt, a rendelkezésre álló csekély erő miatt egyes alosztályokat két héten keresztül nem volt mód leváltani, így a nehéz figyelési és járőrszolgálatban kimerült legénység emberfeletti munkát végzett.

Az éjjeli vállalkozások elhárítására legtöbbször igen csekély tartalék állt rendelkezésre, mely tartalék rendszerint éjjel felriasztva állandóan menetben volt az

¹⁶¹ *Both Gyula*, vitéz, botfalusi (1905. márc. 24.-) százados, majd őrnagy. 1941-ben a 4. huszárezred távbeszélő szakaszparancsnoka, 1945-ben az I. újonckiképző huszárosztály parancsnoka.

átkelési helyek felé. Az ellenség elszigetelése az átkelés után a legtrikább esetben sikerült, mert a tábori őrsök egymástól 1-2 kilométerre voltak, és az ellenség átszivárgásának a lehetősége az igen erősen fedett part mentén mindig megvolt. Az alvédőkörletek parancsnokai általában egy raj erejű tartalékkal rendelkeztek a legjobb esetben, de ezen erő nem volt elégséges ahhoz, hogy egy ellenséges vállalkozást a saját maga erejéből elhárítson. Így a folyamvédelem biztosítása igen kockázatos volt, az egész idő alatt és csak a gyors fellépések következtében kelhetett az ellenségben az a hiedelem, hogy a saját partunkon sokkal nagyobb erők állnak rendelkezésre. Ezt a foglyok vallomásából egyöntetűen meg lehetett állapítani. Míg az északi védőkörlet az ellenség részéről a vállalkozásokra igen alkalmas volt, addig a déli védőkörlet partviszonyai nekünk kedveztek a védelem szempontjából, kivéve a védőkörlet déli szakaszán a szigettel szemben lévő részt.

Az ezred a 23 napos súlyos harcban feladatát minden körülmények között végrehajtotta. Még nagyobb ellenséges vállalkozás esetén is 12 órai harc után az ellenséget mindig a Dnyeper keleti partjára visszadobta és a folyamvédelmet helyreállította.

A *Dnyeper menti folyamvédelem időszakában* vitéz nemes *Mikecz Kálmán* őrnagy, védőkörlet-parancsnok, *Kricsfalussy Ferenc* százados, 2. ezredsegédtiszt, vitéz báró *Splényi Géza* százados, alvédőkörlet-parancsnok, *Zilahy Pál* százados huszár ütegparancsnok, vitéz *Péchy Gáspár* főhadnagy, gyalogszáhad parancsnok, vitéz *Kenyeres János* főhadnagy, gyalogszáhad parancsnok, *Juhász Endre*¹⁶² hadnagy, lövegszakasz parancsnok, *Nagy Dániel* főhadnagy, osztálysegédtiszt, vitéz *Buttkay Béla* főhadnagy, gyalogszáhad parancsnok, gróf *Königsegg-Rottenfels Fidél*¹⁶³ hadnagy, vitéz *Lázár Sándor*¹⁶⁴ zászlós, báró *Urbán Péter* zászlós, dr. *Jármy Márton* zászlós, *Papolczy Gyula* tartalékos zászlós, szakaszparancsnok, *Szentpáli Gyula*¹⁶⁵ gazdászati őrnagy, ezredcsoport élelmezőtiszt, dr. *Gallé Tibor* orvos százados, ezredcsoport vezetőorvos, *Hatvani Sándor*¹⁶⁶ hadapród őrmester, *Fráter Szabolcs* had-

¹⁶² *Juhász Endre* (Balmazújváros, 1914. ápr. 7. – ??) hadnagy, 1942. szept. 1-jétől főhadnagy. 1936. okt. 5-én vonult be tényleges szolgálatra a Gábor Áron 6. honvéd tüzérszázályhoz. Tartalékos, majd hivatásos tüzértiszt. 1939. szept. 15-étől 1942. szept. 1-jéig a 4. huszárütegnél előbb alantós tiszt, majd – Ukrajnában-elsőtiszt és fogatos tiszt. 1942–44-ben a központi testnevelési intézetben hallgató, majd a 3. gépvontatású tüzérszázály pótüteg parancsnoka. 1944-45-ben újonniképző tiszt. 1945. máj. 1-jén fogságba esik, ahonnan 1946. febr. 4-én tér haza.

¹⁶³ *Königsegg-Rottenfels Fidél* gróf (Nagybecskerek, 1919. okt. 17. –) hadnagy, 1943. máj. 1-jétől főhadnagy. 1940-ben avatták hadnaggyá a Ludovika Akadémián. Részt vett az erdélyi és a délvidéki bevonuláson, 1941-ben a keleti hadszíntéren szakaszparancsnok. 1943-44-ben az örkénytábori lovagló- és hajtótanárképző iskola hallgatója. 1944. júl. 1-jétől a 4/I. pótosztály-parancsnok segédtisztje, majd a hadművelési területen az 1. tábori póthuszárezred IV/5. lovasszáhad parancsnoka. 1944. nov. 23-ától a huszárezred törzspótszázadánál betegsége miatt beosztás nélkül. 1945. máj. 1-jétől 1946. márc. 10-éig amerikai fogságban.

¹⁶⁴ *Lázár Sándor*, vitéz csikaptalócai (Temesvár, 1920. – 1944. aug. 28.) továbbbszolgáló zászlós, 1941-től hivatásos állományban. 1941-ben szakaszparancsnok a keleti fronton. 1944-ben főhadnagy, szakaszparancsnok, majd a 4/4. lovasszáhad parancsnoka. Hősi halált halt Varsónál 1944. aug. 28-án.

¹⁶⁵ *Szentpáli Gyula* (Fogarás, 1898. márc. 16. – ??) gazdászati őrnagy, 1942. nov. 1-jétől alezredes. 1926–1931 között a 4/II. osztály gh. főnöke, 1931–1936 között a 12. gyalogezrednél, 1936–1939 között pedig a 6. tüzérszázálynál gh. főnök (Nyíregyháza) 1939. jan. 23-ától a 4/I. huszárszázály gh. főnöke. 1943. ápr. 15-étől a Műszaki Akadémiára helyezték át gh. főnöknek.

¹⁶⁶ *Hatvani Sándor* (Kiskunfélegyháza, 1917. – ??) hadapród őrmester, 4. huszárüteg felderítő tiszt. Személyére és beosztására vonatkozó adataink nincsenek.

apród őrmester, *Szentgyörgyi Lajos*¹⁶⁷ hadapród őrmester, huszázüteg felderítőtiszt, *dr. Farkas Béla*¹⁶⁸ tartalékos zászlós, csapatcsendőr tiszt, *Molnár János*¹⁶⁹ főtörzs-őrmester, ezredtrombitás, *Bodrogi Lajos* hivatásos őrmester, fegyvermester, géppuskás szakasparancsnok, vitéz *Karczag János*¹⁷⁰ hivatásos őrmester, *Lakatos Lajos* őrzető, rajparancsnok-helyettes, *Csernyecz János* őrzető, golyószórós csatár, *Bata Gábor* tizedes, rajparancsnok-helyettes, *Tóth József* szakaszvezető, tábori őrs parancsnok, *Ugray József* huszár, golyószórós csatár, *Zsilák Mihály* huszár, karabélyos csatár, *Tóth József* huszár, karabélyos csatár, *Szabó Bálint* tartalékos őrzető, golyószórós csatár, *Szarka László* őrzető, géppuskás irányzó, *Róka László* huszár, hírvivő, *Kohári Ferenc* huszár, hírvivő, *Horváth Károly* tartalékos őrzető, karabélyos csatár, *Virág András* tartalékos tizedes, rajparancsnok-helyettes, *Major András* tizedes, rajparancsnok-helyettes, *Horváth Mátyás* továbbszolgáló szakaszvezető, szakasparancsnok-helyettes, *Kiss István* huszár, hírvivő, *Kiss István* továbbszolgáló szakaszvezető, szakasparancsnok-helyettes, *Szabó László* továbbszolgáló szakaszvezető, szakszaszparancsnok-helyettes, *Szilágyi András* tartalékos tizedes, tábori őrs parancsnok, *Fekete János* továbbszolgáló szakaszvezető, rajparancsnok, *Kun Ferenc* továbbszolgáló szakaszvezető, rajparancsnok, *Vigh László* huszár, géppuska kezelő vitéz, bátor és önfeláldozó magatartásukért a Legfelsőbb helyre kitüntetésre lettek felterjesztve.

Ez után a becsülettel végrehajtott utolsó harctevékenység után az ezred megkapta a parancsot, mely szerint kocsizó és gépkocsizó részeivel már október 6-án a vezetéklovakhoz gyülekezzen hátra Jelenovkára, míg a lovas részeivel október 7-én kezdje meg a vezetéklovakhoz való bevonulását.

Október 7-én téliesre fordult az idő, megindult a havas eső, a hideg északi szél és a sivár orosz síkságot belepte a fehér hó. Az ezred 3 napi menetben október 9-én bevonult vezetéklovakhoz, melyek a Dnyepertől 115 kilométerre Jelenovka községben pihentek.

¹⁶⁷ *Szentgyörgyi Lajos* (Kolozsvár, 1915. – ??), hadapród őrmester, majd tartalékos zászlós. Személyére, beosztására nincsenek adataink.

¹⁶⁸ *Dr. Farkas Béla* (Budapest, 1912. aug. 30. –) tartalékos zászlós, majd 1942. jan. 1-jétől tartalékos hadnagy. 1934. okt. 1-jén vonult be tényleges szolgálatra a 4. huszárezredhez. A tartalékos tiszti iskola elvégzése után részt vett a felvidéki, kárpátaljai, erdélyi és délvideki bevonulásokban. 1941-ben a keleti hadszíntéren az ezredtörzsben különleges alkalmazású tiszt (csapatcsendőr). 1943-ban alosztályparancsnoki tanfolyamot végzett. 1944-45-ben a pótkeretnél szolgált, majd a 4./II. osztályparancsnok segéd tisztje volt. 1945. máj. 9-étől szept. 23-áig amerikai hadifogságban.

¹⁶⁹ *Molnár János* (Dány, 1892. máj. 11. – Nyíregyháza. 1975. júl. 7.) alhadnagy, ezredtrombitás. Katonai szolgálatát 1913-ban kezdte az 1. honvéd huszárezrednél. 1920. febr. 1-jétől 1945. máj. 8-áig a 4. huszárezred állományában volt. Hivatásos altiszt, 1927. okt. 10-éig a II. osztály, attól kezdve ezredtrombitás 1942. ápr. 15-éig, utána anyagkezelő. 1943. május 1-jétől alhadnagy. 1945. máj. 4-én hadifogságba került az ezreddel nyugaton. Szeptemberben hazajött, igazolták, de a B-listázások idején nyugállományba került. 40 évet, 2 hónapot és 4 napot szolgált.

¹⁷⁰ *Karczag János*, vitéz (Gyöngyös, 1916. szept. 18. –) hivatásos őrmester, 1943. okt. 1-jétől törzs-őrmester. Tényleges szolgálatát 1934. okt. 1-jén kezdte, majd elvégezte a jutasi altisztképző iskolát. 1941-ben a 4/1. lovasszáhad szolgálatvezetője. A következő években tiszti tanfolyamot végzett, 1944. aug.-ától alhadnagy. 1944-45-ben szakasparancsnok az 1./IV. pótkeretszázadnál, majd a 2. újonckiképző huszárszázadnál. 1945. máj. – 1946. máj. 27-éig amerikai fogságban.

A kötelékek rendezése után, *október 13-án* a rakodási körletül kijelölt Sznamenka környékére menetelt az ezred, ahová 4 napi menet után érkezett be. Tekintettel a szállítási nehézségekre az ezred Mitrofanovkán 10 napot várt a rakodásra, majd élszállítmányával *október 29-én* kezdte meg rakodását.

Az élszállítmány Nyíregyházára *november 3-án* 9 órakor érkezett be. Az ezredet a lovasdandár parancsnoka, a város polgármestere, előkelőségei és az iskolák tanulói a feldíszített pályaudvaron fogadták.

Az ezred végszállítmánya *november 7-én* 10 órakor futott be.

Az ezrednek június 27-étől november 3-áig terjedő idejét öleli fel a leírt hadikrónika, s részletesen ismerteti azokat a feladatokat, melyeket a gyorsadtest kötelékében végrehajtott hadműveletek alatt mint az 1. lovasdandár egyik huszárezrede teljesített. Az ezred minden feladatát lelkes kötelességgel teljesítette...

Előrement az ezred egészén a Dnyeperig. Megvívta közben 1941. július 18-19-én Halajkovcénél az első harcát, amikor átesett a tűzkeresztségen, majd augusztus 2-8. között a Bug menti harcokat, a kapitánovkai pacifikáló harcokat, augusztus 15-17-én a Mihajlovka környéki nehéz harcokat és szeptember 10-étől október 3-áig a Dnyeper menti folyamvédelem idegörlő nehéz napjait.

Mindannyi harci nap győzelemmel végződött és mindegyik a maga hőseit adta az ezrednek, akik a végtelen orosz síkságon közös sírkertben alusszák a hősök halhatatlan álmát. Akik életüket áldozták fel a hazáért, az ezred szeplőtlen becsületéért. Legyen emléküik halhatatlan és szolgáljanak példaként minden Hadik huszárnak. És ha újból az ellenség előtt kell teljesíteni szent kötelességét az ezrednek, legyenek velünk újra és adjanak erőt a megpróbáltatások nehéz óráiban. Mi, akik ott álltunk hősi sírjaiknál, ígérjük, hogy emléküik örökké élni fog, ameddig egy Hadik huszár is él.

Nem pihenni jöttünk haza és nem a harcok alatt kiérdemelt babérokkal kérkedni, hanem dolgozni, felkészülni egy új harcra, értékelni a harci tapasztalatokat...

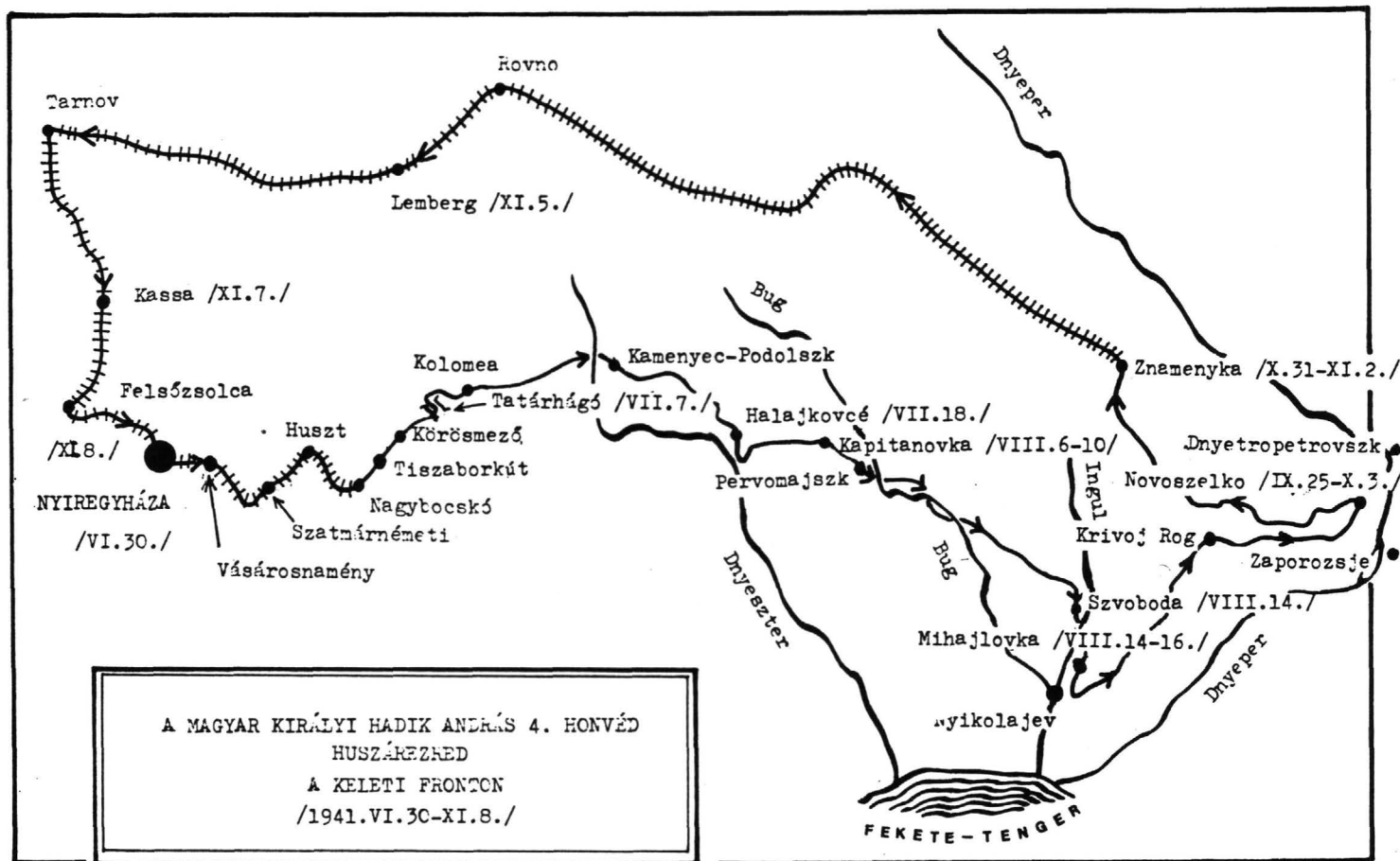
Hadik huszárok! Lobogónk megjárta a Felvidéket, Kárpátalját, Erdélyt, a Délvidéket és Ukrajnát a Dnyeperig, s mindenünnen szeplőtlen fehérén hoztuk haza.

Figyelmeztetünk minden élő és eljövendő Hadik huszárt arra, hogy Legfelsőbb Hadurunk az ezred lobogóját az alábbi szavakkal adta át:

„Szeplőtelen tisztán átadom a lobogót azzal, hogy ha egyszer visszakérem, ilyen szeplőtelen fehér legyen!”

Ez annyit jelent, hogy minden Hadik huszárnak az önfeláldozásig kell teljesítenie kötelességét, hogy a lobogó szeplőtlen fehér maradjon; ha lobogónk fehér marad, a Hadik huszárok becsülete is szeplőtlen lesz.

Adja Isten, hogy így legyen!

Újra itthon

1941. november 3-án délután futott be az első szerelvény Nyíregyházra, a keleti frontról hazaérkező 4. honvéd huszárezred törzsével. Erre a napra díszbe öltözött a vasútállomás. Kassa, Szerencs felől futott be a Kárpátok fenyveseiből hozott zöld fenyőgallyakkal feldíszített szerelvény. A vármegye képviselőjében Lázár Ferenc főjegyző, a város nevében Szohor Pál polgármester fogadta a hazatérő huszárokat. Megjelent a volt 14. huszárezred tisztjeinek küldöttsége is szentkatolnai Elekes Gábor nyugalmazott ezredes vezetésével.

Vitéz Vattay Antal vezérőrnagy köszöntötte vitéz Makay István ezredest, ezredparancsnokot és törzsét.

„A 4. huszárezred – mondotta – kilencvennyolc napon át harcolt messze Oroszországban és ezerhétszáz kilométeres utat tett meg. És ezt a dicső harcot a magyar honvédek, a magyar lovaskatonák ősi erényeit csillogtatva, vitézül, lovagias szellemben vívta meg... Az 1. lovasdandár és a kötelékéhez tartozó 4. huszárezred tevékenységéről majd a hadtörténelem mond ítéletet, egyet megállapíthatunk, hogy a lovasdandár kötelékében harcoló 4. huszárezred minden tisztje és minden katonája értékeinek legjavát adta, hogy a Legfelső Hadúr parancsát becsületesen teljesítse. Most bajtársi szeretettel köszöntjük őket, amikor hazajöttek pihenni, kipihenni a fáradalmakat, hogy azután újra felkészüljenek az új feladatokra, az új munkára.”

A polgármester és Elekes Gábor üdvözlő szavai után Makay István ezredparancsnok köszönte meg a meleg szavakat, majd a város cigarettákkal kedveskedett a huszároknak. Még aznap a hazatért tisztikart és a legénységet a laktanyában felkereste vitéz Jékey Ferenc főispán is.¹⁷¹

Ezek után szinte naponta érkeztek a szerelvények Nyíregyházára, hazahozva a huszárezredet és a lovasdandár itt állomásozó alakulatait.

A tartalékosok hazabocsátása, a leszerelések, a hazahozott anyagok karbantartása, rendezése mellett két szép ünnepségre is készültek huszáraink.

November 9-én, vasárnap jubileumot ült az ezred és a város is. Félévszázaddal ezelőtt, 1891 novemberében vonult be Nyíregyházára az újjonnan épített nagylaktanyába a császári és királyi 14. huszárezred, s lett az I. világháború végéig a város háziezrede. Utódezrede 1920-tól a 4. honvéd huszárezred.

A város templomaiban tartott istentiszteletek után délelőtt fél tizenegykor a huszárlaktanyában a 14-es huszárok turulos hősi emlékműve előtt gyülekeztek az ünneplők. Az emlékművön a régi feliratok alatt új aranybetűk hirdették, hogy a 14-esekről az emlékművet és a hagyományos huszárszellemet a 4-esek vették át.

¹⁷¹ Nyírvidék, 1941. nov. 4. 3-4.

Az emlékmű talpazatának jobb oldalán az alábbi felirat olvasható: *Halajkovce, Bug menti harcok, Nikolajevi csata, Dnyeper védelem.* Közepén az 1941-es évszám látható, a bal oldalon pedig a: *Gróf Hadik András 4. honvéd huszárezred* felirat.

Az emlékmű előtt a régi 14-es egyenruhában vitéz *Nagy Miklós, Vetró Lajos, Spekker Gyula, Szabó Károly* tiszthelyettesek, mellettük pedig tábori ruhában, ruhahamisakban 4-es huszárok álltak díszőrséget. Felharsan a trombita, s a diszszázad tisztelegve fogadja az érkezőket, vitéz Vattay Antal vezérőrnagyot, vitéz Makay István ezredest, a megjelent katonai és polgári előkelőségeket.

Az emlékművet a lovasdandár parancsnoka, Vattay vezérőrnagy adta át a Hadik huszároknak. Beszédében többek között ezeket mondta:

„...Nekem jutott az a szerencse, hogy mint fiatal tiszt a 14. huszárezreddel indulhattam a világháborúba és most 27 év után dicsőségre vezethettem a dandárhoz tartozó utódezedet. A múlt és jelen, a régi és mostani hősök áldozatkész halála összekapcsolja az előd- és utódezedet elválaszthatatlan közösségbe, mely szoros együvértartozás, a hagyományok érdekében megköveteli annak külső megnyilatkozását. Mi, régi 14-es huszárok ezért átadjuk e hősi szobrot nektek, Hadik huszárok. Legyen ez a kemény kő a Ti hősi szobrotok is. Hirdesse örök időkre, az 50 év előtt ide bevonult 14-es huszárok és a most Oroszországból dicsőségesen visszatért 4-es huszárezred soha meg nem szűnő hősi lovasszellemét.”

A dandárparancsnoktól az emlékművet Makay István ezredes, ezredparancsnok vette át, megfogadva, hogy az ezred továbbra is híven őrzi az örökül kapott bajtársi szellemet, követi dicső elődeinek hős példáját. A koszorúzások után az ünneplő tömeg az északi temetőbe vonult, ahol megkoszorúzta a 14-es huszárok sírját. Délben egy órakor a bajtársi nap résztvevői társasbédén jelentek meg. Itt *Füzesséry Elemér* nyugalmazott alezredes, aki mint hadnagy 1891-ben ott lovagolt a bevonuló 14-esek között, mondott beszédet, felidézve ezrede életének fontosabb eseményeit, majd köszönetet mondott a városnak azért a jóindulatért, amelyet mindenkor tanúsítottak az itteni huszárezredekkel szemben.¹⁷²

Mindezek közben a város már készülődött a nagy ünnepségre, a lovasdandár ünnepélyes fogadására, melyet először 1941. november 15-ére, szombatra tűztek ki.

Ezekben a napokban egy kedves kis hír is megjelent a helyi lapban, a Nyírvidékben. *Frick György* tartalékos huszár tizedes, civilben nyomdász már szeptemberben megírta a lapnak, hogy a nyíregyházi huszárok Krivoj Rog környékén az egyik faluban egy első világháborús öreg magyarra bukkantak. Antal Istvánnak hívták, Nyírmeggyesről vonult be 1914-ben Szatmárra, majd 1916-ban fogságba esett. A háború után, amikor a hadifoglyok hazaindultak ő beteg lett, mire felgyógyult, az új rendszer már nem engedte haza.

„Két nap múlva már ujjongva vittük az ezredhez az örömtől sugárzó arcú Pista bácsit, aki 59 éves korában ismét magyar katona lett. Megborotválkozott, rongyait ledobva teljesen újjászületett, azonban szegény asztmás beteg. Most az ezredben mindenki dédelgeti és szeretettel veszi körül az öreg katonát. Ő az ezred tolmácsa. Az először idegenül hangzó magyar szó már édesebben zeng az ajkán” – írta az újságíró.¹⁷³

A november 6-i számban aztán azt olvashatjuk, hogy az első hazaérkezett csoport magával hozta Antal Istvánt is, aki 26 évi távollét után indult haza Nyírmeggyesre családjához.

¹⁷² Nyírvidék, 1941. nov. 11. 2-3.

¹⁷³ Nyírvidék, 1941. szept. 26.4.

A lovasdandár ünnepélyes fogadtatását és a díszszemlét végülis 1941. november 17-én, hétfőn tartották meg fényes külsőségek közepette.

„...Erre az alkalomra a Kossuth téren a Kossuth szobortól északra és délre fekvő kertnegyedekben egy-egy és a városháza előtt 3 tribünt építettünk, összesen 1000 ülőhellyel. A kormányzói pár és a legfőbb előkelőségek részére épített diszpáholy a városháza épület kapubejárata előtt volt elhelyezve. A lovasdandár csapattestét a Bessenyei (ma Hősök tere – B.J.) téren, a Rákóczi utcán és a Búza téren állítottuk fel, egészen az Érfolyóig. A Kossuth téren és a lovasdandár felállítását útvonala 10 hangszóró volt elhelyezve, úgy hogy a Kossuth téren elhangzott beszédeket, nemcsak a téren elhelyezkedett több, mint 10 000 főnyi tömeg, hanem a lovasdandár minden katonája jól hallotta. A tribünök építéséhez szükséges faanyagot a helybeli fakereskedőktől kölcsöndíj ellenében kaptuk. Díszítőanyagunk kevés volt a bevonulási útvonal, a Kossuth tér a Bessenyei tér feldíszítéséhez, s Debrecen és Ungvár városoktól kellett díszítőanyagokat kölcsönözni.” – olvashatjuk az 1941-es polgármesteri jelentésben.¹⁷⁴

Pontban 10 órakor futott be a Turán, a kormányzó különvonata a vasútállomásra. A kormányzói pár kíséretében volt *Keresztes-Fischer Lajos*¹⁷⁵ főhadsegéd, *Szombathelyi Ferenc*, a vezérkar főnöke, *Gerlőczy Gábor*¹⁷⁶ a Kormányzó Katonai Irodájának főnöke, Bárdossy László miniszterelnök. Az állomáson felsorakozott díszszázad előtt *Bartha Károly* honvédelmi miniszter köszöntötte a kormányzót, majd *Szohor Pál* polgármester üdvözölte a magas vendéget.

A jelentések és a fogadás után a kormányzó és kísérete gépkocsiba szállt, s lassú menetben, az öt ütemesen éltető közönség sorfala között a városháza elé hajtattott, majd megszemlélte a kivonult csapatokat. Itt Vattay vezérőrnagy fogadta Horthyt és kísérte a szemle alatt. Közben a Kossuth szobor előtt, arccal a városházának felsorakoztak azok a tisztek, altisztek és legénység, akiket kitüntetésre terjesztettek fel.

A szemle után a kormányzó köszöntötte a hazatért huszárokat. Beszédében, többek között ezeket mondta:

„...Ti a motorizált hadseregek korában lóháton vágattatok sokszor ezer kilométeres utakon, azokon az utakon, amelyeken őseink érkeztek a Kárpátok alá. Újra fényt szereztek a magyar lovasságnak és új megbecsülést a lónak is. A magyar embernek a ló nemes bajtársa, mely nélkül őseink sem harcolhattak volna. Ezúttal is eredményesen küzdött a lovasság a legrosszabb utakon, terepeken. Bebizonyosodott, hogy a lovasság helyesen alkalmazva ma is nélkülözhetetlen. Ti rendet tartottatok a megszállott területeken és magyar módon, emberséges bánásmódot tanúsítottatok a lakossággal... Meleg szeretettel és büszkeséggel üdvözöllek tehát benneteket és tudom, hogy mindig számíthatok a ti kipróbált erőtökre, akár békében, akár háborúban, ha a fegyverekre újból szükség lenne.”

¹⁷⁴ Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Levéltár, V. B. 181. Közgylési jegyzőkönyv: 1942. jan. 22. 63.

¹⁷⁵ *Keresztes-Fischer Lajos* (1930-ig Fischer) (Pécs, 1884. jan. 8. – Vöcklabruck, 1948. ápr. 29.) vezérezredes, 1939. márc. 13-ától titkos tanácsos. 1919-ben Szegeden került kapcsolatba *Horthy Miklóssal*, akinek mindvégig híve maradt. 1935–1938 között a Kormányzó Katonai Irodájának főnöke, majd 1938-ban rövid ideig a Honvéd Vezérkar főnöke. 1938. szept. 29-étől 1942. nov. 1-jéig a Kormányzó Katonai Irodájának főnöke, egyidejűleg főhadsegéd is. 1943. febr. 1-jétől nyugállományban.

¹⁷⁶ *Gerlőczy Gábor* (Kassa, 1894. febr. 7. – Budapest, 1962. márc. 15.) vezérőrnagy. Katonai szolgálatát Nyíregyházán a császári és királyi 14 huszárezrednél kezdte 1914-ben. 1919–1930 között a 4. huszárezrednél, különböző beosztásokban. 1930–1932 között vezényelve a lovassági szemlélő mellett. 1932–1941 között ismét a 4. huszárezrednél, majd 1941. okt. 1-jétől 1944. okt. 16-áig a kormányzó szárnysegéde (1942. nov. 1-jétől első szárnysegéd). 1944. okt. 16-a után német, majd szovjet letartóztatásban, ill. őrizetben. 1945. febr. 1-jével nyugállományba helyezve.

A beszéd után az ezredparancsnokoktól kísérve díszmenetben hozták a Hadik és a Nádasdy huszárok lobogóját, melyekre a kormányzóné kötött emlékszalagot.

Ezen felemelő pillanat után adta át Horthy a kitüntetésekét. Elsőként *Vattay Antal* vezérőrnagyot, az 1. honvéd lovasdandár parancsnokát szólította, aki a Magyar Érdemrend Középkeresztjének hadidíszítményes és kardos csillagát vette át. A Magyar Érdemrend Tisztikeresztjét hadidíszítménnyel és kardokkal vitéz *Ireghy Imre* alezredes és a hősi halált halt *Kenéz Géza* százados, a Magyar Érdemrend Lovagkeresztjét hadiszalagon kardokkal *Szepessy-Schaurek Ottmár* százados kapták. Kormányzói Dicsérő Elismerést (Signum Laudis) hadiszalagon kardokkal vitéz *Mikecz Kálmán* alezredes, *Darnay Hubert* őrnagy, vitéz báró *Splényi Géza* százados, *Neubauer István*, dr. *Steinprinz Elemér* tartalékos főhadnagyok, *Jakó Pál* tartalékos hadnagy, *Jármy Márton* és dr. *Keresztszeghy Sándor* tartalékos zászlósok vehettek át.

Az altisztek és a legénység köréből Nagy Ezüst Vitézségi Éremmel tüntették ki *Fráter Szabolcs* hadapród őrmestert, *Bodrogi Lajos* őrmestert, *Horváth Mátyás* továbbszolgáló szakaszvezetőt, Kis Ezüst Vitézségi Éremmel vitéz *Karczag János* őrmestert, *Szabó László* továbbszolgáló szakaszvezetőt, *Kun Ferenc* továbbszolgáló szakaszvezetőt, *Tóth József* szakaszvezetőt, *Major András* és *Szilágyi András* tizedeseket. A Bronz Vitézségi Érmeket kapta *Hatvani Sándor* hadapród őrmester, *Fekete János* és *Kiss István* továbbszolgáló szakaszvezető, *Rácz Károly* és *Botos Sándor* tartalékos tizedes, *Csernyecz János* és *Hübner Gusztáv* örvezető, *Bodnár Miklós* és *Tóth József* huszár.

A Magyar Ezüst Érdeméremmel hadiszalagon vitéz *Istvánffy Elek*¹⁷⁷ alhadnagyot tüntették ki, akivel – a Nyírvidék cikkírója szerint: „néhány meleg szót váltott a Főméltóságú Úr.”

Hasonlóképpen ekkor vették át kitüntetésüket a 3. huszárezred és a lovasdandárhoz beosztott többi alakulat tisztjei, katonái is.

A kitüntetések kiosztása után Nagyvárad és Nyíregyháza polgármesterei üdvözltek a hazatért huszrokat.

„A beszédek után vitéz *Vattay* vezérőrnagy, a lovasdandár parancsnoka lép a kormányzó Úr Öfőméltósága elé és további parancsokat kér. A legfelsőbb parancs: díszmenet. A zenekar a Jenő főherceg indulót játsza és a Bessenyei tér felől felvonulnak a lovasdandár csapatai. Keményen, gyönyörű sorokban lépdelnek a büszke harcosok, huszárok, tűzérek, remek fehér lovakból összeállított rajok jönnek. Délcegen ülik meg a harcok viharait járó huszárok a paripákat, nyílegyenes sorokat látunk. A Kormányzó Úr Öfőméltósága előtt tisztelgésre villan a kard, s Öfőméltósága minden csapatot tisztelgéssel fogad. Több, mint egy órán át tart a gyönyörű díszmenet, földéződik a daliás magyar múlt minden dicsősége és felvillan a boldog jövő minden szépsége, magyar ígérete.

A díszmenet után a Kormányzó Úr elismerését fejezte ki vitéz *Vattay Antal* tábornok, lovasdandár-parancsnoknak...”

¹⁷⁷ *Istvánffy Elek* vitéz (Avasújváros, 1892. nov. 5. – ??) alhadnagy. Katonai szolgálatát 1912-ben kezdte a császári és királyi 15. huszárezrednél. 1920 és 1936 között hivatásos altisztként a 4. huszárezred II. géppuskás századának szolgálatvezetője. 1936. júl. 1-jétől 1944. okt. 1-jéig a lovasdandár, majd a lovas hadosztály törzsének írnok alhadnagya (1940. szept. 1-jén léptették elő). 1944. okt. 15-éig a lovas testőrség szolgálatvezetője, majd rövid ideig tartó német fogság után a lovas hadosztállyal nyugatra megy. Amerikai fogságba esett. *Istvánffy Elek* 1941-ben az oroszországi hadjáratban a lovasdandár-parancsnokság törzsalosztályának szolgálatvezetője, egyben írnok is.

– írta a Nyírvidék tudósítója.

A díszmenetet követően Horthy Miklós kíséretével a vasútállomásra hajtatott, a különvonaton a vármegye és a város szűkebb polgári és katonai előkelőségei tiszteletére diszebédet adott, majd az esti órákban a Turán visszaindult a fővárosba.¹⁷⁸

A huszárezred számára ezután a békeidők megszokott foglalatosságai következtek. 1942. február 17-én a Nyírvidék arról tudósított, hogy az 1941 augusztusi mi-hajlvkai harcokban kitűnt vitéz báró *Splényi Géza századosnak, dr. Keresztszeghy Sándor tartalékos zászlósnak és Vincze Pál szakaszvezetőnek* a német hadvezetés a II. osztályú német vaskeresztet adományozta.

Nyíregyháza társadalma az első perctől fogva élénk érdeklődéssel követte há-ziezredének útját, s minél többet szeretett volna tudni szerepléséről, fegyverténye-iről. Ezt az igényt elégítette ki *Vattay Antal* vezérőrnagy az 1942. április 23-án a Nyíregyházi Kaszinóban tartott előadásával, mely az 1. lovasdandár oroszországi hadjáratáról szólt. Bevezetőjében a gyorsshadtest alakulatait ismertette, majd szólt a lovasdandár menetteljesítményéről, mely 32 menet- és 21 ütközetnapon 2045 kilo-métert tett meg. Természetesen ennél jóval többet számíthattak a felderítő járőrök, a biztosítók és a jelentőlovasok, akiket minden harctéri jelentés külön is kiemelt, hisz nélkülük a lovasdandár hírendszere megbénult volna.

„...A vezérőrnagy ezután a hadbaszállás parancsának átvételétől kezdve minden nap fontos katonai eseményét megvilágította az ezeréves határ átlépésétől kezdve egészen a feladat végső telje-sítéséig. Előadásában a feladat négy időszakát külön-külön ismertette, s minden időszaknak fontos harci eseményeit a szakember alaposságával, a helyzetek pontos térképeinek bemutatásával, az ala-kulatok elhelyezkedésének, a feladatok megoldásának és az ellenség részéről jövő ellenintézkedések részletes ismertetésével rajzolta meg.

Részletesen ismertette azokat az elképzelhetetlenül nagy feladatokat, amelyeket a lehetetlenül rossz, sárral borított utakon kellett végezni. És különös melegséggel szólt a huszárok munkájáról ott, amikor minden gépesített alakulat elakadt, akkor egyedül a huszárló volt az, amelyik meg tudott birkózni az akadályokkal, s biztosítani tudta az elrendelt parancsok végrehajtását...”

Előadása közben a lovasdandár parancsnoka felolvasta *von Briesen* német gya-logsági tábornok elismerő levelét, amelyet akkor kapott meg a lovasdandár, amikor az umanyi harcok során a zsákból kitörő és a német bekerítési terveket válságos helyzetbe hozó szovjet erőket az öntevékenyen közbelépő magyar gyorsshadtest meg-semmisítette, az umanyi zsákot végleg bezárta s ezzel a nagy győzelmet biztosította.

A vezérőrnagy

„...dandárának minden katonája iránt érzett elismerés szavával méltatta azt a teljesítményt, amelyet minden egyes ember és minden katonaló végzett régi magyar lovas szellemben, magyaros bravúrral akkor, amikor támadó, vagy védő harcot kellett folytatnia.

Közel másfél órás előadását vetített képekkel tette élénkebbé és a nem szakember számára is élvezetessé. Közönsége őszinte elismeréssel fogadta az előadást, amelyet egyben a katonai és polgári társadalom egygyéforrottságának bizonyosságául is tekintünk.”

– olvashatjuk a Nyírvidék tudósításában.¹⁷⁹

1942. május 3-án, vasárnap délelőtt ismét egy magas kitüntetés átadására so-rakozott fel a huszárezred a laktanya riadóterén. Ezen a napon tüntette ki a lovas-dandár parancsnoka vitéz *Makay István* ezredes, ezredparancsnokot a kormányzó által adományozott Magyar Érdemrend Középkeresztjével hadiszalagon kardokkal.

¹⁷⁸ Nyírvidék, 1941. nov. 17. 1., ill.: 4-5., A kitüntetésekéről: Nyírvidék, 1941. nov. 18. 3.

¹⁷⁹ Nyírvidék, 1942. ápr. 24. 2.

„Ez a kitüntetés elsősorban – mondotta Vattay vezérőrnagy – a vitéz ezredparancsnoknak szól, aki a nehéz harcokban súlyos, nehéz viszonyok között vitéz magatartással, elszánt kezdeményezéssel, bátor magatartással tette lehetővé, hogy a Dnyeperen áttörni akaró ellenséget visszaverhessük. De szól ez a kitüntetés az ezrednek, amelynek minden katonája a jelenért, a magyar jövőért küzdött. A kitüntetés mindnyájunknak a kötelességek fokozottabb teljesítését követeli, ezt át kell éreznünk. Fel kell készülnünk arra, hogy ha legfőbb hadurunk újra parancsot ad, a haza új kötelességei teljesítésére szólít, mindnyájan készen álljunk a harcra, küzdelmekre legfelsőbb hadurunkért és hazánkért...”

A kitüntetés átvétele után Makay ezredes válaszbeszédében kifejezésre juttatta, hogy ez a magas kitüntetés az egész ezrednek, a Hadik huszárok vitéz fiainak szól, akik a jövőben és kemény magyar kötelességtudással állják meg helyüket.

A kitüntetési ünnepség a huszárezred díszmenetével ért véget.¹⁸⁰

A Hadik huszárok az oroszországi hadjárat után itthon sem feledkeztek meg hősi halott bajtársaikról. A hősök tiszteletének ápolásában előljárt a 4. század. Ebből a századból került ki ugyanis az első összesítés szerinti 22 hősi halott fele. A hazaérkezett század parancsnokságát 1941 novemberében *Neubauer István* tartalékos főhadnagytól *Tóth Lajos*¹⁸¹ hivatásos százados vette át, akinek első dolga volt a hősi halált halt századparancsnok, szalontai Kenéz Géza százados és az utolsókig küzdő tíz huszár emlékének megörökítése.

A szép ünnepséget 1942. április 19-én, vasárnap délelőtt tartották a huszárlaktanyában. A 4. század épületének falába helyezett márványtábla felavatásán részt vett Vattay Antal vezérőrnagy és a huszárezred tisztikara Makay István ezredes vezetésével. A 4. század huszárai az ünnepség bevezetéseként Müller Ede hadapród őrmester vezényletével a Magyar hiszekegyet énekelték el, majd Tóth Lajos százados ismertette az emléktábla keletkezését. Beszédében többek között elmondta, hogy az elmúlt év őszén vette át a 4. század parancsnokságát és már akkor megfogadta, hogy maradandó, s az elesett hősök becsületét és hírnevét örökké hirdető emléktáblát készíttet. Hőn óhajtott vágya volt, amikor a Ludovikáról kikerült, hogy szolgálatát ebben a laktanyában mint Hadik huszár kezdje el, és boldogan szólt arról az első ezrednap alkalmával huszárjainak. Százada, a 4. század az elmúlt évben derekasan kivette a részét a harcokból, s hogy becsülettel megállta a helyét, igazolják a századépület folyosóin a kitüntetettek és a hősi halottak bekeretezett képei, „...de elsősorban és örökké ez az emléktábla, mely felsorolja azoknak a 4. századbeli hősöknek a nevét, akik a legdrágábbat, életüket áldozták fel Istenért, hazáért és a huszárbeccsületért...”

A századparancsnok közben megkoszorúzta az emléktáblát, majd a Kenéz család koszorúját helyezte el, s egy hős felesége jácintcsokrot tett az emléktábla alá.

A kürtös az Imához! jelet fújta, majd *Tóth Mihály* huszár *Somogyvári Gyula*: *A boldog szunnyadókhöz* című versét szavalja el.

¹⁸⁰ Nyírvidék, 1942. máj. 4. 2.

¹⁸¹ *Tóth Lajos* (Nyírbátor, 1911. jún. 22. –) százados. 1933-ban avatták hadnaggyá a Ludovika Akadémián, s ettől kezdve a 4/1. lovasszáznál szolgált. 1937-38-ban az örkénytábori lovaglós hajtótanárképző iskola hallgatója volt. 1941 őszén vette át a frontról visszaérkezett 4/4. lovasszázad parancsnokságát és ezt a tisztelet 1944 májusáig töltötte be. 1944 májusától rövid ideig visszamaradó különítmény parancsnok Debrecenben, majd Pécsen városparancsnok és az ottani Mecsek zászlóalj parancsnoka. 1945. jan. 22-én esett orosz fogságba, ahonnan 1947. júl. 21-én tért haza.

Ismét Tóth Lajos százados szól a katonákhoz, a megjelent gyászoló szülőkhöz, hozzátartozókhoz.

„...Közben felolvassa a hősi halott bajtársak nevét és a huszárszázados harsányan kiáltja egy-egy név elhangzásánál: Jelen!

Most pedig mondja Tóth Lajos százados, arra kérem az Uristent, ezeknek a hős huszároknak köztünk élő szelleme vezessen újabb hősi küzdelmekre és döntő győzelemre bennünket.

Fiúk! Jelenlegi Hadik huszárok! Ha valaha szép és büszke dolog lehetett 4-es huszárnak lenni, úgy ma százszor és ezerszer az. De különösen büszkék lehettek arra, hogy éppen a 4. lovasszázadban szolgálhattok, amelynek az egész ezredben a legtöbb hősi halottja van. Az is, aki eddig nem hallott a 4. század szelleméről, érezni fogja azt a bensőséges, meleg bajtársi és tradíciót tisztelő szellemet, amely itt, köztünk uralkodik...

Ti pedig drága édesanyák, édesapák, hitvesek, testvérek, rokonok, akik ennek a századnak, a hazának ezeket a drága hősöket adtátok, mélységes fájdalomtokban is legyetek büszkék és gondoljatok arra, miként az Uristen egyszülött Fiát adta a világért, úgy kérte most tőletek ezeket a fiúkat; kérlek, nyugodjatok meg akarataiban, és fogadjátok szavaimon keresztül az egész nemzet, de különösen a 4. lovasszázad soha el nem múló háláját. Fiaitok példáját követjék! Emléküket örökre megőrizzük!”

A beszéd után a Szózat következett, majd az ünnepség végeztével Vattay Antal vezérőrnagy sorra üdvözölte a hősi halottak hozzátartozóit.

„...Mindenkinek van egy-egy biztató szava, vigasztalja a sírókat, a panaszokat megbeszéli a tisztekkel, akik informálják a segélyek, járulékok ügyéről a tábornokot. Most tűnik ki, hogy az ezred tisztjei minden esetben család ügyeit ismerik, és az ezred gondját viseli ezeknek a nagy áldozatot hozó magyar családoknak... A 4. század pedig tisztelegve vonul el hőseinek szelleme előtt, tizenegy név inti, biztatja, hívja őket... a huszárbecsületért való további harcokra. Tizenegy magyar huszár neve: szalontai Kenéz Géza százados, Kecskés Béla tizedes, Bogdán Viktor örvezető, Bagdi József, Katona Miklós, Szilvássy Mihály, Varga Sándor, Mészáros Mihály, Sütő László, Kossik József, Hadházi Ferenc...”⁸²

Ezen a napon a hősi halált halt Kenéz Géza százados özvegye a régi huszárhagyományok folytatásaként egy ezüstserleget ajándékozott az ezrednek, hogy amíg a Hadik huszárok léteznek, férje emlékét megőrizzék. A mintegy 40 cm magas serlegen felül tölgykoszorú, alatta a Hadik-huszárok címere. A serlger az adományozó az alábbi feliratot vésette: *Örökös vándordíj. Michajlowkánál 1941. VIII. 15-én hősi halált halt nemes szalontai Kenéz Géza m. kir. huszár százados halhatatlan emlékére. A serleget adományozta Kenéz Gézáé szül. Stepper Ursula.*”⁸³

Nemcsak a 4. század, hanem az ezred minden hősi halottjának méltó emléket állítottak a Hadik huszárok az 1942. május 31-én, a Hősök napján felavatott emlékművel. A 14-es, majd a 4-es huszárok turulos emlékművének két oldalára egy helybéli kőfaragó mester, *Székely Mihály*, hazafias kötelességtől vezérelve két karrai márványtáblát adományozott, melyre az oroszországi hadjáratban hősi halált halt 29 nyíregyházi huszár nevét véste föl.

Ezt a nemes gesztust Makay István ezredes az alábbi levéllel köszönte meg:

„Örömmel értesültem arról a nemes szándékáról, hogy Ön a hősök emlékművéhez szükséges márványtáblákat díjmentesen kívánja ezredem rendelkezésére bocsátani. Nagy öröömre szolgál és meglepéssel tölt el, hogy ezekben a nehéz években, amikor országunk élet-halálharcát vívja, fokozottan él nemzetünkben a hősi kultusz. Örülök annak, hogy Ön ebben a szellemben mutat példát kortársainknak.

⁸² Nyírvidek, 1942. ápr. 21. 3.

⁸³ A serleget a sárvári Nádasdy Ferenc Múzeum őrzi, több más nyíregyházi vonatkozású huszár-ereklyével együtt.

*Nemes cselekedetét úgy a magam, mint az ezred nevében hálásan köszönöm...*¹⁸⁴

A két táblát ünnepélyes külsőségek közepette, a megyei és városi katonai, polgári előkelőségek jelenlétében avatta fel és koszorúzta meg Makay István ezredes, ezredparancsnok és Vattay Antal lovasdandár-parancsnok.¹⁸⁵

Ezek után még két nyugalmasabb év következett a nyíregyházi huszárok számára, mígnem 1944 tavaszán újból a harctérre szólította őket a felsőbb parancs, ahonnan már kevesek számára adatott meg a hazatérés lehetősége.

Huszársírok Ukrajnában

¹⁸⁴ Nyírvidek, 1942. máj. 11. 3.

¹⁸⁵ Nyírvidek, 1942. jún. 1. 3.

Függelék

1.

A m. kir. Hadik András 4. honv. huszárezred hősi halottai, eltűntjei (1941)

Ezek az adatok a Honvédelmi Minisztérium személyi veszteségekkel foglalkozó egykori 22. osztálya által összeállított és közzétett korabeli Veszteségi lajstromokból valók. A II. világháború éveiben a hadműveletekben részt vett összes alakulat részére kötelező volt névszerinti veszteségkimutatást készíteni és azt a fenti HM. osztálynak felterjeszteni a hősi halottakról, meghaltakról, eltűntekről, a hadifogságba esettekről és a sebesültekről.

A Veszteségi lajstromok adatai meglehetősen pontatlanok, hiányosak, mégis a Vöröskereszt értesítései mellett egyetlen támpontul szolgálnak második világháborús emberveszteségeink névszerinti meghatározásához.

szalontai Kenéz Géza százados, 4. lovasszáhad (Nagyvárad, 1907. márc. 7. Nagy Jolán)

elcsúszott: 1941. aug. 15.

Bagdi József honvéd 4. lovasszáhad (Biharnagybajom, 1910. Földessy Eszter)

eltűnt: 1941. aug. 15.

Baranyai Árpád karpaszományos címzetes őrmester, 5. lovasszáhad (Jászberény, 1917. Simon Erzsébet)

meghalt: 1941. aug. 17.

Beke Bertalan honvéd, 6. lovasszáhad (Csenyete, 1910. Beke Katalin)

elcsúszott: 1941. aug. 8.

Benyusz János őrmester, 5. lovasszáhad (Tiszaalk, 1916. Hudák Anna)

elcsúszott: 1941. júl. 18.

K. Berencsi Miklós honvéd, címzetes őrmester, 5. lovasszáhad (Ibrány, 1917. Kovács Rozál)

elcsúszott: 1941. júl. 18.

Bodnár Gyula őrmester (Vencsellő, Koleszár Anna)

meghalt: 1941. aug. 17.

Bodnár János honvéd, 5. lovasszáhad (Kállósejny, 1909. Páll Mária)

eltűnt: 1941. júl. 18.

Bogdán Viktor őrzető, 4. lovasszáhad (Kaba, 1909. Károlyi Zsófia)
eltűnt: 1941. aug. 15.

Csirkés Péter tizedes (Balmazújváros, 1913. Pincér Katalin)
elesett: 1941. okt. 1.

Frecska Mihály honvéd, 5. lovasszáhad (Nyíregyháza, 1908. Kovács Zsuzsanna)
eltűnt: 1941. júl. 18.

Hadházi Ferenc honvéd, 4. lovasszáhad (Óros, 1910. Zsurbán Mária)
elesett: 1941. szept. 13.

Kabai József honvéd (Nagykálló, 1909. Kertész Ágnes)
elesett: 1941. szept. 28.

Katona Miklós honvéd, 4. lovasszáhad (Sáp, 1910. Katona Krisztina)
elesett: 1941. aug. 15.

Kecskés Béla tizedes, 4. lovasszáhad (Csobaj, 1913. Kiss Zsófia)
elesett: 1941. júl. 19.

Király Dániel honvéd (Wallingford, 1910. Tamás Julianna)
meghalt: 1941. aug. 24.

Kocsis Sándor őrzető (Pap, 1909. Hollér Eszter)
meghalt: 1941. aug. 27.

Kossik József honvéd, 4. lovasszáhad (Tiszasüly, 1914. Mezei Erzsébet)
elesett: 1941. szept. 3.

Lázár Lajos honvéd (Ajak, 1907. Bados Zsófia)
elesett: 1941. szept. 28.

Mészáros Mihály honvéd, 4. lovasszáhad (Nyíregyháza, 1910.)
meghalt: 1941. aug. 20.

K. Nagy Márton honvéd, 4/I. huszárosztály (Hajdúböszörmény, 1919. Stefán Margit)
meghalt: 1941. dec. 16.

Nagy Mihály honvéd (Penyige, 1911.)
elesett: 1941. szept. 28.

Papp János honvéd (Debrecen, 1915. Bán Júlia)
elesett: 1941. szept. 18.

Sütő László honvéd, 4. lovasszáhad (Tiszacsege, 1906.)
elesett: 1941. szept. 14.

Szapann László őrzető (Nyírmada, 1913. Németh Julianna)
elesett: 1941. aug. 16.

Szilvási Mihály honvéd, 4. lovasszáhad (Tiszaeszlár, 1909. Klóaj Júlia)
elesett: 1941. aug. 15.

Tóth Albert őrzető (Tiszapolgár, 1908. Mezei Julianna)
meghalt: 1941. aug. 15.

Tóth Mácsai Sándor őrzető, címzetes tizedes (Jászládány, 1913. Szabó Ilona)
elesett: 1941. szept. 28.

Üveges Gyula szakaszvezető (Miskolc, 1915. Prükai Mária)
meghalt: 1941. okt. 12.

Varga Sándor honvéd (Nádudvar, 1909. Varga Mária)
elesett: 1941. aug. 15.

A 4. huszárezred sebesültjei, sérültjei (1941)

- csicseri Orosz Olivér** továbbszolgáló zászlós, 6. lovasszáhad (Ungvár, 1914. Balogh Terézia)
sebesült: 1941. aug. 8.
- Dr. Horváth Ferenc** tartalékos zászlós, huszázüteg (Torda, 1911. máj. 16. Hoffman Olga)
sebesült: 1941. aug. 15.
- Dr. Keresztszeghy Sándor** tartalékos zászlós, 4. lovasszáhad (Szatmárnémeti, 1913. aug. 15. Nyomárkay Anna)
sebesült: 1941. aug. 15.
- Simonyi István** tartalékos zászlós, 3. lovasszáhad (Mezőkovácsháza, 1915. aug. 27. Nágel Erzsébet)
sebesült: 1941. szept. 28.
- Antal József** honvéd (1908. Zsadány Mária)
seb.: aug. 15.
- Balázs Imre** honvéd (Kenderes, 1915. Gulyás Mária)
seb.: szept. 19.
- Barócsi József** honvéd (Prügy, 1918. Barócsi Mária)
seb.: szept. 17.
- Bata Gábor** honvéd, címzetes őrzető (Egerlövő, 1916. Márky Mária)
seb.: szept. 17.
- Bercsényi Pál** őrzető (Nyíregyháza, 1910. Pénzes Emma)
seb.: aug. 16.
- Béres Pál** honvéd (Tiszadada, 1908. Seres Erzsébet)
seb.: júl. 19.
- Bessenyei Kálmán** tizedes, címzetes szakaszvezető (Jászkisér, Szabó Katalin)
seb.: aug. 15.
- Bolgár János** honvéd (Tiszaszederkény, 1910. Répási Borbála)
sé.: júl. 11.
- Császi Sándor** honvéd (Hajdúszoboszló, 1912. Tóth Eszter)
seb.: szept. 28.
- Csermely Tivadar** honvéd (Budapest, 1914. Kovács Mária)
seb.: szept. 28.
- Csorba István** honvéd (Aggtelek, 1913. Lipták Jolán)
seb.: szept. 13.
- Csordás Ödön** őrzető, címzetes tizedes (Budapest, 1918. Csordás Mária)
seb.: szept. 17.
- Dey János** honvéd (Budapest, 1917. Ecker Mária)
seb.: aug. 4.
- Domokos Mihály** honvéd (Kállósemjén, 1911. Hatházi Erzsébet)
seb.: szept. 28.

- Erdödi Simon** honvéd, címzetes őrzetű (Jászfelsőszentgyörgy, 1914. Lévai Rozália)
seb.: szpet. 17.
- Faggyas János** honvéd (Szabolcsbáka, 1909. Bodnár Ilona)
seb.: szept. 28.
- Faragó Gábor** honvéd (Hosszúpályi, 1910. Vincze Eszter)
seb.: aug. 15.
- Fekete János** honvéd (Geszteréd, 1914. Holik Erzsébet)
seb.: aug. 15.
- Fekete Károly** őrzetű (Nyírkársz, 1906. Györffy Zsuzsanna)
seb.: szept. 17.
- Ferencz Sándor** honvéd, címzetes őrzetű (Novaj, 1915. Murányi Mária)
seb.: szept. 17.
- Főczén József** honvéd (Verpelét, 1919. Nagy Margit)
sérült: aug. 5.
- Gáll Miklós** honvéd (Büdszentmihály, 1909. Horváth Eszter)
seb.: júl. 19.
- Gali Imre** honvéd, címzetes őrzetű (Érsemjén, 1908. Bánházi Mária)
seb.: júl. 16.
- Góczi János** honvéd (Nyírákó, 1903. Asztalos Anna)
seb.: szept. 19.
- Györe Sándor** honvéd (1912. Kántor Anna)
seb.: aug. 15.
- Györffy József** honvéd, címzetes őrzetű (Mátészalka, 1909. Szőke Terézia)
seb.: szept. 23.
- Hegedűs András** honvéd (Nyíregyháza, 1917. Molnár Mária)
seb.: aug. 15.
- Hetényi Pál** őrmester, címzetes törzsőrmester (Nyíregyháza, 1899. Lustnyik Julianna)
sé.: szept. 1.
- Husztai János** szakaszvezetű (Miskolc, 1914. Szűcs Julianna)
sé.: szept. 19.
- Illés Mihály** honvéd (Pusztadobos, 1914. Tímár Erzsébet)
seb.: szept. 28.
- Ivancsó Elek** honvéd (Szeklence, 1919. Major Mária)
sé.: aug. 2.
- Janó Kálmán** őrzetű (Kisújszállás, 1908. Janó Amália)
seb.: aug. 15.
- Juhász Sándor** honvéd (Jászberény, 1916. Ivanics Mária)
seb.: júl. 13.
- Kasztoka Demeter** honvéd (Herincsamonostor, 1919. Slesinecs Anna)
seb.: szept. 28.
- Kék Géza** honvéd (Rakamaz, 1909. Rudolf Irma)
seb.: aug. 4.

- Kiss József** örvezető (Körösszegapáti, 1911. Farkas Mária)
seb.: aug. 16.
- Kiss József** honvéd (Jánoshida, 1913. Varga Teréz)
seb.: júl. 13.
- Kiss Kálmán** szakaszvezető Nagyecsed, 1913. Pelyvás Ilona)
seb.: aug. 16.
- Kiss Sándor** honvéd (Újléta, 1908. Kiss Julianna)
seb.: szept. 28.
- Korsoveczky Márton** honvéd (Tiszabercel, 1917. Bakó Mária)
seb.: aug. 4.
- Körösi Elek** honvéd (Mezősas, 1911. Oláh Ágnes)
seb.: okt. 1.
- Kötél Bálint** honvéd, címzetes örvezető (Mezőtúr, 1915. Jakus Eszter)
sé.: aug. 24.
- Lábas Gyula** honvéd (Matolcs, 1909. Varga Liza)
seb.: aug. 8.
- Lakatos Lajos** honvéd, címzetes örvezető
(Berettyóújfalu, 1919. Moldován Liza)seb.: szept. 17.
- Lapatinzski Mihály** honvéd (Endrőd, 1919. Rostás Eleonóra)
seb.: szept. 17.
- Magda András** honvéd (Tarnaméra, 1919. Ozsvári Rozália)
sé.: aug. 24.
- Magdus Mihály** huszár (Újfehértó, 1914. Dorogházi Margit)
seb.: szept. 17.
- Medgyesi Dezső** honvéd (Polgár, 1918. Tóth Zsófia)
seb.: szept. 13.
- Mezei János** honvéd (Tiszalök, 1911. Bényei Zsuzsanna)
sé.: 1941.
- Molnár Antal** honvéd (Nádudvar, 1911. Piros Lidia)
sé.: aug. 5.
- Mucsi Sándor** honvéd (Csanádapáca, 1917. Szarka Rozália)
seb.: aug. 16.
- Nagy József** örvezető, címzetes tizedes (Szentmiklós, 1911. Szilágyi Erzsébet)
seb.: szept. 28.
- Nagy Károly** karpaszományos tizedes (Szentés, 1918. K. Nagy Lidia)
seb.: aug. 15.
- Nagy Lajos** címzetes örvezető (Vértés, 1912. Laczkó Mária)
seb.: aug. 8.
- Nagy László** honvéd (Gyöngyös, 1914. Nagy Erzsébet)
seb.: aug. 15.
- Nagy Mihály** örvezető (Nagykálló, 1914. Lippa Júlia)
seb.: júl. 13.
- Németh Gyula** honvéd (Tiszaszederkény, 1911. Lukács Borbála)
seb.: aug. 15.

- Németh Sándor** honvéd (Újdombárd, 1907. Dalos Mária)
seb.: szept. 13.
- Nyúl József** tizedes (Tarnaórs, 1914. Gonda Mária)
seb.: szept. 28.
- Oláh Mihály** őrzető (Kenézlő, 1909. Oláh Julianna)
seb.: szept. 28.
- Orha György** őrzető (Napkor, 1911. Katona Terézia)
seb.: júl. 13.
- Padár József** honvéd (Hosszúpályi, 1919. Kállay Erzsébet)
seb.: aug. 16.
- Papp Miklós** honvéd (Kállósemjén, 1911. Szapuly Mária)
sé.: aug. 15.
- Pika György** honvéd (Márok, 1911. Nyíri Emma)
seb.: aug. 15.
- Popovics Miklós** honvéd (Ópályi, 1902. Erdei Borbála)
sé.: szept. 10.
- Pristyák András** honvéd (Nyíregyháza, 1918. Pristyák Erzsébet)
seb.: aug. 15.
- Senger János** honvéd (Nyírlugos, 1914. Palóczy Anna)
seb.: aug. 4.
- Sereg István** honvéd (Mezőkövesd, 1913. Sütő Teréz)
seb.: júl. 18.
- Solya Mihály** honvéd (Nagyszöllős, 1918. Spilner Mária)
seb.: aug. 4.
- Sólyom Balázs** honvéd, címzetes őrzető (1914. Untervéger Mária)
seb.: szept. 15.
- Spraha István** honvéd (Felsőnovaj, 1908. Tóth Anna)
seb.: szept. 28.
- Szabó János** honvéd (Dombrád, 1916. Farkas Erzsébet)
sé.: aug. 27.
- Szabó László** honvéd (Tiszaórs, 1915. Holló Mária)
sé.: szept. 17.
- Szakál Pál** honvéd (Besenyőtelek, 1911. Lehó Júlia)
seb.: aug. 15.
- Szentpéteri Ferenc** honvéd, címzetes őrzető (Jászkisér, 1915. Boros Rozália)
seb. júl. 13.
- Szotfrid József** honvéd (Püspökszilágy, 1919. Papp Anna)
seb.: aug. 4.
- Tamás István** honvéd (Nyírmada, 1915. Imre Mária)
seb.: szept. 28.
- Támba János** honvéd seb.: aug. 4.
- Torday Károly** honvéd (Porcsalma, 1911. Belényesi Anna)
sé.: aug. 4.

Tóth István honvéd (Újfehértó, 1916. Szabó Rozália)
 seb.: aug. 15.
Tóth Sándor honvéd (Szakoly, 1918. Uri Zsófia)
 seb.: aug. 15.
Ugray József honvéd (Polgár, 1918. Juhász Piroska)
 seb.: szept. 21.
Ungvári István honvéd (Újfehértó, 1915. Szabó Zsuzsanna)
 seb.: aug. 15.
Varga József honvéd (Demjén, 1919. Fehér Mária)
 seb.: szept. 13.
Varjú Márton honvéd, címzetes őrzető (Debrecen, 1914. T.Kiss Zsuzsanna)
 sé.: szept. 17.
Zsilák Urbán Mihály honvéd (Békéscsaba, 1919. Kankus Ilona)
 seb.: szept. 21.

3.

A magyar királyi Hadik András 4. honvéd huszárezred tisztikara (1941. júl. – nov.)

Hivatásos ezredes:

Makay István (Budapest, 1891. jan. 14. – Luniniec, 1944. jún. 21.) ezredparancsnok

Hivatásos alezredes:

Ireghy Imre (Zselickislak, 1895. jan. 20. – Budapest, elhunyt) megbízott ezredparancsnok

Hivatásos őrnagy:

Darnay Hubert (Kassa, 1897. ápr. 25. – Sződliget, 1972. nov. 18.) ezred 1. segéd-tiszt

Mikecz Kálmán (Nyíregyháza, 1895. szept. 22. – Budapest, 1974. szept. 15.) 4/II. osztályparancsnok

Szentpáli Gyula (Fogaras, 1898. márc. 16. – ??) ezred GH főnök

Hivatásos százados:

Barna-Szőgyény Bertalan (Szekszárd, 1903. jún. 8. – Budapest, 1967. júl. 12.) árkászszázad-parancsnok

Both Gyula (1905. márc. 24. –) távbeszélő szakaszparancsnok

Cserny Miklós (Sopron, 1908. márc. 14. – Maidenhead, 1960. febr. 19.) távbeszélő szakaszparancsnok

Fatsar József (Végvár, 1901. febr. 23. – ??) 4/3. lovasszáhad parancsnoka

Galánffy György (Debrecen, 1904. máj. 22. – ??) 4/2. lovasszáhad parancsnoka

Dr. Gallé Tibor (Kurima, 1910. jún. 23. – ??) ezred és a 4/I. osztály vezetőorvosa

Győry Mihály (Ór, 1899. szept. 29. – Budapest, 1954. márc. 27.) géppuskás századparancsnok

Kenéz Géza (1907. márc. 7. – Mihajlovka, 1941. aug. 15.) 4/4. lovasszáhad parancsnoka

Kricsfalussy Ferenc (Nyíregyháza, 1901. márc. 17. – ??) ezred 2. segédtiszt

Sobotic Miklós (Kassa, 1905. máj. 7. – Miskolc, 1991. szept. 20.) 4/1. lovasszáhad parancsnoka

Splényi Géza (Nyíregyháza, 1907. ápr. 15. –) 4/6. lovasszáhad parancsnoka

Szepessy-Schaurek Ottmár (Budapest, 1901. dec. 22. – Budapest, 1965. aug. 24.) 4/I. osztályparancsnok

Zilahy Pál (Budapest, 1900. dec. 23. – ??) huszázüteg-parancsnok

Hivatásos főhadnagy:

Bánó Elemér (Nagykároly, 1917. febr. 25. – ??) árkászszázad, arcvonalmögötti tiszt

Dr. Bihari Bálint (Szentes, 1914. dec. 31. – ??) 4/II. osztály vezető állatorvos

Buttykay Béla (Kassa, 1915. szept. 18. –) 4/I. osztálysegédtiszt

Dr. Ejury Ferenc (Mosonmagyaróvár, 1909. júl. 17. –) ezred és a 4/I. osztály vezető állatorvosa

Feleki Iván (Budapest, 1915. febr. 15. – elhunyt) 4/3. lovasszáhad arcvonalmögötti tiszt

Gálbory Sámuel (Debrecen, 1911. júl. 26. – München, 1976. máj. 26.) pán céltörő ágyús század parancsnoka

Ibrányi László (Máramarossziget, 1908. jún. 6. – elesett 1944 jún. 29.) géppuskás század, szakaszparancsnok

Iby Sándor (Csigerszőlős, 1907. ápr. 12. – ??) pán céltörő ágyús század, szakaszparancsnok

Nagy Dániel (Rápolt, 1910. dec. 14. – elhunyt) 4/II. osztálysegédtiszt

Péchy Gáspár (Kassa, 1915. jan. 9. – Ásványráró, 1975. aug. 2.) 4/1. lovasszáhad, arcvonalmögötti tiszt

Szentgyörgyvölgyi Gábor (Érd, 1911. júl. 6. – Budapest, 1948. jan. 4.) 4/5. lovasszáhad parancsnoka

Újhelyi Kázmér (Budapest, 1915. ápr. 24. –) 4/2. lovasszáhad, arcvonalmögötti tiszt

Hivatásos hadnagy:

Gencsy Tibor (Kisléta, 1918. máj. 29. –) 4/5. lovasszáhad, 1. szakaszparancsnok

Juhász Endre (Balmazújváros, 1914. ápr. 7. – ??) huszázüteg, elsőtiszt és fogatos tiszt

Karácson Pál (Budapest, 1917. dec. 3. –) 4/4. lovasszáhad, 2. szakaszparancsnok

Kenyeres János (Gyöngyös, 1918. okt. 31. –) 4/3. lovasszáhad, szakaszparancsnok

Königsegg Fidél (Nagybecskerek, 1919. okt. 17. –) szakaszparancsnok

Mészáros Gábor (Budapest, 1913. júl. 10. –) 4/5. lovasszáhad, szakaszparancsnok

Simonyi Géza (Budapest, 1916. jún. 4. –) huszázüteg, elsőtiszt

Továbbszolgáló zászlós:

Lázár Sándor (Temesvár, 1920. – esesett Varsó, 1944. aug. 28.) szakaszparancsnok

Leövey Jenő (Nyíregyháza, 1915. jún. 13. – Nyíregyháza, 1988. nov. 18.) 4/1. lovasszáhad, szakaszparancsnok

Orosz Olivér (Ungvár, 1914. máj. 27. – Bern, 1990. aug. 13.) 4/6. lovasszáhad, szakaszparancsnok

Tartalékos főhadnagy:

Dr. Dadányi Sándor (Magyarbél, 1900. – hősi halált halt, 1944. jún. 27.) 4/2. lovasszáhad, szakaszparancsnok

Nászay István (Sarud, 1908. nov. 24. – Eger, 1984. nov. 17.) 4/4. lovasszáhad, arcvonalmögötti tiszt

Neubauer István (Debrecen, 1907. febr. 23. – Debrecen, 1975.) 4/6. lovasszáhad, arcvonalmögötti tiszt

Dr. Steinprinz Elemér (1899. szept. 1. – Miskolc, 1971. aug. 1.) ezredtörzs, összekötő tiszt

Tolvaj Zoltán (Alvinc, 1905. – ??) 4/5. lovasszáhad, arcvonalmögötti tiszt

Dr. Valent Mihály (Nyíregyháza, 1891. febr. 26. – Nyíregyháza, 1983. máj. 15.) 4/II. osztály vezetőorvos

Tartalékos hadnagy:

Hadházy Ákos (Hajdúhadház, 1911. júl. 8. – elhunyt) 4/II. osztály, vonatparancsnok

Dr. Hunek József (Szatmárnémeti, 1913. okt. 24. – ??) arcvonalmögötti tiszt

Jakó Pál (Nyíregyháza, 1900. – ??) géppuskás század, szakaszparancsnok

Jármy László (Debrecen, 1902. – ??) szakaszparancsnok

Justus Gyula (Tiszafüred, 1910. nov. 1. – Innsbruck, 1959. dec. 23.) ezredtörzs, vonatparancsnok

Dr. Rajky László (Székesfehérvár, 1912. – Vértess, 1945. jan. 30.) géppuskás század, szakaszparancsnok

Tartalékos zászlós:

Bornemissza Tivadar (Bukarest, 1913. – ??) árkászszázad, szakaszparancsnok

Dr. Darkó Zoltán (Budapest, 1914. –) 4/5. lovasszáhad szakaszparancsnok

Dr. Farkas Béla (Budapest, 1912. aug. 30. –) ezredtörzs, csapatcsendőr tiszt

Gadány László (Budapest, 1920. – elesett 1944. júl. 3.) 4/5. lovasszáhad, szakaszparancsnok

Halász Mihály (?? – ??) szakaszparancsnok

Dr. Horváth Ferenc (Torda, 1911. máj. 16. – ??) huszáruteg

Dr. Jármy Márton (Kótaj, 1916. júl. 19. – ??) 4/3. lovasszáhad, szakaszparancsnok

Kállay Ferenc (Szatmárnémeti, 1914. jún. 15. – Nyíregyháza, 1992. febr. 22.) szakaszparancsnok

Dr. Kereszti Sándor (Nyírtas, 1913. okt. 20. – ??) árkászszázad, szakaszparancsnok

Dr. Keresztszeghy Sándor (Sátoraljaújhely, 1913. aug. 5. – Mátészalka, 1990. aug. 26.) 4/4. lovasszáhad, szakaszparancsnok

Lukács János (Tiszalök, 1919. dec. 14. – ??) szakaszparancsnok

Dr. Mocsáry Lajos (Fegyvernek, 1915. nov. 19. –) ezredtörzs, vonatparancsnok-helyettes

Dr. Németh Sándor (Csenger, 1914. ápr. 2. – ??) szakaszparancsnok

Dr. Papolczy Gyula (Szatmárnémeti, 1913. aug. 10. –) 4/4. lovasszáhad, szakaszparancsnok
Pesthy József (Budapest, 1918. jún. 9. – ??) géppuskás század, szakaszparancsnok
Rafaez Ferenc (Budapest, 1915. jún. 13. – ??) 4/6. lovasszáhad, szakaszparancsnok
Seidel István (Torzsa, 1910. ápr. 28. –) 4/1. osztály, vonatparancsnok
Simonyi István (Mezőkovácsháza, 1915. aug. 27. – ??) 4/3. lovasszáhad, szakaszparancsnok
Szekér Győző (?? – ??) szakaszparancsnok
Telekessy Géza (Pestszenterzsébet, 1915. – ??) 4/2. lovasszáhad, szakaszparancsnok
Urbán Péter (Szeged, 1920. jún. 10. – ??) szakaszparancsnok
Hadapród őrmester:
Antal Endre (Újfehértó, 1913. – ??) páncéltörő ágyús század
Bornemissza Gyula (Bukarest, 1916. – elesett, 1944. júl. 4.)
Fráter Szabolcs (Nyírbakta, 1917. – ??)
Hatvani Sándor (Kiskunfélegyháza, 1917. – ??)
Dr. Keresztszeghy István (Sátoraljaújhely, 1916. febr. 11. – Mátészalka, 1946. máj. 20.)
Dr. Sashegyi Károly (?? – ??) állatorvos
Szaplonczay (Luby) Lajos (Tiszaveresmart, 1919. dec. 4. –) 4/2. lovasszáhad, 4. szakaszparancsnok
Szentgyörgyi Lajos (Kolozsvár, 1915. – ??) huszázüteg, felderítő tiszt

4.

A 4. huszárezred altisztjei

Hivatásos főtörzsőrmester:

Molnár János, ezredtörzs, ezredtrombitás

Hivatásos törzsőrmester:

Bihari József, géppuskás század, szolgálatvezető

Czagány Pál, 4/3. lovasszáhad, szolgálatvezető

Cseh Konrád, 4/2. lovasszáhad, szolgálatvezető

Fehérvári József, 4/3. lovasszáhad, patkolómester

Halmos Pál, 4/5. lovasszáhad, szolgálatvezető

Hevér Endre, árkászszázad, szolgálatvezető

Kéry József, 4/5. lovasszáhad, patkolómester

Nagy Imre, 4/4. lovasszáhad, patkolómester

Nagy Sándor, 4/1. lovasszáhad, patkolómester

Szalontai Lukács, 4/6. lovasszáhad, szolgálatvezető

Tóth László, távbeszélő szakasz, szolgálatvezető

Várady Győző, ezred forgalomszabályozó altiszt

Hivatásos őrmester:

Bodrogi Lajos, fegyvermester, géppuskás szakaszparancsnok

Erdei Sándor, 4/4. lovasszáhad, szolgálatvezető

Hetényi Pál, 4/I. huszárosztály, számvevő

Karczag János, 4/1. lovasszáhad, szolgálatvezető 4/3. lovasszáhad, szolgálatvezető

Nagy Zsigmond, 4/3. lovasszáhad, szolgálatvezető

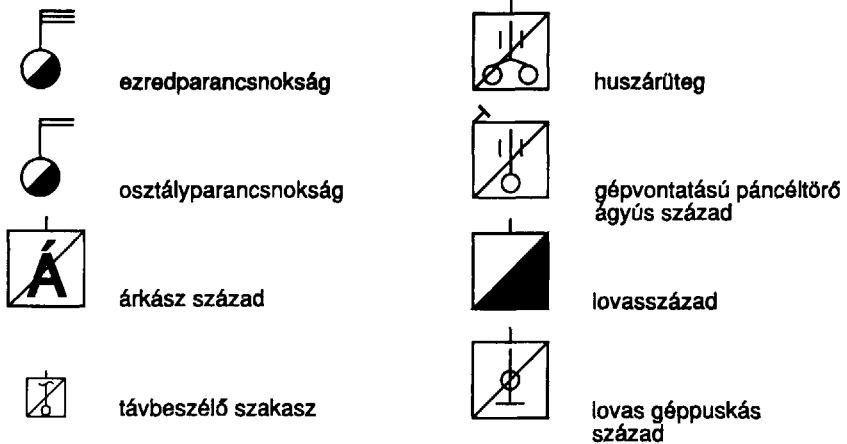
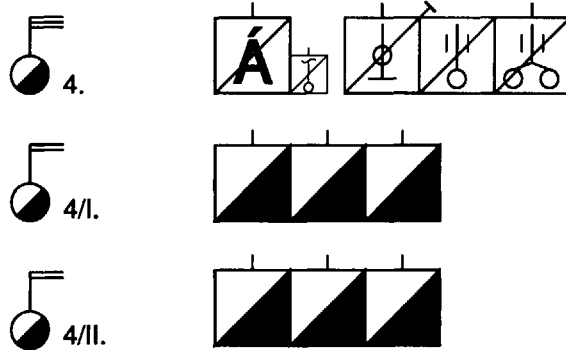
Zajti István, 4/2. lovasszáhad, patkolómester

A 4. lovasszáhad. Az élen Kenéz Géza százados, századparancsnok.

5.

A MAGYAR KIRÁLYI „HADIK ANDRÁS” 4. HONVÉD HUSZÁREZRED SZERVEZETE (1941)

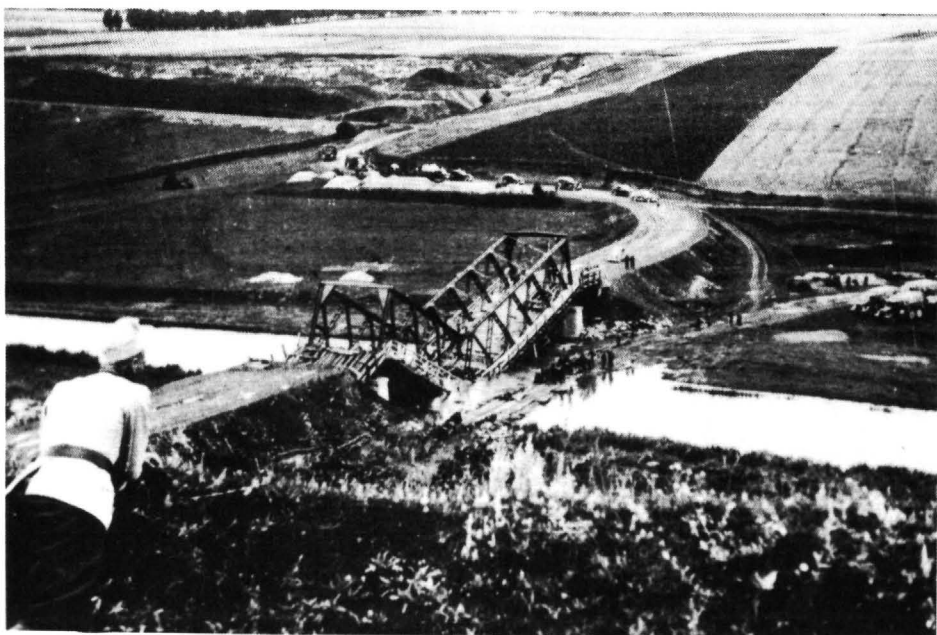

Szerpentin a Kárpátokban

Bevonulás Kolomeába.

Felrobbantott híd a Zbrucson

Tábori kovácsműhely

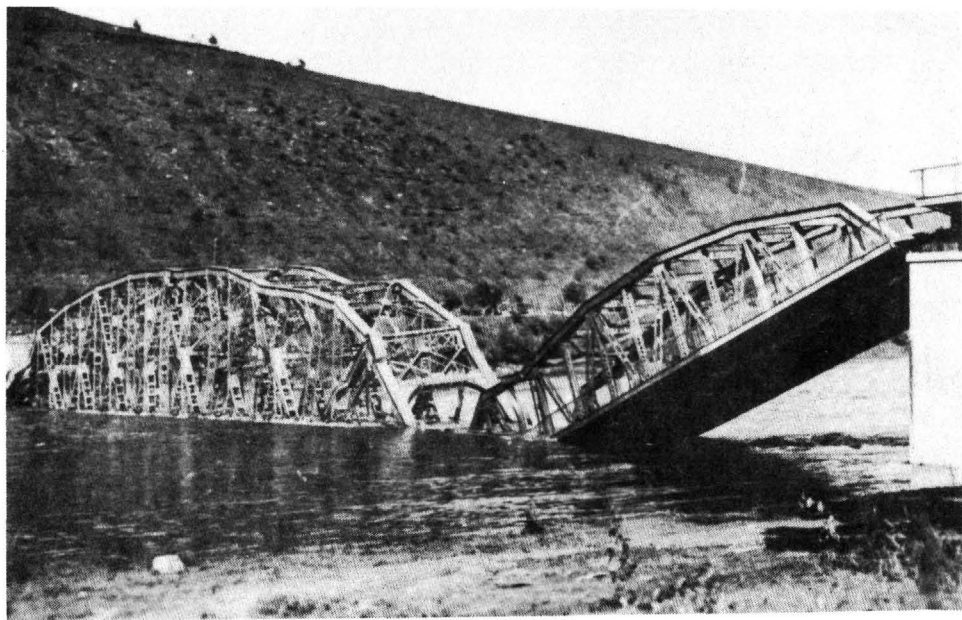
Ebéd a sztyeppén

Vattay Antal vezérőrnagy, az 1. lovasdandár parancsnoka

Munkában az ezredparancsnokság. Az asztalnál ül Ireghy Imre és Kricsfalussy Ferenc. Az írógépelő huszár mögött áll Darnay Hubert, mellette Fatsar József és Szepessy-Schrauek Ötmár.

Felrobbantott híd a Dnyeszteren

Makay István ezredes, ezredparancsnok

A 4. lovasszáhad díszmenete Kenéz Géza százados, Szilvási Mihály és G. Nagy János huszár sírja előtt.

oldal
III
sor
9
szám

1.107.dd.pk. leánya

fenti helyet biztosítottam.

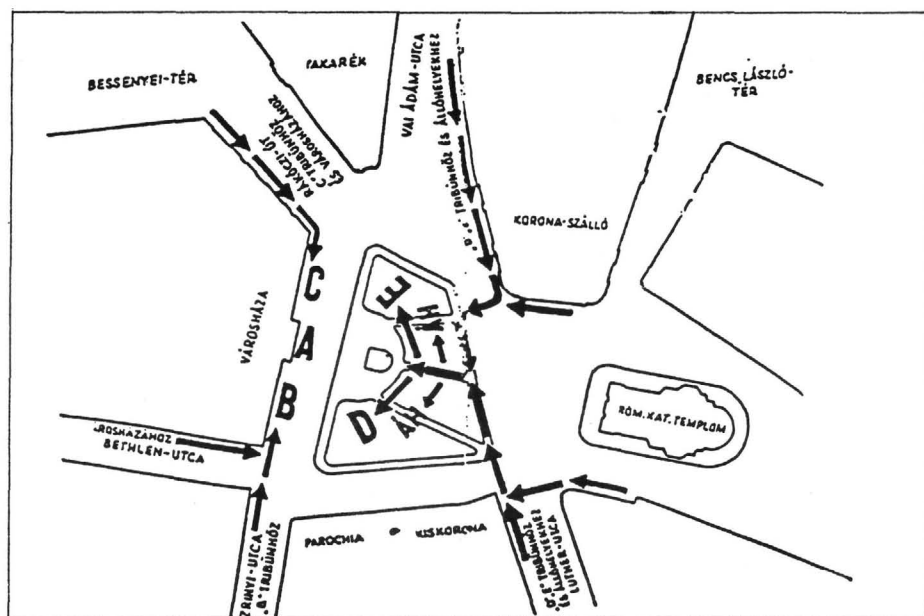
Ō jęgę mǎra ǎt nem kuliǎzliatǎ.

Муромышкіна, 1941. ноябрь 12.

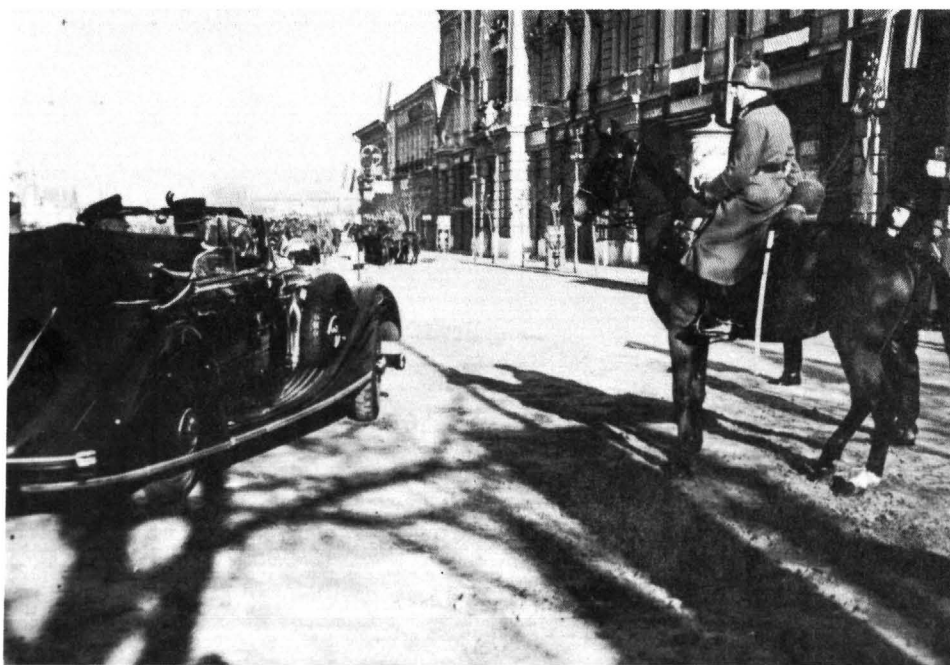
Szabó Pál
polgármester.

Közlekedés a tuloldali tájékoztató szerint.

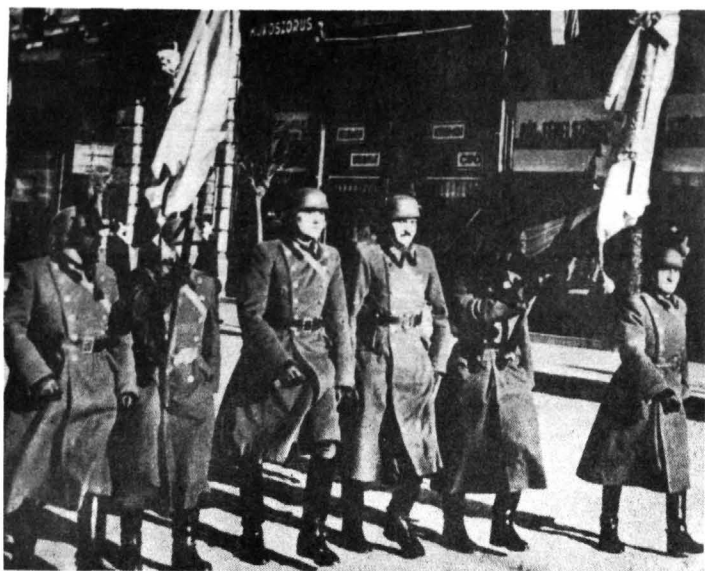
OROSZ KÁROLY, NYELVTANÁR

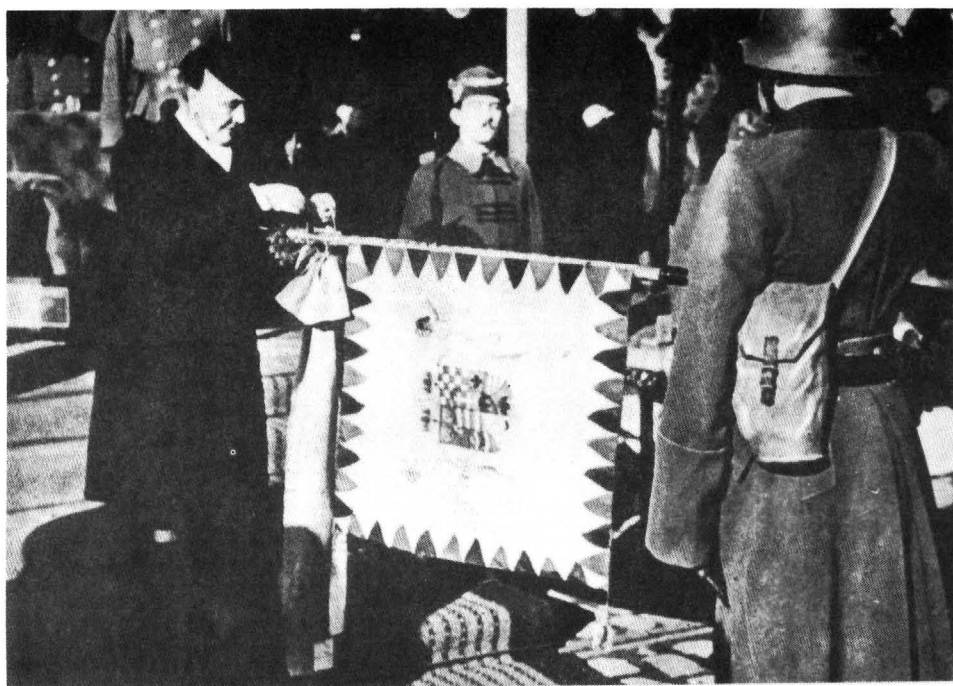
Meghívó a lovasdandár fogadtatására.

Vattay Antal vezérőrnagy jelentkezik Horthy Miklós kormányzónál a nyíregyházi ünnepségen.

A 3. és a 4. huszárezred ezredzászlója.

A kormányzóné emlékszalagot köt a huszárezredek zászlójára.

A kitüntetettek sorfala

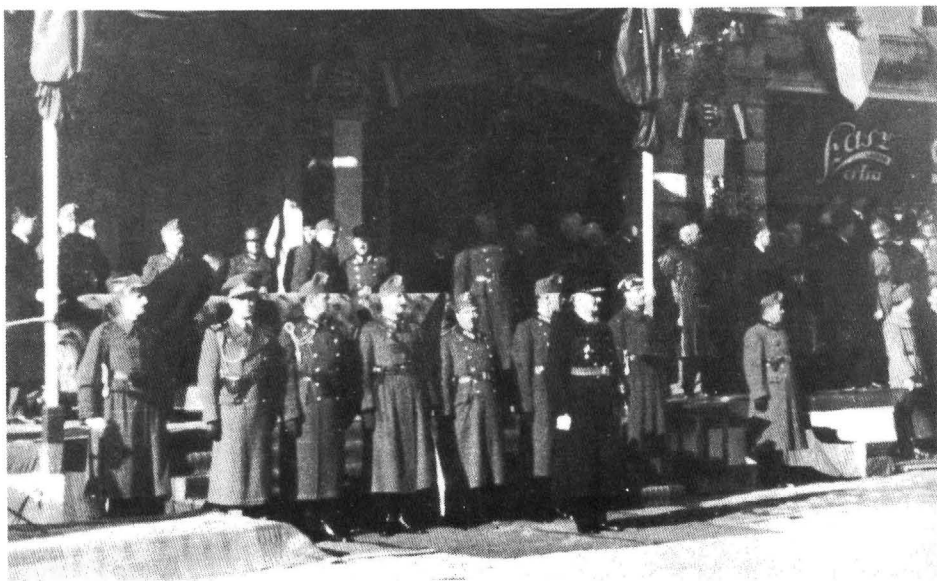
A kormányzó üdvözli a frontról hazatért lovasdandárt

Horthy Miklós kitüntet egy huszárt

A 4/I. huszárosztály díszmenete. Az élen Ireghy Imre alezredes.

A kormányzó és kísérete

A 4/5. lovasszáhad díszmenete. Az élen Szentgyörgyvölgyi Gábor főhadnagy.

A 4. huszárezred egy szakasza a díszmenetben.

Névmutató

Ankay-Anesini Győző 21, 22, 23, 72, 74,
86

Antal Endre 108

Antal József 101

Bagdi József 69, 97, 99

Balázs Imre 101

Bánó Elemér 106

Baraksó Bertalan 42

Baranyai Árpád 99

Barna-Szőgyény Bertalan 105

Barócsi József 79, 101

Bartha Károly 10, 93

Bata Gábor 79, 88, 101

Bárdi Sándor 36, 37, 50, 73, 77, 79, 80,
81, 85

Beke Bertalan 53, 99

Benyusz János 42, 99

Bercsényi Pál 101

K. Berencsi Miklós 42, 99

Béres Pál 42, 101

Bessenyei Kálmán 101

Dr. Bihari Bálint 106

Bihari József 108

Bodnár Gyula 99

Bodnár János 42, 99

Bodnár Miklós 94

Bodrogi Lajos 78, 88, 94, 108

Bogdán Viktor 68, 97, 100

Bolgár János 101

Bolner Béla 40, 43, 73, 74, 75, 81

Bornemissza Gyula 65, 68, 108

Bornemissza Tivadar 34, 107

Both Gyula 86, 105

Botos Sándor 94

Bottka Imre 64

Bődi János 42

Buttykay Béla 67, 76, 77, 83, 87, 106

Czagány Pál 108

Császi Sándor 101

Cseh Konrád 108

Csépe Miklós 56

Csernyecz János 88, 94

Csermely Tivadar 101

Cserny Miklós 54, 405

Csirkés Péter 100

Csisztu János 55

Csizmadia Imre 55

Csorba István 101

Csordás Ödön 79, 101

Dr. Dadányi Sándor 71, 107

Dajka Sándor 56

Dr. Darkó Zoltán 83, 106, 107

Darnay Hubert 34, 94, 105

Dey János 101

Domokos Mihály 101

Domokos Sándor 42

Együd László 51

Ehrlich Géza 28, 57

Dr. Ejury Ferenc 106

Erdei Sándor 68, 109

Erdődi Simon 79, 101, 102

Faggyas János 102

Faragó Gábor 102

Dr. Farkas Béla 88, 107

Fatsar József 43, 49, 51, 52, 53, 105

Fazekas András 42

Fehér Zsigmond 56
 Fehérvári József 51, 55, 108
 Fekete János 68, 102
 Fekete János 56, 88, 94
 Fekete Károly 79, 102
 Feleki Iván 55, 56, 83, 85, 106
 Ferencz Sándor 79, 102
 Forgó Zoltán 56
 Főczén József 102
 Fráter Szabolcs 78, 87, 94, 108
 Frecska Mihály 42, 100
 Frick György 92
 Gadány László 67, 107
 Galánffy György 44, 50, 52, 53, 55, 63,
 84, 85, 86, 105
 Gali Imre 102
 Dr. Gallé Tibor 53, 87, 105
 Gálbory Sámuel 72, 106
 Gáll Miklós 42, 102
 Gencsy Tibor 39, 42, 53, 54, 106
 Gerlóczy Gábor 93
 Góczy János 102
 Görgy Vince 80, 81
 Györe Sándor 102
 Györffy József 102
 Győri Gábor 68
 Győry Mihály 105
 Hadházi Ákos 107
 Hadházi Ferenc 97, 100
 Halász Mihály 71, 107
 Halmos Pál 108
 Hatvani Sándor 87, 94, 108
 Hegedűs András 102
 Hetényi Pál 102, 109
 Hetyei Gusztáv 68
 Hevér Endre 108
 Horthy Miklós 12, 93, 94, 95
 Horváth Ferenc 66, 101, 107
 Dr. Horváth Ferenc 66, 101, 107
 Horváth Károly 88
 Horváth Mátyás 68, 88, 94
 Dr. Hunek József 67, 107
 Husi Sándor 68
 Huszti János 102
 Hübner Gusztáv 94
 Ibrányi László 106
 Iby Sándor 47, 53, 55, 72, 83, 106
 Illés György 56
 Illés Mihály 102
 Ireghy Imre 28, 34, 36, 54, 63, 65, 70,
 94, 105
 Istvánffy Elek 94
 Ivancsó Elek 49, 102
 Jakó Pál 67, 94, 107
 Jankó Kálmán 102
 Jármy László 71, 107
 Dr. Jármy Márton 67, 78, 87, 94, 107
 Juhász Endre 87, 106
 Juhász Sándor 34, 102
 Justus Gyula 46, 107
 Kabai József 100
 Kállay Ferenc 56, 107
 Karacs Zsigmond 42
 Karácson Pál 42, 106
 Karczag János 88, 94, 109
 Kasztoka Demeter 102
 Katona Miklós 69, 97, 100
 Kecskés Béla 42, 97, 100
 Kék Géza 102
 Kenéz Géza 20, 27, 35, 37, 38, 39, 41,
 52, 60, 61, 62, 63, 66, 69, 94, 96,
 97, 99, 106
 Kenyeres János 55, 56, 79, 87, 106
 Képes József 42
 Keresztes-Fischer Lajos 93
 Dr. Kereszti Sándor 38, 107
 Dr. Keresztszeghy Sándor 39, 60, 62, 66,
 67, 94, 95, 101, 107
 Dr. Keresztszeghy István 68, 108
 Kéry József 108
 Király Dániel 100
 Király Sándor 68
 Kiss István 88
 Kiss István 88, 94
 Kiss József 103
 Kiss József 34, 103
 Kiss Kálmán 34, 103
 Kiss Sándor 103
 Knoll József 42
 Kocsis József 42

Kocsis Sándor 100
 Kohári Ferenc 88
 Korsoveczki Márton 55, 103
 Kossik József 97, 100
 Kozma Ferenc 33, 60, 80, 84
 Königsegg Fidél 87, 106
 Körösi Elek 103
 Kötél Bálint 103
 Kövér József 42
 Kricsfalussy Ferenc 29, 44, 45, 50, 57,
 63, 71, 87, 106
 Kun Ferenc 88, 94
 Kuzma László 56
 Lábás Gyula 53, 103
 Lakatos Lajos 55, 79, 88, 103
 Lapatinszki Mihály 79, 103
 László Miklós 80
 Lázár Lajos 100
 Lázár Mihály 68
 Lázár Sándor 87, 106
 Leövey Jenő 55, 106
 Luby, lásd.: Szaploneczay
 Lukács István 42
 Lukács János 56, 107
 Maczkó József 62, 68
 Mácsik János 55
 Magda András 103
 Magdus Mihály 42, 79, 103
 Major András 88, 94
 Major Jenő 11
 Makay István 57, 70, 75, 77, 91, 92, 95,
 96, 97, 105
 Makray Sándor 18, 19
 Márkus Mihály 68
 Márton Ferenc 56
 Medgyesi Dezső 103
 Merész László 17, 18, 52,
 Mészáros Gábor 106
 Mészáros Mihály 97, 100
 Mezei János 103
 Mikecz Kálmán 34, 36, 61, 62, 63, 64,
 65, 66, 73, 74, 75, 76, 77, 86, 87,
 94, 105
 Miklós Béla 11, 15, 16, 18, 25
 Miskolci Gyula 55

Dr. Mocsáry Lajos 107
 Molnár Antal 103
 Molnár Imre 68
 Molnár János 88, 108
 Móré János 68
 Mucsi Sándor 103
 Muhr Albert 47, 69, 83
 Müller Ede 68, 96
 Nadzon László 56
 Nagy Dániel 63, 87, 106
 Nagy Géza 71, 72, 80, 81, 86
 Nagy Imre 108
 Nagy József 103
 Nagy Károly 103
 Nagy Lajos 53, 56, 103
 Nagy László 68, 103
 K. Nagy Márton 100
 Nagy Mihály 100
 Nagy Mihály 34, 103
 Nagy Miklós 39, 42
 Nagy Miklós 91
 Nagy Sándor 108
 Nagy Zsigmond 55, 109
 Nászay István 61, 67, 71, 107
 Nelky Elek 76, 83, 85
 Németh Gyula 64, 68, 103
 Németh József 14, 15
 Németh László 66, 68
 Dr. Németh Sándor 67, 107
 Németh Sándor 104
 Neubauer István 32, 33, 51, 63, 64, 68,
 69, 94, 96, 107
 Novák Antal 56
 Nyúl József 104
 Oláh Mihály 56, 104
 Orha György 34, 104
 Orosz Olivér 53, 56, 101, 107
 Orosz Péter 68
 Dr. Östör László 80
 Padár József 104
 Páll Imre 68
 Dr. Paploczy Gyula 67, 87, 108
 Papp János 100
 Papp Miklós 104
 Péchy Gáspár 72, 81, 84, 85, 86, 87, 106,

Pesthy József 72, 108
 Pika György 104
 Pilás Antal 55
 Pintye Imre 68
 Pongrácz Pál 23, 36, 40, 45
 Pongrácz Géza 79, 80, 81
 Popovics Miklós 104
 Pristyak András 104
 Rácz Károly 94
 Rafaez Ferenc 67, 71, 108
 Dr. Rajky László 42, 107
 Róka László 88
 Rózsa István 54, 56
 Rublinszki Mihály 55
 Ruszinkó István 56
 Sajtos Lajos 68
 Dr. Sashegyi Károly 70, 108
 Schaurek, lásd Szepessy-Schaurek
 Schwartz Miklós 73, 74, 75, 76, 77, 79, 81
 Seidel István 108
 Senger János 104
 Sereg István 42, 104
 Simon László 77
 Simonyi Géza 106
 Simonyi István 83, 101, 108
 Sobotic Miklós 50, 51, 52, 73, 78, 79, 83, 85, 106
 Solya Mihály 104
 Sólyom Balázs 104
 Spekker Gyula 92
 Splényi Géza 38, 40, 62, 63, 66, 78, 83, 87, 94, 95, 106
 Spraha István 104
 Dr. Steinprinz Elemér 67, 94, 107
 Sütő András 56
 Sütő László 97, 100
 Szabó Bálint 88
 Szabó János 104
 Szabó Károly 92
 Szabó László 56, 88, 94
 Szabó László 79, 104
 Szakál Pál 104
 Szakszon Péter 55
 Szalontai Lukács 108

Szaplanczay (Luby) Lajos 56, 108
 Szappan László 68, 100
 Szarka László 42, 88
 Szász Gábor 68
 Szekér Győző 108
 Szentgyörgyi Lajos 88, 108
 Szentgyörgyvölgyi Gábor 36, 37, 39, 40, 42, 43, 60, 63, 106
 Szentpáli Gyula 87, 105
 Szentpáli Gyula 105
 Szentpéteri Ferenc 34, 104
 Szepessy-Schaurek Ottmár 28, 41, 43, 51, 52, 57, 61, 64, 65, 67, 70, 94, 106
 Szilágyi András 88, 94
 Szilvási Mihály 64, 69, 97, 100
 Szombathelyi Ferenc 13, 21, 93
 Szotfrid József 104
 Takács István 56, 68
 Tálás György 68
 Tamás István 104
 Támba János 104
 Telekessy Géza 70, 108
 Tolvaj Zoltán 71, 107
 Torday Károly 104
 Torma László 68
 Tóth Albert 100
 Tóth István 105
 Tóth József 88, 94
 Tóth József 88, 94
 Tóth Lajos 68
 Tóth Lajos 96, 97
 Tóth László 108
 Tóth Mácsai Sándor 100
 Tóth Mihály 56, 96
 Tóth Sándor 105
 Ugray József 88, 105
 Újhelyi Kázmér 55, 106
 Ungvári István 105
 Urbán Péter 79, 83, 87, 108
 Üveges Gyula 100
 Dr. Valent Mihály 107
 Várady Győző 7, 44, 108
 Varga József 105
 Varga Sándor 69, 97, 100

Varjú Márton 79, 105	Vörös Gyula 14
Vattay Antal, 11, 12, 18, 34, 43, 45, 49, 78, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97	Wack Géza 56
Velenyák István 42	Willerding Vilmos 72
Vetró Lajos 92	Zajti István 109
Vigh László 88	Zilahy Pál 41, 87, 106
Vincze Pál 66, 68, 92	Zsilák Urbán Mihály 88, 105
Virág András 88	Zsíros Károly 68

